Bediüzzaman Said NURSÎ

HASTALAR VE İHTİYARLAR

RİSALELERİ ÜZERİNE

Açıklamalar:

Abdullah AYMAZ

HASTALAR VE İHTİYARLAR RİSALELERİ ÜZERİNE

Açıklamalar: Abdullah AYMAZ

Bediüzzaman Said Nursî

HASTALAR VE İHTİYARLAR RİSALELERİ ÜZERİNE

Açıklamalar:
ABDULLAH AYMAZ

HASTALAR ve İHTİYARLAR RİSALELERİ ÜZERİNE
(Metin ve Açıklama)

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2013
Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir. Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör
Yücel BOZCU

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Hüseyin KASIMOĞLU

ISBN
978-605-5119-02-7

Yayın Numarası
164

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan A.Ş.
TS EN ISO 9001:2008
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Haziran 2013

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey / İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Şahdamar Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1
34696 Üsküdar / İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.sahdamaryayinlari.com
facebook.com/kitapkaynagi

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 1

HASTALAR RİSALESİ [Yirmi Beşinci Lem'a] 5

Birinci Deva 9

İkinci Deva 10

Üçüncü Deva 14

Dördüncü Deva 15

Beşinci Deva 17

Altıncı Deva 18

Altıncı Deva 19

Yedinci Deva 21

Sekizinci Deva 24

Dokuzuncu Deva 26

Onuncu Deva 30

On Birinci Deva 32

On İkinci Deva 35

On Üçüncü Deva 36

On Dördüncü Deva 38

On Beşinci Deva 39

On Altıncı Deva 41

On Yedinci Deva 42

On Sekizinci Deva 45

On Dokuzuncu Deva 48

Yirminci Deva 51

Yirmi Birinci Deva 54

Yirmi İkinci Deva 56

Yirmi Üçüncü Deva 57

Yirmi Dördüncü Deva 59

Yirmi Beşinci Deva 63

On Yedinci Mektup (Çocuk Tâziyenâmesi) [Yirmi Beşinci Lem'a'nın Zeyli] 67
Birinci Nokta 68
İkinci Nokta 70
Üçüncü Nokta 71
Dördüncü Nokta 72
Beşinci Nokta 73
İkinci Lem'a 75
Birinci Nükte 76
İkinci Nükte 79
Üçüncü Nükte 84
Dördüncü Nükte 85
Beşinci Nükte 88
Hâtime 92
Bir Doktora Yazılan Mektuptur [Barla Lâhikası'ndan] 95
İHTİYARLAR RİSALESİ [Yirmi Altıncı Lem'a] 99
Birinci Rica 104
İkinci Rica 105
Üçüncü Rica 110
Dördüncü Rica 112
Beşinci Rica 117
Altıncı Rica 120
Yedinci Rica 123
Sekizinci Rica 138
Dokuzuncu Rica 147
Onuncu Rica 154
On Birinci Rica 159
On İkinci Rica 167
On Üçüncü Rica 183
On Dördüncü Rica 194
On Beşinci Rica 212
On Altıncı Rica 223
Yirmi Birinci Mektup 238
On Yedinci Lem'a'nın On İkinci Notası 242
KAYNAKLAR 246
İNDEKS 251

GİRİŞ

İnsanların büyük bir bölümünü "hastalar" ve "yaşlılar" teşkil eder. Bu nisbet, Batı ülkelerinde daha yüksektir. Buralarda toplumun çekirdeği olan aile bağları gevşediği için, büyük bir çözülme yaşanmaktadır. Yaşlı insanlar tek başına yaşamak zorunda kalmıştır. Günler hatta haftalar sonra öldüğü anlaşılan insanlar vardır. Bu insanların teselliye ihtiyaçları vardır. Bediüzzaman Hazretleri, Lem'alar isimli eserinin bir bölümünü (25. Lem'a) **Hastalar Risalesi** olarak hastalara, bir bölümünü de (26. Lem'a) **İhtiyarlar Risalesi** olarak yaşlılara ayırmıştır.

Hastalar Risalesi'ni okuyan bir hasta, büyük bir moral bulacak, hastalığa ve hayata bakışı müsbet mânâda değişecektir. Aynı şekilde **İhtiyarlar Risalesi**'ni okuyan bir yaşlı da sanki bir gençlik aşısı almış gibi olacaktır.

Daha önce Amerika'da hastahanelerde ve hapishanelerde görev yapan, şimdi Avustralya'da Monach Üniversitesi'nde İslâm bölümü başkanı olan Dr. Salih Yücel arkadaşımız **Hastalar Risalesi** ile ilgili güzel hatıralarından bahsetmişti. Şöyle ki:

"Bir hastahanede bulunuyordum. Bir hemşire, 'Sonradan Müslüman olmuş yaşlı bir hasta var. Kimsesi yok. Kendisine bir şeyler anlatır mısın?' diyerek beni ihtiyar bir hanımın yanına götürdü. Ona bir şeyler anlattıktan sonra, **Hastalar Risalesi**'nin İngilizcesini hediye ettim. On beş-yirmi gün sonra aynı hemşire gelip dedi ki: "Kendisine kitap verdiğin hastanın, kanserin son raddesine geldiği tesbit edildi. Kanunen bunu kendisine anlatmak zorunda olduğumuz için, doktorlar, psikologlar ve gerekli vazifelilerle bir heyet olarak yanına gittik. Çünkü böyle bir durumda çok farklı ve olumsuz tepkilerle karşılaşıyorduk. Ama bu hastaya durumu bütün açıklığıyla ifade ettik. Hiçbir menfi halini görmedik; bilakis gülümsüyordu. Merak edip sebebini sorduğumuzda, "Salih Bey'in hediye ettiği şu kitap bana çok güzel şeyler anlattı. Hastalığın aslında bir nimet ve bir lütuf olduğunu anladım. Onun için kendimi bahtiyar hissediyorum ve beni bu âlemden daha güzel bir âleme götürecek ölümü de bekliyorum." diye cevapladı ve "O kitaptan bize, başka hastalara vermemiz için temin edebilir misiniz?" dedi.

Yavuz Bahadıroğlu anlatıyor:

"Duanın kanseri yendiğine şâhit olduk. Erdi isimli çocuk kanserdi. Çocuk kanserli halinde karıncalara, su basmasın diye set yapıyor, yemeleri için ekmek atıyordu. Babası: "Yâ Rabbi, bu şefkatli yavruma merhamet eyle!" diye dua ediyor. Sonra hiçbir şey kalmayacak şekilde kanserden kurtuluyor. Üstad Hazretleri, (muhtemelen rüyasında) "Erdi! Binlerce karıncaya yaptığın iyilik için Allah ömrünü uzattı." diyor.

Maneviyat telkini de ayrı bir duadır

1970'in başlarında tanıştığımız, alkole alışmış, kollarına dövmeler yaptırmış, hapislerde yatmış gençlerin Risale-i Nur Külliyatı'ndan naklen yapılan tahkikî iman telkinatıyla, pek çok illetten kurtulduklarına şahit olduk. Hele bunlardan, elleri titreye titreye çayını yudumlayan Ertuğrul'u unutmamız mümkün değil... Hele hele "Hâfız Ahmed Ağabey! Bize 'Keziban' ayetlerini okuyarak bir sabah namazı daha kıldıramaz mısın?" deyişini... Rahman Sûresi'ndeki فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ âyetini o şekilde anladığı için dileğini de öyle dile getiriyordu.

Ziraat Fakültesi'nde okuyan bir arkadaşımız vardı. Aklı-fikri kendi mesleğinden daha çok teknolojide idi. Onun için hep uçak modelleri çizerdi. Okulu bitirip hayata atılınca da yine o tip işlere göre ticaretini ayarladı. Ama bu arkadaşımız evham hastalığına mübtela idi. Tıpta okuyan arkadaşları görünce, kalb hastalığının belirtilerini sorar, sonra da kendisinde böyle bir hastalığın olup olmadığını araştırmaya başlardı. Bir gün evde oturuyorduk. Birden, arkadaşlar, onun koluna girmiş ve çok bitkin bir halde onu eve getirdiler. Tıp Fakültesi Hastahanesi'nden geliyorlarmış. Kendisinin kalb hastası olduğunu söyleyince sedye ile hastahaneye götürmüşler. Tahlil ve tedkiklerden sonra, kendisine "Sende bir şey yok" denilince doktorlarla kavga etmiş. Arkadaşlar da onu çok kötü bir vaziyette eve taşımışlar. Ne yapayım, aldım elime **Hastalar Risalesi**'ni, başladım ta baştan okumaya.. arkadaşımız gittikçe açılmaya başladı. Sonuna doğru sapasağlam karşımıza oturup "Allah sizden razı olsun. Evhamlarım yüzünden herkese kötülük yaptım, sıkıntı çıkardım. Arkadaşlar ve doktorlar bana haklarını helal etsinler." dedi.

İşte bunun için, **Hastalar Risalesi**'nin hasta ziyaretlerinde okunması ve istifade edilmesi niyetiyle, daha önce **Hastalar Risalesi** üzerine yazdığım **Şifa Çiçekleri** isimli kitabı yeniden gözden geçirdim. Bu Risalenin bazı ilave yorumlarla çok okunur hale gelmesini arzuluyorum. Belki bunlara hiç

ihtiyaç yok, ama yeni bir tasrif ve televvünün, yepyeni bir şevke vesile olmasını diliyorum.

* * *

Amerika'da alkolik ailelerin bunalımlı çocukları için on iki seanslı bir program uygulanıyor. Eğer dikkat edilirse, programın İncil mesajları ile yüklü olduğu fark edilir. Bu program kendi toplumlarına ve inançlarına göre tutarlıdır. Ama daha güçlü imkânlara ve mânevî hazinelere sahip olduğumuz halde biz, kendi değerlerimizden istifade etmesini bilmiyoruz.

İtalya'da yüzlerce insanın tedavisine vesile olan arkadaşımız psikolog Erkan Mirzaoğlu Bey bu hususta ömek bir uygulama sergiliyor. Yüzlerce dost kazanmış bu insanımızın başarısının kaynağına baktığımız zaman, bunun tamamen kendi inancı ve kültürümüzden yansıyan güzellikleri bir kuyumcu hassasiyetiyle motif motif, nakış nakış işlemesi ile alâkalı olduğunu fark ediyoruz. Evet, Erkan Bey, Anadolu'nun ruhundan kopan derin, zengin, engin ve rengin mânevî güzellikleri, bir arı hassasiyetiyle toplayıp sonra da onu çağımız insanına şifalı bir merhem halinde takdim edebilme kabiliyetini gösteren ender insanlarımızdandır.

İşte bizim takdim edeceğimiz de böyle bir hazinenin mücevherlerindendir.

Abdullah AYMAZ, 2013

HASTALAR RİSALESİ

YİRMİ BEŞİNCİ LEM'A

Yirmi Beşinci Lem'a

Yirmi Beş Devadır

Hastalara bir merhem, bir teselli, mânevî bir reçete, bir iyâdetü'l-marîz (hasta ziyareti) ve geçmiş olsun makamında yazılmıştır.

İhtar ve İtizar: Bu mânevî reçete, bütün yazdıklarımızın fevkinde bir süratle[1](Hâşiye) telif edildiği gibi; hem umuma muhalif olarak tashihâta ve dikkate vakit bulmayarak, telifi gibi gayet süratle, ancak bir defa nazardan geçirildi. Demek müsvedde-i evvel hükmünde müşevveş (düzensiz, dağınık) kalmıştır. Kalbe fıtrî bir sûrette gelen hâtırâtı, sanatla ve dikkatle bozmamak için, yeniden tetkikâta lüzum görmedik. Okuyan zâtlar, hususan hastalar bazı nâhoş ibarelerden veyahut ağır kelimelerden ve ifadelerden sıkılıp gücenmesinler, bana da dua etsinler.

اَلَّذِينَ إِذَآ أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[2]

وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ۝ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ[3]

Şu Lem'a'da, nev-i beşerin on kısmından bir kısmını teşkil eden musibetzede ve hastalara hakikî bir teselli ve nâfi' bir merhem olabilecek yirmi beş devayı icmâlen beyan ediyoruz.

Bediüzzaman Hazretleri, bu risale için en başta **"Yirmi beş devadır. Hastalara bir merhem, bir teselli, mânevî bir reçete, bir hasta ziyareti ve geçmiş olsun makamında yazılmıştır."** diyor.

---

[1] **Hâşiye:** Bu risale, dört buçuk saat zarfında telif edilmiştir.

Evet Evet Evet Evet
Rüşdü, Re'fet, Hüsrev, Said

[2] Sabırlılar o kimselerdir ki başlarına musibet geldiğinde, 'Biz Allaha aidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz.' derler." (Bakara sûresi, 2/156).

[3] "O'dur beni doyuran, O'dur beni içiren. Hastalandığımda O'dur bana şifa veren." (Şuarâ sûresi, 26/79-80).

Sonra da **ihtar** ve **itizar** başlığı altında bu risalenin telifi ve içeriği hakkında bilgiler veriyor.

Bu "ihtar" ve "özür dileme (itizar)"dan sonra *"Sabırlılar o kimselerdir ki, başlarına bir musibet geldiğinde 'Biz Allah'ın kullarıyız; dönüşümüz de ancak O'nadır.'* derler." (Bakara, 2/156) âyeti ile *"Beni yediren ve içiren ancak O'dur. Hastalandığımda bana şifa veren de ancak O'dur."* (Şuarâ, 26/79-80) âyetlerini bu risaleye serlevha yapıyor. Âyetler, "hasr" ifadesiyle "yediren-içiren ve şifa verenin" sadece ve sadece Allah olduğunu bildiriyor.

Tevhid nazarıyla şifa meselesine bakışı da Üstad Hazretleri şöyle izah ediyor:

"Hem mesela, müthiş bir hastalıktan şifa bulmak, eğer **tevhid nazarı ile bakılsa**, birden zemin denilen büyük hastahanede bulunan bütün dertlilere, âlem denilen büyük eczahaneden ilaçları ve dermanlarıyla şifâ ihsan etmek yüzünde mutlak merhamet sahibi Cenâb-ı Hakk'ın şefkatinin cemâli ve rahîmiyetinin (yani, Rahîm isminin tecellîlerinin) güzellikleri küllî ve şâşaalı (ihtişamlı) bir surette görünür. (Çünkü bütün şifaları verenin sadece Cenâb-ı Hak olduğuna iman eden bir mümin, cüz'î bir şifa olayından bütün şifalara intikal ederek, o cüz'î olaydan yeryüzündeki bütün şifalara büyük ve parlak bir aynadan bakmış olur.) Eğer **tevhid nazarıyla bakılmazsa**; o cüz'î fakat alîmâne (çok iyi bilerek), basîrâne (çok iyi görerek), şuurkârâne (şuurlu bir şekilde olan) şifa vermek hâdisesi de, cansız ilaçların özelliklerine ve kör kuvvete ve şuursuz tabiata verilir, bütün bütün mâhiyetini, hikmetini ve kıymetini kaybeder."[1] (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

Sonra da Üstad Hazretleri, şöyle bir giriş cümlesi yazıyor: "Şu Lem'a'da, nev-i beşerin on kısmından bir kısmını teşkil eden **musibetzede** ve **hastalara** hakikî bir teselli ve nâfi' bir merhem olabilecek yirmi beş devayı icmalen beyan ediyoruz."

Mektubat kitabında Üstad Hazretleri diyor ki:

"Türk Milleti denilen şu vatan evladı altı kısımdır. (...) İkinci kısmı, **musibetzede** ve **hastalar** taifesidir. (...) İkinci kısım olan musi-

[1] Şuâlar, İkinci Şuâ *(1. Makam'ın 1. Meyvesi).*

betzede ve hastaların ve hayatından ümitsizliğe kapılanların menfaati; frenk-meşrebâne, dinsizcesine medeniyet terbiyesinde midir? Hâlbuki o biçâreler bir nur isterler, bir tesellî isterler.. musibetlerine karşı bir mükâfat isterler.. ve onlara zulmedenlerden intikamlarını almak isterler.. ve yakınlaştıkları kabir kapısındaki dehşeti defetmek istiyorlar. Sizin gibilerin sahtekâr hamiyetiyle, pek çok şefkate, okşamaya ve tımar etmeye çok lâyık ve muhtaç o bîçâre musibetzedelerin kalblerine iğne sokuyorsunuz, başlarına tokmak vuruyorsunuz! Merhametsizcesine ümitlerini kırıyorsunuz, mutlak ümitsizliğe düşürüyorsunuz!.. Millî hamiyet bu mudur? Böyle mi millete menfaat dokunduruyorsunuz?

(... ...)

Yalnız bu altı-yedi sene değil, belki yirmi senedir Kur'ân'dan alıp Türkçe lisanıyla neşrettiğim eserler meydandadır. Evet –elhamdülillah– (...) musibetzedelerin ve hastaların tiryak gibi en faydalı ilaçları Kur'ân'ın mukaddes eczahanesinde gösteriliyor."[1] (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

Birinci Deva

Ey bîçâre hasta! Merak etme, sabret. Senin hastalığın sana dert değil belki bir nevi dermandır. Çünkü ömür bir sermayedir, gidiyor. Meyvesi bulunmazsa zâyi olur. Hem rahat ve gafletle olsa, pek çabuk gidiyor. Hastalık, senin o sermayeni büyük kârlarla meyvedar ediyor. Hem ömrün çabuk geçmesine meydan vermiyor, tutuyor, uzun ediyor; tâ meyveleri verdikten sonra bırakıp gitsin. İşte, ömrün hastalıkla uzun olmasına işareten bu darb-ı mesel dillerde destandır ki; "Musibet zamanı çok uzundur, safa zamanı pek kısa oluyor."

Birinci Deva'da Bediüzzaman Hazretleri, hızlandırılmış film misali, genlerde yapılacak bir keşifle, bitkilerin meyve verme süresi çok kısaltılarak, az zamanda bol bol meyve ve pek çok ürün alınacağı veya modern teknolojik imkânlarla kat kat mahsul elde edileceği gibi, hastalıklar vesilesiyle de ömür sermayesinin büyük kârlarla meyvedar hâle getirilebileceğinden bahsediyor.

---

[1] Mektubat, Yirmi Dokuzuncu Mektup *(6. Risale Olan 6. Kısım, 4. Desise-i Şeytaniye).*

İkinci Deva

İkinci Deva, insana ticaretin bir hesap işi olduğunu göstererek büyük kârlar elde edeceğimiz bir ticarî işin içindeki sıkıntı ve zorlukların neticeye göre değerlendirilmesini öğretiyor:

Ey sabırsız hasta! Sabret, belki şükret. Senin bu hastalığın, ömür dakikalarını birer saat ibadet hükmüne getirebilir. Çünkü *ibâdet iki kısımdır. Biri müsbet ibadettir ki; namaz, niyaz gibi mâlûm ibadetlerdir. Diğeri menfî ibadetlerdir ki; hastalıklar, musibetler vasıtasıyla musibetzede, aczini, zaafını hisseder. Hâlık-ı Rahîm'ine ilticâ eder, yalvarır. Hâlis, riyâsız, mânevî bir ibadete mazhar olur.*

Zaten ibadetin mânâsı **Dokuzuncu Söz**'ün **İkinci Nükte**'sinde şöyle anlatılıyor: **"Dergâh-ı ilâhîde kul, kendi kusurunu, acz ve fakrını görüp, kemâl-i Rububiyetin, Kudret-i Samedâniyenin ve rahmet-i ilahiye'nin önünde hayret ve muhabbetle secde etmektir."**

Üstad Hazretleri, **İkinci Lem'a**'da da "menfî ibadet" üzerinde duruyor:

"Evet ibadet iki kısımdır: Bir kısmı müsbet, diğeri menfî. Müsbet kısmı mâlûmdur. "Menfî kısmı" ise, *hastalıklar ve musibetlerle musibetzede zaafını ve aczini hissedip Rabb-i Rahîmine ilticâkârâne teveccüh edip, O'nu düşünüp, O'na yalvarıp hâlis bir ubûdiyet yapar. Bu ubûdiyete riyâ giremez, hâlistir. Eğer sabretse, musibetin mükâfâtını düşünse, şükretse, o vakit her bir saati bir gün ibadet hükmüne geçer. Kısacık ömrü uzun bir ömür olur. Hatta bir kısmı var ki, bir dakikası bir gün ibadet hükmüne geçer.*

Hatta bir âhiret kardeşim, Muhâcir Hâfız Ahmed isminde bir zâtın müthiş bir hastalığına ziyade merak ettim. Kalbime ihtar edildi: "Onu tebrik et. Her bir dakikası bir gün ibadet hükmüne geçiyor." Zâten o zât, sabır içinde şükrediyordu."[1]

* * *

[1] Lem'alar, İkinci Lem'a *(2. Nükte, 3. Vecih).*

Evet, hastalıkla geçen bir ömür, Allah'tan şekvâ etmemek şartıyla, mümin için ibadet sayıldığına rivâyât-ı sahiha vardır.[1] Hatta bazı sâbir ve şâkir hastaların bir dakikalık hastalığı, bir saat ibadet hükmüne geçtiği ve bazı kâmillerin bir dakikası bir gün ibadet hükmüne geçtiği, rivâyet-i sahiha ve keşfiyat-ı sâdıka ile sâbittir. Senin bir dakika ömrünü, bin dakika hükmüne getirip, sana uzun ömrü kazandıran hastalıktan teşekki (şikâyet) değil, teşekkür et.

Bir arkadaşımız anlatmıştı. Ülker'de çalışan ve becerikliliğinden dolayı sevilen birisi hacca veya umreye gitmek için çok uzun zamanlı bir izin istiyor. Merhum **Sabri Ülker Bey**, "İyi güzel, Allah kabul etsin ama bu kadar uzun bir zaman çok değil mi?" diye soruyor. O da "Efendim, biz mübarek yerleri ziyaret ede ede gideceğiz. Onun için bu kadar vakit ancak yeter." diyor. Sabri Bey, "Siz, âhiret ticareti için, çok sevap kazanmak için gittiğinize göre bir hesap yapalım. Kâbe'de kılınan bir namaz başka yerde kılınandan bin kat sevap değil mi? Evet, öyle. Öyle olduğuna göre niçin başka yerlerde vakit geçireceksin ki, doğrudan Kâbe'ye git kat kat sevapları, hem de çok kısa zamanda kazan! Olmaz mı, hesap meydanda değil mi?" diye sorunca o da aklıyla bir hesap yapıyor ve "Çok doğru söylüyorsun." diyor. Sabri Bey, ona bir uçak bileti alıp yolcu ediyor. İşte işini bilen ticaret adamı hem dünyada hem âhirette kârının hesabını da iyi biliyor. Sermaye-i ömrü akıllıca kullanmak herhalde bu olsa gerek...

• Üstad Hazretleri'nin **Kastamonu Lâhikası**'nda peşpeşe dercedilen ve hastalıkların hikmetlerini anlama noktasında çok önemli bir örnek teşkil edeceğine inandığım iki mektubunu (155. ve 156. Mektuplar) burada zikretmek istiyorum. Hazreti Üstad, bu iki mektupta yaşadığı bir rahatsızlıktan sonra hastalık musibetinin ilâhî inayet ile on adetten dokuza indiğini, geri kalan bir musibetin de dokuz faydasını gördüğünü, ruhunda fevkalâde inkılâplar yaptığını, hatta bazı faydaların hakikî ihlâsı kazanmaya vesile olması açısından son derece derin ve ince olduğunu ve bu faydayı söylemeye kolay kolay güç yetiremeyeceğini ifade ediyor. İşte Üstad Hazretleri'ne göre hastalığın **dokuz faydası**:

---

[1] "Bir kimse, salih amel işlerken araya bir hastalık veya sefer girerek ameline mâni olursa, Allah ona sıhhati yerinde ve mukim iken yapmakta olduğu salih amelin sevabını aynen yazar." meâlindeki hadis için bkz: Buhârî, *Cihâd* 134; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 4/410; Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 7/182.

"Evvelce haber aldığınız hastalığıma dair bir noksan parça, dualarınıza ve geçen Ramazan gibi mânen yardımlarınıza vesile olmak için, o hastalık münasebetiyle yanımıza gelen bazı zâtlara söylediğim ve noksan kalmış bir fıkrayı yazıyorum, şöyle ki:

Halimi soranlara dedim ki: Hem nazar, hem ervah-ı gayr-i tayyibe (kötü, zararlı, pis ruhlar) cihetinden başıma gelen bu musibet, rahmet-i ilâhiyeyle on adetten bire indi; dokuzu nimet oldu. Bâki kalan birisi de, dokuz menfaati oldu.

Birinci Menfaati: Hastalıkta her saat ibadeti, dokuz saat ibadet hükmüne getirdi.

İkinci Faydası: On beş Hasta Risalesi'ni tam zevkle tashih etmek ve bu hastalık zamanında hastalara ve muhtaç olanlara çabuk yetiştirmeye sebep oldu.

Üçüncü Faydası: Eski Said'i Yeni Said'e kalbeden eski bir hastalık gibi, şimdi de Risale-i Nur'un parlak bir tarzda intişarı, Yeni Said'i de dünyayla bir derece alâkadar ettiği cihetle o hâlin zararından kurtulmaya sebep oldu.

Dördüncüsü: Bu mübârek aylarda, pek çok iştiyak ve ihtiyaçla fazla a'mâl-i uhreviyede bulunmak arzusuyla beraber, mevsim ve bazı esbap cihetiyle muvaffak olamayarak fazla müteessir idim. Bu hastalık, tam bu aylara lâyık bir tarzda, hastalıktan gelen ihlâs ve kesret-i sevap cihetiyle azîm bir menfaati oldu. Beni gündüzde dağ ve bağları gezmekten men ettiği gibi, gece uyku ve gafletten kurtarıp kemâl-i tazarru ve niyazla geceleri ihyaya sebep oldu.

Beşincisi: Geçenki Ramazan'daki hastalık gibi bu hastalık dahi, fedakâr kardeşlerimin şefkatlerini heyecana getirip, benim hesabıma a'mâl-i uhreviyelerinin bir nevi zekâtını vermek; nâkıs, kusurlu sermayemi birden ona, belki yüze ve bine çıkarmaya sebep olmasıdır.

Altıncı Faydası: Hastalara yirmi beş devâ-yı imanî veren risalenin ilâçlarını nefsimde tatbik ederek, ayn-ı hakikat olduğunu tasdik edip; âsâb ve sinirden gelen ziyade hassasiyetimden, kıymetsiz fânî işleri; lüzumsuz ve endişeli meraktan ve faydasız ve zararlı alâkadan bir derece kurtulmaya sebep olmasıdır.

Yedinci Faydası: Risale-i Nur'un ehemmiyetli bir şâkirdinin ehem-

miyetli bir hatasını tamir etmesidir. Şimdilik bu ehemmiyetli faydayı izah etmek münasip değil.

Sekizinci Faydası: Gayet incedir, izah edilmez; yalnız kısa bir işaret ederiz. Nasıl ki Hüsrev, yazdığı Kur'ân'ı fotoğrafla tab'ını kabul etmeyerek binler cazibedar Kur'ân'lar kendi hattıyla Âlem-i İslâm'da intişarıyla kutbiyet derecesinde bir mertebe-i ulviyeyi ve yüksek bir şeref-i imtiyazı bırakıp, Risale-i Nur dairesindeki sırr-ı ihlâsı muhafaza ve hazz-ı nefisten teberrî etmiştir.[1] Aynen öyle de o hastalık ruhumda öyle bir inkılâp yaptı ki; **Risale-i Nur'un parlak fütuhatını müteşekkirâne temâşâ etmek ve sevapdârâne, mücâhidâne, bir nevi kumandan hizmetinde bulunmaktan gelen uhrevî zevki ve şerefi ve dünyada uhrevî meyvesini gösteren hizmet-i imaniyenin şahsıma ait lezzeti ve imtiyazı, o sırr-ı ihlâs için bırakmak ve kardeşlerime havale etmek ve onların şeref ve zevkleriyle iktifa etmeye nefs-i emmârem dahi muvâfakat ederek, dünyanın bu uhrevî ve güzel yüzünde gözünü kapamak ve eceli ve mevti ferahla karşılamaya tam kabul etmesidir.**

Dokuzuncu Faydası: Çoktan beri benim hususî bir virdim.. ve hiç kaleme alınmayan.. ve mesleğimizin dört esasından en büyük esası olan şükrün en geniş ve en yüksek mertebesini ihata eden.. ve bende çok defa maddî ve mânevî hastalıkların bir nevi şifası olan.. ve İsm-i Âzam ve Besmele ile dokuz âyât-ı uzmâyı içine alan.. ve on dokuz defa şükür ve hamdi âzamî bir tarzda ifadeyle, tahmidâtın adetleriyle o eşyanın lisan-ı hâliyle ettikleri hamd ü senâyı niyet ederek, o hadsiz hamdlerin yekûnunu kendi hamdleri içine alarak azametli ve geniş bir tahmidnâme ve teşekkürnâme bulunan ve Sekîne'deki esmâyı sittenin muazzam yeni bir dersini izhar etmeye sebep olmasıdır.[2]

• *Yine hastalığın niçin verildiğine, hastalıkla beraber yapılan kulluğun iki kat daha sevap olduğuna dair şu mektup da çok güzel:*

Aziz, Sıddık, Mübârek Kardeşlerim!

Bu mübârek eyyâm ve leyâli-i şerifede mübârek dualarınıza daha ziyade ihtiyacımı göstermek için bundan evvelki mektupta, titiz

---

1 Bu meselenin geçtiği yer için bkz: Kastamonu Lâhikası, s. 216-217.

2 Hz. Üstad'ın bu hususî virdi için bkz: Hizbu Envâri'l-Hakâiki'n-Nuriye (Büyük Cevşen ve Meâli), Tahmîdiyye, s. 327.

atın yüzünden gelen musibet gerçi ondan dokuzu nimete inkılâb etti. Ondan birisi, eskiden beri bende bulunan kulunç illetine ve romatizma hastalığına iltihak edip beni yatağa düşürdü. Fakat merak etmeyiniz, ben kalkıyorum, geziyorum. Kat'iyen –bugün gönderdiğiniz risaleleri tashih ederken– kanaatim geldi ki; o musibetin bâki kalan ondan birisi, on derece bir nimet hükmünde oldu. Ve on adetten ziyade faydalarından bir faydası şudur ki:

Ben tashihatta gerçi usanmıyordum; fakat her tashihte yine ders alıp istifade etmek bir âdetimdi. Bazı çok zevk alıyordum. Bu mevsimde dağlarda, bağlardaki güzel sanat-ı ilâhiyeyi temâşâ zevki, o tashihteki zevkime galebe ediyordu. Bu yeni musibetteki mütemâdiyen kendini ihsas eden hastalık, kemâl-i zevk ve şevkle, Hazreti Eyyüb (aleyhisselâm)'ın Lem'ası'yla Hastalık Lem'ası'nı her nüshada yeniden görüyorum gibi okuyup tashih ediyorum. **Kat'iyen şüphem kalmadı ki o zahmetli hastalık, o lezzetli, rahmetli vazife-i nuriye için verilmiş.** Gerçi harekâtımızda namaz ve abdestte sıkıntı veriyor; fakat **hastalıkla ubûdiyet muzaaf sevabı olduğu** gibi, bu tashihat-ı vazife-i nuriyedeki zevk, o sıkıntıları hiçe indirdi.[1]

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ سِوَى الْكُفْرِ وَالضَّلَالِ[2]

Üçüncü Deva

Ey tahammülsüz hasta! İnsan bu dünyaya keyf sürmek ve lezzet almak için gelmediğine, mütemâdiyen gelenlerin gitmesi ve gençlerin ihtiyarlaşması ve mütemâdiyen zevâl ve firakta yuvarlanması şahiddir. Hem insan, zîhayatın en mükemmeli, en yükseği ve cihâzâtça en zengini, belki zîhayatların sultanı hükmünde iken, geçmiş lezzetleri ve gelecek belâları düşünmek vasıtasıyla, hayvana nisbeten en ednâ bir derecede, ancak kederli, meşakkatli bir hayat geçiriyor. Demek insan, bu dünyaya yalnız güzel yaşamak için ve rahatla ve safâ ile ömür geçirmek için gelmemiştir. Belki azîm bir sermaye elinde bulunan insan, burada ticaret ile, ebedî dâimî bir hayatın saadetine çalışmak için gelmiştir. Onun eline verilen sermaye de ömürdür.

---

[1] Kastamonu Lâhikası, s. 223.

[2] "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.. yeter ki küfür ve dalâlete düşüp de cehennemlik olmayalım.." (Bkz: Tirmizî, *Deavât* 128; Ebû Dâvûd, *Edeb* 97, 98).

Eğer hastalık olmazsa, sıhhat ve âfiyet gaflet verir, dünyayı hoş gösterir, âhireti unutturur.[1] Kabri ve ölümü hatırına getirmek istemiyor, sermaye-i ömrünü bâd-i hevâ boş yere sarf ettiriyor. Hastalık ise, birden gözünü açtırır. Vücuduna ve cesedine der ki: "Lâyemût (ölmeyecek) değilsin, başıboş değilsin, bir vazifen var. Gururu bırak, seni Yaratanı düşün, kabre gideceğini bil, öyle hazırlan."

İşte hastalık bu nokta-yı nazardan hiç aldatmaz bir nâsih (nasihatçi) ve ikaz edici bir mürşiddir. Ondan şekvâ değil, belki bu cihette ona teşekkür etmek; eğer fazla ağır gelse, sabır istemek gerektir.

Üçüncü Deva, bize fânî hayatın cazibesine kapılıp aldanmamamız için ikazda bulunuyor. Padişahlar, Cuma ve Bayram namazlarına giderlerken dünyaya aldanıp gurura düşmemeleri için halk tarafından hep bir ağızdan sesli şekilde söylenen, "Mağrur olma padişahım, senden büyük Allah var." sözleri ile ikaz edilirlermiş. Ne güzel bir âdet!.. O zamanlar askeriyenin bir tasavvuf ocağına bağlanmasının da nefis terbiyesi ve kendine sahip olma eğitimi açısından fevkalade önemi olsa gerek. Bütün bunlar, gayet ince hesapların neticesi, güzel tedbirlerdir. Bir büyüğümüz bizlere demişti ki: **"Sizler, size hatalarınızı çekinmeden söyleyecek bir âhiret kardeşi edininiz. Ve ona 'Gördüğün her hata ve kusurumu söyleyebilirsin.' diye bir de açık çek veriniz."** Gerçekten şımarıp giden, gemi azıya alan nefislerimiz için böyle bir murâkıp ve müfettişe ihtiyacımız var. Kur'ân-ı Kerim'de *"Şu, Allah'ı unuttuklarından dolayı (Allah'ın da) onlara kendi nefislerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. Onlar, yoldan çıkan kimselerdir."* (Haşr, 59/19) buyuruluyor.

Dördüncü Deva

Ey şekvâcı hasta! Senin hakkın şekvâ değil şükürdür, sabırdır. Çünkü senin vücudun ve âzâ ve cihâzâtın, senin mülkün değildir. Sen onları yapmamışsın, başka tezgâhlardan satın almamışsın. Demek başkasının mülküdür. Onların Mâliki, mülkünde istediği gibi tasarruf eder.

---

[1] "İki (büyük) nimet vardır. İnsanların çoğu onlar hususunda aldanmıştır: Sıhhat ve boş vakit!" anlamındaki hadis için bkz: Buhârî, *Rikak* 1; Tirmizî, *Zühd* 1.

Yirmi Altıncı Söz'de denildiği gibi, meselâ gayet zengin, gayet mahir bir sanatkâr; güzel sanatını, kıymettar servetini göstermek için, miskin bir adama modellik vazifesini gördürmek maksadıyla, bir ücrete mukabil, bir saatçik zamanda, murassa (süslü, işlemeli) ve gayet sanatlı diktiği bir gömleği, bir hulleyi (kıymetli elbiseyi) o fakire giydirir. Onun üstünde işler ve vaziyetler verir. Hârika envâ-ı sanatını göstermek için keser, değiştirir, uzaltır, kısaltır. Acaba şu ücretli miskin adam, o zâta dese: "Bana zahmet veriyorsun, eğilip kalkmakla verdiğin vaziyetten bana sıkıntı veriyorsun, beni güzelleştiren bu gömleği kesip kısaltmakla güzelliğimi bozuyorsun." demeye hak kazanabilir mi? "Merhametsizlik, insafsızlık ettin." diyebilir mi? İşte aynen bu misal gibi, Sâni-i Zülcelâl sana, ey hasta! Göz, kulak, akıl, kalb gibi nuranî duygularla murassa olarak giydirdiği cisim gömleğini, esmâ-yı hüsnâsının nakışlarını göstermek için, çok hâlât içinde seni çevirir ve çok vaziyetlerde seni değiştirir. Sen açlıkla O'nun Rezzâk ismini tanıdığın gibi, Şâfî ismini de hastalığınla bil. **Elemler, musibetler bir kısım esmâsının ahkâmını gösterdikleri için, onlarda hikmetten lem'alar ve rahmetten şuâlar ve o şuâat içinde çok güzellikler bulunuyor.** Eğer perde açılsa, tevahhuş ve nefret ettiğin hastalık perdesi arkasında, sevimli güzel mânâları bulursun.

Dördüncü Deva, insanın kendisine ait olmayanı kendisinin zannetmesinin nasıl çocukça bir yanılgı olduğunu gözler önüne seriyor. Bu mesele insanın aklına merhum **Mehmet Akif**'in "Bebek Yahut Hakk-ı Karar" şiirini getiriyor. Merhum Akif, kız çocuklarının isteği üzerine iki oyuncak bebek getirir. Beş yaşına yaklaşmış Feride güzelim bebeği bir günde parçalar atar. Sonra da gözünü yedi yaşındaki ablası Cemile'nin bebeğine diker. Babasının iltiması ile Cemile birazcık oynaması için bebeğini Feride'ye verir. Bir müddet sonra Feride istemeyerek de olsa geri iade eder. Bu olay iki kez tekrar eder. Üçüncü seferde Feride, sanki bebek onunmuş gibi "Ver bebeğimi!" diye ablasının başına dikilir. Ve şiir şöyle tamamlanır:

"Bebeğimi ver!" demesin mi üçüncüsünde kıza.
Meğer hukuk da bilirmiş, bakın şu saygısıza!..

Aslında çoğu zaman asıl mal sahibine karşı bizim yaptıklarımız çocukların bu tavrına benziyor. İşte Dördüncü Deva'da bu mesele hem tahlil ediliyor, hem de yanlışlar düzeltilip güzelce bir merhem sürülüyor.

Bir de bu devada Üstad Hazretleri **"Elemler, musibetler, bir kısım esmâsının ahkâmını gösterdikleri için, onlarda hikmetten lem'alar ve rahmetten şuâlar ve o şuâât içinde çok güzellikler bulunuyor."** tesbitinde bulunuyor. Bu manada, yani sıkıntı, zorluk ve musibet gibi zâhiren bakıldığında olumsuz görünen hâdiselerin altında nice hikmetler, maslahatlar, musibetzede lehine faydalar bulunduğuna küçük bir örnek vermek gerekirse:

Amerikalı bir genç, sekropia denen bir güvenin kozalarını topluyor ve bahar gelince güvelerin kozalardan nasıl çıktıklarını hayret ve ilgi ile izliyordu. Fakat güvelerin kozalardan çıkarken çektikleri zorluk karşısında onlara acıma duygusu besliyordu. Gencin babası, bir gün böceklerden birinin kozadan çıkmasını güçleştiren ipeğini makasla kesti. Ama çok geçmeden de böcek öldü. Bu duruma hayret eden oğluna, baba şu açıklamayı yaptı: "Böcek, kozadan çıkarken sarfettiği aşırı gayret neticesinde, vücudunda birikmiş zehiri dışarı verir. Eğer o zehir atılmazsa böcek ölür. İşte bunu sana göstermek için yaptım. Onların çektikleri zorluklardan dolayı üzülme. O zorluklar, görüyorsun onların faydası için verilmiş."

Beşinci Deva

Ey maraza müptelâ hasta! Bu zamanda tecrübemle kanaatim gelmiştir ki; hastalık bazılara bir ihsân-ı ilâhîdir, bir hediye-i rahmânîdir. Bu sekiz-dokuz senedir, liyâkatsız olduğum hâlde, bazı genç zâtlar, hastalık münâsebetiyle dua için benimle görüştüler. Dikkat ettim ki; hangi hastalıklı genci gördüm, sâir gençlere nisbeten âhiretini düşünmeye başlıyor. Gençlik sarhoşluğu yok. Gaflet içindeki hayvânî hevesâttan bir derece kendini kurtarıyor. Ben de bakıyordum, onların tahammül dahilindeki hastalıklarını bir ihsân-ı ilâhî olduğunu ihtar ederdim.

Derdim ki:

– "Kardeşim, senin bu hastalığının aleyhinde değilim, hastalık için sana karşı bir şefkat hissedip acımıyorum ki dua edeyim. Hastalık seni tam uyandırıncaya kadar sabra çalış ve hastalık vazifesini bitirdikten sonra Hâlık-ı Rahîm inşaallah sana şifâ verir."

Hem derdim:

– "Senin bir kısım emsâlin sıhhat belâsıyla gaflete düşüp, namazı terk edip, kabri düşünmeyip, Allah'ı unutup, bir saatlik hayat-ı dünyeviyenin zâhirî keyfi ile, hadsiz bir hayat-ı ebediyesini sarsar, zedeler, belki de harap eder. Sen hastalık gözüyle, her hâlde gideceğin bir menzilin olan kabrini ve daha arkasında uhrevî menzilleri görürsün ve onlara göre davranıyorsun. Demek senin için hastalık, bir sıhhattir. Bir kısım emsâlindeki sıhhat, bir hastalıktır."

Beşinci Deva, şu imtihan dünyasında gerçek hastalık ve gerçek sıhhatin ne olduğu anlatılıyor. Sonsuz sayfalı bir roman düşünelim. Birinci sayfada iki roman kahramanı var. Bunlardan birisi sadece birinci sayfada elemsiz, acısız, keyif ve lezzetler içinde bir ömür sürüyor ama ondan sonra trilyonlarla, katrilyonlarla ölçülemeyecek sonsuz sayfalar içinde azaplar ve elemler hatta ateşler içine düşüp mahvolup gidecek. Öbürü ise tam tersine birinci sayfada sıkıntılar ve acılar içinde geçici bir dönem azap çekecek ama ondan sonra bitmez tükenmez ve devamlı yenilenip tazelenen güzellikler, zevkler, hazlar içinde hayatına devam edecek. Bu roman, gerçek hayata uyarlanacak. Sana da "Bir rol beğen!" diyorlar. Aklı başında bir insan hangisini tercih eder? Elbette, sonu ebedî saadet olacak azıcık bir dert ve ızdırabı bile bile tercih eder. Zaten onları çekerken bile kısa bir müddet sonra, kavuşacağı saadeti bildiği için gönül rahatlığı içinde olacaktır. İşte şu imtihan dünyasında başımıza gelenleri böyle değerlendirmek gerekir. Cenâb-ı Hak buyuruyor ki: *"O (Allah) hanginizin daha güzel iş yapacağınızı deneyip sizi imtihan etmek için ölümü ve hayatı yarattı."* (Mülk, 67/2).

Altıncı Deva

Altıncı Deva'da çok ince bir sezgi ile enteresan bir durumun keşfi vardır. İnsandaki hâfıza ve hissiyatın çalışma biçimi insanlara diğer varlıklardan farklı bir şekilde hem geçmişten hem de gelecek-

ten lezzet veya elem alabilme kabiliyet ve kapasitesini de kazandırmış. Bu gerçeği fark eden Bediüzzaman Hazretleri, az bir zaman veya dönemde çekilen hastalıkların acı ve elemlerinin hayat boyunca en tatlı hatıralar içinde zevke dönüşeceğini çok açık ve net bir şekilde tebarüz ettirmiş. Ustaca ortaya konulan bu keşfi onun ifadelerinden takip edelim:

Ey elemden teşekki (şikâyet) eden hasta! Senden soruyorum; geçmiş ömrünü düşün ve o ömürde geçmiş lezzetli safâ günleri ve belâ ve elemli vakitlerini tahattur et (hatırına getir). Her hâlde ya "Oh!" ya "Âh!" diyeceksin. Yani, ya "Elhamdülillâh, şükür." veyahut "Vâ-hasretâ, vâ-esefâ!" (eyvah, çok yazık!) kalbin veya lisânın diyecek.

Dikkat et, sana "Oh, elhamdülillâh, şükür." dediren, senin başından geçmiş elemler, musibetlerin düşünmesi, bir mânevî lezzeti deşiyor ki; senin kalbin şükreder. Çünkü elemin zevâli (yok olup gitmesi), lezzettir. O elemler, o musibetler zevâliyle, ruhta bir lezzet irsiyet (miras) bırakmış ki, düşünmekle deşilse, ruhtan bir lezzet akıyor, şükürler takattur ediyor (damlıyor).

Sana "Vâ-esefâ, vâ-hasretâ!" dedirten, eski zamanda geçirdiğin lezzetli ve safâlı o hâllerdir ki; zevâlleriyle, senin ruhunda dâimî bir elem irsiyet bırakıp, ne vakit düşünsen, o elem yine deşiliyor, esef ve hasret akıtıyor.

Madem bir günlük gayr-i meşrû lezzet, bazen bir sene mânevî elem çektiriyor. Ve muvakkat bir günlük hastalıkla gelen elem, çok günler mânevî lezzet-i sevapla beraber, zevâlindeki halâs ve kurtulmaktan gelen mânevî lezzet vardır. Senin başındaki şimdilik bu muvakkat hastalığın neticesi ve iç yüzündeki sevâbı düşün, "Bu da geçer, yâ Hû!" de, şekvâ yerinde şükret.

Altıncı Deva[1] (Hâşiye)

Hadis-i şerifler, dünya sevgisinin bütün hataların başı olduğunu ifade ediyor. Bunun çaresi de dünyayı sevmekten kurtulmaktır. Bu

[1] **Hâşiye:** Fıtrî bir sûrette bu lem'a tahattur ettiğinden, altıncı mertebede iki deva yazılmış. Fıtrîliğine ilişmemek için öylece bıraktık, belki bir sır vardır diye değiştirmedik.

zehirli ve zararlı sevgiliden kurtulmak için de, onun mahiyetini ve aldatıcı bir fânî olduğunu hakka'l-yakîn tanımamız gerekir. Bu hususta hastalıklar ve musibetler, gerçeği anlamamız için en güzel yardımcılardır. Bu gerçegin ifadesini de yine Bediüzzaman Hazretleri'nden dinleyelim:

Ey dünya zevkini düşünüp hastalıktan ızdırap çeken kardeşim! Bu dünya eğer dâimî olsa idi ve yolumuzda ölüm olmasaydı ve firâk (ayrılık) ve zevâlin rüzgârları esmeseydi ve musibetli, fırtınalı istikbalde mânevî kış mevsimleri olmasaydı; ben de seninle beraber senin hâline acıyacaktım. Fakat madem dünya bir gün bize "Haydi, dışarı." diyecek, feryadımızdan kulağını kapayacak, o bizi dışarı kovmadan biz bu hastalıklar ikazâtıyla (ikazlarıyla) şimdiden onun aşkından vazgeçmeliyiz. O bizi terk etmeden, kalben onu terke çalışmalıyız.

Evet hastalık bu mânâyı bize ihtar edip der ki: "Senin vücudun taştan, demirden değildir. Belki daima ayrılmaya müsaid muhtelif maddelerden terkib edilmiştir. Gururu bırak, aczini anla, mâlikini tanı, vazifeni bil, dünyaya ne için geldiğini öğren." kalbin kulağına gizli ihtar ediyor.

Hem madem dünyanın zevki, lezzeti devam etmiyor. Hususan meşrû olmazsa hem devamsız, hem elemli, hem günahlı oluyor. O zevki kaybettiğinden hastalık bahanesiyle ağlama; bilâkis hastalıktaki mânevî ibadet ve uhrevî sevap cihetini düşün, zevk almaya çalış.

Altıncı Deva, iki defa yazılmış. Onun için hâşiyede şöyle deniliyor: "Fıtrî bir surette bu lem'a tahattur ettiğinden, altıncı mertebede iki defa yazılmış. Fıtrîliğine ilişmemek için, öylece bıraktık; belki bir sır vardır, diye değiştirmedik."

Nur'ların birinci talebesi **Hulusî Yahyagil**, Hastalar Risalesi için diyor ki: "Maddî ve mânevî bütün hastalıklara mükemmel devadır. Altıncı Deva'nın iki defa yazılmasını merak ettim, hatırıma geldi. Birden yirmi beşe kadar tüm devaları topladım. 325 oldu. Tekrar eden altı numaralı devayı da ekleyince 331 çıktı. Söylenişte ve yazılışta ekseriyetle hazfedilen (zikredilmeyen) bu rakamlardaki kaldırılmış 1000 sayısını nazar-ı dikkate alırsak, 1325-1331'de İslâm âleminin

başına gelmiş olan musibetlere, bu Lem'a'da gizli bir işaret bulunduğuna hükmeyledim. Basiretli ve nurlu arkadaşların, daha gizli hakikatlar çıkardıklarını ümid ediyorum." (Ahmet Özer, Nur'ların Birinci Talebesi Hulusî Yahyagil).

Yedinci Deva

Yedinci Deva'da Bediüzzaman Hazretleri, hastalıklarla çok iyi anlaşılan bir gerçeği bizlere izah ediyor:

Ey sıhhatinin lezzetini kaybeden hasta! Senin hastalığın sıhhatteki nimet-i ilâhiyenin lezzetini kaçırmıyor, bilâkis tattırıyor, ziyadeleştiriyor. Çünkü bir şey devam etse tesirini kaybeder. Hatta ehl-i hakikat müttefikan diyorlar ki: [1]إِنَّمَا الْأَشْيَاءُ تُعْرَفُ بِأَضْدَادِهَا Yani, "Her şey zıddıyla bilinir." Meselâ, karanlık olmazsa ışık bilinmez, lezzetsiz kalır. Soğuk olmazsa hararet anlaşılmaz, zevksiz kalır. Açlık olmazsa, yemek lezzet vermez. Mide harareti olmazsa, su içmesi zevk vermez. İllet olmazsa, âfiyet zevksizdir. Maraz olmazsa, sıhhat lezzetsizdir.

Madem, Fâtır-ı Hakîm, insana her çeşit ihsanını ihsâs etmek (hissettirmek) ve her bir nevi nimetini tattırmak ve insanı daima şükre sevk etmek istediğini, şu kâinatta çeşit çeşit hadsiz envâ-ı nimeti tadacak, tanıyacak derecede gayet çok cihâzât ile insanı teçhiz etmesi (donatması) gösteriyor ki; elbette sıhhat ve âfiyeti verdiği gibi; hastalıkları, illetleri, dertleri de verecektir. Senden soruyorum: "Bu hastalık senin başında veya elinde veya midende olmasaydı; sen, başın, elin, midenin sıhhatindeki lezzetli, zevkli nimet-i ilâhiyeyi hissedip şükreder miydin? Elbette şükür değil, belki düşünmeyecektin; şuûrsuz o sıhhati gaflete belki sefâhete sarf ederdin."

Bu devada, en güzel tabloları bile zamanla matlaştıran ülfet ve ünsiyetten kurtulup gerçek nimet ve lezzetlerin farkına varabilmek için tezatların ihtiyaç olduğu belirtiliyor. Çoğu zaman vücudumuzdaki organların nasıl bir ihsan ve nimet olduklarını bile gafletle unutuyoruz. Ancak hastalıklar baş göstermeye başlayınca "Gözüm varmış, omu-

[1] Taberî, *Câmiu'l-beyân* 19/19. Ayrıca bkz: Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/321; İbn-i Kayyim, *Medâricü's-sâlikîn* 3/188.

zum varmış, kalbim varmış, ..." diyoruz ve onların varlıklarının ve kıymetlerinin farkına varabiliyoruz. Zıtlıklardan doğan güzelliğin farkına varan ince ve latif sanatlara meftun olan insanlar bilhassa has bahçelerinde pek güzel şekiller, arklar ve şadırvanlar yaptırmakla kalmaz; bir de güzelliklerin daha da artması için onların arasına bazı kayaları, intizamsız kaba görüntüleri, mağara maketlerini ve dağ heykellerini de ilave ederler. Çünkü güzellerin güzelliğini artıran çirkinlik olduğu gibi, âhenk ve düzenin mükemmelliğini artıran da intizamsızlıktır. Evet, zıtlar, gerçeklerin daha iyi inkişaf etmesini sağlar.

Tezat tezgâhlarında dokunan şu ilâhî sanatlarına bir bakalım da ibret alalım... Üstad Hazretleri işte derin tefekkürü ile bu tezadî güzellikleri gözler önüne sermiş...

* * *

Şimdi burada meşhur **Hikem-i Atâiyye**'de geçen bir beyti ve **Kastamonulu Ahmed Mahir Efendi**'nin bu beyte yaptığı şerhi aktarmak istiyorum. Bu beyit ve şerhinde bir nimetin kadr u kıymetinin nimet varken bilinmesi gerektiğine, eğer varlığında bilinmezse yokluğuyla, yani nimeti kaybetmekle mutlaka bilineceğine dair çok güzel tesbit ve nasihatler var:

" **"İlâhî bir nimetin kıymetini bilmeyen, nimet kaybolduğunda değerini anlar." (199. Beyit)**

Hâl-i vicdanında kadr-i nimeti kim bilmese
Hâl-i fıkdanıyla elbette bilir ol nimeti

(...) Bir şeyin değeri yokluğunda belli olur. Mesela görme nimetinin kadrini kör olanlar bilir. Çoğunlukla insanların nimeti ve değerini yokluğunda anlayabilmesi, nimet vaktinde gaflet fazlalığındandır.

Arifler ise zaten Rabb'in nimetine şükredici oldukları için nimetin kadrini nimetin bulunduğu vakitte bilirler. Bu yüzden Sırrı Sakatî Hazretleri şöyle buyurmuştur: **"Nimetin kıymetini bilmeyen kimse, bilmediği sebeplerle nimeti kaybeder."**

Fudayl b. Iyaz Hazretleri de: **"İlâhî nimetlere karşı şükretmeye devam edin. Zira bir nimetin bir topluluktan bir kere kaldırıldıktan sonra geri dönmesi pek azdır."** buyurdu.

Arap ediplerinden biri şöyle demiştir: **"Nimete şükretmenin en küçük faydası nikmetten yani şiddetli cezadan korunmaktır."**

Şükretmek, nimetin kadrini bilmeye ve o da nimetin kaybolmasını durdurmaya sebep olduğundan bazı muhakkikler dedi ki: "Akarsuyun kadrini nehrin kenarında oturanlar bilmez, çöllerde susuz kalanlar bilir. Babası tarafından terbiye edilmek için devamlı olarak azarlanan çocuk, babasının kıymetini hayatında değil, vefatında anlayabilir."

Bu sözlerden anlaşıldığına göre ilâhî nimet mevcut oldukça ve yok olmadıkça bilinemiyormuş. Bu sebepten bazı saiih kimseler şöyle niyaz etmişlerdir: **"Ya Rabbi, bize nimetini zevaliyle değil, devamıyla bildir."**

İşte bir nimetin kıymeti gaflet yüzünden varlığında değil, yokluğunda bilindiğinden ve zamanında şükrü yerine getirilmediğinden Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ümmetine ibadette kendinden üstün olanlara, mal ve nimette kendinden aşağıda olanlara bakmayı emretmişlerdir. Zaten mutlu ve başarılı insan da diğer insanların haline bakarak kendine ders ve öğüt çıkaran olgun kişidir. Bu mânâda Ebu Hureyre'den (radiyallâhu anh) rivayet olunan iki hadis meali şöyledir:

"Ey ashabım, siz dünya işlerinde kendinizden aşağı olanlara bakın. Sizden üstün olanlara bakmayın. Zira böyle yapmanız, Cenâb-ı Hakk'ın sizin üzerinizdeki nimetlerini küçümsememeniz için pek gereklidir."

"Sizin biriniz mal ve yaratılışta kendisinden fazla olan kimseye bakmak istediğinde kendinden aşağıda olanlara baksın."

Bu yüzden bazı sofiler her gün hastahaneye giderek hastaların halini, hapishaneye giderek mahpusların durumunu, kabristanı ziyaret ederek kabirdekilerin âhiret halleriyle uğraşmasını, yakınlarının faydasız üzüntü ve feryatlarını görür, sonra evine dönüp bu belalardan uzak oluşlarından dolayı Cenâb-ı Hakk'a şükrederler. Hatta zahidlerden Rebi bin Haysem Hazretleri evinde bir kabir kazarak orada boynu zincirli olduğu halde uyur ve kıyamet gününde günah işleyenlerin ıstırap içinde: *"Ya Rabbi, beni dünyaya geri döndür, bıraktığım malla güzel ameller işlerim."* (Müminûn, 23/99) diyeceklerini bildiren âyeti okuduktan sonra kalkıp kendisine: "Ey Rebi, işte istediğin oldu.

Dünyaya geri dönmeyi isteyip de isteğin reddedilmezden evvel güzel ameller işle!" buyururdu."[1]

Evet, demek nimetin kıymetini varlığında bilmemiz gerekir.

Sekizinci Deva

Ey âhiretini düşünen hasta! Hastalık, sabun gibi, günahların kirlerini yıkar, temizler. Hastalıklar, keffaretü'z-zünûb (günahlara keffaret) olduğu hadîs-i sahih ile sâbittir. Hem hadîste vardır ki: "Ermiş ağacı silkmekle nasıl meyveleri düşer; imanlı bir hastanın titremesi de, öyle günahları silker."[2]

Günahlar, hayat-ı ebediyede dâimî hastalıklardır. Bu hayat-ı dünyevîde dahi kalb, vicdan, rûh için mânevî hastalıklardır. Sen eğer sabredip, şekvâ etmezsen, şu muvakkat bir hastalık ile daimî pek çok hastalıklardan kurtuluyorsun. Eğer günahları düşünmüyorsan, yahut âhireti bilmiyorsan veya Allah'ı tanımıyorsan, sende öyle dehşetli bir hastalık var ki; milyon defa sendeki bu küçük hastalıktan daha büyüktür. Ondan feryad et. Çünkü bütün dünyanın mevcûdâtıyla kalbin, ruhun ve nefsin alâkadardır. Mütemâdiyen firâk ve zevâl ile o alâkalar kesilip, sende hadsiz yaralar açılır. Bâhusus âhireti bilmediğin için, ölümü idam-ı ebedî tahayyül (hayal) ettiğinden –âdetâ– güyâ yara bere içinde, dünya kadar hastalıklı bir vücudun var. İşte en evvel hadsiz yaralı ve hastalıklı bu büyük mânevî vücudun hadsiz hastalıklarına kat'î ilâç ve kat'î şifa verici bir tiryak olan iman ilâcını aramak ve itikadını düzeltmek gerektir ki, o ilâcı bulmakta en kısa yol, bu maddî hastalığın yırttığı gaflet perdesinin altında sana gösterdiği aczin ve zaafın penceresiyle, bir Kadîr-i Zülcelâl'in kudretini ve rahmetini tanımaktır.

Evet Allah'ı tanımayanın dünya dolusu belâ başında vardır. Allah'ı tanıyanın dünyası nurla ve mânevî sürurla doludur. Derecesine göre iman kuvvetiyle hisseder. Bu imandan gelen

---

[1] Kastamonulu Mahir Efendi, *Hikem-i Atâiyye Şerhi*, s. 332, Sûfî Kitap, İst., 2010.
[2] Buhârî, *Merdâ* 1, 2, 13, 16; Müslim, *Birr* 14; Dârimî, *Rikak* 57.

mânevî sürur ve şifa ve lezzet altında, cüz'î maddî hastalıkların elemi erir, ezilir.

Sekizinci Deva'da Üstad Hazretleri, hastalıkların aynen tevbe-istiğfar gibi birer pas-çözücü olduğuna dair pek çok sır ve hikmeti barındıran ifadeler serdediyor.

İzmir'de ilklerden ve muhterem ağabeylerimizden bir **Ramazan Bey** vardı. Bir gün bana şunları anlattı: "Annemin babası Mısır'dan Konya'ya gelirken heybe heybe altınlar da getirmiş. Dedemin yani annemin babasının bir oğlu, iki tane de kızı varmış. Dayım evin tek oğlu olduğu için, herkes tarafından seviliyor ve yaptıklarına hiç karşı çıkılmıyordu. Dayım, dedemin paralarını sefâhette, gayr-i meşrû eğlencelerde çarçur ettiği halde teyzem ve annem ona hiçbir şey söylemiyorlardı. Sonunda iyice alkolik oldu. Uzun boylu, yakışıklı, sevimli ve dolgun yapılı bir insandı. Bu kontrolsüz yaşayışın sonunda 120 kiloya ulaştı. Fakat bir gün, içine doğan bir hisle, bütün yaptıklarından pişman oldu. Kıbleye karşı dönerek, tevbe edip bunları bir daha yapmamak üzere Allah'a söz verdi. Namaza başladı, hacca gitti. Ancak bu sefer alkole alışmış olan vücudu çok büyük bir tepki gösterdi. Tedavi için kendisini, Konya'dan İzmir'e götürüyordum. Salihli, Turgutlu taraflarından otobüsle geçerken, üzüm bağlarını gözleri artık fark etmiyordu. Hızla zayıflamaya başlamıştı. Doktor kendisine dedi ki: 'Siz kendinizi harap ediyorsunuz. İçkiyi yavaş yavaş bırakmanız gerekiyor. Yoksa bunun sonu çok kötü olacak.' Dayım doktora: 'Ben Allah'a söz verdim. Ne pahasına olursa olsun ağzıma bir damla içki almayacağım, isterse sonu ölüm olsun.' dedi. Gerçekten o koca vücudu eriyip gitti, yerine hafif, nahif, nurânî bir vücut geldi. Cenâb-ı Hak, günahla beslenmiş o vücudu zerre zerre değiştirip temizledi. Artık ikinci bir vücut yaratılmıştı. Neticede dayım vefat etti. Allah rahmet eylesin. Ben onun tabutunu taşırken fark ettim ki, o koca vücut 40-50 kiloya kadar düşmüştü. Demek ki, bir ömür boyu günahlar içinde yaşamanın bedeli, böyle bir durumdu. Belki bu imtihanı kazanmak kolay değildi, ama ebedî bir geleceğin kazanılması için de çok zaruri idi. Dayım işte bu gerçeği kavradığı için fânî dünyanın her sıkıntısına baştan razı oldu. Ve benim hüsn-ü zannım imtihanı kazandı."

Dokuzuncu Deva

Ey Hâlıkını tanıyan hasta! Hastalıklardaki elem ve tevahhuş (ürkme-ürperme) ve korkmak ise; hastalık bazen ölüme vesîle olduğu cihetindendir. Ölüm, nazar-ı gaflet ve zâhirî cihetinde dehşetli olduğundan, ona vesîle olabilen hastalıklar korkutuyor, telâş veriyor.

Evvelâ bil ve kat'î iman et ki: *"Ecel mukadderdir, tagayyür etmez (değişmez)."*[1] Çok ağır hastaların başında ağlayanlar ve sıhhatleri yerinde olanlar ölmüşler, o ağır hastalar şifa bulup yaşamışlar.

Sâniyen: Ölüm, sûreten göründüğü gibi dehşetli değil. Çok risalelerde gayet kat'î, şeksiz, şüphesiz bir sûrette, Kur'ân-ı Hakîm'in verdiği nur ile isbat etmişiz ki: *Ehl-i iman için ölüm, vazife-i hayat külfetinden bir terhistir; hem dünya meydanındaki imtihanda, talim ve talimat olan ubûdiyetten bir paydostur; hem öteki âleme gitmiş yüzde doksan dokuz ahbap ve akrabasına kavuşmak için bir vesîledir; hem hakikî vatanına ve ebedî makam-ı saadetine girmeye bir vasıtadır; hem zindan-ı dünyadan bostan-ı cinana bir davettir; hem Hâlık-ı Rahîminin fazlından, kendi hizmetine mukabil ahz-ı ücret etmeye bir nöbettir.* Madem ölümün mâhiyeti hakikat noktasında budur; ona dehşetli bakmak değil, bilâkis rahmet ve saadetin bir mukaddimesi nazarıyla bakmak gerektir.

Hem ehlullahın bir kısmının ölümden korkmaları, ölümün dehşetinden değildir. Belki "daha fazla hayır kazanacağım" diye, vazife-i hayatın (hayat vazifelerinin) idamesinden (devam ettirilmesinden) kazanacakları hayrat içindir. Evet *ehl-i iman için ölüm, rahmet kapısıdır. Ehl-i dalâlet için, zulümât-ı ebediye kuyusudur.*[2]

Dokuzuncu Deva, hastalığın insanı korkutmasının en mühim bir sebebini ele alıyor. Bu mühim sebebin mahiyeti ve vesile olduğu gü-

---

[1] Ecelin takdir edilmiş olup bir an geri bırakılmayacağı ve öne de alınmayacağına dair bkz: A'râf sûresi, 7/34; Yûnus sûresi, 10/49.

[2] Kabrin ehl-i iman için cennet bahçelerinden bir bahçe, ehl-i dalâlet için cehennem çukurlarından bir çukur olmasıyla ilgili bkz: Tirmizî, *Kıyâmet* 26; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/273; Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/360.

zellik izah ediliyor. Evet, en büyük korku, hastalığın ölüme sebep olmasından ileri geliyor. Hâlbuki bir mümin için ölüm, dünya zindanından, cennet bahçelerine geçmeye bir vesile... Cennet'in bir saati ise dünyanın bin senelik zevkli hayatından daha üstün.. Ayrıca Cennet'ten Allah'ın cemâlini bir dakika seyretme ise, binlerce senelik Cennet hayatının da fevkinde.. İşte bütün saadetler ancak bu vesile ile elde ediliyor. Ayrıca bütün sevdiklerimiz öbür tarafta... Siz, zor şartlar altında sıkıntılı bir hayat geçirdiğiniz köyden, rahat ve mükemmel yaşayışa sahip bir şehre davet edilseniz. "Yok, ben alıştığım bu yerlerden gitmek istemiyorum. Hem burada dostlarım var." deseniz, davet edenler de: "Evet bir-iki dostundan ayrılmak istemiyorsun, ama bu şehirde daha önce oraya göçmüş yüzlerce hem de en çok sevdiğin dostların seni bekliyorlar." deyince, her hâlde gerçekten sevdiğiniz, hayranlık duyduğunuz o dost ve yakınlarınızın varlığı karşısında koşarak oraya gitmek istersiniz. Tabi bu, sizin o şehir hakkındaki kesin kanaatinizle ilgilidir.

Ben merhume Zehra ninemin "Ben çocukken babam vefat etmiş. O güzel, o dindar insanı hiç hatırlamıyorum. Madem daha kabirde iken bile onunla görüşebileceğiz, Cenâb-ı Hak iman ve Kur'ân ile ruhumu alsa da bir an önce kavuşabilsem!" dediğini kaç defa duymuşumdur.

Mesnevi-i Nuriye'nin **Habbe** bölümünde, bu hususta, gaflet gösterenler için şöyle deniliyor: "Ey aziz kardeşim bil ki: Kabir, âhiret âlemine açılmış bir kapıdır. Arka ciheti rahmettir, ön ciheti azaptır. Bütün dost ve sevgililer o kapının arka cihetinde duruyorlar. Senin de onlara iltihak zamanın gelmedi mi? Ve onlara gidip onları ziyaret etmeye iştiyakın yok mudur? Evet, vakit yaklaştı. Dünya pisliklerinden temizlenmek üzere bir gusül lâzımdır. Yoksa, onlar iğrenerek senden ikrah edecek, tiksineceklerdir. Eğer, ' İmam Rabbânî Ahmed Fârukî, bugün Hindistan'da hayattadır.' diye ziyaretine bir davet vuku bulsa, bütün zahmetlere ve tehlikelere katlanarak ziyaretine gideceğim. Binâenaleyh, İncil'de 'Ahmed', Tevrat'ta ' Ahyed', Kur'ân'da 'Muhammed' ismiyle isimlenen iki cihanın güneşi, kabrin arka tarafında milyonlarca Fârukî Ahmedler ile çevrili olarak bulunmaktadır. Onların ziyaretlerine gitmek için niye acele etmiyoruz. Geri kalmak hatadır."[1] (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

[1] Mesnevî-i Nuriye, Habbe, s. 117.

İşte Dokuzuncu Deva'da Üstad Hazretleri, bizlere ölümün bu gerçek ve korkulmaması gereken yüzünü izah ediyor.

* * *

Burada Üstad Hazretleri, ölümün göründüğü gibi dehşetli ve korkunç olmadığının çok risalelerde gayet kat'î bir şekilde ispat ve beyan edildiğini söylüyor. Bu cümleden olarak **Mektubat** risalesinde **Birinci Mektup**, **İkinci Suâl**'de geçen açıklamaları buraya alabiliriz:

Furkân-ı Hakîm'de الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا[1] gibi âyetlerde *"Mevt (ölüm) dahi, hayat gibi mahlûktur (yaratılmıştır), hem bir nimettir."* diye ifham ediliyor (anlatılıyor). Hâlbuki, zâhiren mevt; inhilâldir (çözülme, dağılmadır), ademdir (yokluktur), tefessühtür (bozulma, kokuşmadır), hayatın sönmesidir, hâzimü'l-lezzâttır[2] (lezzetleri yok eden bir şeydir); nasıl mahlûk ve nimet olabilir?

Elcevap: Birinci Suâl'in cevabının âhirinde denildiği gibi; mevt, vazife-i hayattan bir terhistir, bir paydostur, bir tebdil-i mekândır, bir tahvil-i vücuttur (vücut değişikliğidir), hayat-ı bâkiyeye bir davettir, bir mebdedir, bir hayat-ı bâkiyenin mukaddimesidir. Nasıl ki hayatın dünyaya gelmesi bir halk ve takdir iledir. Öyle de dünyadan gitmesi de bir halk ve takdir ile, bir hikmet ve tedbir iledir. Çünkü en basit tabakayı hayat olan hayat-ı nebâtiyenin (bitki hayatının) mevti, hayattan daha muntazam bir eser-i sanat olduğunu gösteriyor. Zira meyvelerin, çekirdeklerin, tohumların mevti; tefessüh ile çürümek ve dağılmakla göründüğü hâlde, gayet muntazam bir muamele-i kimyeviye ve mizanlı bir imtizâcât-ı unsuriye (farklı elementlerin birleşmelerinden) ve hikmetli bir teşekkülât-ı zerreviyeden (atomlarda meydana gelen şekillenmelerden, oluşumlardan) ibaret olan bir yoğurmaktır ki, bu görünmeyen intizamlı ve hikmetli ölümü, sümbülün hayatıyla tezahür ediyor. Demek çekirdeğin mevti, sümbülün mebde-i hayatıdır; belki ayn-ı hayatı hükmünde olduğu için şu ölüm dahi, hayat kadar mahlûk ve muntazamdır.

Hem zîhayat meyvelerin yahut hayvanların mide-i insaniyede

---

1 "Hanginizin daha güzel iş ortaya koyacağını denemek için, ölümü ve hayatı yaratan O'dur." (Mülk sûresi, 67/2).

2 Bkz: Tirmizî, *Kıyâmet* 26, *Zühd* 4; Nesâî, *Cenâiz* 3; İbn-i Mâce, *Zühd* 31; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/292.

ölümleri, hayat-ı insaniyeye çıkmalarına menşe olduğundan "o mevt, onların hayatından daha muntazam ve mahlûk" denilir.

İşte, en ednâ (en alt, en basit) tabaka-yı hayat olan hayat-ı nebâtiyenin mevti, böyle mahlûk, hikmetli ve intizamlı olsa; tabaka-yı hayatın en ulvîsi olan hayat-ı insaniyenin başına gelen mevt, elbette yer altına girmiş bir çekirdeğin hava âleminde bir ağaç olması gibi, yer altına giren bir insan da âlem-i berzahta (kabir hayatında) elbette, bir hayat-ı bâkiye sümbülü verecektir.

Amma mevt, nimet olduğunun ciheti ise çok vücûhundan dört vechine işaret ederiz:

Birincisi: Ağırlaşmış olan vazife-i hayattan ve tekâlif-i hayatiyeden (yaşamak için yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerden) âzâd edip, yüzde doksan dokuz ahbabına kavuşmak için, âlem-i berzahta bir visal (kavuşma) kapısı olduğundan, en büyük bir nimettir.

İkincisi: Dar, sıkıntılı, dağdağalı, zelzeleli dünya zindanından çıkarıp; vüs'atli, sürûrlu, ızdırapsız, bâki bir hayata mazhariyetle Mahbub-u Bâki'nin daire-i rahmetine girmektir.

Üçüncüsü: İhtiyarlık gibi şerâit-i hayatiyeyi (hayat şartlarını) ağırlaştıran birçok esbap vardır ki; mevti, hayatın pek fevkinde nimet olarak gösterir.

Meselâ sana ızdırap veren pek ihtiyar olmuş peder ve vâliden ile beraber, ceddin cedleri, sefâlet-i hâlleriyle senin önünde şimdi bulunsaydı; hayat, ne kadar nikmet (azap, ceza).. mevt, ne kadar nimet olduğunu bilecektin.

Hem meselâ güzel çiçeklerin âşıkları olan güzel sineklerin, kışın şedâidi (şiddetli durumları) içinde hayatları ne kadar zahmet.. ve ölümleri ne kadar rahmet olduğu anlaşılır.

Dördüncüsü: Nevm (uyku), nasıl ki bir rahat, bir rahmet, bir istirahattir. Husûsan musibetzedeler, yaralılar, hastalar için. Öyle de nevmin büyük kardeşi olan mevt dahi, musibetzedelere ve intihara sevk eden belâlarla müptelâ olanlar için ayn-ı nimet ve rahmettir. Amma ehl-i dalâlet için –müteaddit Sözler'de kat'î isbat edildiği gibi– mevt dahi hayat gibi nikmet içinde nikmet, azap içinde azaptır. O, bahisten hariçtir.

Onuncu Deva

Ey lüzumsuz merak eden hasta! Sen, hastalığın ağırlığından merak ediyorsun. O merakın, senin hastalığını ağırlaştırır. Hastalığın hafifleşmesini istersen, merak etmemeye çalış. Yani hastalığın faydalarını, sevâbını ve çabuk geçeceğini düşün, merakı kaldır, hastalığın kökünü kes.

Evet merak, hastalığı ikileştirir; maddî hastalığın altında merak ile mânevî bir hastalığı kalbine verir; maddî hastalık ona dayanır, devam eder. Eğer teslimiyetle, rıza ile, hastalığın hikmetini düşünmekle o merak gitse, o maddî hastalığın mühim bir kökü kesilir, hafifleşir, kısmen gider. Hususan evhâmla bir dirhem maddî hastalık, bazen merak vasıtasıyla on dirhem kadar büyür. Merak kesilmesiyle, o hastalığın onda dokuzu gider. Merak, hastalığı ziyade ettiği gibi, hikmet-i ilâhiyeyi ittiham ve rahmet-i ilâhiyeyi tenkit ve Hâlık-ı Rahîminden şekvâ hükmünde olduğu için, aks-i maksadıyla tokat yer, hastalığını ziyadeleştirir.

Evet nasıl ki şükür, nimeti ziyadeleştirir;[1] öyle de şekvâ, hastalığı, musibeti tezyid eder (fazlalaştırır). Hem merakın kendisi de bir hastalıktır. Onun ilâcı, hastalığın hikmetini bilmektir. Madem hikmetini, faydasını bildin; o merhemi meraka sür, kurtul. "Âh!" yerine "Oh!" de, "Vâ-esefâ!" yerine اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ[2] söyle.

Onuncu Deva, merakın hastalığı artırdığını ve bundan kurtulmanın yolunu gösteriyor. Bütün mesele olaylara bakış açısında... Şimdi psikolojiden öğrendiklerimize bir bakacak olursak, kitaplarda örnekleri de verildiği üzere; aynı resme bakan iki kişiden birisi onun çirkin bir acûze olduğunu söylerken, bir başkası aynı resimdeki görüntünün genç bir kadın olduğunu söyleyebilir. Gerçekten iki değişik açıdan bakınca siz de orada iki ayrı görüntünün farkına varıyorsunuz. Trende yolculuk yapan şişman ve sıska iki yolcunun kavgaları meşhurdur. Zayıf adam kaloriferin ısıtması için işareti sıcağa çevi-

---

1 "Eğer şükrederseniz, Ben nimetlerimi daha da artırırım." (İbrahim sûresi, 14/7).

2 "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." (Bkz: Tirmizî, *Deavât* 128; Ebû Dâvûd, *Edeb* 97, 98).

rir. Şisman terleyip ceketi, gömleği çıkarır. O da soğuk işaretine getirir. Bu sefer sıska adam soğuktan titremeye başlar ve kavga çıkar. Tren görevlisi gelip niçin kavga ettiklerini sorunca meseleyi anlatırlar. Bunun üzerine gülerek onlara der ki: "Zaten kaloriferler çalışmıyor ki!" Demek ki, üşümeleri de terlemeleri de kendi psikolojik tutumları ve anlayışları ile ilgili. Ama ortada bir gerçek var ki, anlayış ve bakış açıları birisini terletiyor, öbürünü de titretiyor.

1975 senesi, Aydın'dan bir arkadaşımızla Isparta'ya gidiyoruz. Boş bir otobüsün ortalarında bir tarafa oturduk. Elimize otobüs içinde birer bilet de verdiler. Yolda ikaz etmeme rağmen gıybet ihtiva eden konulara girdik. Birkaç gün önce gördüğüm bir rüyada da, bir elimi yıkıyordum, öbürünün bir tarafı kirleniyordu. Onu temizliyordum bu sefer diğer elimde bir leke beliriyordu. Uğraşıp dururken uyanmıştım. Onun için tetikte idim. Ama laf lafı açtı, gıybete bulaştık. Denizli'ye geldik. Otobüs çok az duracaktı. Vakit geçmek üzere idi. Hemen abdest alıp bir kenarda öğle namazımızı kılıp hareket eden arabaya koştuk. Bindik ama yerlerimize başkalarını oturtmuşlardı. "Nasıl olur? Biletlerimiz var." dedik. Muavin: "Bakın bakalım biletle, yer numaralarınız var mı? Bir de okumuş yazmış birilerine benziyorsunuz." dedi. Baktık numara yoktu. "Geçin arkaya!" dedi. Arkada da oturacak yer kalmamıştı. Arada ayakta gidiyorduk. Bir de muavin, önden arkaya gelip gidenlerin geçişine sıkıntı veriyoruz diye bizi azarlıyordu. Bu durum, işin tuzu biberi idi. Artık burnumuzdan solumaya başladık. Çok ağrımıza gidiyordu. Sabrımız bitmek ve bir kavga çıkmak üzere idi. O anda bir muhasebe yapıp: "Biz arabayı keyfimizden terk etmedik. Namaz kılmaya gitmiştik. Niçin böyle bir muameleye muhatap oluyoruz?" diye düşünüp merak ederken birden, biraz önce yolda gelirken yaptığımız gıybet aklıma geldi. "İşte bu durum, onun cezası. Allah, âhirete bırakmadan bizi burada cezalandırıyor, hem de ikaz ediyor." diye düşünmeye başlayınca bir anda bütün stres ve sıkıntım bitmişti. Sanki üzerimden koskocaman dağlar kaldırılıp atılmış gibi oldu. Hafiflemiştim. Arkadaşıma düşüncelerimi aktardım. O da rahatladı.

Demek, başa gelen hastalık, musibet ve sıkıntıların hikmetini düşünmek; insana şikâyeti değil, şükrü öğretiyor, "Âh!" yerine "Oh!" dedirtiyor, insanın yaralarına bir nevi ilaç ve merhem oluyor. Şikâyet ise hastalığı, stres ve bunalımları artırmaktan başka bir işe yaramıyor.

On Birinci Deva

Ey sabırsız hasta kardeş! Hastalık, hazır bir elemi sana vermekle beraber; evvelki hastalığından bugüne kadar o hastalığın zevâlindeki bir lezzet-i mâneviye ve sevâbındaki bir lezzet-i ruhiye veriyor. Bugünden, belki bu saatten sonraki zamanda hastalık yok, elbette yoktan elem yok; elem olmazsa teessür olamaz. Sen yanlış bir sûrette tevehhüm ettiğin için sabırsızlık geliyor. Çünkü bugünden evvel bütün hastalık zamanının maddîsi gitmekle, elemi de beraber gitmiş; kendindeki sevâbı ve zevâlindeki lezzet kalmış. Sana kâr ve sürûr vermek lâzım gelirken, onları düşünüp müteellim olmak ve sabırsızlık etmek dîvâneliktir. Gelecek günler daha gelmemişler. Onları şimdiden düşünüp, yok bir günde, yok olan bir hastalıktan, yok olan bir elemden tevehhüm ile düşünüp müteellim olmak, sabırsızlık göstermekle, üç mertebe "yok, yok"a vücud rengi vermek, dîvânelik değil de nedir?

Madem bu saatten evvelki hastalık zamanları ise sürûr veriyor. Ve madem yine bu saatten sonraki zaman mâdum, hastalık mâdum, elem mâdumdur. Sen, Cenâb-ı Hakk'ın sana verdiği bütün sabır kuvvetini böyle sağa sola dağıtma; bu saatteki eleme karşı tahşid et (yığınak yap); "Yâ Sabûr!" de, dayan.

On Birinci Deva, Allah'ın verdiği sabır kuvvetini yanlış kullanmaktan kurtulmanın yolunu gösteriyor. Bazen sabırsızlıkla insan –**İkinci Lem'a**'da da anlatılan– şöyle sersem bir kumandana benzeyebilir: "Düşmanın sol kanadı onun sağ tarafına iltihak ettiği ve ona taze bir kuvvet olduğu halde, sol cenahındaki düşmanın sağ cenahı daha gelmediği vakitte, o tutar, merkez kuvvetini sağa-sola dağıtıp merkezi zayıf bırakır. 'Ateş et!' emri de vererek cephane gücünü boşu boşuna harcatır. Böyle olunca düşman işi anlar, ednâ (çok küçük) bir kuvvet ile merkeze hücum edip orayı târumâr eder." (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

Burada düşmanın **"sol cenahı"**, geçmiş günlerdeki musibet günlerini ve daha başka meşakkatleri; **"sağ cenahı (tarafı)"** da gelecek günlerdeki, daha henüz gelmeyen, belki de hiç gelmeyecek olan

elemleri, korkuları ve ilerideki kulluk vazifelerini nasıl eda edeceğim gibi gereksiz yere duyulan endişeleri temsil ediyor.

Üstad Hazretleri, **Yirmi Birinci Söz**'ün **Üçüncü İkaz**'ında yukarıdaki temsili kullanarak sabır konusunda şöyle diyor:

"Ey sabırsız nefsim! Acaba geçmiş günlerdeki ibadet külfetini ve namazın meşakkatini ve musibet zahmetini, bugün düşünüp muzdarip olmak; hem gelecek günlerdeki ibadet vazifesini ve namaz hizmetini ve musibet elemini, bugün tasavvur edip sabırsızlık göstermek hiç kâr-ı akıl mıdır?

Şu sabırsızlıkta misâlin şöyle bir sersem kumandana benzer ki: Düşmanın sağ cenah kuvveti onun sağındaki kuvvetine iltihak etmiş ve ona taze bir kuvvet olduğu hâlde, o tutar mühim bir kuvvetini sağ cenâha gönderir, merkezi zayıflaştırır. Hem sol cenahta düşmanın askeri yok iken ve daha gelmeden, büyük bir kuvvet gönderir, "Ateş et" emrini verir! Merkezi bütün bütün kuvvetten düşürtür. Düşman işi anlar; merkeze hücum eder; târumâr eder.

Evet, buna benzersin. Çünkü; geçmiş günlerin zahmeti, bugün rahmete kalbolmuş. Elemi gitmiş, lezzeti kalmış. Külfeti, kerâmete iltihak ve meşakkati, sevaba inkılâb etmiş. Öyle ise; ondan usanç almak değil, belki yeni bir şevk, taze bir zevk ve devama ciddî bir gayret almak lâzım gelir. Gelecek günler ise; madem gelmemişler, şimdiden düşünüp usanmak ve fütur getirmek, aynen o günlerde açlığı ve susuzluğu ile bugün düşünüp bağırıp çağırmak gibi bir divâneliktir.

Madem hakikat böyledir, âkıl isen, ibadet cihetinde yalnız bugünü düşün. Ve "Onun bir saatini, ücreti pek büyük, külfeti pek az, hoş ve güzel ve ulvî bir hizmete sarf ediyorum." de. O vakit senin acı bir füturun, tatlı bir gayrete inkılâb eder.

İşte ey sabırsız nefsim! Sen, üç sabır ile mükellefsin. **Birisi:** Tâat üstünde sabırdır. **Birisi:** Ma'siyetten sabırdır. **Diğeri:** Musibete karşı sabırdır. Aklın varsa, şu üçüncü ikazdaki temsilde görünen hakikati rehber tut. Merdâne *"Yâ Sabûr!"* de, üç sabrı omuzuna al. **Cenâb-ı Hakk'ın sana verdiği sabır kuvvetini eğer yanlış yolda dağıt-**

mazsan her meşakkate ve her musibete kâfi gelebilir.. ve o kuvvetle dayan."[1]

* * *

Dale Carnegie, gırtlağına kadar borç batağına düşmüş ve intihar ile karşı karşıya bulunan babasının bu durumdan nasıl kurtulduğunu şöyle anlatıyor: "Babam 47 yaşındaydı ve 30 yılı aşkın öldürücü bir çalışmanın sonunda, borçlarından ve karşılaştığı hakaretlerden başka şeyi yoktu. Bu kadarına tahammül edemedi. Üzüntüye düştü. Sıhhati bozuldu. Tarladaki ağır bedenî çalışmasına rağmen yemek yiyemiyor ve iştahını açmak için ilaç almak zorunda kalıyordu. Çok kilo kaybetti. Doktor, anneme, babamın altı ay içinde öleceğini söyledi. Babam öylesine kederliydi ki artık yaşamak dahi istemiyordu. Babam atlara yem vermek, inekleri sağmak için ahıra gidip de, normal bir süre sonra dönmediği zaman, annemin onu, ahırda bir ipin ucunda sallanır görmekten korktuğunu söylediğini sık sık işitmişimdir. Bir gün çiftliği ipotek eden bankanın bulunduğu Maryville'den dönerken 102 Nehri üzerinde atlarını durdurmuş, uzun süre nehre bakarak, aşağı atlayıp her şeye son vermek hususunda kendisiyle mücadele etmişti. Seneler sonra babam, o gün kendisini nehre atmayışının sebebinin "annemin Allah'a inanıp O'nun emirlerini yerine getirdiğimiz takdirde her şeyin düzeleceğine dair derin ve sağlam inancı" olduğunu söylemişti. Annemin hakkı vardı. Sonunda her şey düzeldi."

Dale Carnegie'in babası sağlam inanç ile Allah'a güvenip sabretmiş, O'nun her işinde bir hikmetin bulunduğunu düşünerek bütün sıkıntıları aşmıştı. Böylece o tarihten sonra 40 sene daha mesud bir hayat yaşamıştı. Dale Carnegie, diyor ki: "O sıkıntılı ve mücadeleli yıllar süresince, annem hiç üzülmezdi. Bütün dertlerini Allah'a söylerdi. Sonra, o ücra Missouri Çiftliğinde, iskemlelerimizin önünde diz çöker, Allah'ın sevgisi ve himayesi için dua ederdik."

Evet, Bediüzzaman Hazretleri, bu devada sabır kuvvetinin her zaman için insana yeteceğini fakat insanın onu yerli yerinde kullanması gerektiğini ifade ederek bizlere yeni bir ufuk açıyor.

---

[1] Sözler, Yirmi Birinci Söz *(1. Makam, 3. İkaz)*.

"Sabûr", Cenâb-ı Hakk'ın bir ismidir. Çok sabırlı demektir. Halkımız yanlışlıkla "Yâ sabır!" diyor. Onun yerine "Yâ Sabûr" diyerek "Ey çok sabırlı Allah'ım, bana da çok sabır ihsan et!" demiş olalım.

On İkinci Deva

On İkinci Deva, hastaların ibadet ve dualarını tam yapamamalarından dolayı sevaptan mahrum kalmayacaklarını müjdeliyor. Ayağa batan bir dikenin acısından bile bazı günahların silinip bazı sevapların yazılacağını; insanın dua ve tazarrularındaki gözü yaşlı niyaz ve inlemelerinin, Cenâb-ı Hakk'ın şefkat ve rahmetini celbedip hoşnutluğunu kazandıracağını hadis-i şerifler ifade ediyor. Bediüzzaman Hazretleri, bu hususu burada şöyle ifade ediyor:

Ey hastalık sebebiyle ibadet ve evrâdından mahrum kalan ve o mahrumiyetten teessüf eden hasta! Bil ki, hadîsçe sâbittir ki, "Müttaki bir mümin, hastalık sebebiyle yapamadığı daimî virdinin sevâbını, hastalık zamanında yine kazanır."[1] Farzı, mümkün olduğu kadar yerine getiren bir hasta, sabır ve tevekkül ile ve farzlarını yerine getirmekle o ağır hastalık zamanında sâir sünnetlerin yerini, hem hâlis bir sûrette, hastalık tutar. Hem hastalık, insandaki aczini, zaafını ihsâs eder (hissettirir). O aczin lisânıyla ve zaafın diliyle hâlen ve kâlen bir dua ettirir. Cenâb-ı Hak, insana hadsiz bir acz ve nihayetsiz bir zaaf vermiş,[2] tâ ki daimî bir sûrette dergâh-ı ilâhîye ilticâ edip niyaz etsin, dua etsin.

قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ[3] yani "Eğer duânız olmazsa ne ehemmiyetiniz var!" Âyetin sırrıyla insanın hikmet-i hilkati (yaratılmasının hikmeti) ve sebeb-i kıymeti olan samimî dua ve niyazın bir sebebi hastalık olduğundan, bu nokta-yı nazardan şekvâ değil, Allah'a şükür etmek ve hastalığın açtığı dua musluğunu, âfiyeti kesbetmekle (kazanmakla) kapamamak gerektir.

---

1 Buhârî, *Cihâd* 134; Ebû Dâvûd, *Cenâiz* 1; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 4/410, 418.

2 İnsanın hadsiz bir acz ve nihayetsiz bir zaaf içinde olmasıyla ilgili bkz: Nisâ sûresi, 4/28; Fâtır sûresi, 35/15; Muhammed sûresi, 47/38; Rûm sûresi, 30/54; Enfâl sûresi, 8/66.

3 Furkan sûresi, 25/77.

On Üçüncü Deva

On Üçüncü Deva, hastalığın çok mühim bir define olduğunu gözler önüne seriyor, Cennet yolu, nefsin hoşuna gitmeyecek şeylerle kuşatılmış olduğundan, insanın imtihan sırrını kavrayarak seve seve bu engelleri aşması gerekiyor. İşte Bediüzzaman'ın bu devadaki hikmetli beyanları:

Ey hastalıktan şekvâ eden bîçâre adam! Hastalık, bazılara ehemmiyetli bir definedir, gayet kıymettar bir hediye-i ilâhiyedir. Her hasta, kendi hastalığını o nev'iden tasavvur edebilir.

Madem ecel vakti muayyen (belirli, belli) değil; Cenâb-ı Hak, insanı yeis-i mutlak (mutlak ümitsizlik) ve gaflet-i mutlaktan kurtarmak için, havf u recâ (korku ve ümit) ortasında ve hem dünya ve hem âhireti muhafaza etmek noktasında tutmak için, hikmetiyle eceli gizlemiş. Madem her vakit ecel gelebilir;[1] eğer insanı gaflet içinde yakalasa, ebedî hayatına çok zarar verebilir. Hastalık gafleti dağıtır, âhireti düşündürür, ölümü tahattur ettirir (hatırlatır), öylece hazırlanır. Bazı öyle bir kazancı olur ki; yirmi senede kazanamadığı bir mertebeyi yirmi günde kazanıyor.

Hazreti Üstad, ecelin ve musibetlerin bizce gizli olmasının sayısız hikmetlerinden bazılarına dair başka yerlerde şöyle diyor:

"Zira **ecel-i insan muayyen olsa**, yarı ömrüne kadar gaflet-i mutlaka, yarıdan sonra darağacına adım adım gitmek gibi bir dehşet verecek. Hâlbuki, âhiret ve dünya müvazenesini muhafaza etmek ve her vakit havf u recâ ortasında bulunmak maslahatı iktiza eder ki; her dakika hem ölmek, hem yaşamak mümkün olsun. Şu hâlde müphem (kapalı, gizli) tarzdaki yirmi sene müphem bir ömür, bin sene muayyen bir ömre müreccahtır (tercih edilir)."[2]

"Ecel ve mevt gibi umûr-u gaybiye (gaybe, geleceğe dair şeyler), çok hikmet ve maslahat cihetiyle gizli kaldığı misillü; dünyanın sekeratı ve mevti ve nev-i beşerin ve cins-i hayvanın eceli ve vefatı olan kıyâmet dahi çok maslahatlar için gizlenilmiş.

---

[1] "Hiç kimse nerede öleceğini de bilemez." (Lokman sûresi, 31/34). Ayrıca ölümün her an gelebileceğine dair bkz: İsrâ sûresi, 17/68, A'râf sûresi, 7/4, 97.

[2] Sözler, Yirmi Dördüncü Söz *(3. Dal, 8. Asıl)*.

Evet, **eğer ecel vakti muayyen olsaydı**; yarı ömür, gaflet-i mutlaka içinde ve yarıdan sonra, darağacına asılmak için her gün bir ayak daha onun tarafına atılmakla dehşet-i mutlaka içinde havf ve recânın muvâzene-i maslahatkârâne ve hakîmânesi bozulduğu gibi; aynen öyle de dünyanın eceli ve sekeratı olan kıyâmet vakti muayyen olsaydı; kurûn-u ûlâ ve vustâ, fikr-i âhiretten pek az müteessir olacaktı. Ve kurûn-u uhrâ, dehşet-i mutlaka içinde bulunup ne hayat-ı dünyeviyenin lezzeti ve kıymeti kalır ve ne de havf ve recâ içinde ihtiyâr ile itaatkârâne olan ubûdiyetin ehemmiyeti ve hikmeti bulunurdu.

Hem **eğer muayyen olsa**; bir kısım hakâik-i imaniye bedâhet derecesine girer, herkes ister istemez tasdik eder. İhtiyâr ve irade ile bağlı olan sırr-ı teklif ve hikmet-i iman bozulur.

İşte bunun gibi çok maslahatlar için umûr-u gaybiye gizli kaldığından, herkes her dakikada hem ecelini, hem bekâsını düşündüğü için hem dünyaya, hem âhiretine çalışabildiği gibi; her asırda dahi hem kıyâmet kopacağını, hem dünyanın devamını düşünebildiği için hem dünyanın fâniliğinde hayat-ı bâkiyeye, hem hiç ölmeyecek gibi imâret-i dünyaya çalışabilir.

Hem de **musibetlerin vakti muayyen olsaydı**; başına musibet gelen adam, musibetin intizarında o gelen musibetin belki on misli-nden ziyade mânevî bir musibet –o intizardan– çekmemesi için, hikmet ve rahmet-i ilâhiye tarafından gizli, perdeli bırakılmış. (...)"[1]

* * *

Ezcümle, arkadaşlarımızdan –Allah rahmet etsin– iki genç vardı. Biri İlamalı Sabri, diğeri İslâmköylü Vezirzade Mustafa. Bu iki zât, talebelerim içinde kalemsiz oldukları hâlde, samimiyette ve iman hizmetinde en ileri safta olduklarını hayretle görüyordum. Hikmetini bilmedim. Vefatlarından sonra anladım ki; her ikisinde de ehemmiyetli bir hastalık vardı. O hastalık irşâdıyla, sâir gafil ve ferâizi (farzları) terk eden gençlere bedel, en mühim bir takvâ ve en kıymettar bir hizmette ve âhirete nâfi' (faydalı) bir vaziyette bulundular. İnşaallah iki senelik hastalık zahmeti, milyonlar sene hayat-ı ebediyenin saade-

[1] Şuâlar, Beşinci Şuâ *(Mukaddime, 4. Nokta)*.

tine medâr (sebep) oldu. Ben onların sıhhati için bazı ettiğim duayı, şimdi anlıyorum, dünya itibarıyla beddua olmuş. İnşaallah o duam, sıhhat-i uhreviye için kabul olunmuştur.

İşte bu iki zât, benim itikadımca, on senelik bir takvâ ile elde edilecek bir kazanç kadar bir kâr buldular. Eğer ikisi, bir kısım gençler gibi sıhhat ve gençliğine güvenip, gaflet ve sefâhete atılsaydılar; ölüm de onları tarassud edip (gözetleyip) tam günahlarının pislikleri içinde yakalasaydı; o nurlar definesi yerine, kabirlerini akrepler ve yılanlar yuvası yapacaklardı.

Madem hastalıkların böyle menfaati var; ondan şekvâ değil, tevekkül, sabır ile, belki şükredip, rahmet-i ilâhiyeye itimat etmektir.

On Dördüncü Deva

On Dördüncü Deva, gözüne perde gelen hastalar için muazzam bir teselli kaynağını göstermektedir. Bediüzzaman Hazretleri, bu hususta şöyle demektedir:

Ey gözüne perde gelen hasta! Eğer ehl-i imanın gözüne gelen perdenin altında nasıl bir nur ve mânevî bir göz olduğunu bilsen "Yüz bin şükür Rabb-i Rahîmime!" dersin. Bu merhemi izah için bir hâdise söyleyeceğim. Şöyle ki:

Bana sekiz sene kemâl-i sadâkatle hiç gücendirmeden hizmet eden Barlalı Süleyman'ın halasının, bir vakit gözü kapandı. O sâliha kadın, bana karşı haddimden yüz derece fazla hüsn-ü zan ederek, "Gözümün açılması için dua et." diyerek, câmi kapısında beni yakaladı. Ben de o mübarek ve meczûbe kadının salâhatını duama şefaatçi yapıp, "Yâ Rabbi, onun salâhatı hürmetine onun gözünü aç." diye yalvardım. İkinci gün Burdurlu bir göz hekimi geldi, gözünü açtı. Kırk gün sonra yine gözü kapandı. Ben çok müteessir oldum, çok dua ettim. İnşaallah o dua, âhireti için kabul olmuştur.[1] Yoksa benim o duam, onun hakkında gayet yanlış bir beddua olurdu. Çünkü eceli kırk gün kalmıştı. Kırk gün sonra –Allah rahmet etsin– vefat eyledi.

---

[1] Bazı dualara dünyada, bazılarına ise âhirette cevap verileceğine dair bkz: Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* 1/248; Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 2/47.

İşte o merhume, kırk gün Barla'nın hazînâne bağlarına rikkatli ihtiyarlık gözüyle bakmasına bedel; kabrinde, cennet bağlarını kırk bin günlerde seyredeceğini kazandı. Çünkü imanı kuvvetli, salâhatı şiddetli idi.

Evet, bir mümin, gözüne perde çekilse ve gözü kapalı kabre girse, derecesine göre, ehl-i kuburdan (kabir ehlinden) çok ziyade o âlem-i nuru temâşâ edebilir. Bu dünyada nasıl çok şeyleri biz görüyoruz, kör olan müminler görmüyorlar. Kabirde o körler, iman ile gitmiş ise, o derece ehl-i kuburdan ziyade görür. En uzak gösteren dürbünlerle bakar nev'inde, kabrinde derecesine göre cennet bağlarını sinema gibi görüp temâşâ ederler.

İşte böyle gayet nurlu ve toprak altında iken göklerin üstündeki cenneti görecek ve seyredecek bir gözü, bu gözündeki perde altında şükür ile sabır ile bulabilirsin. İşte o perdeyi senin gözünden kaldıracak, o gözle seni baktıracak göz hekimi, Kur'ân-ı Hakîm'dir.

On Beşinci Deva

On Beşinci Deva, hastalığın sûretine değil, asıl mânâsına bakılması gerektiğini şöyle izah ediyor:

Ey âh u enin eden (âh edip inleyen) hasta! Hastalığın sûretine bakıp "Âh!" eyleme; mânâsına bak "Oh!" de. Eğer hastalığın mânâsı güzel bir şey olmasa idi, Hâlık-ı Rahîm en sevdiği ibâdına hastalıkları vermezdi. Hâlbuki hadîs-i sahihte vardır ki: أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً اَلْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ –ev kemâ kâl– Yani, *"En ziyade musibet ve meşakkate giriftâr olanlar, insanların en iyisi, en kâmilleridirler."*[1] Başta Hazreti Eyyûb (aleyhisselâm), enbiyâlar, sonra evliyâlar ve sonra ehl-i salâhat çektikleri hastalıklara birer ibadet-i hâlisa, birer hediye-i rahmâniye nazarıyla bakmışlar; sabır içinde şükretmişler. Hâlık-ı Rahîm'in rahmetinden gelen bir ameliyat-ı cerrahiye nev'inden görmüşler.

---

[1] Tirmizî, *Zühd* 57; İbn-i Mâce, *Fiten* 23; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 1/172, 173, 180, 185; 6/369.

Sen ey âh u fizar eden (âh edip inleyen) hasta! Bu nuranî kâfileye iltihak etmek istersen, sabır içinde şükret. Yoksa şekvâ etsen, onlar seni kâfilelerine almayacaklar. Ehl-i gafletin çukurlarına düşersin. Karanlıklı bir yolda gideceksin.

Evet, hastalıkların bir kısmı var ki; eğer ölümle neticelense, mânevî şehid hükmünde şehâdet gibi bir velâyet derecesine sebebiyet verir. Ezcümle çocuk doğurmaktan gelen hastalıklar[1](Hâşiye) *ve karın sancısıyla, gark (boğulma) ve hark (yanma) ve taun (veba) ile vefat eden, şehid-i mânevî olduğu gibi, çok mübarek hastalıklar var ki, velâyet derecesini ölümle kazandırır.*[2] *Hem hastalık, dünya aşkını ve alâkasını hafifleştirdiğinden, vefat ile dünyadan, ehl-i dünya için gayet elîm ve acı olan müfârakatı (ayrılığı) tahfif eder (hafifletir); bazen de sevdirir.*

> Riyâzu's-Sâlihîn'de de geçen bir hadiste Ebû Hureyre radıyallahu anh rivâyet ediyor: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "**Şehitler beş nevidir**: Veba gibi bulaşıcı hastalıktan ölenler, iç hastalıklarına yakalananlar, suda boğulanlar, (deprem vs. sebeplerle) göçük altında kalanlar ve Allah yolunda canından olanlar."[3]
>
> **Mesnevî-i Nuriye**'de şu ifadeler var: "Dünyanın âkıbeti ne olursa olsun, lezzetleri terk etmek evlâdır. Çünkü âkıbetin ya saadettir; saadet ise şu fânî lezzetlerin terkiyle olur. Veya bedbahtlıktır. Ölüm ve idam bekleyişinde bulunan bir adam, sehpanın süslendirilmesinden zevk ve lezzet alabilir mi? Dünyanın âkıbetini inkâr ve kâfirlik yüzünden mutlak yokluk olduğunu zanneden adam için de, lezzetleri terk etmek evlâdır. Çünkü o lezzetlerin yok olmasıyla meydana gelen hususî ve kayıtlı yokluklardan, mutlak yokluğun elîm elemleri her dakika hissedilir. Bu gibi lezzetler o elem ve acılara gâlip gelemez."[4]
>
> (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

---

1 **Hâşiye:** Bu hastalığın mânevî şehâdeti kazandırması, lohusa zamanı olan kırk güne kadardır.

2 Şehadete vesile olan hastalık ve musibetler için bkz: Buhârî, *Ezân* 32, *Cihâd* 30; Müslim, *İmâre* 164; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/324, 533, 5/446; Hâkim, *Müstedrek* 1/503.

3 Buhârî, *Cihâd* 30; Müslim, *İmâre* 164.

4 Mesnevî-i Nuriye, Habbe, s. 108.

On Altıncı Deva

Ey sıkıntıdan şekvâ (şikâyet) eden hasta! Hastalık, hayat-ı içtimâiye-i insâniyede (insanların içtimâî hayatında) en mühim ve gayet güzel olan hürmet ve merhameti telkin eder. Çünkü insanı vahşete ve merhametsizliğe sevk eden istiğnâdan (yani, kendisini her şeyden müstağni, zengin ve kimseye ihtiyacı yok saymaktan) kurtarıyor. Çünkü إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغَىٰ ۞ أَنْ رَآهُ اسْتَغْنَىٰ[1] sırrıyla, sıhhat ve âfiyetten gelen istiğnâda bulunan bir nefs-i emmâre, şâyân-ı hürmet (hürmete layık) çok uhuvvetlere karşı hürmeti hissetmez. Ve şâyan-ı merhamet ve şefkat olan musibetzedelere ve hastalıklılara merhameti duymaz. Ne vakit hasta olsa, o hastalıkta aczini ve fakrını anlar, lâyık-ı hürmet olan ihvanlarına (kardeşlerine) ihtiram eder. Ziyaretine gelen veya ona yardım eden mümin kardeşlerine karşı hürmeti hisseder. Ve rikkat-i cinsiyeden (vicdanî incelikten, insanın kendi cinsine duyduğu acıma hissinden) gelen şefkat-i insaniye ve en mühim bir haslet-i İslâmiye olan musibetzedelere karşı merhameti hissedip, onları nefsine kıyas ederek, onlara tam mânâsıyla acır, şefkat eder, elinden gelse muâvenet (yardım) eder, hiç olmazsa dua eder, hiç olmazsa –şer'an (İslâmî yönden) sünnet olan– keyfini sormak için ziyaretine gider, sevap kazanır.[2]

On Altıncı Deva, hastalığın insanlar arasında pek çok güzel duyguyu uyandırdığını anlatıyor. Bir hadis-i şerifte de Cenâb-ı Hakk'ın, hesaba çektiği zaman insanlara "Ey kulum, ben hasta oldum da sen benim ziyaretime gelmedin." buyuracağını, buna karşılık, "Ya Rabbi, Sen âlemlerin Rabbisin, nasıl hasta olursun?" deyince de, Cenâb-ı Hakk'ın "Benim falanca kulum hasta oldu ziyaretine gitmedin. Eğer gitseydin, beni ziyaret etmiş gibi olacaktın."[3] diye karşılık vereceği belirtilerek, hasta ziyaretlerinin ne kadar mühim olduğu anlatılmaktadır.

Hasta ziyaretinde okunan "şifa duası" hakkında şu rivayet gelmiştir: Enes radıyallahu anh, talebesi Sabit el-Bünânî'ye demiştir ki:

---

[1] "Hayır! Rabbinin bunca nimetlerine rağmen kâfir insan kendisini ihtiyaçsız zannetti diye azar." (Alak sûresi, 96/6-7).

[2] Hasta ziyaretinin kişiye sevâb kazandıracağına dair bkz: Müslim, *Birr* 40; Ebû Dâvûd, *Cenâiz* 7; Tirmizî, *Cenâiz* 2, *Birr* 64; İbn-i Mâce, *Cenâiz* 1, 2.

[3] Müslim, *Birr* 43.

"Resûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem okuduğu şifa duasını sana okumamı ister misin?" Sâbit cevaben "tabii" dedi. Enes radıyallahu anh da şu duayı okudu:

اَللّٰهُمَّ رَبَّ النَّاسِ، مُذْهِبَ الْبَأْسِ، اِشْفِ، أَنْتَ الشَّافِي،
لَا شَافِيَ إِلَّا أَنْتَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا

"Ey bütün insanların (her türlü ihtiyacını karşılayıp onları) terbiye eden Rabbi! Ey dertlilerin devası, bütün ızdırap ve sıkıntıları dindiren Allahım! Sen şifa ver, zira şifa veren sadece Sensin; ve öyle bir şifa ihsan et ki, hastalıktan eser bırakmasın."[1]

2005 yılından bu yana felçli olup gözlerinden başka hiçbir yerini kımıldatamayan ve sadece başına takılan bir çembere (şapkaya) monte edilen 50 cm uzunluğunda bir çıta ile önüne konulan bilgisayarın harflerine tek tek basarak, didikler gibi yazı yazabilen, duaya muhtaç kıymetli kardeşimiz **Ufuk Aktunalı**: "Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) *'Hasta ziyaretinden dönen kişi olgun meyveleri topluyor gibidir.'* ve *'Allah katında hastanın duası meleklerin duası ile aynı sayılır, reddedilmez.'* buyurarak hasta ziyaretine teşvik ediyor." diyor.

Sanki insanın gücü her şeye yetermiş gibi, bir nevi Allah'tan istiğna mânâsını da taşıyan dua etmemek, ilâhî huzurda yüzünü yerlere sürmemek büyük bir nankörlüktür. "Sen her şeyin hakkından gelirsin, yeter ki içindeki devi uyandır!" gibi yanlış telkinlerle bir nevi özgüven tesis etmeye çalışan yanlış anlayışlar, insanları Hak'tan ve hakikattan uzaklaştırıyor. Üstad Hazretleri'nin Otuzuncu Söz'de "Ene" bahsinde anlattığı gibi insanın mâhiyeti, âcizlik, muhtaçlık, hata ve kusur ile yoğrulmuştur. Her zaman Cenâb-ı Hakk'a iltica edip niyazda bulunmaya mecburdur. Bunun ötesi, firavunluktur, nemrutluktur. İşte hastalık insana gerçek mâhiyetini, yani âcizliğini ve muhtaçlığını hatırlatmakla önemli bir ikazda bulunmaktadır. Ne mutlu bu ikaz ışığında doğru yola gelebilenlere...

On Yedinci Deva

On Yedinci Deva, hastalığın, pek çok faydası yanında duaların makbuliyetine sebep olduğunu izah ediyor:

---

1 Buhârî, *Tıp* 38.

Ey hastalık vasıtasıyla hayrat yapamamaktan şekvâ eden hasta! Şükret, hayrâtın en hâlisinin kapısını sana açan, hastalıktır. *Hastalık mütemâdiyen hastaya ve lillâh (Allah rızası) için hastaya bakıcılara sevâp kazandırmakla beraber,*[1] *duanın makbuliyetine en mühim bir vesîledir.*

Evet hastalara bakmak ehl-i iman için mühim sevâbı vardır. Hastaların keyfini sormak, fakat hastayı sıkmamak şartıyla ziyaret etmek, sünnet-i seniyyedir;[2] keffaretü'z-zünûb (günahlara keffaret) olur. Hadîste vardır ki: *"Hastaların duasını alınız, onların duası makbuldür."*[3]

Bâhusus hasta, akrabadan olsa, hususan peder ve vâlide olsa, onlara hizmet mühim bir ibadettir, mühim bir sevâptır. Hastaların kalbini hoşnut etmek, teselli vermek, mühim bir sadaka hükmüne geçer. Bahtiyardır o evlâd ki; peder ve vâlidesinin hastalık zamanında, onların seriü't-teessür olan (hemen tesir altında kalan) kalblerini memnun edip hayır dualarını alır.

Evet hayat-ı içtimâiyede en muhterem bir hakikat olan peder ve vâlidesinin şefkatlerine mukabil, hastalıkları zamanında kemâl-i hürmet (tam bir hürmet) ve şefkat-i ferzendâne (evlâda yakışacak bir şefkat) ile mukâbele eden o iyi evlâdın vaziyetini ve insaniyetin ulviyetini gösteren o vefadar levhaya karşı, hatta melâikeler dahi "Mâşâallah, Bârekâllah" deyip alkışlıyorlar.

Evet hastalık zamanında, hastalık elemini hiçe indirecek gayet hoş ve ferahlı, etrafında tezâhür eden şefkatlerden ve acımak ve merhametlerden gelen lezzetler var. *Hastanın duasının makbuliyeti, ehemmiyetli bir meseledir. Ben otuz-kırk seneden beri,*

---

[1] Hastalığın keffâretüz-zünûb olması ve hastaya sevâp kazandırması hakkında bkz: Buhârî, *Merdâ* 1, 14; Müslim, *Birr* 45-53; Tirmizî, *Zühd* 57; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/440.

[2] Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hastaları ziyaret edip onlar için dua etmesi, moral vermesi ve hasta ziyaretine teşvik etmesiyle alakalı bkz: Buhârî, *İlim* 39, *Cizye* 6, *Merdâ* 4, 5, 9-11, 17; Müslim, *Selâm* 47, *Birr* 39-43.

[3] Hasta duasının meleklerin duası derecesinde olmasıyla ilgili bkz: İbn-i Mâce, *Cenâiz* 1; Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 6/541.

bendeki kulunç denilen bir hastalıktan şifa için dua ederdim. Ben anladım ki, hastalık dua için verilmiş. Dua ile duayı, yani dua kendi kendini kaldırmadığından anladım ki, duanın neticesi uhrevîdir;[1](Hâşiye) *kendisi de bir nevi ibadettir ve hastalık ile aczini anlayıp dergâh-ı ilâhîye ilticâ eder. Onun için otuz senedir şifa duasını ettiğim hâlde, duam zâhirî kabul olmadığından, duayı terk etmek kalbime gelmedi. Zira hastalık, duanın vaktidir; şifa, duanın neticesi değil. Belki Cenâb-ı Hakîm-i Rahîm şifa verse, fazlından verir.*

Hem dua, istediğimiz tarzda kabul olmazsa makbul olmadı denilmez. Hâlık-ı Hakîm daha iyi biliyor, menfaatimize hayırlı ne ise onu verir. Bazen dünyaya âit dualarımızı, menfaatimiz için âhiretimize çevirir, öyle kabul eder.

Her ne ise, hastalık sırrıyla hulûsiyet kazanan, hususan zaaf u aczden ve tezellül (Allah karşısında zelil olduğunu hissetmek) ve ihtiyaçtan gelen bir dua kabule çok yakındır. Hastalık böyle hâlis bir duanın medârıdır (sebep ve vesilesidir). Hem dindar olan hasta, hem hastaya bakan müminler de bu duadan istifade etmelidirler.

İkinci Şuâ'da şu ifadeler var: "Namaz tesbihatının sonunda Şâfiilerde gayet çok okunan ve meşhur bir salavât olan اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ بِعَدَدِ كُلِّ دَاءٍ وَدَوَاءٍ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ كَثِيرًا كَثِيرًا *'Allah'ım, Efendimiz Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve Efendimiz Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) âline, bütün maddî-mânevî dertler ve devâlar adedince salât eyle, O'na ve âline çok çok bereket ihsan edip, selâm et.'* salavâtının ehemmiyeti yüzündendir ki, **insanın yaratılış hikmeti ve pek çok istidat ve kabiliyeti kendisinde toplama sırrı (yani sırr-ı câmiiyeti) ise, her zaman, her dakika Yaradan'ına iltica edip yalvarmak, hamd ve şükür etmek olduğundan, insanı Allah'ın huzuruna kamçı vurup sevk eden en keskin ve tesirli sâik, hasta-**

[1] **Hâşiye:** Evet, bir kısım hastalık, duanın sebeb-i vücudu iken, dua, hastalığın ademine sebep olsa, duanın vücudu kendi ademine sebep olur; bu da olamaz.

lıklar olduğu gibi.. insanı kemâl-i şevk ile şükre sevk eden ve tam mânâsıyla minnettar edip hamdettiren tatlı nimetler ise, başta şifâlar ve devalar ve âfiyetler olduğundan, bu salavât-ı şerife gayet şerefli ve mânidar olmuştur. Ben bazen بِعَدَدِ كُلِّ دَاءٍ وَدَوَاءٍ 'bütün hastalıklar ve şifalar adedince...' dedikçe, yeryüzünü bir hastahane sûretinde, maddî ve mânevî bütün dertlerin ve ihtiyaçların dermanlarını ihsan eden hakikî şifâ kaynağı Cenâb-ı Hakk'ın pek âşikâr bir mevcudiyetini, küllî bir şefkatini, kudsî ve geniş bir rahmet tecellîsini hissediyorum." (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

On Sekizinci Deva

On Sekizinci Deva, hastalıktan şikâyet etmeye hiç kimsenin hakkı olmadığını izah ediyor:

Ey şükrü bırakıp şekvâya giren hasta! Şekvâ, bir haktan gelir. Senin bir hakkın zayi olmamış ki şekvâ ediyorsun. Belki senin üstünde hak olan çok şükürler var, yapmadın. Cenâb-ı Hakk'ın hakkını vermeden, haksız bir sûrette hak istiyorsun gibi şekvâ ediyorsun. Sen, kendinden yukarı mertebelerdeki sıhhatli olanlara bakıp şekvâ edemezsin. Belki sen, kendinden sıhhat noktasında aşağı derecelerde bulunan bîçâre hastalara bakıp şükretmekle mükellefsin. Senin elin kırık ise, kesilmiş ellere bak! Bir gözün yoksa, iki gözü de olmayan âmâlara bak! Allah'a şükret.

Evet, nimette kendinden yukarıya bakıp şekvâ etmeye hiç kimsenin hakkı yoktur. Ve musibette herkesin hakkı, kendinden musibet noktasında daha yukarı olanlara bakmaktır ki şükretsin.

Bu sır bazı risalelerde bir temsil ile izah edilmiş. İcmâli şudur ki:

Bir zât, bir bîçâreyi, bir minarenin başına çıkarıyor. Minarenin her basamağında ayrı ayrı birer ihsân, birer hediye veriyor. Tam minarenin başında da en büyük bir hediyeyi veriyor. O mütenevvi (çeşit çeşit) hediyelere karşı ondan teşekkür ve minnettarlık istediği hâlde; o hırçın adam, bütün o basamaklarda gördüğü hediyeleri unutup

veyahut hiçe sayıp şükretmeyerek yukarıya bakar. "Keşke bu minare daha uzun olsaydı, daha yukarıya çıksaydım, ne için o dağ gibi veyahut öteki minare gibi çok yüksek değil?" deyip şekvâya başlarsa, ne kadar bir küfrân-ı nimettir, bir haksızlıktır.

Öyle de, bir insan hiçlikten vücuda gelip, taş olmayarak, ağaç olmayıp, hayvan kalmayarak, insan olup, Müslüman olarak, çok zaman sıhhat ve âfiyet görüp, yüksek bir derece-i nimet kazandığı hâlde, bazı ârızalarla, sıhhat ve âfiyet gibi bazı nimetlere lâyık olmadığı veya sû-i ihtiyarıyla veya sû-i istimâliyle elinden kaçırdığı veyahut eli yetişmediği için şekvâ etmek, sabırsızlık göstermek, "Aman ne yaptım böyle başıma geldi?" diye rubûbiyet-i ilâhiyeyi tenkit etmek gibi bir hâlet; maddî hastalıktan daha musibetli, mânevî bir hastalıktır. Kırılmış el ile dövüşmek gibi, şikâyetiyle hastalığını ziyadeleştirir. Âkıl (akıllı) odur ki: اَلَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[1] sırrıyla teslim olup sabretsin; tâ o hastalık, vazifesini bitirsin gitsin.

Üstad Hazretleri, bu devada **"Nimette kendinden yukarıya bakıp şekvâ etmeye hiç kimsenin hakkı yoktur. Ve musibette herkesin hakkı, kendinden musibet noktasında daha yukarı olanlara bakmaktır ki şükretsin."** diyerek insanın şekvâya hakkı olmadığını ifade ediyor. Ve bu sırrın bazı risalelerde bir temsil ile izah edildiğini söylüyor. Şimdi **Mektubat**'ta geçen temsile ve izahlarına bakalım:

"Yirmi Altıncı Söz'ün hâtimelerinde denildiği gibi nasıl ki mahir bir sanatkâr, kıymettar bir elbiseyi murassâ ve münakkaş surette yapmak için bir miskin adamı –lâyık olduğu bir ücrete mukabil– model yaparak, kendi sanat ve maharetini göstermek için, o elbiseyi o miskin adam üstünde biçer, keser, kısaltır, uzatır; o adamı da oturtur, kaldırır, muhtelif vaziyetler verir. Şu miskin adamın hiçbir hakkı var mıdır ki, o sanatkâra desin: "Beni güzelleştiren bu elbiseye neden ilişip tebdil ve tağyir ediyorsun ve beni kaldırıp oturtup meşakkatle benim istirahatimi bozuyorsun?.."

[1] "Sabırlılar o kimselerdir ki başlarına musibet geldiğinde, 'Biz Allaha aidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz' derler." (Bakara sûresi, 2/156).

Aynen öyle de Sâni-i Zülcelâl, her bir nevi mevcudâtın mahiyetini birer model ittihaz ederek ve nukuş-u esmâsıyla kemâlât-ı sanatını göstermek için her bir şeye, hususan zîhayata, duygularla murassâ bir vücud libasını giydirerek, üstünde kalem-i kazâ ve kaderle nakışlar yapar, cilve-i esmâsını gösterir. Her bir mevcuda dahi ona lâyık bir tarzda bir ücret olarak bir kemâl, bir lezzet, bir feyiz veriyor. مَالِكُ الْمُلْكِ يَتَصَرَّفُ فِي مُلْكِهِ كَيْفَ يَشَاءُ[1] sırrına mazhar olan o Sâni-i Zülcelâl'e karşı hiçbir şeyin hakkı var mıdır ki, desin; "Bana zahmet veriyorsun, benim istirahatimi bozuyorsun." Hâşâ!..

Evet, mevcudâtın hiçbir cihette Vâcibü'l-vücûd'a karşı hakları yoktur ve hak dâvâ edemezler. Belki hakları daima şükür ve hamd ile verdiği vücûd mertebelerinin hakkını edâ etmektir. Çünkü verilen bütün vücûd mertebeleri vukuattır, birer illet ister. Fakat verilmeyen mertebeler imkânattır. İmkânat ise ademdir, hem nihayetsizdir. Ademler ise illet istemezler. Nihayetsize illet olamaz.

Meselâ madenler diyemezler: "Niçin nebâtî olmadık?" Şekvâ edemezler!.. Belki vücûd-u madenîye mazhar oldukları için, hakları Fâtır'ına şükrandır.

Nebâtât, "Niçin hayvan olmadım?" deyip şekvâ edemez. Belki vücûd ile beraber hayata mazhar olduğu için, hakkı şükrandır.

Hayvan ise, "Niçin insan olmadım?" diye şikâyet edemez. Belki hayat ve vücûd ile beraber kıymettar bir ruh cevheri ona verildiği için, onun üstündeki hakkı, şükrandır. Ve hâkezâ, kıyas et...

Ey insan-ı müştekî! Sen mâdum kalmadın, vücûd nimetini giydin.. hayatı tattın, câmid kalmadın, hayvan olmadın.. İslâmiyet nimetini buldun, dalâlette kalmadın.. sıhhat ve selâmet nimetini gördün ve hâkezâ...

Ey nankör! Daha sen nereden hak kazanıyorsun ki; Cenâb-ı Hakk'ın sana verdiği mahz-ı nimet olan vücûd mertebelerine mukabil şükretmeyerek –imkânat ve ademiyât nev'inden ve senin eline geçmediği ve senin lâyık olmadığın– yüksek nimetlerin sana verilmediğinden, bâtıl bir hırsla Cenâb-ı Hak'tan şekvâ ediyorsun ve küfrân-ı nimet ediyorsun?...

---

[1] Mülk sahibi, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder.

Acaba bir adam, minare başına çıkmak gibi âlî derecâtlı bir mertebeye çıksın, büyük makam bulsun, her basamakta büyük bir nimet görsün, o nimetleri verene şükretmesin ve desin: "Niçin o minareden daha yükseğine çıkamadım?" diye şekvâ ederek ağlayıp sızlasın. Ne kadar haksızlık eder ve ne kadar küfrân-ı nimete düşer, ne kadar büyük divanelik eder; divaneler dahi anlar...

Ey kanaatsiz, hırslı ve iktisatsız, israflı ve haksız, şekvâlı, gafil insan! Katiyen bil ki kanaat, ticaretli bir şükrandır.. hırs, hasâretli bir küfrândır.. ve iktisat, nimete güzel ve menfaatli bir ihtiramdır. İsraf ise, nimete çirkin ve zararlı bir istihfaftır. Eğer aklın varsa kanaate alış ve rızaya çalış. Tahammül etmezsen, "Yâ Sabûr" de ve sabır iste, hakkına razı ol, teşekkî etme! Kimden kime şekvâ ettiğini bil, sus! Herhâlde şekvâ etmek istersen, nefsini Cenâb-ı Hakk'a şekvâ et, çünkü kusur ondadır."

Aynı temsil **On İkinci Mektup**'ta da ele alınıyor.

On Dokuzuncu Deva

On Dokuzuncu Deva, hastalığın Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinden yansıyan bir tecellî olduğunu ifade ederek güzellikler ihtiva ettiğini izhar ediyor. Muhyiddin-i Arabi, "Ben gizli bir hazine idim, beni bilip tanısınlar diye mahlukâtı yarattım." kudsî hadis-i şerifi beyanında "Mahlukatı yarattım ki, bana bir ayna olsunlar ve o aynada cemâlimi göreyim." mânâsının anlaşılması gerektiğini söylemiştir. Bu ince meseleyi bu devada Bediüzzaman Hazretleri, şöyle izah etmektedir:

Cemîl-i Zülcelâl'in (yücelik ve lütuf sahibi Hz. Allah'ın) bütün isimleri Esmâü'l-Hüsnâ tâbir-i samedânîsiyle (–her şeyin kendisine muhtaç olduğu Cenâb-ı Hakk'ın– Kur'ânî tâbiriyle) gösteriyor ki,[1] güzeldirler. Mevcûdât içinde en latîf, en güzel, en câmi (her şeyi içinde toplayan) âyine-i samediyet de (samediyet aynası da) hayattır. Güzelin aynası güzeldir. Güzelin mehâsinlerini gösteren ayna güzelleşir. O aynanın başına o güzelden ne gelse, güzel olduğu gibi; hayatın başına dahi ne gelse, hakikat noktasında güzeldir. Çünkü güzel olan o Esmâü'l-Hüsnâ'nın güzel nakışlarını gösterir.

---

[1] "En güzel isimler Allah'ındır." (A'râf sûresi, 7/180).

Hayat, daimâ sıhhat ve âfiyette yeknesak (tekdüze, monoton) gitse, nâkıs (noksan) bir ayna olur. Belki bir cihette adem ve yokluğu ve hiçliği ihsas edip (hissettirip) sıkıntı verir. Hayatın kıymetini tenzil eder (düşürür). Ömrün lezzetini sıkıntıya kalbeder. "Çabuk vaktimi geçireceğim." diye, sıkıntıdan ya sefâhete (eğlence düşkünlüğüne, beyinsizliğe), ya eğlenceye atılır. Hapis müddeti gibi, kıymettar ömrüne adâvet edip, çabuk öldürüp geçirmek istiyor.

Fakat tahavvülde (değişikmekte) ve harekette ve ayrı ayrı tavırlar içinde yuvarlanmakta olan bir hayat, kıymetini ihsas ediyor, ömrün ehemmiyetini ve lezzetini bildiriyor. Meşakkatte ve musibette dahi olsa, ömrün geçmesini istemiyor. "Aman güneş batmadı, ya gece bitmedi!" diye sıkıntısından "Of!", "Of!" etmiyor.

Evet, gayet zengin ve işsiz, istirahat döşeğinde her şeyi mükemmel bir efendiden sor; "Ne hâldesin?" Elbette, "Aman vakit geçmiyor; gel bir şeş-beş (tavla) oynayalım.", veyahut "Vakti geçirmek için bir eğlence bulalım.", gibi müteellimâne (elemli) sözleri ondan işiteceksin. Veyahut tûl-i emelden gelen, bu şeyim eksik, keşke şu işi yapsaydım gibi şekvâları işiteceksin.

Sen bir musibetzede veya işçi ve meşakkatli bir hâlde olan bir fakirden sor, "Ne hâldesin?" Aklı başında ise diyecek ki: "Şükürler olsun Rabbime, iyiyim, çalışıyorum. Keşke çabuk güneş gitmeseydi, bu işi de bitirseydim. Vakit çabuk geçiyor, ömür durmuyor gidiyor. Vakıa zahmet çekiyorum, fakat bu da geçer, her şey böyle çabuk geçiyor." diye, mânen ömür ne kadar kıymettar olduğunu, geçmesindeki teessüfle bildiriyor. Demek meşakkat ve çalışmakla, ömrün lezzetini ve hayatın kıymetini anlıyor. İstirahat ve sıhhat ise, ömrü acılaştırıyor ki, geçmesini arzu ediyor.

Ey hasta kardeş! Bil ki, başka risalelerde tafsilâtıyla kat'î bir sûrette isbat edildiği gibi; musibetlerin, şerlerin, hatta günahların aslı ve mâyesi ademdir (yokluktur). Adem ise şerdir, karanlıktır. Yeknesak (tekdüze, monoton) istirahat, sükût, sükûnet, tevakkuf (durma, bekleme, yerinde sayma) gibi hâletler ademe, hiçliğe yakınlığı içindir ki, ademdeki ka-

ranlığı ihsas edip sıkıntı veriyor. Hareket ve tahavvül ise vücuddur, vücudu ihsas eder. Vücud ise hâlis hayırdır, nurdur.

Madem hakikat budur; sendeki hastalık, kıymettar hayatı sâfîleştirmek, kuvvetleştirmek, terakki ettirmek ve vücudundaki sâir (diğer) cihâzât-ı insaniyeyi (insani cihazları) o hastalıklı uzvun etrafına muâvenettarâne (yardıma koşar vaziyette) müteveccih etmek ve Sâni-i Hakîm'in ayrı ayrı isimlerinin nakışlarını göstermek gibi, çok vazifeler için, o hastalık senin vücuduna misafir olarak gönderilmiştir. İnşaallah çabuk vazifesini bitirir gider. Ve âfiyete der ki: "Sen gel, benim yerimde daimî kal, vazifeni gör, bu hâne senindir, âfiyetle kal."

Dördüncü Deva'da da geçen bu misali Hazreti Üstad, **Mektubat'**ta, **On İkinci Mektup**'un **Üçüncü Suâl**'inde şöyle ifade ediyor:

"Cenâb-ı Hak musibetleri veriyor, belâları musallat ediyor. Hususan masumlara, hatta hayvanlara bu zulüm değil mi?

Elcevap: *Hâşâ! Mülk O'nundur. Mülkünde istediği gibi tasarruf eder.* Hem acaba sanatkâr bir zât, bir ücret mukabilinde seni bir model yapıp gayet sanatkârâne yaptığı murassâ (süslü, sırmalı) bir libası sana giydiriyor; hünerini, meharetini göstermek için kısaltıyor, uzaltıyor, biçiyor, kesiyor.. seni oturtuyor, kaldırıyor. Sen ona diyebilir misin ki, "Beni güzelleştiren elbiseyi çirkinleştirdin; bana, oturtup kaldırmakla zahmet verdin!" Elbette diyemezsin! Dersen, dîvanelik edersin! Aynen öyle de Sâni-i Zülcelâl; göz, kulak, lisan gibi duygularla murassâ, gayet sanatkârâne bir vücûdu sana giydirmiş.. mütenevvî esmâsının nakışlarını göstermek için seni hasta eder, müptelâ eder, aç eder, tok eder, susuz eder... bu gibi ahvâlde yuvarlatır. Mahiyet-i hayatiyeyi kuvvetleştirmek ve cilve-i esmâsını göstermek için, seni böyle çok tavırlarda gezdiriyor. Sen eğer desen, "Beni ne için bu mesâibe (musibetlere) müptelâ ediyorsun?" Temsilde işaret edildiği gibi yüz hikmet, seni susturacak.

Zâten sükûn ve sükûnet, atâlet *(âtıl, boş kalma, işsizlik)**, yeknesaklık, tevakkuf; bir nevi ademdir, zarardır. Hareket ve tebeddül; vücûddur, hayırdır. Hayat, harekâtla kemâlâtını bulur; beliyyât vâsıtasıyla terakki eder. Hayat, cilve-i esmâ ile muhtelif harekâta mazhar olur, tasaffî eder*** *(saflaşır)**, kuvvet bulur, inkişaf eder, in-*

bisat eder *(genişler, yayılır)**, kendi mukadderâtını*** *(insanın dünya hayatını değerlendirmesine göre ötede nâil olacağı lütufları, ihsanları veya maruz kalacağı elemleri ve azapları)* ***yazmasına müteharrik*** *(hareketli)* ***bir kalem olur, vazifesini îfâ eder, ücret-i uhreviyeye kesb-i istihkak eder*** *(hak kazanır).**"***

İkinci Lem'a'da **İkinci Nükte**'nin **İkinci Vech**'inde de şu şekilde kısa bir izah var:

"Hayat musibetlerle, hastalıklarla tasaffî eder, kemâl bulur, kuvvet bulur, terakki eder, netice verir, tekemmül eder; vazife-i hayatiyeyi yapar.[1] Yeknesak istirahat döşeğindeki hayat, hayr-ı mahz olan vücuddan ziyade, şerr-i mahz olan ademe yakındır ve ona gider."

Yirminci Deva

Yirminci Deva, hastalık çeşitlerini tespit ettikten sonra gerçek hekimleri ve vehmî hastalıkları tedavi yollarını anlatıyor:

Ey derdine derman arayan hasta! Hastalık iki kısımdır. Bir kısmı hakikî, bir kısmı vehmîdir.

Hakikî kısmı ise, Şâfî-i Hakîm-i Zülcelâl, küre-i arz olan eczâhâne-i kübrâsında, her derde bir deva istif etmiş.[2] O devalar ise, dertleri isterler. Her derde bir derman halk etmiştir. Tedavi için ilâçları almak, istimâl etmek meşrûdur. Fakat tesiri ve şifayı, Cenâb-ı Hak'tan bilmek gerektir. Dermanı O verdiği gibi, şifayı da O veriyor.

Hâzık (mütehassıs, uzman) mütedeyyin (dindar) hekimlerin tavsiyelerini tutmak, ehemmiyetli bir ilâçtır. Çünkü ekser hastalıklar sû-i istimâlâttan (kötü, yanlış kullanımlardan), perhizsizlikten ve israftan ve hatîattan (hatalardan) ve sefâhetten ve dikkatsizlikten geliyor. Mütedeyyin

---

[1] Bkz: "Mümin kişiye bir ağrı, bir yorgunluk, bir hastalık bir üzüntü hatta bir ufak tasa isabet edecek olsa, Allah onun sebebiyle müminin günahından bir kısmını mağfiret buyurur." (Buhârî, *Merdâ* 1; Müslim, *Birr* 52); "Erkeğiyle kadınıyla müminlerin bizzat kendisinde, çocuğunda, malında belâ eksik olmaz. Tâ ki hatasız olarak Allah'a kavuşsun." (Tirmizî, *Zühd* 57; Muvatta, *Cenâiz* 40; Dârimî, *Rikak* 76).

[2] Her hastalık için uygun bir ilâcın olduğunu belirten ve tedavi yollarının araştırılmasını tavsiye buyuran hadis-i şerifler için bkz: Buhârî, *Tıb* 1; Müslim, *Selâm* 69; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 1/377, 3/335.

hekim, elbette meşrû bir dairede nasihat eder ve vesâyâda (vasiyetlerde) bulunur. Sû-i istimâlâttan, israfâttan men eder, teselli verir. Hasta o vesâyâ ve o teselliye itimat edip hastalığı hafifleşir, sıkıntı yerinde bir ferahlık verir.

Mütedeyyin hekimlerden Nur talebesi **Doktor Yusuf Kemâl Bey**'e Hazreti Üstad'ın tavsiyeleri dikkate değer:

"Merhaba ey kendi hastalığını teşhis edebilen bahtiyar doktor, samimî ve aziz dostum,

Senin hararetli mektubunun gösterdiği intibah-ı ruhî şâyân-ı tebriktir. Biliniz ki mevcudat içinde en kıymettar, hayattır. Ve vazifeler içinde en kıymettar, hayata hizmettir. Ve hidemat-ı hayatiye içinde en kıymettarı, hayat-ı fâniyenin hayat-ı bâkiyeye inkılâp etmesi için sa'yetmektir. Şu hayatın bütün kıymeti ve ehemmiyeti ise, hayat-ı bâkiyeye çekirdek ve mebde ve menşe olması cihetindendir. Yoksa, hayat-ı ebediyeyi zehirleyecek ve bozacak bir tarzda şu hayat-ı fâniyeye hasr-ı nazar etmek, ânî bir şimşeği sermedî bir güneşe tercih etmek gibi bir divaneliktir.

Hakikat nazarında herkesten ziyade hasta olan, maddî ve gâfil doktorlardır. Eğer eczahane-i kudsiye-i Kur'âniye'den tiryakmisal imanî ilâçları alabilseler, hem kendi hastalıklarını, hem beşeriyetin yaralarını tedavi ederler, inşaallah. Senin şu intibahın senin yarana bir merhem olduğu gibi, seni dahi doktorların marazına bir ilâç yapar.

Hem bilirsin, meyus ve ümitsiz bir hastaya mânevî bir teselli, bazen bin ilâçtan daha ziyade nâfidir. Hâlbuki, tabiat bataklığında boğulmuş bir tabip, o bîçâre marîzin elîm yeisine bir zulmet daha katar. İnşaallah, bu intibahın seni öyle bîçârelere medar-ı tesellî eder, nurlu bir tabip yapar. Bilirsin ki ömür kısadır, lüzumlu işler pekçoktur. Acaba benim gibi sen dahi kafanı teftiş etsen, mâlûmatın içinde ne kadar lüzumsuz, faydasız, ehemmiyetsiz, odun yığınları gibi câmid şeyleri bulursun. Çünkü ben teftiş ettim, çok lüzumsuz şeyleri buldum. İşte o fennî mâlûmatı, o felsefî maârifi faydalı, nurlu, ruhlu yapmak çaresini aramak lâzımdır. Sen dahi Cenâb-ı Hak'tan bir intibah iste ki senin fikrini Hakîm-i Zülcelâl'in hesabına çevirsin, tâ o odunlara bir ateş verip nurlandırsın. **Lüzumsuz**

maârif-i fenniyen, kıymettar maârif-i ilâhiye hükmüne geçsin."[1]

Hızıriyet makamının namzetleri olan doktorlar için **Fethullah Gülen Hocaefendi** şöyle der: "Siz ayağınıza batan en küçük bir tırnaktan rahatsızlık duyuyor, 'Yok mu bunu dindirecek birisi?' diyorsunuz. O anda birisi gelip o acıyı dindiriyor. İşte bu insan sizin nazarınızda âdeta bir Hızır gibi olur. Büyük-küçük bütün hastalıkların tedavisinde inanmış her hekimin durumu aynıdır. Eğer insanların arasında, insanlara yararlı olma açısından bir insanın sevap kazanması bahis mevzuu ise, bir toplum insanı olarak, halka dönük hizmetleriyle inançlı hekimler evliya sayılır ve hiç kimse velilikle onlara ulaşamaz. Öyle zannediyorum ki, inançlı bir hekim, sadece icra-i tababetle (yani, doktorluğu bihakkın yerine getirmekle) bile kurtulabilir."

Evet, doktorlara düşen, bir Hızır aleyhisselâm hassasiyeti ile hastalara şefkatle muamele edip morallerini yükseltecek güzel sözler söylemek iyi tavsiyelerde bulunmaktır.

Amma vehmî hastalık kısmı ise; onun en müessir ilâcı, ehemmiyet vermemektir. Ehemmiyet verdikçe o büyür, şişer. Ehemmiyet vermezse küçülür, dağılır. Nasıl ki arılara iliştikçe, insanın başına üşüşürler, aldırmazsan dağılır. Hem karanlıkta gözüne sallanan bir ipten gelen bir hayale ehemmiyet verdikçe büyür. Hatta bazen onu dîvâne gibi kaçırır; ehemmiyet vermezse, âdi bir ipin yılan olmadığını görür, başındaki telâşına güler.

Bu vehmî hastalık çok devam etse, hakikate inkılâp eder. Vehham ve asabî insanlarda fena bir hastalıktır. Habbeyi kubbe yapar; kuvve-i mâneviyesi kırılır. Hususan merhametsiz yarım hekimlere veyahut insafsız doktorlara rast gelse, evhâmını daha ziyade tahrik eder. Zengin ise malı gider; yoksa ya aklı gider veya sıhhati gider.

Bediüzzaman Hazretleri, **Kastamonu Lâhikası**'nda Santral Sabri Ağabey'e vehim hastalığına dair şu tavsiyelerde bulunuyor:

"Sabri kardeş! Sabırlı ol. Ehemmiyetsiz ve zararsız olan vehmî ve

[1] Barla Lâhikası, s. 61-62.

asabî hastalığına ehemmiyet verme. Şifaya dua edilmekle beraber, zararsız, hatarsızdır (tehlikesizdir).

Çünkü eğer hatarât (kalbe gelen hâtıralar, düşünceler), **seyyie** ise nasıl ki aynada temessül eden pislik, pis değil ve aynadaki yılan sureti ısırmaz ve ateşin timsali yakmaz; öyle de kalbin ve hayalin aynalarında rızasız, ihtiyârsız gelen pis ve çirkin ve küfrî hâtıralar zarar vermezler. Çünkü İlm-i Usûl'de tasavvur-u küfür, küfür değil ve tahayyül-ü şetm (sövmeyi, kötü söz söylemeyi hayalinden, içinden geçirmek), şetm olmaz. **Hasene** ise nurânî olduğundan tasavvur ve tahayyülü dahi hasenedir. Çünkü aynada nurânînin timsali ziya verir, hâsiyeti (hususiyeti, özelliği) var; kesifin (maddî ağırlığı olan, yoğun varlıkların) misali ölüdür, hayatsızdır, tesiri yoktur. Eğer sâir **teellümât-ı ruhâniye** (ruha rahatsızlık ve sıkıntı veren elemler, ızdıraplar) ise sabra, mücâhedeye alıştırmak için rabbânî bir kamçıdır. Çünkü emn (emniyet, güven) ve ye'sin (ümitsizlik) vartasına (tehlikesine) düşmemek hikmetiyle havf ve recâ muvâzenesinde sabır ve şükürde bulunmak için kabz-bast hâletleri, celâl ve cemâl tecellîsinden intibah ehline gelmesi, ehl-i hakikatçe medar-ı terakki bir düstur-u meşhurdur."[1]

Tafsilât için **Yirmi Birinci Söz**'ün **İkinci Makam**'ına bakılabilir.

Yirmi Birinci Deva

Yirmi Birinci Deva, insanın farkına varmadığı fakat aslında çok mühim bazı duyguların uyanmasında hastalık vesilesiyle ortaya çıkan pek çok güzelliği, psikolojik bir tahlil ile anlatıyor. Bediüzzaman Hazretleri'nin bu ve benzeri tespitleri gerçekten onun kudsî dehasının enteresan keşiflerindendir:

Ey hasta kardeş! Senin hastalığında maddî elem var, fakat o maddî elemin tesirini izâle edecek ehemmiyetli bir mânevî lezzet seni ihâta ediyor (kuşatıyor). Çünkü peder ve vâliden ve akraban varsa, çoktan beri unuttuğun gayet lezzetli o eski şefkatleri senin etrafında yeniden uyanıp, çocukluk zamanında gördüğün o şirin nazarları yine görmekle beraber; çok gizli perdeli kalan etrafındaki dostluklar, hastalığın câzibesiyle yine sana karşı muhabbettarâne baktıkla-

[1] Kastamonu Lâhikası, s. 4.

rından, elbette onlara karşı senin bu maddî elemin pek ucuz düşer. Hem sen müftehirâne hizmet ettiğin ve iltifâtlarını kazanmasına çalıştığın zâtlar, hastalığın hükmüyle sana merhametkârâne hizmetkârlık ettiklerinden, efendilerine efendi oldun. Hem insanlardaki rikkat-i cinsiyeyi (acıma hissini) ve şefkat-i nev'iyeyi (şefkat duygusunu) kendine celb ettiğinden, hiçten çok yardımcı ahbap ve şefkatli dost buldun. Hem çok meşakkatli hizmetlerden paydos emrini yine hastalıktan aldın, istirahat ediyorsun. Elbette senin cüz'î elemin, bu mânevî lezzetlere karşı seni şekvâya değil, teşekküre sevk etmelidir.

Üstad Hazretleri, bu devada psikolojik bir gerçeği çok enfes bir şekilde ortaya koymuş ve getirisi-götürüsü açısından hastanın çok büyük kazancını göstermiş. Şöyle ki:

1- Anne-baba şefkatini ve o şefkatin insan üzerinde bıraktığı tesiri bilfiil hissetmek, insan için çok büyük mânevî bir lezzeti beraberinde getirir. İşte insan hasta olunca bu güzellik, âşikâr olarak meydana çıkar.

2- Pek çok dostlarımız vardır. Ama sevgilerine delil sayılabilecek apaçık şahit veya olaylarla karşılaşmadığımızdan, çoğu zaman onların bize olan muhabbet ve alâkalarını anlayamayız, hatta fark etmeyiz bile. İşte böyle perde altında kalmış nice gizli dostluk ve muhabbetler vardır ki, ancak hastalık gibi sebeplerle ortaya çıkar.

3- Hürmet ettiğimiz, kendilerine hizmet etmekle iftihar edip şeref duyduğumuz saygın şahsiyetler vardır. İşte bu kimseler biz hasta olunca hemen sevgi ve merhametle etrafımızda toplanır, âdeta bizlere hizmet etmek isterler. İnsan böyle durumlarda sanki efendilerine "efendi" olmuş gibi olur. Şimdi bu mânevî hazzın, bir ölçüsü, bir karşılığı olabilir mi? Bu da ancak hastalıkla kazanılıyor.

4- Bunlardan başka yakın ve uzak daireden pek çok insan, insaniyet adına acıma hissi ve şefkat duygusu ile sizi hastalık münasebetiyle çepeçevre kuşatıyor. İşte durup dururken birden bu kadar dost ve ahbab kazanıyorsun. Bir dost kazanmak için insan nelere katlanmaz ki! Ama bak işte etrafında bu kadar dostlar, dostluklar oluştu. Hastalık olmasaydı, bunları kazanabilir miydin? Öyleyse hasta olmakla sen kârlı çıkmış oldun.

Bütün bunlardan sonra artık şikâyeti bırakıp şükretmelisin.

Yirmi İkinci Deva

Yirmi İkinci Deva'da Üstad Hazretleri, hikmet ve sırrı keşfedilirse nüzûl (felç) hastalığının bile mübarek olacağını gayet muknî (ikna edici) delilerle izah ediyor:

Ey nüzûl gibi ağır hastalıklara müptelâ olan kardeş! Evvelâ sana müjde ediyorum ki; mümin için nüzûl mübarek sayılıyor. Bunu çoktan ehl-i velâyetten işitiyordum. Sırrını bilmezdim. Bir sırrı şöyle kalbime geliyor ki:

Ehlullah, Cenâb-ı Hakk'a vâsıl olmak (ulaşmak) ve dünyanın azîm mânevî tehlikelerinden kurtulmak ve saadet-i ebediyeyi temin etmek için, iki esası ihtiyaren takip etmişler:

Birisi: Râbıta-yı mevttir (yani, ölümü düşünmek, ölümle irtibatlı olmak, ölümün her an peşimizde olduğu şuurunu hiç kaybetmemektir). Yani, dünya fânî olduğu gibi, kendisi de içinde vazifedar fânî bir misafir olduğunu düşünmekle, hayat-ı ebedîsine o sûretle çalışmışlar.

İkincisi: Nefs-i emmârenin ve kör hissiyâtın tehlikelerinden kurtulmak için, çileler ile, riyâzetlerle nefs-i emmârenin öldürülmesine çalışmışlar.

Sizler ey yarı vücudunun sıhhatini kaybeden kardeş! Sen ihtiyarsız, kısa ve kolay ve sebeb-i saadet olan iki esas sana verilmiş ki; daima senin vücudunun vaziyeti, dünyanın zevâlini ve insanın fânî olduğunu ihtar ediyor. Daha dünya seni boğamıyor, gaflet senin gözünü kapayamıyor. Ve yarım insan vaziyetinde bir zâta, nefs-i emmâre elbette hevesât-ı rezile (rezil hevesler) ile ve nefsanî müşteheyât (arzularla) ile onu aldatamaz, çabuk o nefsin belâsından kurtulur.

İşte mümin sırr-ı iman ile ve teslimiyet ve tevekkül ile, o ağır nüzûl gibi hastalıktan az bir zamanda, ehl-i velâyetin çileleri gibi istifade edebilir. O vakit o ağır hastalık çok ucuz düşer.

Eğer bu izahın altına bir not düşmemiz gerekirse, **Efendimiz**'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), felç ve kanser gibi hastalıklara yakalanan müminler ile rüyalarla bile olsa ciddî alakadar olduğunu bili-

yoruz. Merhum **Tuzcu Cahit Erdoğan Bey**, rüyasında Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisini kucaklayıp bağrına bastığını görmüş ve sonra **Fethullah Gülen Hocaefendi**'ye anlatmıştı. Cahit Bey'in vefatından sonra Hocaefendi dedi ki: "Rüyayı anlatınca anladım ki, Cahit Efendi'ye gelecek büyük ve ağır bir imtihana karşı ta baştan Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisini teselli ediyordu. Ben kendi kendime 'Acaba bu ağır imtihan ne ola ki?' demeye başladım. Sonradan anladık ki, kansermiş."

Meşhur **İmam Bûsîrî** (Busayrî)'nin Kaside-i Bürde'sinin yazılış sebebi de bilindiği gibi şöyledir: İmam Bûsîrî felç olduğunda, rüyasında Efendimiz'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) görüp ona bu meşhur kasideyi yazması üzerine bu hastalıktan kurtulmuştur.

Ufuk Aktunalı kardeşimiz felçli olduğu halde günde bazen beş bin, bazen on bin defa Cenâb-ı Hakk'ın el-Muhyî ismini, "Yâ Muhyî!.." diye zikrederek yeniden ihya edilmesini niyaz ediyor. Ölümcül bir hastalığa yakalanmış olmasına rağmen diyor ki:

"Rahatsızlığımın önceki evrelerinde 'trakestomi' denen bir hastalığım vardı, yani boğazım delikti. Mideden besleniyordum ve solunum cihazına bağlıydım. Şimdi üzerimde hiçbir cihaz yok ve ağızdan normal olarak besleniyorum. Eskiden boş bir çuval gibiydim, dizlerim kilitleniyor ve yığılıyordum. Şimdi ise 12 dakika ayakta durabiliyorum. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'Sabreden, zafere ulaşır.' buyurmuş. Gerçek sabır, musibetin en şiddetli anında gösterilendir. Elbette bu gecenin bir sabahı vardır, diyorum. (...) Ama sizin huzurunuzda söz veriyorum, Cenâb-ı Hak (celle celâluhu) ömür verirse kısa zamanda inşaallah bu hastalıktan kurtulacağım."

Yirmi Üçüncü Deva

Ey kimsesiz, garib, bîçâre hasta! Hastalığınla beraber kimsesizlik ve gurbet, sana karşı en katı kalbleri rikkate getirirse ve nazar-ı şefkati celb ederse; acaba Kur'ân'ın bütün sûrelerinin başlarında kendini er-Rahmânu'r-Rahîm sıfatıyla bize takdim eden ve bir lem'a-yı şefkatiyle (şefkatinin bir parıltısıyla) umum yavrulara karşı umum vâlideleri, o

hârika şefkatiyle terbiye ettiren[1] ve her baharda bir cilve-i rahmetiyle zemin yüzünü nimetlerle dolduran ve ebedî bir hayattaki cennet, bütün mehâsiniyle bir cilve-i rahmeti olan senin Hâlık-ı Rahîmine iman ile intisabın ve O'nu tanıyıp hastalığın lisân-ı acziyle niyazın, elbette senin bu gurbetteki kimsesizlik hastalığın, her şeye bedel O'nun nazar-ı rahmetini sana celb eder.

Madem O var, sana bakar, sana her şey var. Asıl gurbette, kimsesizlikte kalan odur ki; iman ve teslimiyetle O'na intisap etmesin veya intisabına ehemmiyet vermesin.

Yirmi Üçüncü Deva, garip ve biçareler için hastalığın kazandıracağı büyük kârları izah ediyor. Cenâb-ı Hak, kalbi kırıklarla beraberdir. Onun için Hz. Ali Efendimiz, Kaside-i Celcelûtiye'de "Eyâ Câbire'l-kalbi'l-kesîr" yani "Ey kırık kalbleri tamir ve tedavi eden Rabbim!" diye hitap eder. Tevbe Sûresi'nin 92. âyetinde, binek ve imkân bulamadıkları için sefere Efendimiz'le (sallallâhu aleyhi ve sellem) gidemeyip üzülen ve gözlerinden yaşlar akan kalbi kırıklar için takdirler vardır.

İnsanlar bir hayır için bir araya gelmişlerdi. İmkânları olanlar büyük fedakârlıklar göstererek varlarını-yoklarını döküp saçmışlardı. Bunların listesini yapan yaşlı bir esnaf beyefendi bu fedakârlıklar karşısında heyecana gelip "İnşaallah, ümit ediyorum ki, bu ihlâslı tavırlar, Cenâb-ı Hakk'ı hoşnut eder ve bu hayır hasenat yapan arkadaşların isim listesi cennetin kapısında okunur." dedi. Orada da öğrenci olduğu için hiçbir şeyi bulunmayan bir kalbi kırık da "Bir şey veremedim, borç da alamadım." diye üzülür ve gece başını yastığa koyarak "Ya Rabbi, Sen'den başka kimsem yok. Allahım hicranımı ve ızdırabımı görüyorsun. Benim o listelere girecek imkânım yok. Ama Sen benim niyetimi biliyorsun. Oraya benim ismimi de koydur, ismimin karşısını da boş bırakma." diyerek yalvarır, sonra da gözyaşları içinde dalıp gider. Rüyasında Efendimiz'i (sallallâhu aleyhi ve sel-

[1] "Cenâb-ı Hak rahmeti yüz parçaya böldü. Bunun doksan dokuz parçasını nezd-i ulûhiyetinde tuttu. Bir tek parçayı da yer yüzüne indirdi. Varlıklar arasındaki merhametin kaynağı işte bu parçadır. Atın yavrusuna basma endişesiyle ayağını kaldırması da bu merhamet sebebiyledir." anlamındaki hadis için bkz: Buhârî, *Edeb* 19, *Rikak* 19; Müslim, *Tevbe* 17; Tirmizî, *Deavât* 107-108; İbn-i Mâce, *Zühd* 35.

lem) görür. Efendimiz, gelir alnından öper ve "Listeye girdin ve gözyaşların isminin karşısına en büyük hayır olarak konuldu. O hasbî hayır ve hasenatların hepsi de kabul olundu. Müjdele.." der.

Uzak ülkelerin birisinde, bir delikanlı Müslüman olur. Fakat ailesinden korktuğu için İslâmiyet'ini gizler. Müslüman arkadaşlardan da kendisini tebrik eden hiç kimse yoktur. Bu kalbi kırık genç çok üzülür. Rüyasında Resûlullah Efendimiz'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) görür. Kendisine "Evladım, ben seni sineme basıyor ve bütün müslümanlar adına alnından öpüyorum." der.

Yirmi Dördüncü Deva

Ey masum hasta çocuklara ve masum çocuklar hükmünde olan ihtiyarlara hizmet eden hasta bakıcılar! Sizin önünüzde mühim bir ticaret-i uhreviye (âhiret ticareti) var. Şevk ve gayret ile o ticareti kazanınız.

Masum çocukların hastalıklarını, o nazik vücudlara bir idman, bir riyâzet ve ileride dünyanın dağdağalarına mukavemet verdirmek için bir şırınga ve bir terbiye-i rabbâniye gibi, çocuğun hayat-ı dünyeviyesine âit çok hikmetlerle beraber ve hayat-ı rûhiyesine ve tasaffî-i hayatına medâr olacak büyüklerdeki keffaretü'z-zünûb yerine, mânevî ve ileride veyahut âhirette terakkiyât-ı mâneviyesine medâr şırıngalar nev'indeki hastalıklardan gelen sevâp, peder ve vâlidelerinin defter-i a'mâline, bilhassa sırr-ı şefkatle çocuğun sıhhatini kendi sıhhatine tercih eden vâlidesinin sahife-i hasenâtına (sevap sayfasına) girdiği, ehl-i hakikatçe sâbittir.

Burada Hazreti Üstad'ın çok ince ve nazik bir teşhisi var. Hastalık ve musibetlerin, büyükler için günahlara keffâret olması gibi, masum küçükler için de geleceğe hazırlama adına pek çok faydaları barındırdığından bahsediyor. Nasıl bazı hastalıklara yakalanmamak için aşılar yapılıyor, antikorlar şırınga ediliyor; aynı şekilde çocukların da gelecekte başlarına gelecek sıkıntılara dayanabilmeleri için hastalıklarla şimdiden bir idman, bir staj, bir hazırlık yaptırılıyor. Mukavemet kazandırılıyor. Hayatın acısını-tatlısını hiç görmeden, el bebek-gül bebek yetişenler/yetiştirilenler hayatın zorlukları ve sıkıntıları karşı-

sında hemen çözülür ve kaybederler. Hatta intihara kadar gidenler olur. Ama sıkıntılı ve zor şartlarda neşet edenler, maddî-mânevî yükselişlerinde metin ve dirençli olurlar.

Ayrıca o masum çocuklar, hastalıklarıyla, ebeveyninin hâssaten şefkat sırrıyla yavrusunun sıhhatini kendi sıhhatine tercih eden annesinin sevap defterlerine hayır ve hasenâtların kaydedilmesine vesile olmuş olurlar. Elbette böyle maddî-mânevî kârlara vesile olan hastalıktan şikâyet etmemek, rıza ve teslimiyetle karşılamak gerekir.

* * *

İhtiyarlara bakmak ise; hem azîm sevâp almakla beraber, o ihtiyarların ve bilhassa peder ve vâlide ise, dualarını almak ve kalblerini hoşnut etmek ve vefakârâne hizmet etmek,[1] *hem bu dünyadaki saadete,*[2] *hem âhiretin saadetine*[3] *medâr olduğu rivâyât-ı sahiha (sahih rivayetler) ile ve çok vukûât-ı tarihiye ile sâbittir. İhtiyar peder ve vâlidesine tam itaat eden bahtiyar bir veled, evlâdından aynı vaziyeti gördüğü gibi; bedbaht bir veled eğer ebeveynini rencide etse, azâb-ı uhrevîden başka, dünyada çok felâketlerle cezasını gördüğü, çok vukûatla sabittir.*[4]

Evet ihtiyarlara, masumlara, yalnız akrabasına bakmak değil; belki ehl-i iman –madem sırr-ı imanla uhuvvet-i hakikiye var– onlara rast gelse, muhterem hasta ihtiyar ona muhtaç olsa, ruh u canla ona hizmet etmek İslâmiyet'in muktezâsıdır.

Yirmi Dördüncü Deva, hastalardan bilhassa masum çocuklara ve ihtiyarlara hizmet eden hasta bakıcıların muazzam uhrevî kazançlarını anlatarak, onları gayrete getiriyor. Bediüzzaman Hazretleri, Hızıriyetin namzetleri olan doktorlar için müjdeler verdiği gibi, babası doktor olan bir eczacıya söylenmesi için yazdığı mektupta: "Hem

---

1 Anne-baba hakkına tam riayet etmek ve onlara en iyi şekilde muamelede bulunmak gerektiği hususunda bkz: Buhârî, *Edeb* 1-6; Müslim, *Birr* 1-6, 9, 10.

2 Büyüklerin hayır ve bereket vesilesi olacağına dair bkz: Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 9/16; Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 7/463; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/477.

3 Kişinin anne-babasına yaşlılıkları zamanında bakmasıyla cenneti kazanabileceğine dair bkz: Müslim, *Birr* 9; Tirmizî, *Deavât* 110.

4 Bkz: "Anne babasına lânetler okuyup rencide eden kimseye Allah lânet eder." (Müslim, *Edâhî* 45; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 1/118, 152).

eczacıya de ki: 'Merhum pederi hakkında gördüğü rüya için hatırıma şöyle bir mânâ geldi ki; merhum pederi, doktor olmak münasebetiyle çok sâlih ve mübarek belki veli insanlara faydası dokunmuş ve ondan memnun olan ve menfaat gören o mübareklerin ruhları, onun vefatı sırasında kuşlar suretinde en yakın akrabası olan oğluna görünmüş, onun ruhuna şefaatkârâne bir hoş geldin demek nev'inden bir karşılamada bulundukları hatırıma geldi."[1] diyor. (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

Sadettin Başer Bey diyor ki: "Yeğenim Hüseyin Yaşar'dan dinlediğim bir hatıra:

'Altı-yedi yaşlarındaydım. Köyde herkesin tanıdığı ve sevdiği Arıcı Mahmud Dede, vefat etmişti. Henüz çocuk olduğum için çocukluk arkadaşımla oyun oynarken köylüler tarafından cenazesinin mezarlığa doğru götürüldüğünü gördüm. Tabutun etrafında bulut yığını gibi arılar vardı. Ama cenazeyi taşıyanlardan hiçbir kimseye zarar vermiyorlardı. Sadece uğultu halinde cenazenin etrafında uçarak mezarlığa kadar geldiler ve cenazenin gömülme işi tamamlanıncaya kadar da mezarlıktan ayrılmadılar. Sonra da yine hiç kimseye zarar vermeden kovanlarına döndüler. Şimdi hatırlıyorum da, o çocuk halimizle beni ve arkadaşlarımı çok etkilemişti. Ne zaman köy aklıma gelse, hemen bunu hatırlarım.'

Benim çocukluk yıllarımda (1950-1955) Mahmut Dede'yi köyün çocuklarıyla beraber çok severdik. Tatlı dilli, güler yüzlü, cömert bir insandı. Benim de Mahmut Dede denince hatırladığım; arılarla haşirneşir oluşu gelir. Hatta kovandan bal alırken o civarlarda dolaşırdık, bize bal yedirirdi. Arılar, oğul salar ve binlerce arı yavrusu toplu halde yuvayı terk edip nereye gittikleri bilinmezdi. Ama bizim Mahmut Dede, köyden ayrılır, uzaklara gider, eline iki taş alarak onları birbirine vurmak suretiyle taşlardan çıkan sesi duyan arılar nerdelerse ortaya çıkarlardı. Böylece Mahmud Dede, arıların taş sesini takip etmeleri sonucu yuvaya geri dönmelerini sağlardı."

Hazreti Üstad, İkinci Dünya Savaşı'nda ölen Hristiyanları anlatırken musibetzedelere yardım edenler için şu ifadeleri kullanıyor: "Eğer o felâketi çekenler mazlumların imdadına koşanlar ve istirahat-i

[1] Mektubat, On İkinci Mektup *(3. Suâliniz).*

beşeriye için ve esasat-ı diniyeyi ve mukaddesat-ı semâviyeyi ve hukuk-u insaniyeyi muhafaza için mücadele edenler ise, elbette o fedakârlığın mânevî ve uhrevî neticesi o kadar büyüktür ki o musibeti onlar hakkında medar-ı şeref yapar, sevdirir."[1]

Üstad Hazretleri, **Mektubat**'ta **Yirmi Üçüncü Mektup**'ta ise:

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۞ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ۞ رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا

"(Rabbin şöyle buyurdu: Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin.) Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, "öff!" bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle. Şefkatle, tevazu ile onlara kol kanat ger ve şöyle dua et: 'Yâ Rabbî, onlar küçüklüğümde nasıl beni ihtimamla yetiştirdilerse, ona mükâfat olarak sen de onlara merhamet buyur!' Rabbiniz içinizdeki duyguları pek iyi bilir. Eğer siz iyi kimseler iseniz şunu bilin ki Allah kötülüklerden (özellikle anne ve babasına yaptığı kötü muamelelerden) tövbe edenlere karşı, günahları çok affedicidir." (İsrâ, 17/23-25) âyetleriyle ilgili diyor ki:

"Nasıl ki bir âyette, beş tabaka ayrı ayrı surette ihtiyar vâlideyne şefkati celbediyor. Evet dünyada en yüksek hakikat, peder ve vâlidelerin evlâdlarına karşı şefkatleridir. Ve en âlî hukuk dahi, onların o şefkatlerine mukabil hürmet haklarıdır. Çünkü onlar, hayatlarını kemâl-i lezzetle evlâtlarının hayatı için feda edip sarfediyorlar. Öyle ise insaniyeti sukut etmemiş ve canavara inkılâb etmemiş her bir veled; o muhterem, sâdık, fedakâr dostlara hâlisâne hürmet ve samimane hizmet ve rızalarını tahsil ve kalblerini hoşnut etmelidir. Amca ve hala, peder hükmündedir; teyze ve dayı, ana hükmündedir.

İşte o mübarek ihtiyarların vücûdlarını istiskal edip ölümlerini arzu etmek, ne kadar vicdansızlık ve ne kadar alçaklıktır bil, ayıl! Evet ha-

[1] Kastamonu Lâhikası, s. 84.

yatını senin hayatına feda edenin zeval-i hayatını arzu etmek, ne kadar çirkin bir zulüm, bir vicdansızlık olduğunu anla!

(... ...)

لَوْلَا الشُّيُوخُ الرُّكَّعُ لَصُبَّ عَلَيْكُمُ الْبَلَاءُ صَبًّا[1] yani, *'Beli bükülmüş ihtiyarlarınız olmasa idi, belâlar sel gibi üstünüze dökülecekti.'* sırrıyla ihtiyarların ne derece belâ ve musibetlerin def'ine sebep olduklarını sen kıyas eyle!

İşte ey insan, aklını başına al. Eğer sen ölmezsen, ihtiyar olacaksın. اَلْجَزَاءُ مِنْ جِنْسِ الْعَمَلِ[2] *'Her ceza ve karşılık, kendi cinsinden bir muâmele şeklindedir.'* sırrıyla, sen anne-babana hürmet etmezsen, senin evladın da sana hizmet etmeyecektir. Eğer âhiretini seversen, işte sana mühim bir define: **Onlara hizmet et, rıza ve hoşnutluklarını kazan. Eğer dünyayı seversen, yine onları memnun et ki, onların yüzünden hayatın rahat ve rızkın bereketli geçsin.** Yoksa onların varlığından ağırlık duyup sıkılmakla, ölümlerini temennî etmekle, onların nâzik ve çabuk müteessir olan kalblerini rencide etmekle خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَ *'Hem dünyada hem de âhirette ziyana ve zarara uğramıştır.'* (Hac, 22/11) âyetinin sırrına maruz kalırsınız. Eğer Allah'ın rahmetini istersen, O'nun senin hanendeki emanetlerine (yaşlılara) merhamet et.

Âhiret kardeşlerimden Mustafa Çavuş isminde bir zât vardı. Dininde, dünyasında muvaffakıyetli görüyordum, sırrını bilmezdim. Sonra anladım ki, o muvaffakıyetin sebebi: O zât, ihtiyar peder ve valide lerinin haklarını anlamış ve hukuka tam riayet etmiş ve onların yüzünden rahat ve rahmet bulmuş. İnşaallah âhiretini de tamir etmiş. Bahtiyar olmak isteyen ona benzemeli." (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

Yirmi Beşinci Deva

Ey hasta kardeşler! Siz gayet nâfi' (faydalı) ve her derde deva ve hakikî lezzetli kudsî bir tiryak (ilâç) isterseniz, imanınızı inkişâf et-

---

[1] Zebîdî, *Tâcü'l-arûs* 5/5243. Ayrıca bkz: Ebû Ya'lâ, *Müsned* 11/287; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 22/309; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 3/345.

[2] İbn-i Receb, *Câmiu'l-ulûmi ve'l-hikem* 1/186; İbn-i Hacer, *Fethu'l-bârî* 10/77; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa*, s. 103.

tiriniz. Yani tevbe ve istiğfar ile ve namaz ve ubûdiyetle, o tiryak-ı kudsî olan imanı ve imandan gelen ilâcı istimâl ediniz.

Evet, dünyaya muhabbet ve alâka yüzünden güyâ âdetâ ehl-i gafletin dünya gibi büyük, hasta, mânevî bir vücudu vardır. İman ise, o dünya gibi zevâl ve firak darbelerine, yara ve bere içinde olan o mânevî vücuduna birden şifa verip; yaralardan kurtarıp, hakikî şifa verdiğini pek çok risalelerde kat'î isbat etmişiz. Başınızı ağrıtmamak için kısa kesiyorum.

İman ilâcı ise, ferâizi (farzları) mümkün oldukça yerine getirmekle tesirini gösteriyor. Gaflet ve sefâhet ve hevesât-ı nefsaniye ve lehviyat-ı gayr-i meşrûa (gayr-i meşrû eğlenceler), o tiryakın tesirini men eder. Hastalık madem gafleti kaldırıyor, iştihayı kesiyor, gayr-i meşrû keyiflere gitmeye mâni oluyor; ondan istifade ediniz. Hakikî imanın kudsî ilâçlarından ve nurlarından tevbe ve istiğfar ile, dua ve niyaz ile istimâl ediniz.

Cenâb-ı Hak sizlere şifa versin, hastalıklarınızı keffaretü'z-zünûb (günahlara keffaret) yapsın, âmîn, âmîn, âmîn...

Yirmi Beşinci Deva, hastalığın, imanı inkişaf ettirmek için bir vesile olduğunu izah ediyor. Bediüzzaman Hazretleri bu hususta **İkinci Şuâ**'da diyor ki: **"İnsanın yaratılış hikmeti ve pek çok istidat ve kabiliyeti kendisinde toplama sırrı (yani sırr-ı câmiiyeti) ise, her zaman, her dakika Yaradan'ına iltica edip yalvarmak, hamd ve şükür etmek olduğundan, insanı Allah'ın huzuruna kamçı vurup sevk eden en keskin ve tesirli sâik, hastalıklar olduğu gibi.. insanı kemâl-i şevk ile şükre sevk eden ve tam mânâsıyla minnettar edip hamdettiren tatlı nimetler ise, başta şifâlar ve devalar ve âfiyetlerdir..."** (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

* * *

Bu risalenin bitiş noktasında son bir not koymak istiyorum: Bediüzzaman Hazretleri'nin 1909'larda Güneydoğudaki aşiretler arasındaki konuşmalarını ihtiva eden **Münâzarât** isimli eserinin iç kapağında **"Marîz bir asrın, hasta bir unsurun, alîl bir uzvun reçetesi, ittiba-ı Kur'ân'dır. Azametli, bahtsız bir kıt'anın, şanlı, ta-**

lihsiz bir devletin, değerli sahipsiz bir kavmin reçetesi, ittihad-ı İslâm'dır." yazılıdır. Hazreti Üstad'ın talebelerinden **Ahmed Feyzi Kul Ağabey**, buradaki "reçete" kelimesini ele alarak derdi ki: "Reçete yazan kişinin, asrımızın sosyal hastalıklarının doktoru olması lazım gelir. Acaba öyle mi? Evet 1909 yıllarında daha Osmanlı Devleti hâkim iken 'şanlı, talihsiz bir devlet' ifadesini kullanarak ne kadar teşhisi güçlü bir doktor olduğunu göstermiştir. Ne yazık ki, o günlerde sunduğu reçeteler asla tatbik sahasına konulmadı. Teşhisinde isabetini, Osmanlı Devleti yıkılarak isbat etmiştir."

1970'li yılların başında bir sohbete çok yaşlı bir zâtı getirmişlerdi. O dedi ki: "Çocukluğumda iken İstanbul'da elime bir kitap geçti. Cümleler, kelimeler çok ağır geldi, tam anlayamadım. O zaman dergâhına gidip geldiğim mübarek bir mürşidim vardı. Kitabı ona götürdüm. Bir müddet okuduktan sonra 'Evladım bu kitabın yazarı Bediüzzaman, ya kutuptur, ya gavstır.' dedi. Ben de bu sefer 'Acaba bu kutup ve gavs ne demektir?' diye düşünmeye başladım. Bir gece rüyamda kendimi asker olmuş gördüm. Bana dediler ki: 'Seni sertabib (başhekim) çağırıyor.' Hemen koşup gittim. Baktım; beyaz, askeri elbiseler içinde, doktor gibi duran Bediüzzaman, bana: 'Evladım, o kitabın müellifi benim.' dedi."

Sonra ben bu ifadeleri birleştirdiğimde Bediüzzaman Hazretleri'nin hem ferdî, hem içtimâî konulardaki hastalıklarımız mevzuunda gerçek bir tabib olduğu kanaatına vardım. **Eserlerini de şifa ihtiva eden reçeteler mahiyetinde buluyorum.** Okuyup istifade edenler, tavsiyelerini tutup tatbik edenler kalblerinin ve ruhlarının derinliğinde bu gerçeği hissettiklerine/hissedeceklerine inanıyorum.

* * *

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَآ أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ[1]

[1] "Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır." derler." (A'râf sûresi, 7/43).

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ طِبِّ الْقُلُوبِ وَدَوَائِهَا وَعَافِيَةِ الْأَبْدَانِ وَشِفَائِهَا وَنُورِ الْأَبْصَارِ وَضِيَائِهَا وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ[2]

[1] "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32).

[2] Allahım! Kalblerin derman ve devası, bedenlerin âfiyet ve şifası, gözlerin nur ve ziyası olan Efendimiz Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem), âl ve ashabına salât ve selâm et.

On Yedinci Mektup

(Yirmi Beşinci Lem'a'nın Zeyli)

Çocuk Tâziyenâmesi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

*Aziz, Âhiret Kardeşim Hâfız Hâlid Efendi!**

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ۞ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ
قَالُوا إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[3]

Kardeşim! Çocuğun vefatı beni müteessir etti. Fakat اَلْحُكْمُ لِلّٰهِ[4] *kazaya rıza, kadere teslim, İslâmiyet'in bir şiârıdır* *(ayırt edici özelliğidir)*. Cenâb-ı Hak sizlere sabr-ı cemîl (güzelce, hiç şikâyet etmeden sabır) versin. Merhumu da, size zahîre-i âhiret (âhiret azığı) ve şefaatçi yapsın. Size ve sizin gibi müttakî (takva sahibi) müminlere büyük bir müjde ve hakikî bir tesellî gösterecek "Beş Nokta"yı beyan ederiz.

* * *

On Yedinci Mektup, Hâfız Hâlid'in çocuğunun vefatı üzerine Üstad tarafından kendisine başsağlığı olarak yazılmıştır.

Hâfız Hâlid Tekin önceleri ilkokul öğretmeni idi. Isparta'nın Sütçüler kasabasında ve Eğirdir'in İlama köyünde vazife yaptı. Öğretmenliği

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ Sûresi, 17/44).

3 "... Sen sabredenleri müjdele! Sabırlılar o kimselerdir ki başlarına musibet geldiğinde, 'Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz' derler." (Bakara Sûresi, 2/155-156).

4 Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.

bıraktıktan sonra da Barla'nın Pazar Camii'nde imamlık yapmaya başladı. Annesi Behiye Hanım, babası Ömer Lütfi Efendi'dir.

Aslen Barlalı olan Hâfız Hâlid, medresede tahsil görmüş ve bilâhare tahsilini kendi hususi gayretleriyle inkişaf ettirmişti. Elli beş yaşında iken, İstanbul'da son demlerini yaşadığını hisseden Hâfız Hâlid oğlunu yanına çağırarak, veda etmiş ve şöyle demişti: "Ben artık öleceğim. Başımda devamlı olarak Kur'ân-ı Kerim okuyun ve ağzıma da zemzem suyu damlatın."

Bu veda sözlerinden bir müddet sonra da, "Canım göğsüme geldi, şu anda boğazıma geldi." diye konuşa konuşa, gayet rahat bir şekilde ruhunu Rabbine teslim etmişti.

Risale-i Nur'un ilk talebe ve kâtiplerinden olan merhum Hâfız Hâlid Efendi mes'uliyetten çok korkardı. Kendisine sorulan dini bir meseleye hemen cevap vermez, çeşitli kitaplara bakıp meseleyi tetkik ettikten sonra cevap verirdi.

Birinci Nokta

Kur'ân-ı Hakîm'de [1] وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ sırrı ve meâli şudur ki:

Müminlerin kable'l-bülûğ (büluğ çağına ermeden) vefat eden evlâtları; cennette ebedî, sevimli, cennete lâyık bir surette dâimî çocuk kalacaklarını.. ve cennete giden peder ve vâlidelerinin kucaklarında ebedî medar-ı sürûrları (sevinç, sürûr vesileleri) olacaklarını.. ve çocuk sevmek ve evlât okşamak gibi en latîf bir zevki, ebeveynine (anne-babasına) temine medar (sebep) olacaklarını.. ve her bir lezzetli şeyin cennette bulunduğunu.. "Cennet tenâsül (üreme, çoğalma) yeri olmadığından, evlât muhabbeti ve okşaması olmadığını" diyenlerin hükümleri hakikat olmadığını.. hem dünyada on senelik kısa bir zamanda teellümâtla (elemlerle) karışık evlât sevmesine ve okşamasına bedel sâfî, elemsiz, milyonlar sene, ebedî evlât sevmesini ve okşamasını kazanmak, ehl-i imanın en büyük bir medar-ı saadeti olduğunu şu âyet-i kerîme وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ cümlesiyle işaret ediyor ve müjde veriyor.

---

[1] "Ebedîliğe ermiş çocuklar" (Vâkıa Sûresi, 56/17; Dehr Sûresi, 76/19).

Birinci Nokta'da *"Ebedîliğe erişmiş cennet çocukları"* meâlindeki âyet üzerinde duruluyor:

Bülûğ çağına girmeden vefat eden çocuklar, cennette ebedî sevimli, cennete lâyık bir şekilde dâimi çocuk kalacaklardır. Cennete giden babalarının ve annelerinin kucaklarında ebedî sevinç vesilesi olacaklardır. Orada da çocuk sevmek ve evlat okşamak gibi en hoş bir zevki annesine ve babasına temine vesile olacaklardır. Evet cennet çocuk doğurma yeri değildir. Ama işte böyle küçükken vefat etmiş çocuklar, ebedî cennet çocukları olarak, anne-babalarına bu zevki de tattıracaklardır.

Yalnız burada şöyle bir husus var: Bu çocuklar ya çok küçük yaşta, yani sünnet ve müstehap nevinden hiçbir ibadet yapma yaşına gelmeden önce vefat etmişlerdir veya yedi yaşından büyüktürler ama hiçbir ibadet yapmamışlardır. İşte bu hâlde vefat eden çocuklar, anne-babalarına çocuk sevmek zevkini tattıracaklardır. –Peygamber Efendimiz'in hadis-i şeriflerinde de buyrulduğu üzere– çocuklara yedi yaşına geldiklerinde farz olmasa bile alıştırmak için namaz emredilir. Eğer böyle sünnet nev'inden namaz, oruç gibi ibadetleri yerine getirmişlerse, ve bu hâlde bülûğdan evvel vefat etmişlerse, onlar çocuk olarak değil; büyükler gibi cennetin diğer zevklerinden de istifade edebilmeleri için delikanlı yaşında (otuz üç) cennete gireceklerdir. Bu hususta Üstad Hazretleri'nin **Emirdağ Lâhikası**'nda geçen ve **Hanımlar Rehberi**'ne de dercedilen açıklayıcı bir mektubunu buraya alabiliriz:

"**Çocuk Tâziyenâmesi** isimli risaledeki وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ[1] âyetine dair bir kısım eski tefsirler demişler ki: *"Cennette çocuktan gayet ihtiyara kadar herkes otuz üç yaşında olacak."*[2]

Bunun hakikati –Allahu a'lem– şu olacak: Sarîh-i âyet (âyetin açık ifadesi) وِلْدَانٌ tâbiri ile ifade ediyor ki; *ferâiz-i şer'iyeyi (şer'î farzları) yapmaya mecbur olmayan ve mesnûniyet (sünnet olması) cihetiyle de yapmayan ve kable'l-bülûğ (bülûğdan önce) vefat eden çocuklar, cennete lâyık ve sevimli çocuk olarak kalacaklar.* Fakat yedi yaşına gelen ço-

---

1 "Etraflarında ebedîliğe ermiş çocuklar dolaşır." (Vâkıa Sûresi, 56/17).

2 Bkz: İbn-i Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 4/294; Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 4/284. Ayrıca bkz: Tirmizî, *Sıfatü'l-cennet* 22; İbnü'l-Mübârek, *Zühd* 1/128; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/154.

cukları, namaz gibi farzlara peder ve vâlideleri onları alıştırmak için, teşvikkârâne emretmek ve on yaşına girse şiddetle namaz kıldırmak ve alıştırmak şeriatta var.[1]

Demek, "Vâcib olmadığı hâlde, nâfile nev'inde, yedi yaşından hadd-i bülûğa (bülûğ çağına) kadar büyükler gibi namaz kılıp oruç tutan çocuklar, mütedeyyin (dindar) büyükler gibi mükâfat görmek için otuz üç yaşında olacaklar." diye bir kısım tefsirler, bu noktayı izah etmeden umum çocuklara teşmil etmişler; has iken âmm zannetmişler.[2]

İkinci Nokta

Bir zaman, bir zât, bir zindanda bulunuyor. Sevimli bir çocuğu yanına gönderilmiş. O bîçâre mahpus, hem kendi elemini çekiyor, hem veledinin istirahatini temin edemediği için, onun zahmetiyle müteellim oluyordu (elem ve acı duyuyordu). Sonra, merhametkâr hâkim ona bir adam gönderir, der ki:

– "Şu çocuk çendan (gerçi) senin evlâdındır. Fakat benim raiyetim ve milletimdir. Onu ben alacağım, güzel bir sarayda beslettireceğim."

O adam ağlar, sızlar:

– "Benim medar-ı tesellim (teselli vesilem) olan evlâdımı vermeyeceğim." der.

Ona arkadaşları der ki:

– "Senin teessürâtın (üzüntü ve kederlerin) mânâsızdır. Eğer sen çocuğa acıyorsan, çocuk şu mülevves, ufûnetli, sıkıntılı zindana bedel; ferahlı, saadetli bir saraya gidecek. Eğer sen nefsin için müteessir oluyorsan, menfaatini arıyorsan, çocuk burada kalsa, muvakkaten şüpheli bir menfaatinle beraber, çocuğun meşakkatlerinden çok sıkıntı ve elem çekmek var. Eğer oraya gitse, sana bin menfaati var. Çünkü padişahın merhametini celbe sebep olur, sana şefaatçi hükmüne ge-

---

[1] Bkz: Tirmizî, *Sıfatü'l-cennet* 182; Hâkim, *Müstedrek* 1/389; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 7/15; İbn-i Huzeyme, *Sahîh* 2/102.

[2] Emirdağ Lâhikası-2, s. 58-59.

çer. Padişah, onu seninle görüştürmek arzu edecek. Elbette görüşmek için onu zindana göndermeyecek, belki seni zindandan çıkarıp o saraya celbedecek, çocukla görüştürecek. Şu şartla ki, padişaha emniyetin ve itaatin varsa..."

İşte şu temsil gibi, aziz kardeşim, senin gibi müminlerin evlâdı vefat ettikleri vakit şöyle düşünmeli:

Şu veled mâsumdur, onun Hâlık'ı dahi Rahîm ve Kerîm'dir. Benim nâkıs (eksik) terbiye ve şefkatime bedel, gayet kâmil olan inâyet ve rahmetine aldı. Dünyanın elemli, musibetli, meşakkatli zindanından çıkarıp Cennetü'l-Firdevs'ine gönderdi. O çocuğa ne mutlu! Şu dünyada kalsaydı, kim bilir ne şekle girerdi? Onun için ben ona acımıyorum, bahtiyar biliyorum. Kaldı ki, kendi nefsime ait menfaati için kendime dahi acımıyorum, elîm müteessir olmuyorum. Çünkü dünyada kalsaydı, on senelik muvakkat elemle karışık bir evlât muhabbeti temin edecekti. Eğer sâlih olsaydı, dünya işinde muktedir olsaydı, belki bana yardım edecekti. Fakat vefatıyla, ebedî cennette on milyon sene bana evlât muhabbetine medar ve saadet-i ebediyeye vesile bir şefaatçi hükmüne geçer. Elbette ve elbette meşkûk (şüpheli), muaccel (acele, peşin verilen) bir menfaati kaybeden, muhakkak ve müeccel (ileride verilecek) bin menfaati kazanan; elîm teessürat göstermez, me'yusâne (ümitsizce) feryat etmez.

İkinci Nokta'da bir temsille, küçük yaşta vefat eden çocukların anne ve babaları için nasıl bir şefaat vesilesi oldukları izah ediliyor. Gerçekten çocukları vefat eden yakın ve tanıdıklarıma bu mektup, bilhassa bu temsil çok büyük bir teselli kaynağı oluyor.

Üçüncü Nokta

Vefat eden çocuk, bir Hâlık-ı Rahîm'in mahlûku, memlûkü, abdi ve bütün heyetiyle O'nun masnûu (sanatı) ve O'na ait olarak ebeveyninin bir arkadaşı idi ki; muvakkaten ebeveyninin nezaretine verilmiş. Peder ve vâlideyi ona hizmetkâr etmiş. Ebeveyninin o hizmetlerine mukabil, muaccel bir ücret olarak lezzetli bir şefkat vermiş.

Şimdi, binden dokuz yüz doksan dokuz hisse sahibi olan o Hâlık-ı Rahîm, mukteza-yı rahmet ve hikmet (rahmet ve hikmetin gereği olarak) olarak o çocuğu senin elinden alsa, hizmetine hâtime (son) verse; sûrî (görünürde) bir hisse ile, hakikî bin hisse sahibine karşı şekvâyı andıracak bir tarzda me'yusâne hüzün ve feryad etmek ehl-i imana yakışmaz, belki ehl-i gaflet ve dalâlete yakışıyor.

Üçüncü Nokta'da çocuğun, anne-babaya Allah'ın çok değerli bir emaneti olduğu, istediği zaman da geri alma hakkına sahip olduğu anlatılıyor. Eğer insan bu gerçeği bilip, gerektiği şekilde davranırsa bu imtihanı kazandığı için, âhirette o mâsum yavru vesilesiyle şefaate mazhar olacak ve ebedî saadet mükâfatı alacaktır.

Dördüncü Nokta

Eğer dünya ebedî olsaydı, insan içinde ebedî kalsaydı ve firak ebedî olsaydı, elîmâne teessürât (elîm teessürlerin) ve me'yusâne teellümâtın (ümitsiz elemlerin) bir mânâsı olurdu. Fakat, madem dünya bir misafirhânedir.. vefat eden çocuk nereye gitmişse siz de, biz de oraya gideceğiz.. ve hem bu vefat ona mahsus değil, umûmî bir caddedir.. hem madem mufârakat (ayrılık) dahi ebedî değil; ileride hem berzahta (kabir âleminde), hem cennette görüşülecektir. [1] *اَلْحُكْمُ لِلّٰهِ demeli.. O verdi, O aldı..* [2] *اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ sabır ile şükretmeli!*

Dördüncü Nokta'da dünya hayatının imtihanlarına karşı gerçekleri görüp onlarla yüzleşme ve mâkul hareket etme yolu gösteriliyor: Dünya, bir uğrak yeri, burada temelli kalan hiç kimse yok. Sen de öylesin, çocuk da öyle... Herkes gidecek... Bugün değilse, gelecek günlerin birinde... Dolayısıyla vefat eden çocuk nereye gitmişse, herkes oraya gidecek. Öyleyse ayrılık, ebedî değil; bilakis "kavuşma" ebedî olan... Bu durumda sabredip her hâlükârda hamdetmek gerekiyor.

---

1 Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.

2 "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." (Bkz: Tirmizî, *Deavât* 128; Ebû Dâvûd, *Edeb* 97, 98).

Beşinci Nokta

Rahmet-i ilâhiyenin en latîf, en güzel, en hoş, en şirin cilvelerinden olan şefkat, bir iksir-i nurânidir. Aşktan çok keskindir. Çabuk Cenâb-ı Hakk'a vusûle (ulaşmaya) vesile olur. Nasıl aşk-ı mecazî ve aşk-ı dünyevî pek çok müşkülâtla aşk-ı hakikîye inkılâb eder, Cenâb-ı Hakk'ı bulur. Öyle de, şefkat -fakat müşkülâtsız- daha kısa, daha sâfî bir tarzda kalbi Cenâb-ı Hakk'a rabteder (bağlar).

Gerek peder ve gerek vâlide, veledini bütün dünya gibi severler. Veledi elinden alındığı vakit, eğer bahtiyar ise, hakikî ehl-i iman ise, dünyadan yüzünü çevirir, Mün'im-i Hakikî'yi (nimetlerin hakiki sahibi Cenâb-ı Hakk'ı) bulur. Der ki: *"Dünya madem fânîdir, değmiyor alâkayı kalbe..."* Veledi nereye gitmişse oraya karşı bir alâka peydâ eder, büyük mânevî bir hâl kazanır.

Ehl-i gaflet ve dalâlet, şu beş hakikatteki saadet ve müjdeden mahrumdurlar. Onların hâli ne kadar elîm olduğunu şununla kıyas ediniz ki; bir ihtiyar hanım, gayet sevdiği sevimli bir tek çocuğunu sekeratta (ölüm döşeğinde, can çekişme halinde) görüp, dünyada tevehhüm-ü ebediyet (dünyada ebedî kalma zannı ve kuruntusu) hükmünce, gaflet veya dalâlet neticesinde mevti (ölümü), adem (yokluk) ve firâk-ı ebedî tasavvur ettiğinden, yumuşak döşeğine bedel kabrin toprağını düşünüp gaflet veya dalâlet cihetiyle, Erhamü'r-râhimîn'in (merhametlilerin en merhametlisi olan Cenâb-ı Hakk'ın) cennet-i rahmetini, firdevs-i nimetini düşünmediğinden, ne kadar me'yusâne bir hüzün ve elem çektiğini kıyas edebilirsin.

Fakat vesile-i saadet-i dâreyn (dünya ve âhiret saadetinin vesilesi) olan iman ve İslâmiyet, mümine der ki; şu sekeratta olan çocuğun Hâlık-ı Rahîm'i, onu bu fânî dünyadan çıkarıp cennetine götürecek.. hem sana şefaatçi, hem ebedî bir evlât yapacak. Mufârakat (ayrılık), muvakkattır; merak etme, [1]إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ، اَلْحُكْمُ لِلّٰهِ de, sabret.

[2]اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Said Nursî

---

[1] "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara Sûresi, 2/156).

[2] Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Beşinci Nokta'da şefkat yolunun, aşk yolundan daha keskin şekilde insanı Allah'a ulaştıracağı anlatılıyor. Bu hususu Üstad Hazretleri, Hulusî Ağabey'in Rahman ve Rahîm isimlerinin Besmele'ye girmesinin sır ve hikmeti ile ilgili sorduğu bir suâl üzerine, Sekizinci Mektup'ta çok güzel izah etmiştir. Hem de Yusuf Sûresi'nde geçen Yusuf Aleyhisselâm kıssasında, Hz. Yakub'un, oğlu Hz. Yusuf'a olan şefkatini, Hz. Züleyha'nın Hz. Yusuf'a karşı olan aşkından çok nezih ve yüksek göstermesiyle meseleyi aydınlatmıştır.

Bu şefkat meselesinin insanı nasıl bir anda geliştirdiğinin bir misaline de ben şâhidim. Bizim yakınlarımızdan bir kadının ilk çocuğu ismine uygun olarak çok güzeldir; çok bereketli, çok sevimli ve çok gösterişlidir. Fakat âniden vefat eder. Ona göre, nazar olmuştur. Önce şefkatinden dolayı çok üzülür, ağlar. Sonra "Allah verdi, Allah aldı!" der. Sonra "Hepimiz Allah'a döneceğiz." diyerek kendisini Allah'a verir. Dünyanın fânîliğini hakkalyakîne yakın idrak eder. Bundan sonra rüyalarının da değiştiğini farkeder. Günümüze ışık tutan rüyaları vardır. Bu inkişafın sebebinin "Rahîm" ismine ayna olan şefkat olduğu kanaatindeyim.

Hazreti Üstad'ın **Kastamonu Lâhikası**'nda (112. Mektup'ta) dercedilen bir mektubunun çocuk tâziyenâmesi ile münasebettar olan kısmını buraya almak istiyorum:

"Isparta'da Risale-i Nur'un ders ve neşrine iki köşkünü bir zaman tahsis eden kardeşimiz Şükrü Efendi'nin iki genç evlâdının vefatı, beni müteessir etti. Çünkü beş-altı yaşında iken mâsume kerîmesi yanıma geldikçe, her defa "Adın nedir?" soruyordum. Mâsumâne, kemâl-i fahirle "Hayrünnisâ" derdi. Beni şefkatle güldürüyordu. Cenâb-ı Hak, o mübârek mâsumeyi birden cennetine aldı, şu dünya cehenneminden kurtardı. Ve merhum mahdumu Hayati ise; hastalık, inşaallah onu da Hayrünnisâ gibi günahsız, mâsum yaptı. Beraber cennet tarafına gittiler. Bu nokta-yı nazardan ben o iki çocuğu tebrik ediyorum. Ve peder ve vâlidelerini de hem tâziye, hem mânen tebrik ediyorum ki o iki evlâtları, [1] وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ sırrına mazhar oldular. Ben, o ikisini Risale-i Nur'un vefat eden şâkirtleri içinde dualarımıza dâhil ettik.

Rüştü Efendi, benim tarafımdan Şükrü Efendi'ye çocuk tâziyenâmesi olan **On Yedinci Mektup**'u benim yerimde okusun."[2]

---

[1] "Ebedîliğe ermiş çocuklar" (Vâkıa Sûresi, 56/17; Dehr Sûresi, 76/19).

[2] Kastamonu Lâhikası, s. 168.

İkinci Lem'a

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِذْ نَادٰى رَبَّهٗٓ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[1]

Sabır kahramanı Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*'ın şu münâcâtı, hem mücerreb, hem tesirlidir.[2] Fakat âyetten iktibas sûretinde bizler münâcâtımızda [3]رَبِّ إِنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ demeliyiz.

Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*'ın meşhur kıssasının hülâsası şudur ki:[4]

Pek çok yara bere içinde epey müddet kaldığı hâlde, o hastalığın azîm mükâfâtını düşünerek kemâl-i sabırla tahammül edip kalmış. Sonra yaralarından tevellüd eden kurtlar, kalbine ve diline iliştiği zaman, zikir ve mârifet-i ilâhiyenin mahalleri olan kalb ve lisânına iliştikleri için,[5] o vazife-i ubûdiyete halel gelir düşüncesiyle kendi istirahati için değil, belki ubûdiyet-i ilâhiye için demiş: *"Yâ Rab! Zarar bana dokundu, lisânen zikrime ve kalben ubûdiyetime halel veriyor."* diye münâcât edip, Cenâb-ı Hak o hâlis ve sâfî, garazsız, lillâh için o münâcâtı gayet hârika bir sûrette kabul etmiş. Kemâl-i âfiyetini ihsân edip envâ-ı merhametine mazhar eylemiş.

Sabır kahramanı Eyyûb Aleyhisselâm'ın *"Yâ Rabbi, zarar (dert) bana dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın."* (Enbiya, 21/83) şeklindeki niyazını serlevha yaparak Üstad Hazretleri, Hz.

---

1 "Yâ Rabbî, bu dert bana iyice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın." diye niyaz etmişti." (Enbiyâ sûresi, 21/83).

2 Allah Teâlâ, duanın yer aldığı âyet-i kerîmenin hemen ardından, Hz. Eyyûb'un (aleyhisselâm) duasını kabul buyurduğunu beyan etmektedir. (Bkz: Enbiyâ sûresi, 21/84).

3 Yâ Rabbî, bu dert bana iyice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın.

4 Kıssanın teferruatlı hâli için bkz: İbnü'l-Mübârek, *Zühd*, s. 49; Taberî, *Câmiu'l-beyân* 17/71-72, 23/165-166; İbn-i Hacer, *Fethu'l-bârî* 6/421.

5 Bkz: İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh* 1/98-100.

Eyyûb kıssasından alacağımız hisse, ibret ve dersler üzerinde duruyor. Zaten kıssa, hisse içindir. Teferruat ve teşrihatında boğulmayalım. Yalnız şu kadar ifade edelim ki; peygamberler, maddî-mânevî kusurlardan, iğrenilecek ve tiksinilecek hâllerden sâlimdirler.

Cenâb-ı Hak, Hz. Eyyûb'un hâlis, garazsız, sâfî, Allah için yaptığı duayı gayet hârika bir sûrette kabul etmiş, hem tam bir âfiyet ihsan etmiş, hem de çeşit çeşit merhametine mazhar kılmıştır. Sâd Sûresi'nde bu hususta şöyle buyuruluyor: *"Kulumuz Eyyûb'u da an. O vakit ki Rabbine şöyle nida etmişti: 'Yâ Râb! Zahmet ve acı ile şeytan bana dokundu ve vesveseye yol buldu.' (Cenâb-ı Hak şöyle buyurdu:) 'Vur ayağınla! (Vurunca yerden bir kaynak zuhur etmiştir.) İşte sana yıkanacak serin bir su ve içecek! (Yıkan ve iç.. için-dışın iyileşsin, yorgunluğun dinlensin, yüreğin soğusun. İkinci bir görüşe göre, bu suların biri sıcak, biri soğuk iki menba zuhur etmiş; sıcağıyla yıkanmış, soğunu içmiş)"* (Sâd, 38/ 41-42).

İşte bu Lem'a'da "Beş Nükte" var.

Birinci Nükte

Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*'ın zâhirî yara hastalıklarının mukabili bizim bâtınî ve rûhî ve kalbî hastalıklarımız vardır. İç dışa, dış içe bir çevrilsek, Hazreti Eyyûb'dan daha ziyade yaralı ve hastalıklı görüneceğiz. *Çünkü işlediğimiz her bir günah, kafamıza giren her bir şüphe, kalb ve ruhumuza yaralar açar.*

Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*'ın yaraları, kısacık hayat-ı dünyeviyesini tehdit ediyordu. *Bizim mânevî yaralarımız, pek uzun olan hayat-ı ebediyemizi tehdit ediyor. O münâcât-ı Eyyûbiye'ye, o hazretten bin defa daha ziyade muhtacız.*

Bâhusus, nasıl ki o hazretin yaralarından neş'et eden kurtlar, kalb ve lisânına ilişmişler; *öyle de, bizleri, günahlardan gelen yaralar ve yaralardan hâsıl olan vesveseler, şüpheler –neûzü billâh– mahall-i îmân olan bâtın-ı kalbe ilişip îmânı zedeler ve imanın tercümanı olan lisânın zevk-i rûhânîsine ilişip zikirden nefretkârâne uzaklaştırarak susturuyorlar.*[1]

[1] Bkz: Tâhâ sûresi, 20/124; Zuhruf sûresi, 43/36.

Burada Hz. Üstad, zâhirî, maddî, dış hastalıklarla, mânevî hastalıkların bir mukayesesini yapıyor: "Hz. Eyyûb Aleyhisselâm'ın zâhirî yara hastalıklarının mukabili bizim bâtınî, ruhî ve kalbî hastalıklarımız vardır. İç dışa, dış içe bir çevrilse, Hz. Eyyûb'dan daha ziyade yaralı ve hastalıklı görüneceğiz. Çünkü işlediğimiz her bir günah, kafamıza giren her bir şüphe, kalb ve ruhumuza yaralar açar."

Maddî yaralar 60-70 senelik dünya hayatına zarar verir, ama günahlar ebedî hayata; 60-70 trilyon senelik değil, sonsuz hayata zarar verir. Onun için, رَبِّ إِنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ demeye, aslında Hz. Eyyûb Aleyhisselâm'dan bin defa daha ziyade biz muhtacız.

Zira günahlardan gelen yaralar ve yaralardan doğan vesveseler, –Allah korusun– imanın yeri olan kalbin içine ilişip imanı zedeler ve imanın tercümanı olan dilin ruhânî zevkine ilişip zikirden nefret veriyorlar, uzaklaştırıyorlar ve susturuyorlar.

Demek ki, zikirden vazgeçme, hatta nefret duyma, aslında bir iman probleminden ileri geliyor. Hâlbuki **Yirminci Mektup**'un Mukaddime'sinden anladığımıza göre: "Yaratılışın en yüksek gayesi ve fıtratın en yüce neticesi *ALLAH'a iman*dır. İnsaniyetin en âli mertebesi ve insanlığın en büyük makamı, ALLAH'a iman içindeki *marifetullah*tır. Cinlerin ve insanların en parlak saadeti ve en tatlı nimeti, o marifetullah içindeki *muhabbetullah*tır. İnsan ruhu için ve insan kalbi için en sâfî sevinç, o muhabbetullah içindeki *ruhânî lezzet*tir."

* * *

Evet günah kalbe işleyip, siyahlandıra siyahlandıra tâ nur-u imanı çıkarıncaya kadar katılaştırıyor.[1] *Her bir günah içinde küfre gidecek bir yol var. O günah istiğfar ile çabuk imha edilmezse,*[2] *kurt değil, belki küçük bir mânevî yılan olarak kalbi ısırıyor.*

İman probleminin de sebebi günahlardır. Çünkü işlenen her bir günah için kalbde siyah bir leke oluşur. Eğer çabuk tevbe ve istiğfar

---

[1] Bkz: Mutaffifîn sûresi, 83/14; Tirmizî, *Tefsîru sûre (83)* 1; İbn-i Mâce, *Zühd* 29; Muvatta, *Kelâm* 18.

[2] İnsanın, günahtan tevbe ettiği zaman, o günahı hiç işlememiş hâle geleceğine dair bkz: İbn-i Mâce, *Zühd* 30.

edilir ve doğru yola girilirse bu leke temizlenir. Temizlenmediği zaman lekeler çoğalır, kalbin her tarafını lekeler sarar; kalbe işleyip kararta kararta iman nurunu çıkarır ve katılaştırır. Sonra da mühürlenir. Onun için Üstad Hazretleri, **"Her bir günah içinde, küfre gidecek bir yol var."** diyor ve psikolojik izahını da şöyle yapıyor:

• *Meselâ,* utandıracak bir günahı gizli işleyen bir adam, başkasının ıttılâından çok hicap ettiği zaman, melâike ve ruhâniyâtın vücudu ona çok ağır geliyor. Küçük bir emâre ile onları inkâr etmek arzu ediyor.

• *Hem meselâ*, cehennem azâbını intâc eden büyük bir günahı işleyen bir adam, cehennemin tehdidâtını işittikçe istiğfar ile ona karşı siper almazsa, bütün rûhuyla cehennemin ademini arzu ettiğinden, küçük bir emâre ve bir şüphe, cehennemin inkârına cesaret veriyor.

• *Hem meselâ,* farz namazını kılmayan ve vazife-i ubûdiyeti yerine getirmeyen bir adamın küçük bir âmirinden küçük bir vazifesizlik yüzünden aldığı tekdirden müteessir olan o adam, Sultan-ı Ezel ve Ebed'in mükerrer emirlerine karşı farzında yaptığı bir tembellik, büyük bir sıkıntı veriyor ve o sıkıntıdan arzu ediyor ve mânen diyor ki: "Keşke o vazife-i ubûdiyeti bulunmasa idi." Ve bu arzudan bir mânevî adâvet-i ilâhiyeyi işmâm eden bir inkâr arzusu uyanır. Bir şüphe, vücud-u ilâhiyeye dâir kalbe gelse, kat'î bir delil gibi ona yapışmaya meyleder. Büyük bir helâket kapısı ona açılır.

O bedbaht bilmiyor ki: İnkâr vasıtasıyla, gayet cüz'î bir sıkıntı vazife-i ubûdiyetten gelmeye mukabil, inkârda milyonlar ile o sıkıntıdan daha müthiş mânevî sıkıntılara kendini hedef eder. Sineğin ısırmasından kaçıp, yılanın ısırmasını kabul eder. Ve hâkezâ... bu üç misale kıyas edilsin ki [1] بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ *sırrı anlaşılsın.*

Üstad Hazretleri'nin verdiği bu misaller, *"Bilakis onların işlemekte oldukları, ameller (kötülük ve günahlar) onların kalblerini kirletip ka-*

[1] "Bilâkis onların kalpleri paslandı." (Mutaffifîn sûresi, 83/14).

rartmıştır." (Mutaffifîn, 83/14) âyetinin sırrını tam anlama yolunda bizlere çok kıymetli kapılar açıyor.

Çünkü sûredeki bu âyetin öncesinde bulunan âyetlere bakacak olursak *"O gün, vay hâline o yalancıların! Ki onlar, ceza gününü (haşir ve mahşer gününü) yalan sayarlar. Onu ise ancak hükümleri çiğneyen ve günaha dalan kimseler yalanlar. Böyle birine âyetlerimiz okununca 'eskilerin masalları' der. Hayır! Bilakis işlemekte oldukları (kötülükler) kalblerini kirletmiştir."* (Mutaffifîn, 83/10-14) ifadeleriyle karşılaşırız. Yani aslında bu inkâr ve yalanlamalarının temelinde, işledikleri günahların, kalblerini lekelendire lekelendire, kararta kararta içindeki iman nurunu söndürmesi ve neticede kalbin mühürlenmesine sebep olması yatmaktadır.

İkinci Nükte

Yirmi Altıncı Söz'de sırr-ı kadere dâir beyân edildiği gibi, musibet ve hastalıklarda insanların şekvâya üç vecihle hakları yoktur.

Asıl olarak **Yirmi Altıncı Söz** olan Kader Risalesi'nde (Dördüncü Mebhas'ta) anlatılan bu temsil, **Hastalar Risalesi** (Dördüncü Devâ'da) ile **On İkinci Mektup**'ta da (Üçüncü Suâl'de) işleniyor. Üstad Hazretleri, mezkûr bu temsilde şöyle diyor:

"Meselâ gayet zengin, gayet mahir bir sanatkâr; güzel sanatını, kıymettar servetini göstermek için, miskin bir adama modellik vazifesini gördürmek maksadıyla, **bir ücrete mukabil**, bir saatçik zamanda, murassa (süslü, işlemeli) ve gayet sanatlı diktiği bir gömleği, bir hulleyi (kıymetli elbiseyi) o fakire giydirir. Onun üstünde işler ve vaziyetler verir. Hârika envâ-ı sanatını göstermek için keser, değiştirir, uzaltır, kısaltır. Acaba şu ücretli miskin adam, o zâta dese: "Bana zahmet veriyorsun, eğilip kalkmakla verdiğin vaziyetten bana sıkıntı veriyorsun, beni güzelleştiren bu gömleği kesip kısaltmakla güzelliğimi bozuyorsun." demeye hak kazanabilir mi? "Merhametsizlik, insafsızlık ettin." diyebilir mi? İşte aynen bu misal gibi, Sâni-i Zülcelâl sana, ey hasta! Göz, kulak, akıl, kalb gibi nuranî duygularla murassa olarak giydirdiği cisim gömleğini, esmâ-yı hüsnâsının nakışlarını göstermek için, çok hâlât içinde seni çevirir ve çok vaziyetlerde seni değiştirir. Sen açlıkla O'nun Rezzâk ismini tanıdığın gibi, Şâfî ismini de hastalığınla bil. Elemler, musibetler bir kısım esmâsının

ahkâmını gösterdikleri için, onlarda hikmetten lem'alar ve rahmetten şuâlar ve o şuâât içinde çok güzellikler bulunuyor. Eğer perde açılsa, tevahhuş ve nefret ettiğin hastalık perdesi arkasında, sevimli güzel mânâları bulursun."

* * *

Şimdi yukarıdaki ifadelerden anlıyoruz ki, insanların hastalıklardan, musibetlerden şikâyet etmeye üç vecihle hakları yoktur:

Birinci Vecih: *Cenâb-ı Hak, insana giydirdiği vücud libâsını sanatına mazhar ediyor. İnsanı bir model yapmış, o vücud libâsını o model üstünde keser, biçer, tebdil eder, tağyir eder; muhtelif esmâsının cilvesini gösterir. Şâfî ismi hastalığı istediği gibi, Rezzâk ismi de açlığı iktizâ ediyor. Ve hâkezâ...*

مَالِكُ الْمُلْكِ يَتَصَرَّفُ فِي مُلْكِهِ كَيْفَ يَشَاءُ[1]

İkinci Vecih: Hayat musibetlerle, hastalıklarla tasaffî eder,[2] kemâl bulur, kuvvet bulur, terakki eder, netice verir, tekemmül eder; vazife-i hayatiyeyi yapar.[3] Yeknesak istirahat döşeğindeki hayat, hayr-ı mahz olan vücuddan ziyade, şerr-i mahz olan ademe yakındır ve ona gider.

İkinci Vech'i şu şekilde biraz daha açabiliriz: Vücûd (var olma), hayırdır. Adem (yokluk, yok olma) ise, şerdir. Bütün güzellikler ve hayırlar vücûdda görünür ve vücûda döner. Bütün şerler ve çirkinliklerin kaynağı da ademdir (yokluktur). Hayat bir hareket ve faaliyettir. Hâlbuki aynı hâlde kalmak, değişmemek, durgunluk gibi hâller, birer ademdir. İşte musibetler ve hastalıklar hep yepyeni hâller ve durumlar olduğu için bunlarla **HAYAT**:

---

1 Mülk sahibi, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder.

2 Allah Teâlâ'nın, arındırmak istediği kullarına musibet ve belâlar verdiğine dair bkz: (İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef* 7/81; Hâkim, *Müstedrek* 1/500; ayrıca hastalıkların, geçmiş günahlara keffâret, geri kalan hayat için de bir öğüt olduğuna (Müslim, *Birr* 52; Ebû Dâvûd, *Cenâiz* 1); ve hastalıkların, Allah Teâlâ'dan birer hediye olduklarına dair bkz: Deylemî, *Müsned* 1/123; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 1/286.

3 Bkz: "Mümin kişiye bir ağrı, bir yorgunluk, bir hastalık bir üzüntü hatta bir ufak tasa isabet edecek olsa, Allah onun sebebiyle müminin günahından bir kısmını mağfiret buyurur." (Buhârî, *Merdâ* 1; Müslim, *Birr* 52); "Erkeğiyle kadınıyla müminlerin bizzat kendisinde, çocuğunda, malında belâ eksik olmaz. Tâ ki hatasız olarak Allah'a kavuşsun." (Tirmizî, *Zühd* 57; Muvatta, *Cenâiz* 40; Dârimî, *Rikak* 76).

1- Tasaffî edip durulaşır, arılaşır sâfî bir güzellik kazanır.

2- Kemâl bulup olgunlaşır; hamlıktan kurtulur. Hamların yanmadan pişmeleri mümkün değildir.

3- Kuvvet bulur. Eğitilmemiş, esnetilmemiş, kıvam kazandırılmamış şeyler, tek darbede yıkılırlar, ayakta kalamazlar.

4- Terakki eder. Hastalık mânen derecelerin yükselmesine vesile olur.

5- Netice verir. Hastalığın sevap kazandıran neticeleri olduğu gibi; muvakkat hastalığa mâruz bir vücut, hastalıklar vesilesiyle, gelecekte başına gelecek şeylere karşı bağışıklık sistemini kuvvetlendirici –bir antikor, bir aşı hükmünde birtakım– neticeleri de elde eder.

6- Tekemmül eder. Maddî-mânevî mükemmelliğe götürür. Hastalık maddî-mânevî ârızaların da ortaya çıkarılıp giderilmesine bir vesiledir. Çünkü sağlık ve sıhhatin verdiği gafletle kendisini muhasebeye çekip yaptıklarıyla yüzleşmeyenler, hastalıklı hâllerinde kendileriyle hesaplaşma, nefislerini sorgulama imkân ve ortamını bulurlar.

7- Hastalık, hayatî vazifeyi yapmaya da vesile olur. Yani hasta kişi, hastalıkla gaflet uykusundan gözlerini açarak, Allah hakkı, kul hakkı gibi yerine getirmesi gerekenleri, bilhassa yaratılış hikmet ve gayesi olan ubûdiyeti, kulluk vazifelerini düşünmeye ve yapmaya başlar. İnsan kabirde de bunları düşünecek, anlayacak ama iş işten geçmiş olacak. Demek ki, bu hayatî görevler hastalıklar sayesinde erken dönemde idrak edilirse, hasta kul için geç kalınmadan bu vazifeleri yerine getirme imkânı yakalanmış oluyor.

Evet bütün bu hikmetleri düşününce anlıyoruz ki: Yeknesak, yani değişmeden hep aynı şekilde devam eden ve istirahat döşeğinde geçen bir hayat, tamamen hayır olan vücûddan (varlıktan) ziyade, tamamen şer olan ademe (yokluğa) yakındır ve ona gider. Zaten Cehennem'in yaratılmasının bir sır ve hikmeti de işte bu adem (yokluk) pisliklerini temizlemek, şer ve günah kötülüklerini kavurup yok etmektir.

* * *

Üçüncü Vecih: *Şu dâr-ı dünya, meydan-ı imtihandır ve dâr-ı hizmettir. Lezzet ve ücret ve mükâfât yeri değildir.* Madem dâr-ı

hizmettir ve mahall-i ubûdiyettir. Hastalıklar ve musibetler, dinî olmamak ve sabretmek şartıyla[1] o hizmete ve o ubûdiyete çok muvâfık oluyor ve kuvvet veriyor. Ve her bir saati, bir gün ibadet hükmüne getirdiğinden şekvâ değil, şükretmek gerektir.

Evet ibadet iki kısımdır:

Bir kısmı müsbet, diğeri menfî.

Müsbet kısmı mâlûmdur.

Menfî kısmı ise, hastalıklar ve musibetlerle musibetzede zaafını ve aczini hissedip Rabb-i Rahîmine ilticâkârâne teveccüh edip, O'nu düşünüp, O'na yalvarıp hâlis bir ubûdiyet yapar. Bu ubûdiyete riyâ giremez, hâlistir. Eğer sabretse, musibetin mükâfâtını düşünse, şükretse, o vakit her bir saati bir gün ibadet hükmüne geçer. Kısacık ömrü uzun bir ömür olur. Hatta bir kısmı var ki, bir dakikası bir gün ibadet hükmüne geçer.

Hatta bir âhiret kardeşim, Muhâcir Hâfız Ahmed isminde bir zâtın müthiş bir hastalığına ziyade merak ettim. Kalbime ihtar edildi: "Onu tebrik et. Her bir dakikası bir gün ibadet hükmüne geçiyor." Zâten o zât, sabır içinde şükrediyordu.

> **Kader Risalesi**'nin **Dördüncü Bahs**'indeki temsilde işaret edildiği gibi, o model olarak kullanılan kimseye bir **ücret** de veriliyor. En baştan biz yoktan var edilerek; bir hayat, bir ruh, kabiliyetler ve duygular bahşedilmekle biz zaten ücretimizi almışız. Ayrıca hastalıklar vasıtasıyla da fazladan fazl-ı ilâhîden sevap ücretleri de alıyoruz. Sabredenlerin bir saati, bir gün ibadet hükmüne geçiyor. Şöyle ki: **İbadet,** mânâ itibariyle, kulun Allah huzurunda kendi kusurunu, âcizliğini, fakirliğini, yetersizliğini, muhtaçlığını görüp, anlayıp O'nun Rabbülâlemîn ve sonsuz kudret ve rahmet sahibi olduğunun idraki ile huzurunda hayret ve muhabbetle secde etmesi demek değil midir? Elbette öyledir. İşte hastalıklar ve musibetler bu durumu insana tam idrak ettiriyor, hem de riyasız bir şekilde yalvarttırıyor, tazarru ve

[1] Peygamber Efendimiz'in dualarında şu ifadeler vardır: "Allahım! Yakîninden öyle bir hisse lutfet ki dünyevî musibetlere tahammül kolaylaşsın.. ve bize, dînî musibet verme." (Tirmizî, *Deavât* 79; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/106).

niyazın en hâlis ve en ihlâslılarını yaptırıyor. İşte bundan daha güzel ibadet ve ubûdiyet mi olur? Böyle yapılan bir kulluğun sevapları da ona göre muhteşem olur.

Büyük bir işe girişen ve devletin desteğine güvenip ağır bir yükün altına giren bir tanıdığım anlattı: "İşler güzel güzel giderken bir rüya gördüm: Büyük bir gemi ile okyanus gibi denizde uçak hızıyla seyahat ediyoruz. Birden gemi denizin dibine daldı. Batıyoruz... Geminin ortasında sütun gibi güzel, parlak bir direk var, hemen ona sarıldım... Dua ediyorum. Bir müddet sonra suyun yüzüne çıktık. Sonra âniden tekrar yine denizin dibini boyladık. Yine ben o ana direğe sarıldım.. balığın karnında gibiyim. Büyük sarsıntı ve korkunç sıkıntılardan sonra tekrar su yüzüne çıktık, güzelce yolumuza devam edip sahil-i selâmete ulaştık. Bu rüyanın arkasından, yukarıdakilerin birbirleriyle kavgaları yüzünden mesele bize bulaştırıldı. Bütün yatırımlar durduruldu. 40 milyonluk bir zararla battık. Her kapıyı çaldım, fakat bütün kapılar yüzüme kapatıldı. Büyük bir şirket bize söz verdi; "Bu isabetli iş, sen haksızlığa uğramışsın, çekinme, destek bizden..." denildi. Ortak olduk. Bir müddet düzlüğe çıkmış gibi olduk. Ama ne oldu ise, bir de duydum ki, şirketin başındaki ortaklar, malları benden habersiz satışa çıkarmışlar. Tâkatsiz kaldım, zatürreye yakalandım, tam battığımı hissettim. Hiçbir çıkış noktası görünmüyordu. Aczimi, hiçliğimi anladım. Tamamen Allah'a döndüm. Sanki hakkımda mühür basıldı ve "Gördün mü, işte sen bir hiçsin." denildi bana. Bunu iliklerime kadar hissettim, O'na tam yöneldim, O'na tevekkül ettim. İnsan kendisini tam olarak, Hz. Yunus Aleyhisselâm'ın karanlık gecede, denizin dalgaları arasında bir balığın karnında dua edişi gibi bir durumda olduğunu hissediyor. Sebepler külliyyen bitmiş, tükenmiş vaziyette ihlâsla Allah'a tazarru ve niyazda bulunuyorsun. Bir müddet sonra bu yakarışların boşa gitmediğini, hiç yoktan Cenâb-ı Hakk'ın imkânlar ve vesileler yarattığına şahit oldum. Bütün bunlara rağmen zulüm devam ederken art arda başka kapılar açıldığını gördüm. Elhamdülillah, yavaş yavaş kendime geldim. Bunları yaşattığı, pek çok gerçeği hakkalyakîn gösterdiği için Rabbime şükür ve hamdediyorum."

Bu durumda insanın hastalık ve musibetlerden şikâyete hiç hakkı olabilir mi?

Burada kat kat sevap kazandığına dair kendisinden misal verilen Muhacir Hâfız Ahmed Efendi, Hazreti Üstad'ı Barla'da evinde misafir eden.. ve gece yarısı Üstad'ın okuduğu evrad u ezkâr ile binanın da ihtizaza gelip sallandığına şahit olan.. sonra da "Hanım, hanım! Başımıza devlet kuşu kondu!" diye sevinen zâttır. Üstad Hazretleri'nin "âhiret kardeşim" dediği bu mübarek kişinin, sabır içinde şükrederek çektiği hastalık acılarına karşılık, her bir dakikasına bir günlük ibadet sevabı veriliyor.

Üçüncü Nükte

Bir-iki Söz'de beyân ettiğimiz gibi: Her insan geçmiş hayatını düşünse, kalbine ve lisânına ya "Ah!" veya "Oh!" gelir. Yani ya teessüf eder, ya "Elhamdülillâh" der.

Teessüfü dedirten, eski zamanın lezâizinin zevâl ve firâkından neş'et eden mânevî elemlerdir. Çünkü zevâl-i lezzet elemdir. Bazen muvakkat bir lezzet, dâimî elem verir. Düşünmek ise o elemi deşiyor, teessüf akıtıyor.

Eski hayatında geçirdiği muvakkat âlâmın zevâlinden neş'et eden mânevî ve dâimî lezzet, "Elhamdülillâh" dedirtir. Bu fıtrî hâletle beraber, musibetlerin neticesi olan sevâp ve mükâfât-ı uhreviye ve kısa ömrü, musibet vasıtasıyla uzun bir ömür hükmüne geçmesini düşünse, sabırdan ziyade, şükreder. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ سِوَى الْكُفْرِ وَالضَّلَالِ[1] demesi iktizâ eder.

Meşhur bir söz var ki: "Musibet zamanı uzundur." *Evet musibet zamanı uzundur. Fakat örf-ü nâsta zannedildiği gibi sıkıntılı olduğundan uzun değil, belki uzun bir ömür gibi hayatî neticeler verdiği için uzundur.*

Üçüncü Nükte'de Üstad Hazretleri psikolojik bir gerçeği ortaya koyarak, insanın, hastalık ve musibetler vesilesiyle, bir verip bin kazanmak gibi bir neticeye ulaşabileceğini gösteriyor: Geçmişimize her bakışımızda, elemli, sıkıntılı anlarımızı hatırlamakla, onlardan

[1] "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.. yeter ki küfür ve dalâlete düşüp de cehennemlik olmayalım.." (Bkz: Tirmizî, *Deavât* 128; Ebû Dâvûd, *Edeb* 97, 98).

kurtulduğumuz için hep lezzet alır, şükür ve hamdederiz. Yani geçici elemler dâimî lezzetler olarak karşımıza çıkar. Bu fıtrî bir hâldir. Ayrıca bir de bunlardan dolayı gelen sevaplar vardır. İşte imtihan ve âhiret ticareti için geldiğimiz bu kısa dünyada, böyle ebedî kârları kazanmaya vesile olan hastalık ve musibetlerden şikâyet etmememiz lâzımdır.

Dördüncü Nükte

Yirmi Birinci Söz'ün Birinci Makamı'nda beyân edildiği gibi: *Cenâb-ı Hakk'ın insana verdiği sabır kuvvetini evhâm yolunda dağıtmazsa, her musibete karşı kâfi gelebilir.* Fakat vehmin tahakkümüyle ve insanın gafletiyle ve fânî hayatı bâkî tevehhüm etmesiyle sabır kuvvetini mâzi ve müstakbele dağıtıp hâl-i hazırdaki musibete karşı sabrı kâfi gelmez, şekvâya başlar. Âdetâ –hâşâ– Cenâb-ı Hakk'ı insanlara şekvâ eder. Hem çok haksız bir sûrette ve dîvânecesine şekvâ edip sabırsızlık gösterir.

Çünkü geçmiş her bir gün, musibet ise zahmeti gitmiş, rahatı kalmış; elemi gitmiş, zevâlindeki lezzet kalmış; sıkıntısı geçmiş, sevâbı kalmış. Bundan şekvâ değil, belki mütelezzizâne şükretmek lâzım gelir. Onlara küsmek değil, bilâkis muhabbet etmek gerektir. Onun o geçmiş fânî ömrü, musibet vasıtasıyla bâkî ve mesûd bir nevi ömür hükmüne geçer. Onlardaki âlâmı vehim ile düşünüp bir kısım sabrını onlara karşı dağıtmak, dîvâneliktir.

Amma gelecek günler ise madem daha gelmemişler; içlerinde çekeceği hastalık veya musibeti şimdiden düşünüp sabırsızlık göstermek, şekvâ etmek, ahmaklıktır. "Yarın, öbür gün aç olacağım, susuz olacağım." diye bugün mütemâdiyen su içmek, ekmek yemek, ne kadar ahmakçasına bir dîvâneliktir; öyle de, gelecek günlerdeki, şimdi adem olan musibet ve hastalıkları düşünüp, şimdiden onlardan müteellim olmak, sabırsızlık göstermek, hiçbir mecburiyet olmadan kendi kendine zulmetmek öyle bir belâhettir ki, hakkında şefkat ve merhamet liyâkatini selb ediyor.

Elhâsıl: *Nasıl şükür, nimeti ziyadeleştiriyor;*[1] *öyle de şekvâ, musibeti ziyadeleştirir, hem merhamete liyâkati selb eder.*

Birinci Harb-i Umumî'nin birinci senesinde, Erzurum'da mübarek bir zât müthiş bir hastalığa giriftâr olmuştu. Yanına gittim, bana dedi:

"Yüz gecedir ben başımı yastığa koyup yatamadım." diye acı bir şikâyet etti.

Ben çok acıdım. Birden hatırıma geldi ve dedim:

"Kardeşim, geçmiş sıkıntılı yüz günün şimdi sürurlu yüz gün hükmündedir. Onları düşünüp, şekvâ etme; onlara bakıp şükret. Gelecek günler ise, madem daha gelmemişler. Rabbin olan Rahmân-ı Rahîm'in rahmetine itimat edip, dövülmeden ağlama, hiçten korkma, ademe vücud rengi verme. Bu saati düşün; sendeki sabır kuvveti bu saate kâfi gelir.

Divâne bir kumandan gibi yapma ki: Sol cenah (kanat) düşman kuvveti onun sağ cenahına iltihak edip (katılıp) ona taze bir kuvvet olduğu hâlde, sol cenahındaki düşmanın sağ cenahı daha gelmediği vakitte, o tutar, merkez kuvvetini sağa sola dağıtıp merkezi zayıf bırakıp, düşman ednâ bir kuvvet ile merkezi harap eder."

Dedim: *"Kardeşim, sen bunun gibi yapma, bütün kuvvetini bu saate karşı tahşid et. Rahmet-i ilâhiyeyi ve mükâfât-ı uhreviyeyi ve fânî ve kısa ömrünü, uzun ve bâkî bir sûrete çevirdiğini düşün. Bu acı şekvâ yerinde ferahlı bir şükret."*

O da tamamıyla bir ferah alarak: "Elhamdülillâh!" dedi, "Hastalığım ondan bire indi."

Dördüncü Nükte'de Üstad Hazretleri **Yirmi Birinci Söz**'ün **Birinci Makam**'ındaki şu temsili hatırlatıyor:

"Ey sabırsız nefsim! Acaba geçmiş günlerdeki ibadet külfetini ve namazın meşakkatini ve musibet zahmetini, bugün düşünüp muzda-

[1] Bkz: "Eğer şükrederseniz, Ben nimetlerimi daha da artırırım." (İbrahim sûresi, 14/7).

rip olmak; hem gelecek günlerdeki ibadet vazifesini ve namaz hizmetini ve musibet elemini, bugün tasavvur edip sabırsızlık göstermek hiç kâr-ı akıl mıdır?

Şu sabırsızlıkta misâlin şöyle bir sersem kumandana benzer ki: Düşmanın sağ cenah (kanat) kuvveti onun sağındaki kuvvetine iltihak etmiş ve ona taze bir kuvvet olduğu hâlde, o tutar mühim bir kuvvetini sağ cenâha gönderir, merkezi zayıflaştırır. Hem sol cenahta düşmanın askeri yok iken ve daha gelmeden, büyük bir kuvvet gönderir, "Ateş et" emrini verir! Merkezi bütün bütün kuvvetten düşürtür. Düşman işi anlar; merkeze hücum eder; târumâr eder.

Evet, buna benzersin. Çünkü; geçmiş günlerin zahmeti, bugün rahmete kalbolmuş. Elemi gitmiş, lezzeti kalmış. Külfeti, kerâmete iltihak ve meşakkati, sevaba inkılâb etmiş. Öyle ise; ondan usanç almak değil, belki yeni bir şevk, taze bir zevk ve devama ciddî bir gayret almak lâzım gelir. Gelecek günler ise; madem gelmemişler, şimdiden düşünüp usanmak ve fütur getirmek, aynen o günlerde açlığı ve susuzluğu ile bugün düşünüp bağırıp çağırmak gibi bir divâneliktir.

Madem hakikat böyledir, âkıl isen, ibadet cihetinde yalnız bugünü düşün. Ve "Onun bir saatini, ücreti pek büyük, külfeti pek az, hoş ve güzel ve ulvî bir hizmete sarf ediyorum." de. O vakit senin acı bir futurun, tatlı bir gayrete inkılâb eder.

İşte ey sabırsız nefsim! Sen, üç sabır ile mükellefsin. **Birisi:** Tâat üstünde sabırdır. **Birisi:** Ma'siyetten sabırdır. **Diğeri:** Musibete karşı sabırdır. Aklın varsa, şu üçüncü ikazdaki temsilde görünen hakikati rehber tut. Merdâne *"Yâ Sabûr!"* de, üç sabrı omuzuna al. **Cenâb-ı Hakk'ın sana verdiği sabır kuvvetini eğer yanlış yolda dağıtmazsan her meşakkate ve her musibete kâfi gelebilir**.. ve o kuvvetle dayan."[1]

Fakat maalesef vehmin tahakkümüyle, insanın gafletiyle ve fânî hayatı bâkî zannetmesiyle sabır kuvvetini geçmiş ve geleceğe dağıtıp hâlihazırdaki musibete karşı sabrı kâfî gelmez, şikâyete başlar. Âdetâ –hâşâ– Cenâb-ı Hakk'ı insanlara şikâyet eder. Hem çok haksız bir sûrette ve divanecesine şikâyet edip sabırsızlık gösterir.

---

1 Sözler, Yirmi Birinci Söz *(1. Makam, 3. İkaz)*.

Aslında ortada şikâyet edecek ve sabırsızlık gösterecek bir durum yok. Çünkü geçmiş günlerin sıkıntı ve elemi bitmiş gitmiş; lezzeti kalmış, zahmetler sevap olmuş. Fânî ömür, sevaplı, saadetli bâkî bir ömür olmuş. Öbür taraftan gelecek günler daha gelmemiş, henüz onların sıkıntı ve dertleri yok... Yoktan korkulmaz... Yarın öbür gün aç olacağım, susuz kalacağım diye bugünden durmadan su içmek, yemek yemek ne kadar büyük bir akılsızlık ise gelecek günlerde elim eziyetler, çekilmez dertler gelecek diye bugünden sabırsızlık göstermek de öyledir. Netice itibariyle: Şükür nimeti ziyadeleştirdiği gibi, şikâyet de musibeti azdırıp çoğaltır, hem de Allah'ın merhametine lâyık olup hak kazanma liyâkatini giderir.

Beşinci Nükte

Üç meseledir.

Birinci Mesele: Asıl musibet ve muzır musibet, dine gelen musibettir. Musibet-i diniyeden her vakit dergâh-ı ilâhîye ilticâ edip feryad etmek gerekir.[1]

Fakat dinî olmayan musibetler, hakikat noktasında musibet değildirler. Bir kısmı ihtâr-ı rahmânîdir. Nasıl ki çoban, gayrın tarlasına tecâvüz eden koyunlarına taş atıp, onlar o taştan hissederler ki: Zararlı işten kurtarmak için bir ihtardır, memnunâne dönerler.[2] *Öyle de, çok zâhirî musibetler var ki, ilâhî birer ihtar, birer ikazdır. Ve bir kısmı keffâretü'z-zünûbdur. Ve bir kısmı gafleti dağıtıp, beşerî olan aczini ve zaafını bildirerek bir nevi huzur vermektir.*

Musibetin hastalık olan nev'i, sâbıkan geçtiği gibi o kısım, musibet değil, belki bir iltifât-ı rabbânîdir, bir tathirdir.[3] Rivâyette vardır

---

[1] Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), dünyevî musibetlere tahammülü istemiş, dînî musibet vermemesi için Allah Teâlâ'ya duada bulunmuştur: (Bkz: Tirmizî, *Deavât* 79; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/106).

[2] Koyunlarını başkasına ait yerin hemen bitişiğinde otlatmaktan kaçınılması gerektiğine dair bkz: Buhârî, *Îmân* 39, *Büyû'* 2; Müslim *Müsâkat* 107. Ayrıca şefkatli bir çoban, koyunlarını tehlikeli yerlere girmekten nasıl koruyorsa, Allah Teâlâ'nın da mümin kulunu öyle koruduğuna dair bkz: İbn-i Ebî Âsım, *Zühd*, s. 65; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/11; Deylemî, *Müsned* 5/227.

[3] Hastalıkların, geçmiş günâhlara keffâret, geri kalan hayat için de bir öğüt olduğuna dair bkz: Müslim. *Birr* 52; Ebû Dâvûd, *Cenâiz* 1. Ayrıca hastalıkların, Allah Teâlâ'dan birer hediye olduklarına dair bkz: Deylemî, *Müsned* 1/123; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 1/286.

ki: "Ermiş bir ağacı silkmekle nasıl meyveleri düşüyor, sıtmanın titremesinden günahlar öyle dökülüyor."[1]

Hazreti Eyyûb (aleyhisselâm) münâcâtında istirahat-i nefis için dua etmemiş, belki zikr-i lisânî ve tefekkür-ü kalbîye mâni olduğu zaman ubûdiyet için şifa talep eylemiş.

Biz, o münâcât ile –birinci maksadımız– günahlardan gelen mânevî rûhî yaralarımızın şifasını niyet etmeliyiz.

Maddî hastalıklar için ubûdiyete mâni olduğu zaman ilticâ edebiliriz. Fakat mûterizâne, müştekiyâne bir sûrette değil, belki mütezellilâne ve istimdatkârâne ilticâ edilmeli. Madem O'nun rubûbiyetine râzıyız, o rubûbiyeti noktasında verdiği şeye rıza lâzım.

Kaza ve kaderine itirazı işmâm eder bir tarzda "Ah! Of!" edip şekvâ etmek, bir nevi kaderi tenkittir, rahîmiyetini ittihamdır. *Kaderi tenkit eden, başını örse vurur kırar. Rahmeti ittiham eden, rahmetten mahrum kalır. Kırılmış el ile intikam almak için o eli istimâl etmek, nasıl kırılmasını tezyid ediyor. Öyle de, musibete giriftâr olan adam, itirazkârâne şekvâ ve merakla onu karşılamak, musibeti ikileştiriyor.*

Esas korkulacak musibet dine gelen musibettir. Yani, insanın imanında ve ibadetinde bir eksikliğin olması.. ve telafisi olmayan hatalara ve yanlışlara düşmesi.. ve ebedî hayatını kaybetmek gibi başına gelebilecek her türlü tehlikelerdir. Ama dinî olmayan maddî musibetlere gelince, bunlar:

1- Yaptığımız hatalar, işlediğimiz günahların neticesidir. Kefaret yerine geçer.

2- İhtar mâhiyetinde olanlar vardır. Bunlar, bir çobanın koyunlarını başkasının tarlasından çevirmek için attığı ikaz taşları gibidir. Bir musibet taşı ile, yoldan çıkmamak için ihtar atışı, uyarma cezası ile zararlı işlerden insan döndürülür.

---

[1] Bkz: İbn-i Mâce, *Tıb* 18; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef* 2/441. Hastalık ismi zikredilmeyen rivâyetler için bkz: Buhârî, *Merdâ* 2, 14, *Tefsîru sûre (14)* 1; Müslim, *Münâfikîn* 64.

3- Bir kısmı, sabır denemesi ve mânevî derecelerin yükselmesi içindir. Onun için bunların hepsi bizim lehimizedir. Lehimize olduğundan asla kaderi tenkit etmememiz, Allah'ın merhametini itham etmememiz gerekir. Aksi takdirde musibeti çoğaltmış oluruz.

* * *

İkinci Mesele: Maddî musibetleri büyük gördükçe büyür, küçük gördükçe küçülür. Meselâ, gecelerde insanın gözüne bir hayal ilişir. Ona ehemmiyet verdikçe şişer, ehemmiyet verilmezse kaybolur. Hücum eden arılara iliştikçe fazla tehâcüm göstermeleri, lâkayt kaldıkça dağılmaları gibi; maddî musibetlere de büyük nazarıyla ehemmiyetle baktıkça büyür. Merak vasıtasıyla o musibet cesetten geçerek kalbde de kökleşir, bir mânevî musibeti dahi netice verir, ona istinâd eder, devam eder.

Ne vakit o merakı, kazaya rıza ve tevekkül vasıtasıyla izâle etse, bir ağacın kökü kesilmesi gibi maddî musibet hafifleşe hafifleşe kökü kesilmiş ağaç gibi kurur gider. Bu hakikati ifade için bir vakit böyle demiştim:

Bırak ey bîçâre feryadı, belâdan kıl tevekkül.
Zira feryad; belâ-ender (belâ içinde belâ), hatâ-ender belâdır bil!

Eğer belâ vereni buldunsa,
Safâ-ender, atâ-ender belâdır bil!

Eğer bulmazsan bütün dünya;
Cefâ-ender, fenâ-ender belâdır bil!

Cihan dolu belâ başında varken,
Ne bağırırsın küçük bir belâdan, gel tevekkül kıl!

Tevekkül ile belâ yüzünde gül, tâ o da gülsün;
O güldükçe küçülür, eder tebeddül.

Nasıl ki; mübârezede müthiş bir hasma karşı gülmekle, adâvet musâlahaya, husûmet şakaya döner, adâvet küçülür mahvolur.[1] Tevekkül ile musibete karşı çıkmak dahi öyledir.

---

[1] Bkz: "İyilikle kötülük bir olmaz. O hâlde sen kötülüğü en güzel tarzda uzaklaştırmaya bak. Bir de bakarsın ki seninle kendisi arasında düşmanlık olan kişi candan, sıcak bir dost oluvermiş!" (Fussilet sûresi, 41/34).

Maddî musibetleri büyük görerek, evhamla ve merakla azdırmamak, büyütmemek gerekir. Cenâb-ı Hakk'a sığınıp dua silahı ile onları yok etmeye çalışmak icap eder. *"Dua, müminin silahıdır."* hadis-i şerifinde ifade edildiği gibi, bu güçlü silah, hiçbir cephanelikte bulunmayan müthiş bir silahtır. Bunu daima elinde tutan için üstesinden gelinmeyecek bir problem yoktur. Böyle bir imkân varken, onu bırakıp evhama ve meraka sarılmak, o musibetin cesetten geçerek kalbde kökleşmesine, artık mânevî bir musibet olmasına sebep olmak demektir. Öyle olunca artık baş edilmez bir dert ve semavî bir belâ olur.

Bu işin çaresi, âcizliğimizi, zayıflığımızı, hiçliğimizi idrak edip tam bir kul olarak ibadet ve duaya sarılarak, Allah'ın icraatına ve kazasına rıza ve tevekkül ile karşılık vermekledir. O zaman görürüz ki, o maddî musibet kökü kesilmiş ağaç gibi hafifleye hafifleye kuruyacak ve yok olup gidecektir.

Üstad Hazretleri'nin dediği gibi, feryadı, şikâyeti bırakacağız, tevekkül edeceğiz. Zira şikâyet-vârî feryatlar belâ içinde belâ, hatâ içinde hatâ olan bir belâdır. Mühim olan belâ vereni bulmaktır. O'nu bulunca, hikmetsiz bir iş, bir icraat yapmadığını bilecek, tevekkülle O'na yalvaracağız. O zaman o belânın aslında safâ içinde bir armağan olduğunu, ama imtihan ve hikmet icabı olarak belâ ambalajlı bir hazine olduğunu fark edeceğiz.

Eğer belâyı verenin kim olduğu ve ne hikmete binaen verdiği bilinmezse, zaten bütün dünya cefâ içinde bir belâ, fenâ içinde bir beter belâdır. Başında cihan dolusu belâ ve imtihanlar varken; âhiret âlemini yani esas sonsuz cihan saadetini kaybettirecek belâ ve meseleler varken; sen kalkmış dünyevî, fânî küçücük bir belâdan feryad ediyorsun. Bu ne gaflettir!.. Feryadı bırak da artık Allah'a tevekkül et! Tevekkülle belanın yüzüne gülersen, o da sana güler. Hem de güldükçe küçülür ve sonunda değişir gider.

* * *

Üçüncü Mesele: Her zamanın bir hükmü var. Şu gaflet zamanında musibet şeklini değiştirmiş. Bazı zamanda ve bazı eşhasta belâ, belâ değil, belki bir lütf-u ilâhîdir.

Ben şu zamandaki hastalıklı sâir musibetzedeleri –fakat musibet, dine dokunmamak şartıyla– bahtiyar gördüğümden, hastalık ve musibet aleyhtarı bulunmak hususunda bana bir fikir vermiyor. Ve bana, onlara acımak hissini îrâs etmiyor.

Çünkü hangi bir genç hasta yanıma gelmiş ise, görüyorum; emsâllerine nisbeten bir derece vazife-i diniyeye ve âhirete karşı merbûtiyeti var. Ondan anlıyorum ki: Öyleler hakkında o nevi hastalıklar musibet değil, bir nevi nimet-i ilâhiyedir. Çünkü çendan o hastalık onun dünyevî, fânî, kısacık hayatına bir zahmet îrâs ediyor, fakat onun ebedî hayatına faydası dokunuyor, bir nevi ibadet hükmüne geçiyor.

Eğer sıhhat bulsa, gençlik sarhoşluğuyla ve zamanın sefâhetiyle elbette hastalık hâletini muhafaza edemeyecek, belki sefâhete atılacak.

Her zamanın bir hükmü vardır. Şimdi **gaflet zamanı** olduğu için böyle gafletin hâkim olduğu bir zamanda gafletten kurtaran her şey, isterse belâ, musibet ve hastalık olsun, eğer gaflet uykusundan uyandırıyorsa, artık o bir nimet ve Allah'ın bir lütfu olmuştur. Gerçekten de hastalıklı gençlere baktığımız zaman bunu görüyoruz.

Bazı yazılarım üzerine birisi çok ağır hakaretlerde bulundu. Avukatıma söyledim. Mahkemeye verelim, dedim. "Bildiğin gibi değil; belâyı tamamen üzerimize sıçratmış oluruz. Görmezden gelelim." dedi. İki sene sonra avukatım aradı ve "O kişi, bir hastalık neticesi çok büyük bir değişim geçirmiş, şimdi devamlı Cihan Radyo'dan Hocaefendinin vaaz ve sohbetlerini dinliyor." dedi.

Evet, o hastalıklar gerçi o gençlerin dünyevî, fânî, kısacık hayatlarına bir zahmet veriyor, fakat ebedî hayatlarının kurtulmasına vesile oluyor. Yoksa o zavallı gençler, sıhhat ve gençlik sarhoşluğu ile zamanın câzibedar eğlencelerine ve günahlarına dalacak, belki bir daha da o girdaptan çıkamayacaklar.

Hâtime

Cenâb-ı Hak, hadsiz kudret ve nihayetsiz rahmetini göstermek için insanda hadsiz bir acz, nihayetsiz bir fakr derceylemiştir.

Hem hadsiz nukûş-u esmâsını göstermek için insanı öyle bir sûrette halk etmiş ki, hadsiz cihetlerle elemler aldığı gibi, hadsiz cihetlerle de lezzetler alabilir bir makine hükmünde yaratmış. Ve o makine-i insâniyede yüzer âlet var. Her birinin elemi ayrı, lezzeti ayrı, vazifesi ayrı, mükâfâtı ayrıdır. Âdetâ; insan-ı ekber olan âlemde tecellî eden bütün esmâ-yı ilâhiye, bir âlem-i asgar olan insanda dahi o esmânın umumiyetle cilveleri var.

Bunda sıhhat ve âfiyet ve lezâiz gibi nâfi' emirler, nasıl şükrü dedirtir, o makineyi çok cihetlerle vazifelerine sevk eder. İnsan da bir şükür fabrikası gibi olur. Öyle de, musibetlerle, hastalıklarla, âlâm ile, sâir müheyyiç ve muharrik ârızalar ile o makinenin diğer çarklarını harekete getirir, tehyîç eder. Mâhiyet-i insâniyede münderiç olan acz ve zaaf ve fakr madenini işlettiriyor. Bir lisân ile değil, belki her bir âzânın lisânıyla bir ilticâ, bir istimdat vaziyeti verir.

Güyâ insan o ârızalar ile, ayrı ayrı binler kalemi tazammun eden müteharrik bir kalem olur. Sayfa-yı hayatında veyahut Levh-i Misâlî'de mukadderât-ı hayatını yazar, esmâ-yı ilâhiyeye bir ilânnâme yapar ve bir kaside-i manzûme-i sübhâniye hükmüne geçip, vazife-i fıtratını îfâ eder.

> Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz kudreti olduğu gibi sınırsız rahmeti de vardır. Bunları göstermek ve tam idrak ettirmek için insanlarda hadsiz bir âcizlik ve sonsuz bir fakirlik yaratmıştır. Yani insan bir çiçeği istediği gibi, bir bahçeyi, bir baharı ve koskoca Cennet'i de ister. Yani insanın **ekonomiye** göre **ihtiyaçları** sonsuzdur; **psikolojiye** göre ise **arzu** ve **emelleri** sonsuzdur. İşte bu hâlde hadsiz bir kudret sahibine ve nihayetsiz merhamet sahibine dayanması ve ona iltica edip yalvarması gerekir. Zaten *"Ben cinleri ve insanları, ancak Bana ibadet etsinler diye yarattım."* (Zâriyât, 51/56-58) buyurarak Cenâb-ı Hak bizim yaratılış gayemizi ve vazifemizi göstermiş oluyor.
>
> Ayrıca Cenâb-ı Hak, sonsuz isimlere sahip olduğu ve her bir isminin yetmiş bin perdesi, tecellî mertebesi olduğu için bunların ayrı ayrı nakışlarını göstermek istiyor. Onun için de insanları hadsiz yönlerden elemlere mâruz kalabilen ve hadsiz cihetlerden de lezzetler ala-

bilen bir makine hükmünde yaratmıştır. Bu makinenin maddî-manevî hadsiz duyguları, duyuları ve latifeleri vardır. Tabir caiz ise yüzlerce âleti vardır. Bunların her birisinin de ayrı ayrı elemleri ve lezzetleri vardır ve ayrı ayrı mükâfatları vardır. Bu bakımdan denilebilir ki, büyük âlem kâinatta tecellî eden isimlerin hepsi küçük âlem insanda da tecellîlerini göstermek isterler.

İşte sıhhat, âfiyet ve lezzetler gibi faydalı şeyler o insan makinesini şükür ve hamde sevkederken; hastalıklar ve elemler de o makinenin diğer çarklarını işleterek sonsuz derecede âciz, fakir, zayıf ve o kadar da Allah'a muhtaç olduğunu idrak ettiriyor. Böylece her bir âzânın, duygunun diliyle Allah'tan istimdada, yardım ve medet istemeye başlıyor. Gerçek bir ihlâs ve ihtiyaçla yalvarmaya, duaya, niyaza ve tazarruya yöneliyor. Böylece insan, her bir âleti, duygusu, hissiyatı, latifesi; birer kalem oluyor ve hayat sayfasında Cenâb-ı Hakk'ın Güzel İsimleri'ni yazmaya başlıyor ve mukadderât-ı hayatını bu güzelliklerle dolduruyor. Zaten insan hayatından beklenen bu değil miydi? Zaten Allah'a ibadet için yaratılmamış mıydı? Bundan daha uygun ve güzel bir şey olabilir mi?

Nur Risaleleri'ne Çok Müştak ve Onların Mütâlâasından İntibaha Gelen

Bir Doktora Yazılan Mektuptur

Merhaba ey kendi hastalığını teşhis edebilen bahtiyar doktor, samimî ve aziz dostum,

Senin hararetli mektubunun gösterdiği intibah-ı ruhî şâyân-ı tebriktir. Biliniz ki mevcudat içinde en kıymettar, hayattır. Ve vazifeler içinde en kıymettar, hayata hizmettir. Ve hidemat-ı hayatiye içinde en kıymettarı, hayat-ı fâniyenin hayat-ı bâkiyeye inkılâp etmesi için sa'yetmektir. Şu hayatın bütün kıymeti ve ehemmiyeti ise, hayat-ı bâkiyeye çekirdek ve mebde ve menşe olması cihetindendir. Yoksa, hayat-ı ebediyeyi zehirleyecek ve bozacak bir tarzda şu hayat-ı fâniyeye hasr-ı nazar etmek, ânî bir şimşeği sermedî bir güneşe tercih etmek gibi bir divaneliktir.

Hakikat nazarında herkesten ziyade hasta olan, maddî ve gâfil doktorlardır. Eğer eczahane-i kudsiye-i Kur'âniye'den tiryak-misal imanî ilâçları alabilseler, hem kendi hastalıklarını, hem beşeriyetin yaralarını tedavi ederler, inşaallah. Senin şu intibahın senin yarana bir merhem olduğu gibi, seni dahi doktorların marazına bir ilâç yapar.

Hem bilirsin, meyus ve ümitsiz bir hastaya mânevî bir teselli, bazen bin ilâçtan daha ziyade nâfi'dir. Hâlbuki, tabiat bataklığında boğulmuş bir tabip, o bîçâre marîzin elîm yeisine bir zulmet daha katar. İnşaallah, bu intibahın seni öyle bîçârelere medar-ı teselli eder, nurlu bir tabip yapar. Bilirsin ki ömür kısadır, lüzumlu işler pek çoktur. Acaba benim gibi sen dahi kafanı teftiş etsen, mâlûmatın içinde ne kadar lüzumsuz, faydasız, ehemmiyetsiz, odun yığınları gibi câmid şeyleri bulursun. Çünkü ben teftiş ettim, çok lüzumsuz şeyleri

buldum. İşte o fennî mâlûmatı, o felsefî maârifi faydalı, nurlu, ruhlu yapmak çaresini aramak lâzımdır. Sen dahi Cenâb-ı Hak'tan bir intibah iste ki senin fikrini Hakîm-i Zülcelâl'in hesabına çevirsin, tâ o odunlara bir ateş verip nurlandırsın. Lüzumsuz maârif-i fenniyen, kıymettar maârif-i ilâhiye hükmüne geçsin.

Zeki dostum, kalb çok arzu ederdi, ehl-i fenden envâr-ı imaniyeye ve esrar-ı Kur'âniye'ye iştiyak derecesinde ihtiyacını hissettmek cihetinde Hulûsi Bey'e benzeyecek adamlar ileri atılsın. Hem madem Sözler senin vicdanınla konuşabilirler. Her bir Söz'ü, şahsımdan değil, belki Kur'ân'ın dellâlından sana bir mektuptur ve eczahane-i kudsiye-i Kur'âniye'den birer reçetedir farzet. Gaybûbet içinde hâzırâne bir musâhabe dairesini onlarla aç.

Hem arzu ettiğin vakit bana mektup yaz. Ben cevap yazmasam da gücenme. Çünkü eskiden beri mektupları pek az yazarım. Hatta üç senedir kardeşimin çok mektuplarına karşı bir tek cevap yazdım.

Said Nursî

* * *

Hızıriyetin temsilcileri olan doktorların aslında konumları çok mühim... Çünkü varlıklar için en kıymetli şey, hayattır. Hayatı olmayan varlık dağ kadar büyük bile olsa varlığının farkında olmadığı için bir karınca kadar da olamaz. Onun için vazifeler içinde en kıymetlisi hayata hizmettir. Elbette hayatlar içinde insan hayatına hizmet daha fazla öne çıkar. Bu bakımdan doktorluk büyük değer taşır. Bunun üstünde de bir hizmet vardır; o da fâni dünya hayatını bâkî âhiret hayatına inkılâb ettirmek için gösterilen gayrettir. Bu gayreti gösterebilmek için de intibah-ı ruhî yani rûhen uyanık olmak, uyanmış bulunmak gerekir. Bilhassa doktorların manevîyat yönünden önce varsa, kendi hastalıklarını teşhis etmeleri lâzımdır. Aksi takdirde hakikat nazarında herkesten ziyade hasta bulunanlar maddî, gafil doktorlardır.

Onun için Üstad Hazretleri, bu doktora başta hitapta *"Merhaba ey kendi hastalığını teşhis edebilen bahtiyar doktor, samimî ve aziz dostum! Senin hararetli mektubunun gösterdiği ruhî uyanıklık tebriğe şâyândır."* diyor.

Doktorların gafletten kurtulabilmeleri için, Kur'ân'ın mukaddes eczahanesinden hemen iyileştirici imanî ilaçları alıp hem kendilerinin hem de başkalarının dertlerine derman olmaları gerekir.

Bu mektubun sahibi, 1900 senesinde Uluborlu'da doğmuş olan ve Isparta Hastahanesi'nde başhekim olduğu yıllarda Bediüzzaman'ı tanıyan **Dr. Yusuf Kemâl Bey**'dir. Kendisi **Barla Lâhikası**'nda 60. Mektup olarak dercedilen mektubunda Üstad Hazretleri'ne şöyle hitap ediyor: "Hocam emaneten bendenizde bulunan iki kitabı emrediyorsunuz. Bendeniz de yalvarıyorum ki, gelecek hafta takdim edeceğim. Çünkü küçüğünü iki defa, büyüğünü bir defa okuyabildim. Anlayış ve kavrayış kapasitemin darlığı ve âcizliğim dolayısıyla idrâkim de kıttır. Binaenaleyh, sizin o muhteşem temsillerinizi defalarca daha okumak istiyorum ki, cüz'î-küllî bir alâka hâsıl olabilsin. Yâ Râb! O ne büyük mantık, o ne büyük susturucu beyan ve telâkki tarzı! Âh Üstadım, bu mübarek dinin yüceliğini idrâk ve ihata ve takdirde size ve ancak size teşekkür borçluyum ve minnettarım. Dinî akidelerimin büyük bir inkılâbı var. Nur Risaleleri'nden aldığım dinî, insanî, vicdanî, iktisadî ve ilmî dersler bana hayatta muvaffakiyetler verecektir." (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

Barla Lâhikası'nın 61. mektubunda ise Dr. Yusuf Kemâl Bey şöyle diyor: "Tam mânâlarıyla mefhumlarını kavramak iktidarında olmadığım o yüksek eserlerinizi fırsat buldukça okuyorum. Yüce irşadlarınız unutulmaz ve şâhaser hâtıradır. Mezarıma kadar dinî akidelerinizin esiri ve kurbanıyım. Üstadım, sizin Sözler'iniz benim hayal dünyamı cidden değiştirdi. Daha sevimli bir mecrâya sevketti. Şimdi bendeniz, doktorların düşündüğü gibi düşünmüyorum." (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

İşte bahtiyar doktor Yusuf Kemâl Bey'in bu mektupları üzerine Üstad Hazretleri de talebesine Barla Lâhikası'na 67. Mektup olarak kaydedilen üstteki mektubu yazıyor.

Hızıriyetin bir nevi temsilcileri olan doktorlar bazen bir vâizden daha tesirli telkinlerde bulunma şansına sahip oldukları için Üstad Hazretleri yapmaları gereken hususlarda tavsiyelerde bulunuyor:

"Hem bilirsin ki, ümitsiz, hayattan kopmuş bir hastaya, manevî bir teselli, bazen bir ilaçtan ziyade fayda verir. Hâlbuki, tabiat batak-

lığında boğulmuş bir doktor, o çâresiz hastanın elemli ümitsizliğine bir karanlık daha katar. İnşaallah, bu uyanışın seni öyle çaresizlere tesellî vesilesi ve nurlu bir doktor yapar. Bilirsin ki ömür kısadır, lüzumlu işler pek çoktur. Acaba benim gibi sen dahi kafanı teftiş etsen, mâlûmatın içinde ne kadar lüzumsuz, faydasız, ehemmiyetsiz, odun yığınları gibi câmid şeyleri bulursun. Çünkü ben teftiş ettim, çok lüzumsuz şeyleri buldum. İşte o fennî mâlûmatı, o felsefî bilgileri, faydalı, nurlu, ruhlu yapmanın çaresini aramak lazımdır. Sen de Cenâb-ı Hak'tan bir intibah (uyanış) iste ki, senin fikrini, Hakîm-i Zülcelâl'in (yani, her şeyi yerli yerince yapan, yaratan, hikmet sahibi Ulu Allah'ın) hesabına çevirsin, tâ ki o odunlara bir ateş verip nurlandırsın. Lüzumsuz fennî bilgilerin, kıymetli ilâhî marifet ve irfan hükmüne geçsin."

Mektubun son bölümünde de, **Hulûsî Ağabey**'in askerler içinde iştiyakla Nur'lara sahip çıkıp öne atıldığı gibi, Dr. Yusuf Kemâl Bey'in de doktorlar içinde öne atılıp rehber olmasını arzuladığını belirtiyor. Ayrıca, bazı talebelerinin rüyalarında Üstad Hazretleri'ni "Ben Kur'ân'ın dellâlıyım!..." diye bağırdığını gördükleri ve farkettikleri gibi, burada da açıktan "**Her bir Söz'ü, şahsımdan değil, belki 'Kur'ân'ın Dellâlı'ndan Sana Bir Mektuptur' ve 'Kur'an'ın Mukaddes Eczanesinden Birer Reçetedir' farz et.**" diyor.

Cenâb-ı Hak, hepimize bu ilaçlardan istifade etmek nasip eylesin... Âmîn!...

İHTİYARLAR RİSALESİ

YİRMİ ALTINCI LEM'A

Yirmi Altıncı Lem'a

İhtiyarlar Lem'ası

Yirmi altı rica ve ziyâ-yı teselliyi câmidir.

İhtar: Her bir "rica"nın başında mânevî derdimi gayet elîm ve sizi müteessir edecek derecede yazdığımın sebebi: Kur'ân-ı Hakîm'den gelen ilâcın fevkalâde tesirini göstermek içindir. İhtiyarlara âit bu Lem'a, üç-dört cihetle hüsn-ü ifadeyi muhafaza edememiş:

Birincisi: Sergüzeşt-i hayatıma âit olduğu için, o zamanlara hayalen gidip o hâlette yazıldığından; ifade, intizamını muhafaza edemedi.

İkincisi: Sabah namazından sonra gayet yorgunluk hissettiğim bir zamanda, hem sürate mecburiyet tahtında yazıldığından ifadede müşevveşiyet düşmüş.

Üçüncüsü: Yanımda daim yazacak bulunmadığından, yanımda bulunan kâtibin de Risale-i Nur'a âit dört-beş vazifesi olmakla, tashihatına tam vakit bulamadığımızdan intizamsız kaldı.

Dördüncüsü: Telifin akabinde ikimiz de yorgun olarak, mânâyı dikkatle düşünemeyerek, gayet sathî bir tashihle iktifâ edildiğinden, tarz-ı ifadede elbette kusurlar bulunacak. Âlîcenab ihtiyarlardan, ifadedeki kusurlarıma nazar-ı müsamaha ile bakmak; ve rahmet-i ilâhiye boş olarak döndürmediği mübarek ihtiyarlar,[1] ellerini dergâh-ı ilâhîye açtıkları vakit bizi de duâlarında dahil etsinler.

---

[1] Cenâb-ı Hakk'ın, dergâhına el açan yaşlı kimseleri eli boş çevirmekten haya ettiğine dair bkz: Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/270; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 10/149; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/284. Ayrıca genel mânâda Cenâb-ı Hakk'ın, dergâhına kalkan hiçbir eli boş çevirmediğine dair bkz: Bezzâr, *Müsned* 6/479; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 3/391; İbn-i Hibbân, *Sahîh* 3/160; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/31.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

كٓهٰيٰعٓصٓ ۞ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا ۞ إِذْ نَادٰى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا ۞ قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا[1]

Şu Lem'a Yirmi Altı Ricadır.

Meseleye Meryem Sûresi'nin başındaki dört âyetle giriş yapılıyor: *"Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. Bu, Senin Rabbinin, kulu Zekeriya'ya olan lütuf ve ihsanının anlatımıdır. O Rabbine gizlice seslenip şöyle niyaz etmişti: Yâ Rabbi, iyice yaşlandım, kemiklerim zayıfladı, eridi, yaşlılık alevi başımı sardı, beyaz alevler gibi tutuştu. Yâ Rabbi, Şimdiye kadar Sana her ne için yalvardıysam, asla mahrum kalmadım, bedbaht olmadım."*

Bu **İhtiyarlar Risalesi**'ne, Zekeriya Aleyhisselâm'ın yaşlılığında yapılan bu dua ile giriş yapılıp ihtiyarlara yol gösteriliyor. Bir peygamber olan Zekeriya Aleyhisselâm yaşlanmış, hanımı da yaşlı... Erkek evladı yok. Yakupoğullarının mânevî mirasını bırakacak bir mirasçısının olmayışından üzgün, ama kudreti her şeye yeten Cenâb-ı Hakk'a bir kula yakışır bir mütevazilikle içini niyaz ile dökerek *"Rabbim şimdiye kadar Sana dua edip de hiç bedbaht olmadım."* diyor. Yani, "Yine bedbaht etmeyeceğine inanarak Sen'den mirasçı bir evlad istiyorum." diyor. Nitekim, yedinci âyetin ifadesiyle, isteği güzel bir müjde ile yerine getiriliyor: Oğul Yahya Aleyhisselâm'ın bahşedileceği bildiriliyor.

Bu güzel kıssa ile ihtiyarlara çok güzel mesajlar veriliyor.

Hak Dini Kur'ân Dili tefsirinde **Elmalılı M. Hamdi Yazır** diyor ki:

"İbn-i Mürdeveyh'in tahricine göre Ümmühânî, Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: *"Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd: (Allah'a hitaben): Kâfîsin, Hâdîsin, Yâ Alîm ve Sâdık olan Allah'ım!"* demektir. Hz. Ali'nin de

[1] "Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. Bu, Senin Rabbinin, kulu Zekeriyyâ'ya olan lütuf ve ihsanının anlatımıdır. O Rabbine gizlice seslenip şöyle niyaz etmişti: Yâ Rabbi, iyice yaşlandım, kemiklerim zayıfladı, eridi, başımdaki saçlarım ağardı, beyaz alevler gibi tutuştu. Yâ Rabbi, Sana her ne için yalvardıysam, asla mahrum kalmadım, bedbaht olmadım." (Meryem sûresi, 19/1-4).

"Yâ, Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd, iğfirli! Yani: Ey Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd, beni bağışla!" diye dua ettiği rivayet edilmiştir ki, buna göre bu (Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd) Allah'ın bir ismidir. İbn-i Abbas'tan da her harfin Kebîr, Kerîm gibi Allah'ın isimlerinden birini gösteren bir işaret olduğuna dair birkaç mânâ rivayet edilmiştir. (...) Mesela bunlardan başka: **Kâf**, Zekeriya'ya; **Hâ**, hanımına; **Yâ**, Yahya'ya; **Ayn**, İsâ'ya; **Sâd**, Mustafa'ya remz (bir işaret) olarak bu Meryem Sûresi'nin muhtevasının (içeriğinin) bir özeti olma ihtimali bulunduğu gibi; **Kâf**, kelimelere; **Hâ**, lâhût'a (ilâhîye); **Yâ**, yakîne; **Ayn**, ilme; **Sâd**, sıdka bir işaret olmak üzere, bir önceki sûrenin sonunun bir kısa özeti olmak gibi ihtimaller de vardır."

Kur'ân'da Edebî Tasvîr isimli kitabında, **Prof. Dr. Seyyid Kutup** diyor ki:

"وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا Yani *'Baş, ihtiyarlıkla tutuştu.'* (Meryem, 19/4). Mânânın aslını oluşturan ihtiyarlığın başta parlaması, bütün başı kaplamasıdır. Yani ihtiyarlık başa yayılmış, her taraftan onu kuşatmış, orada yerleşmiş ve onu bir bütün olarak sarmıştır. Siyah saçın bir telini dahi geri bırakmamıştır. Veya geride bıraktığı, hesaba katılmayacak kadar az bir şeydir artık. İşte bu sebeple bu mânâyı 'ihtiyarlık başı tutuşturdu' veya 'ihtiyarlık başta tutuştu' gibi cümlelerle vermek mümkün değildir. Bu cümlelerle sadece ihtiyarlığın ortaya çıktığı ifade edilmiş olur. Bunun ötesinde bir mânâ taşımaz. Bu örneği şu sözde de görebiliriz: **'Ev ateşle tutuştu.'** Bu cümlenin mânâsı, 'ev ateş altında kaldı', 'evin her tarafından ve ortasından alevler yükselmeye başladı.' demek olur. Yani bu söz, ateşin evi tamamen sardığını, her tarafını kapladığını ifade eder. Ama **'Evde ateş tutuştu.'** dersen, bu şümulü ifade etmez. Biz, bu cümleyle, ateşin, evin bir kenarında yandığını ve evin sadece bir tarafını yakmakta olduğunu ifade etmiş oluruz. Ateşin her tarafı kaplaması, evi sarması ve yakıp kül etmesi bu sözden kesinlikle anlaşılmaz.

Kur'ân'da bunun bir benzerini de Kamer Sûresi'ndeki şu âyette göreceksin: وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا *'Yeryüzünü kaynaklarla yardık. Oradan kaynaklar (gözeler, pınarlar) fışkırttık.'* (Kamer, 54/12). Mânâ yönünden yerin yarılışı **(tefcîr)**, kaynaklar (gözeler, pınarlar) içindir. Ancak kelimelere (lâfza) baktığımızda, önceki misalde "tutuşma"nın başa is-

nad edilmesi gibi, bu âyette de "yarılma (tefcîr)" yere nisbet edilmekte ve bu şekilde mânâ, yaygınlığı ve kapsamlılığı ifade etmektedir. Bu ifade ile yeryüzünün tamamı bir bütün olarak su kaynağı / gözeler hâline getirilmiştir. Sanki her taraftan su kaynamaktadır. Eğer lâfız, zâhirine göre ifade edilseydi, o zaman şöyle denilecekti: وَفَجَّرْنَا عُيُونَ الْأَرْضِ 'Biz yeryüzünün pınarlarını / gözelerini kaynattık, fışkırttık.' veya وَفَجَّرْنَا الْعُيُونَ فِي الْأَرْضِ 'Yeryüzünde su pınarlarını kaynattık.' Hâlbuki bu cümleler yukarıdaki mânâyı ifade etmiyor ve buradan anlaşılacak şey ise sadece şu oluyor: 'Yeryüzünün değişik yerlerine dağılmış olan su kaynaklarını biz kaynattık, yeryüzünün bazı noktalarından su çıkarttık.' "[1]

Hz. Zekeriya Aleyhisselâm zaten رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي *"Kemiklerim zayıfladı, yıprandı."* ifadesiyle ihtiyarlığı bütün hâliyle anlatıyordu. Zira insanın kemikleri yıpranınca, bütün beden de yıpranmış olur. Çünkü kemikler vücudun en dayanıklı bölümünü meydana getirirler. Yaşlılık alevinin başını sarmasını da en muhtevalı şekilde anlatan Zekeriya Aleyhisselâm, ihtiyarlık hâlini beyan ettikten sonra niyazını, fısıltı halinde içten gelen bir yakarışla ifade ediyor. **Zaten yürekten yapılan hâlis dualar, kabule karîndir. Onun için her kelime kalbden vize alarak çıkmalı, dudaklardan dökülürken de o duanın lezzetine varmalıdır. Dualar, yürekler yırtılırcasına ve ne dediğini bilerek yapılmalıdır. Gafilâne ve ciddiyetsiz dualar kabule yakın değildir.**

* * *

Birinci Rica

Ey sinn-i kemâle (olgunluk yaşına) gelen muhterem ihtiyar kardeşler ve ihtiyâre hemşireler! Ben de sizin gibi ihtiyarım. İhtiyarlık zamanında ara sıra bulduğum ricaları (ümitleri ve istekleri) ve o ricalardaki tesellî nuruna sizi de teşrik etmek arzusuyla, başımdan geçen bazı hâlâtı (hâlleri) yazacağım. Gördüğüm ziyâ ve rastgeldiğim rica kapıları, elbette benim nâkıs (noksan) ve müşevveş (karışık) istidadıma göre görül-

[1] Seyyid Kutup, *et-Tasvîru'l-fennî fi'l-Kur'ân*, s. 32-33, Dâru'l-Şürûk, Kahire, 1968.

müş, açılmış. İnşaallah sizlerin sâfî ve hâlis istidatlarınız, gördüğüm ziyâyı parlattıracak; bulduğum ricayı daha ziyade kuvvetleştirecek.

İşte gelecek o ricaların ve ziyâların menbaı, madeni, çeşmesi; *imandır.*

Birinci Rica'da Üstad Hazretleri ihtiyarlara: *"Ben de sizin gibi ihtiyarım. İhtiyarlık zamanında ara sıra bulduğum ricaları ve o ricalardaki tesellî nuruna sizi de ortak etmek arsuzuyla, başımdan geçen bazı halleri yazacağım."* diyerek hayat tecrübelerinin, birikimlerin ve başa gelen hâdiselerin başkalarının istifadesi için kaleme alınmasının önemine işaret ediyor. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) *"Din, nasihattir."* buyuruyor. İbret verici menkıbelerin ve bizzat yaşanan hâdiselerin anlatılması ve yazılması çok faydalıdır. Onun için *"İlmi (bilgiyi, malumatı) yazarak kayıt ve tesbit ediniz."* tavsiyesi kulak verilecek ve yerine getirilecek bir prensiptir. Bilgi ve tecrübelerimizi kabre götürmeyelim. Hatıralar, izlenimler, gezi notları v.s. şeklinde mutlaka insanlığa miras bırakalım. **Hele hele, son dirilişin mensuplarının en küçük bilgi kırıntılarını bile yazıp veya başka kayıtlarla tesbit edip ortaya koymaları gerekir. Çağımızı seslendirmek böyle olur.** Aynı şekilde bizler bunlarla da ayrı bir dalda hizmet etmek zorundayız.

İkinci Rica

İhtiyarlığa girdiğim zaman; bir gün güz mevsiminde, ikindi vaktinde, yüksek bir dağda dünyaya baktım. Birden gayet rikkatli ve hazîn (hüzünlü) ve bir cihette karanlıklı bir hâlet bana geldi. Gördüm ki ben ihtiyarlandım; gündüz de ihtiyarlanmış, sene de ihtiyarlanmış, dünya da ihtiyarlanmış. Bu ihtiyarlıklar içinde dünyadan firâk ve sevdiklerimden iftirâk zamanı yakınlaştığından, ihtiyarlık beni ziyade sarstı.

Birden **rahmet-i ilâhiye**, öyle bir surette inkişâf etti ki o rikkatli hüzün ve firâkı, kuvvetli bir rica ve parlak bir tesellî nuruna çevirdi.

Evet ey benim gibi ihtiyarlar! Kur'ân-ı Hakîm'de yüz yerde "er-Rahmân er-Rahîm" sıfatlarıyla kendini bizlere takdim eden.. ve daima zeminin yüzünde merhamet isteyen zîhayatların (canlı varlıkların)

imdadına rahmetini gönderen.. ve gaybdan her sene baharı hadsiz nimet ve hediyeleriyle doldurup rızka muhtaç bizlere yetiştiren.. ve zaaf u acz derecesi nisbetinde rahmetinin cilvesini ziyade gösteren bir Hâlık-ı Rahîmimizin rahmeti, bu ihtiyarlığımızda en büyük bir rica ve en kuvvetli bir ziyâdır.

Bu rahmeti bulmak, *iman ile o Rahmân'a intisap etmek* ve *ferâizi* (farzları) *kılmakla O'na itaat etmektir.*

İkinci Rica: Karanlığın artması ve zifiri karanlık hâline gelmesi durumlarında nasıl ışık daha parlak hale gelir; aynı şekilde, tefekkür yoluyla âcizliklerin ve ihtiyarlıkların birçok cihetten kapkaranlık bir tablo gibi önümüze çıkması durumunda da Allah'ın merhametinin tecellîsi daha parlak hâle gelir. Ve rahmet-i ilâhiyeyi daha derinden duymaya vesile olur. İşte burada Üstad Hazretleri bizim önümüze iki tablo koyuyor. Birisinde üst üste ihtiyarlıklar yanında dünyadan ve sevdiklerinden ayrılmanın acıları; öbür tarafta birden inkişaf eden ilâhî rahmet.. gazabı geçen rahmet.. her şeyi kaplayan rahmet... Evet o rahmet, en büyük bir rica (ümit) ve en kuvvetli bir ziyadır. Yeter ki o rahmeti; *Allah'a iman ve intisap ile ve farzları yerine getirmekle ve itaatla bulalım...*

Benzer bir mesele ve teselliyi **Mektubat** risalesinin **Altıncı Mektup**'unda anlatıyor:

İşte gece vakti, garîbâne, şu dağlarda sessiz, sadâsız, yalnız ağaçların hazînâne hemhemeleri (rüzgârın esmesi ile yapraklarından çıkan sesleri) içinde kendimi birbiri içinde beş muhtelif renkli gurbetlerde gördüm:

Birincisi: İhtiyarlık sırrıyla, hemen ekseriyet-i mutlaka ile, akran ve ahbabım ve akâribimden (akrabalarımdan) yalnız ve garip kaldım. Onlar beni bırakıp âlem-i berzaha (kabir âlemine) gittiklerinden neş'et eden hazin bir gurbeti hissettim.

İşte, şu gurbet içinde ayrı diğer bir daire-i gurbet açıldı; o da geçen bahar gibi alâkadar olduğum ekser mevcudât, beni bırakıp gittiklerinden hâsıl olan firkatli bir gurbeti hissettim.

Ve şu gurbet içinde bir daire-i gurbet daha açıldı ki; vatanımdan ve

akâribimden ayrı düşüp, yalnız kaldığımdan tevellüd eden firkatli bir gurbeti hissettim.

Ve şu gurbet içinde gecenin ve dağların garîbâne vaziyeti bana rikkatli bir gurbeti daha hissettirdi.

Ve şu gurbetten dahi, şu fâni misafirhâneden ebedü'l-âbâd tarafına harekete âmâde olan ruhumu fevkalâde bir gurbette gördüm.

Birden "Fesübhânallah!" dedim, bu gurbetlere ve karanlıklara nasıl dayanılır diye düşündüm, kalbim feryad ile dedi:

Yâ Rab! Garîbem, bîkesem, zaîfem, nâtüvânem, alîlem, âcizem, ihtiyarem;

Bî-ihtiyârem, el-amân-gûyem, afv-cûyem, medet-hâhem zidergâhet İlâhî![1]

Birden nur-u iman, feyz-i Kur'ân, lütf-u Rahmân imdadıma yetiştiler. O beş karanlıklı gurbetleri, beş nurâni ünsiyet dairelerine çevirdiler.

Lisanım, حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] söyledi.

Kalbim, فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[3] âyetini okudu.

Aklım dahi ızdırabından ve dehşetinden feryâd eden nefsime hitaben dedi:

Bırak bîçâre feryâdı, belâdan kıl tevekkül.
Zira feryâd; belâ-ender (belâ içinde belâ), hatâ-ender belâdır bil!

Belâ vereni buldunsa eğer;
Safâ-ender, vefâ-ender, atâ-ender belâdır bil!

---

1 Allah'ım! Garibim, kimsesizim, zayıfım, güçsüzüm, hastayım, âcizim, yaşlıyım, ihtiyârım elimde değil, aman diliyorum, af istiyorum, yardım diliyorum, senin dergâhından Allah'ım!

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

3 "(Ey Rasûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar hâlâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129).

Madem öyle, bırak şekvâyı, şükret!
Çün (çünkü) belâbil (bülbüller gibi), demâ (her zaman) keyfinden güler hep gül-mül.

Ger (eğer) bulmazsan bütün dünya;
Cefâ-ender, fenâ-ender, hebâ-ender belâdır bil!

Cihan dolu belâ başında varken,
Ne bağırırsın küçücük bir belâdan, gel tevekkül kıl!

Tevekkül ile belâ yüzünde gül, tâ o da gülsün;
O güldükçe küçülür, eder tebeddül.

Hem üstadlarımdan Mevlânâ Celâleddin'in nefsine dediği gibi dedim:

أُوگفْتِ اَلَسْتُ و تُوگُفْتِي بَلَى شُكْرِي بَلَى چِيسْتْ كَشِيدَنْ بَلَا

سِرِّ بَلَا چِيسْتْ كِه، يَعْنِي مَنَمْ حَلْقَه زَنِ دَرْ گَهِ فَقْرُو فَنَا[1]

O vakit nefsim dahi: *"Evet, evet... Acz ve tevekkül ile, fakr ve iltica ile nur kapısı açılır, zulmetler dağılır.* اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ[2]" dedi. Meşhur Hikem-i Atâiyye'nin şu fıkrası:

مَاذَا وَجَدَ مَنْ فَقَدَهُ وَمَاذَا فَقَدَ مَنْ وَجَدَهُ[3]

Yani: *"Cenâb-ı Hakk'ı bulan, neyi kaybeder? Ve O'nu kaybeden, neyi kazanır?"*

Yani: *"O'nu bulan her şeyi bulur; O'nu bulmayan hiçbir şey bulmaz, bulsa da başına belâ bulur."* Ne derece âlî bir hakikat olduğunu gördüm ve طُوبٰى لِلْغُرَبَاءِ[4] hadisinin sırrını anladım, şükrettim.

İşte kardeşlerim! Karanlıklı bu gurbetler, çendan (gerçi) nur-u imanla nurlandılar, fakat yine bende bir derece hükümlerini icra ettiler ve

---

[1] "O 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' dedi. Ve sen 'belâ' (evet Rabbimizsin) dedin. Belâ demenin şükrü nedir? Belâ çekmektir. Belâ çekmenin sırrı nedir? 'Fakr u fenâ dergâhının (kapısının) halkasına vuran benim' demektir." (Bkz: *Divân-ı Kebîr* s.157 *Gazel* 251).

[2] İman ve İslâm nûrundan dolayı hamdolsun Yüce Rabbimize.

[3] Bkz: Şürnûbî, *Şerhu Hikemi'l-Atâiyye*, s. 208.

[4] "Gariplere müjdeler olsun." (Bkz: Müslim, *İmân* 232; Tirmizî, *İmân*, 13; İbn-i Mâce, *Fiten* 15).

şöyle bir düşünceyi verdiler: "Madem ben garîbim ve gurbetteyim ve gurbete gideceğim. Acaba şu misafirhânedeki vazifem bitmiş midir? Tâ ki sizleri ve Sözler'i tevkil etsem (kendi yerime vekil bıraksam) ve bütün bütün alâkamı kessem..." fikri hatırıma geldi. Onun için sizden sormuştum ki; "Acaba yazılan Sözler kâfî midir, noksanı var mı? Yani, vazifem bitmiş midir? Tâ ki rahat-ı kalble kendimi nurlu, zevkli, hakikî bir gurbete atıp, dünyayı unutup, Mevlânâ Celâleddin'in dediği gibi

دَانِي سَمَاعِ چِهْ بُوَدْ بِي خُودْ شُدَنْ زِهَسْتِي

أَنْدَرْ فَنَايِ مُطْلَقْ ذَوْقِ بَقَا چَشِيدَنْ[1]

deyip, ulvî bir gurbeti arayabilir miyim?" diye sizi o suâller ile tasdî etmiştim (başınızı ağrıtmıştım).

* * *

İkindi vakti, yüksek bir dağ, ihtiyarlık zamanı, gündüz bitmek üzere, sene son mevsiminde yani o da ihtiyarlamış. Bu kadar ihtiyarlıklar içinde bir gariplik, bir hüzün çökmüş. Bu insan için fıtrî bir durumdur, ama o kadar çok tesellî noktaları var ki... Kur'ân'da yüzlerce "Rahmân-Rahîm" isimleri geçiyor. Her gün söylediğimiz Besmele'nin içinde dahi defalarca "Rahmân" ve "Rahîm" isimlerini zikrediyoruz. Bu isimlerin şefkat tecellîleriyle yeryüzü dolup taşmakta... *Böyle çepeçevre merhamet ve şefkatle kuşatılan insan imanla, farzları yerine getirmekle bu gerçeğin farkına varınca hiçbir şeyden üzülmemesi gerekir.* İşte teselli kaynağımız bu kadar muazzam. Meseleye Cenâb-ı Hakk'ın diğer isimleri açısından bakacak olursak bu iki isimden başka çok muhteşem birçok güç kaynağına sahip olduğumuzu anlarız...

1995 senesi Ramazan ayında ABD'de bir himmete katılmıştık. O gün oraya yeni müslüman olmuş bir siyahî kardeşi de getirmişlerdi. Herkes gönlünden kopanı himmet etmeye çalışıyordu. O da "on dolar" himmet etti. Onu tanıyan birisi himmet toplayanları ikaz etti ve dedi ki: "Bu kardeş, günlük kazancıyla yaşıyor. Bugün çalıştı 20 dolar kazandı. Beş dolar yol parası yaptı. Şimdi beş doları da yol pa-

[1] Semâ'ın ne olduğunu bilir misin? Varlık âleminden geçip, mutlak fenâ (makam) içinde bekâ zevkini tatmaktır.

rası yapacak. On dolar himmet edince cebinde hiç parası kalmayacak!." Bunun üzerine gayet nazik bir şekilde "Sen daha sonra verirsin, şimdi dursun, sen daha yenisin." gibi sözler söylemeye kalktılar. O gayet sert bir şekilde itiraz edip "Allahu Ekber! No problem!" dedi. Şaşırıp kaldık. "Allah büyük olduktan sonra hiç problem mi olurmuş!" diyor ve bizlere ders veriyordu.

Üçüncü Rica

Bir zaman gençlik gecesinin uykusundan ihtiyarlık sabahıyla uyandığım vakit kendime baktım; vücudum kabir tarafına bir inişten koşar gibi gidiyor. Niyazî Mısrî'nin,

Günde bir taşı bina-yı ömrümün düştü yere,
Can yatar gafil, binası oldu vîran bîhaber...[1]

dediği gibi, ruhumun hânesi olan cismimin de her gün bir taşı düşmekle yıpranıyor ve dünya ile beni kuvvetli bağlayan ümitlerim, emellerim kopmaya başladılar. Hadsiz dostlarımdan ve sevdiklerimden müfârakat zamanının yakınlaştığını hissettim. O mânevî ve çok derin ve devasız görünen yaranın merhemini aradım, bulamadım. Yine Niyazî Mısrî gibi dedim ki:

Dil bekâsı, Hak fenâsı istedi mülk-i tenim,
(Yani gönül, vücûdumun devam ve bekâsını, Cenâb-ı Hak'ta fâni olmasını istedi)
Bir devasız derde düştüm, âh ki Lokman bîhaber![2] [3](Hâşiye)

O vakit birden merhamet-i ilâhiyenin lisanı, misali, timsâli, dellâlı, mümessili olan **Peygamber-i Zîşan** (aleyhissalâtü vesselâm)**'ın nuru ve şefaati ve beşere getirdiği hediye-i hidâyeti**, o dermansız hadsiz zannettiğim yaraya güzel bir merhem ve tiryak (ilaç) oldu. Karanlıklı ye'simi (ümitsizliğimi), nurlu bir ricaya (ümide) çevirdi.

Evet ey benim gibi ihtiyarlığını hisseden muhterem ihtiyar

---

[1] Niyazî Mısrî, *Dîvân*, s. 149 (133. şiir, 2. beyit).

[2] Niyazî Mısrî, *Dîvân*, s. 149 (133. şiir, 3. beyit).

[3] **Hâşiye:** Yani: Benim kalbim bütün kuvvetiyle bekâ istediği hâlde; hikmet-i ilâhiye, cesedimin harabiyetini iktizâ ediyor. Hekim-i Lokman da çaresini bulamadığı dermansız bir derde düştüm.

ve ihtiyâreler! Biz gidiyoruz, aldanmakta fayda yok. Gözümüzü kapamakla bizi burada durdurmazlar, sevkiyât var. Fakat gafletten ve kısmen de ehl-i dalâletten gelen zulümât evhâmlarıyla (karanlık kuruntularla) bize firâklı ve karanlıklı görünen berzah memleketi, ahbapların mecmaıdır (toplandığı yerdir). Başta şefiimiz (şefaatçimiz) olan Habibullah (aleyhissalâtü vesselâm) ile bütün dostlarımıza kavuşmak âlemidir.

Evet, bin üç yüz elli senede, her sene üç yüz elli milyon insanların sultanı.. ve onların ruhlarının mürebbîsi.. ve akıllarının muallimi.. ve kalblerinin mahbûbu.. ve her günde [1] اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ sırrınca, bütün o ümmetinin işlediği hasenâtın bir misli, sahife-i hasenâtına ilâve edilen.. ve şu kâinattaki makâsıd-ı âliye-i ilâhiyenin (yüce ilâhî maksadların) medarı (vesilesi).. ve mevcûdâtın kıymetlerinin teâlîsinin (yükselmesinin) sebebi olan o Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm), dünyaya geldiği dakikada *"Ümmetî! Ümmetî!"* –rivâyet-i sahîha ile ve keşf-i sâdıkla (Peygamber Efendimiz'in sahih hadisleriyle ve evliyanın sâdık keşifleriyle)– dediği gibi[2] mahşerde herkes "Nefsî! Nefsî!" dediği zaman, yine *"Ümmetî! Ümmetî!"*[3] diyerek en kudsî ve en yüksek bir fedakârlık ile, yine şefaatiyle ümmetinin imdadına koşan bir Zât'ın gittiği âleme gidiyoruz. Ve o güneşin etrafında hadsiz asfiyâ ve evliyâ yıldızlarıyla ışıklanan öyle bir âleme gidiyoruz.

İşte o Zât'ın şefaati altına girip ve nurundan istifade etmenin ve zulümât-ı berzahiyeden kurtulmanın çaresi, *sünnet-i seniyyeye ittibâdır (Peygamberimiz'in (aleyhissalâtü vesselâm) sünnetlerine tâbi olarak onları yaşamaktır).*

Üçüncü Rica'da Üstad Hazretleri, gafletli gençlik gecesinden ihtiyarlığın uyarıcı sabahıyla kendine gelince bir durum muhakemesi ve hayat muhasebesi yapıyor. Ve Niyazî Mısrî'nin şiirlerinde tesbit ettiği gibi, kendisinin koşar vaziyette ecele doğru bir su gibi akıp gittiği-

---

1 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

2 Doğduğu zaman Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem); başını kaldırıp bakışlarını semâya diktiğine.. secdede, ellerini kaldırmış, çok muztar bir vaziyette dua ettiğine.. tekbir getirdiğine.. dair rivayetler için bkz: Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/80, 85, 91; Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn*, s. 224, 227, 228.

3 Buhârî, *Tevhîd* 36, *Tefsîru sûre (17)* 5; Müslim, *Îmân* 326, 327, Tirmizî, *Kıyâmet* 10.

ni görüyor. Bu devasız bir dert.. neticede her doğan ölecek... O vakit, ümmetini çok seven onlara karşı şefkat ve re'fette herkesten ileri olan Peygamber Efendimiz'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) düşünüyor. O zaman, Muhammedî hakikatin haşmet ve azametine, onun Makam-ı Mahmud sofrasına bakıyor. Ve onun çevresinin, insanların iftihar vesilesi büyük zâtlarla, insanlık ufkunun yıldızları ile çevrili bulunduğu âleme bakıyor, o takdirde üzülmeye değecek bir şey olmadığını görüp anlıyor. Zaten daha önce yazdığı **Mesnevî-i Nuriye**'de Üstad Hazretleri şöyle diyor:

"Ey aziz kardeşim bil ki: Kabir, âhiret âlemine açılmış bir kapıdır. Arka ciheti rahmettir, ön ciheti azaptır. Bütün dost ve sevgililer o kapının arka cihetinde duruyorlar. Senin de onlara iltihak zamanın gelmedi mi? Ve onlara gidip onları ziyaret etmeye iştiyakın yok mudur? Evet, vakit yaklaştı. Dünya pisliklerinden temizlenmek üzere bir gusül lâzımdır. Yoksa onlar iğrenerek senden ikrah edecek, tiksineceklerdir.

Eğer, 'İmam Rabbânî Ahmed Fârukî, bugün Hindistan'da hayattadır.' diye ziyaretine bir davet vuku bulsa, bütün zahmetlere ve tehlikelere katlanarak ziyaretine gideceğim. Binâenaleyh, İncil'de 'Ahmed', Tevrat'ta 'Ahyed', Kur'ân'da 'Muhammed' ismiyle isimlenen iki cihanın güneşi, kabrin arka tarafında milyonlarca Fârukî Ahmedler ile çevrili olarak bulunmaktadır. Onların ziyaretlerine gitmek için niye acele etmiyoruz. Geri kalmak hatadır."[1] (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

Ama İki Cihan Güneş'in ziyaretine gitmek için O'nun sünnetine, güzel davranışlarına, prensiplerine sarılmak gerekir.

Dördüncü Rica

Bir zaman ihtiyarlığa ayak bastığımdan, gafleti idâme ettiren (devam ettiren) sıhhat-i bedenim de bozulmuştu. İhtiyarlıkla hastalık, müttefikan (beraberce) bana hücum etti. Başıma vura vura uykumu kaçırdılar. Çoluk-çocuk, mal gibi beni dünya ile bağlayacak alâkalar da yoktu. Gençlik sersemliğiyle zâyi ettiğim sermaye-i ömrümün meyvelerini; bütün günahlar, hatîâtlar gördüm. Niyazî Mısrî gibi feryad eyleyerek dedim:

---

1 Bkz: Mesnevî-i Nuriye, Habbe, s. 117.

Bir ticaret yapmadım, nakd-i ömür oldu hebâ,
Yola geldim; lâkin göçmüş cümle kervan bîhaber.

Ağlayıp nâlân edip düştüm yola tenha garib,
Dîde giryan, sîne biryan, akıl hayran bîhaber.[1]

O vakit gurbette idim. Me'yusâne (ümitsizce) bir hüzün ve nedâmetkârâne bir teessüf ve istimdatkârâne bir hasret hissettim.

Birden **Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan**, imdada yetişti. Bana o kadar kuvvetli bir rica kapısını açtı ve öyle hakikî bir tesellî ziyâsını verdi ki, o vaziyetimin yüz derece fevkindeki ye'si (ümitsizliği) dahi izâle eder (giderir) ve o karanlıkları dağıtabilirdi.

Evet ey benim gibi dünya ile alâkaları kesilmeye başlayan ve dünya ile bağlanan ipleri kopmaya yüz tutan muhterem ihtiyar ve ihtiyâreler! Bu dünyayı en mükemmel ve muntazam bir şehir, bir saray hükmünde halkeden bir Sâni-i Zülcelâl, mümkün müdür ki; o şehirde, o sarayda en ehemmiyetli misafirleriyle ve dostlarıyla konuşmasın, görüşmesin. Madem bilerek bu sarayı yapmış ve irade ve ihtiyâr ile tanzim ve tezyin etmiş; elbette nasıl ki "Yapan bilir." öyle de "Bilen konuşur."[2] Madem bu sarayı, bu şehri bize güzel bir misafirhâne ve ticaretgâh yapmış; elbette bize karşı münasebâtını ve bizden arzularını gösterecek bir defteri, bir kitabı bulunacaktır.

İşte o kudsî defterin en mükemmeli; kırk vecihle mu'cize ve her dakikada hiç olmazsa yüz milyonun dillerinde gezen, nur serpen ve her bir harfinde asgarî olarak on sevap ve on hasene[3] ve bazen on bin ve bazen Leyle-i Kadir sırrıyla bir harfine otuz bin hasene ve meyve-i cennet ve nur-u berzah (kabir nuru) veren Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'dır. Bu makamda O'na rekabet edecek kâinatta hiçbir kitap yoktur ve hiçbir kimse gösteremez. Madem bu elimizdeki Kur'ân, semâvât ve arzın Hâlık-ı Zülcelâl'inin rubûbiyet-i mut-

---

1 Niyazî Mısrî, *Dîvân*, s. 149 (133. şiir, 4. ve 5. beyit).

2 Bkz: "O yarattığı mahlûkunu hiç bilmez olur mu?" (Mülk Sûresi, 67/14).

3 Kur'ân okurken her bir harfine on sevap verileceğine dair bkz: Tirmizî, *Fedâilü'l-Kur'ân* 16; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef* 6/118; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 9/130.

lakası noktasından ve azamet-i ulûhiyeti cihetinden ve ihâta-yı rahmeti cânibinden gelen kelâmıdır, fermanıdır, bir maden-i rahmetidir; O'na yapış!.. Her derde bir deva, her zulmete bir ziyâ, her ye'se bir rica, içinde vardır.

İşte bu ebedî hazinenin anahtarı, *imandır ve teslimdir ve O'nu dinleyip kabul etmek ve okumaktır.*

İkinci Rica'da teselli nuru, Kur'ân'da yüz yerde "er-Rahman er-Rahîm" sıfatıyla kendini tanıtan **Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti**ydi. Üçüncü Rica'da devasız görünen ihtiyarlık yarasının merhemi, **âlemlere rahmet olarak gönderilen Muhammed Aleyhisselâm'ın nuru, şefaati ve insanlığa getirdiği hidayet hediyesi idi.** Bu Dördüncü Rica'da ise en kuvvetli ümit kapısını açan, teselli ziyasını veren, hatta mevcut ümitsizlik ve sıkıntılar yüz derece katlansa bile onları giderip karanlıkları dağıtacak olan **Kur'ân-ı Kerîm**'dir.

Kur'ân-ı Kerîm'de *"Yaratan (yarattığını) hiç bilmez olur mu? Latîf (ilmi her şeye nüfuz eden) ve Habîr (her şeyden haberi olan) ancak O'dur."* (Mülk, 67/14) buyuruluyor.

Cenâb-ı Hak madem bilerek bu kâinat sarayını ve içindekileri yaratmış. Madem âyette buyrulduğu üzere "Yapan bilir." Öyle de "Bilen konuşur." İşte Kur'ân-ı Kerîm, Hak Teâlâ'nın insanları muhatap alıp konuşmasıdır. "Kur'ân okuyanın, 'Allah ile konuştum.' demesi yalan değildir." diyen rivayetler mevcut... Öyleyse her derde bir deva Kur'ân'da vardır. Bu mukaddes ve mübarek kitap bütün dertlerin devâ ve şifasıdır. Yeter ki ona yakın bir muhatap olalım. Kur'ân, enis, dost ve yakınlarını bizzat bir mürşid-i kâmil gibi takip eder. Üstad ve Hocaefendi gibi büyüklerimizin Kur'ân ile ilgili hatıralarını ve tefe'üllerini göz önüne getirirsek bu meseleyi daha iyi anlarız. Hatta İslâmiyet'i terütaze güzelliği ile yeni tanıyan bazı mühtedilerin ifadelerinde bu gerçek apaçık görülmektedir. İşte misal olarak yaşanmış bir hâdise:

"1926'nın Eylül günlerinden biriydi. Elsa'yla birlikte Berlin Metrosu'nda birinci mevki kompartımanlarından birindeydik. Birden karşımda oturan adama takıldı gözlerim. Görünüşe bakılırsa varlıklı, başarılı bir iş adamına benziyordu. Dizlerinin üstünde pahalı

cinsten bir çanta, bir parmağında kocaman bir elmas yüzük vardı. Düzgün kıyafetli, göz dolduran görünüşüyle bu adamın, o günlerde Orta Avrupa'nın her yerinde göze çarpan refah havasını yansıttığını düşünüyordum. Halk şimdi iyi giyiniyor, iyi besleniyordu ve karşımda oturan adam da bu bakımdan bir istisna değildi. Ama adamın yüzüne bakınca onun hiç de mutlu olmadığını sezinledim. Yorgun gözüküyordu; sadece yorgun değil, aynı zamanda vahim denecek derecede mutsuz... Gözleri ilerde, belirsiz bir noktaya boş bakışlarla takılıp kalmış, dudakları adeta ıstırap içinde kasılmıştı. Gözlerimi kompartımandaki diğer yüzlere çevirdim. İstisnasız hepsi iyi giyimli, iyi beslenmiş bu şehirli insanların yüzlerine baktım birer birer. Bu yüzlerin hepsinde hüznün kalemiyle çizilmiş derin, gizli bir acı vardı; öylesine gizli ki yüzlerin sahipleri bile farkında değildi bunun. (... ...) Acısını sessiz çığlıklarla haykıran bu yüzlere daha önce bu gözle hiç bakmamıştım. Bu manzarayı Elsa'ya hatırlattım. Bir ressam titizliğiyle o da baktı ve 'Haklısın.' dedi, 'Bir cehennem azabı çekiyorlar sanki... Acaba kendileri bunun farkında mı?'

Farkında olmadıklarını biliyordum. Çünkü eğer farkında olsalardı, her gün daha fazla refah, daha yeni âlet edevat ve belki birbirlerinin üzerinde daha fazla tahakküm gücü elde etmekten başka umutları, **'hayat standartlarını yükseltmek'** arzusundan başka bir hedefleri ve gerçeklerle örülmüş bir inançları olmadan, hayatlarının böylesine boş, böylesine müphem acılar içinde sürüp gitmesine göz yumamazlardı herhalde...

Eve döndüğümüzde, masamın üzerinde açık duran Kur'ân nüshasına gözüm ilişti. Mekanik olarak, kitabı kapatıp kaldırmak için elime aldım, fakat tam kapamak üzereydim ki, açık sayfadaki âyetlere gözüm takıldı; okumaya koyuldum:

"Daha çok, daha çok (şeye sahip) olmak hırsına tutuldunuz,

Tâ ki, kabirler (iniz)i ziyaret edinceye, (oraya ininceye) kadar.

Yo, öyle değil, ilerde bileceksiniz!.

Hayır, hiç öyle değil, ilerde bileceksiniz!

Hayır, bir bilseniz kesin (bir) bilgiyle,

And olsun ki, cehennemi göreceksiniz.

And olsun ki, günü gelince apaçık göreceksiniz onu:

Sonra, and olsun ki, (size verilen) nimetten sorulacaksınız."

Bir an öyle sessiz kaldım. Kitabın elimde titrediğini görüyordum. Sonra onu Elsa'ya uzattım. 'Oku!' dedim, 'Bugün metroda gördüğümüz tablonun bir yankısı değil mi?'

Bir yankıydı; evet, bir cevaptı. Bütün şüpheleri bir hamlede gideren bir cevap... Şimdi artık, bütün şüphelerin ötesinde biliyordum ki; elimde tuttuğum kitap Allah kelamıydı; insanoğluna 13 asır önce vahyedilmiş olmasına rağmen, açıklığından, vüs'atinden hiçbir şey kaybetmeden, ancak bugün, karmaşık, mekanize fezalarda cirit atan bir çağın ortasında tezahür eden bir gerçeği haber veriyordu açıkça...

(... ...)

O sıralar Berlin'de küçük bir Müslüman cemaatin başkanı olan Hintli Müslüman bir arkadaşımı aradım ve ona Müslüman olmak istediğimi söyledim. Sağ elini bana uzattı, ben de elimi onun içine koydum ve iki şahidin huzurunda, Allah'ın önünde boyun eğdim, O'na teslim oldum: 'Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) O'nun Resûlü'dür.' Bundan birkaç hafta sonra karım da aynı şeyi yaptı."[1]

• **Dördüncü Rica**'da Üstad Hazretleri, *beden sağlığının açıkça, gençliğin ise zımnen gafleti devam ettirdiğini* söylüyor. O zaman, gençlik ve sağlık-sıhhat içinde gaflet verici bir zehrin olduğunu hiç aklımızdan çıkarmamamız lâzım. O gaflet zehrini atmak için takvaya sarılmamız gerekiyor. Zaten gençlik ve sıhhat gidince, ihtiyarlık ve hastalık, ellerinde tokmaklarla gelip kafamıza vurmaya başlıyorlar. Aslında ihtiyarlık ve hastalık, başımıza vura vura uykumuzu kaçırdığında şikâyetçi olmaktan daha çok; ileriye, âhirete baktırdıkları için onlardan memnun olmamız ve onlara teşekkür etmemiz gerekir. Çünkü onların ikazı ile durum muhakemesi ve hayat muhasebesi yapma imkân ve fırsatını elde etmiş oluyoruz. İşte bu fırsattan istifade eden Üstad Hazretleri, gençliğine ve eriyip giden ömür sermayesine bakıyor; derhal Kur'ân'a, onun nurlarına koşuyor.

---

[1] Muhammed Esed'in hidayetine vesile olan bu hâdise için bkz: Muhammed Esed, *Mekke'ye Giden Yol*, İnsan Yayınları.

Menkıbe olarak anlatılır: Bir adam, bütün sermayesini yatırıp kar satın almış ve satmak için pazara gelmiş. Ama sıcak bir gün olmasına rağmen satamamış, onlar da erimeye yüz tutmuş. Adam bakmış bütün sermayesi gözünün önünde eriyip gidecek... Bağırıp feryad ederek müşteri aramaya başlamış; "Sermayem eriyip gidiyor, yok mu bu kardan alacak!.." diye inliyor, etrafı da inletiyormuş. Tam o sırada bir mürşid de talebeleri ile oradan geçiyormuş. Bu sesi duyunca birden feryat edip bayılmış. O günün sıcağından bayıldığını zannededen çevresindeki talebeler, derhal kar satan adamın yanına gidip bütün karları satın almışlar ve mürşidlerini onlarla ayıltmak için gayret etmişler. Mürşid kendine gelince talebelerine demiş ki: *"Adamın sırf dünyalık sermayesinin eriyip gitmesi karşısındaki telaşı ve endişesi.. ve sesine, feryadına yansıyan pişmanlığı benim aklımı başımdan aldı. Çünkü onunki bir daha temin edilebilir, ama bizim ömür sermayemiz eriyip gidince bir daha temin edilmesi hiç mümkün değil; asıl telaşa ve endişeye kapılması lâzım gelenler bizleriz, diye düşündüm ve feryadı bastım!. Demek bayılmışım!."*

Beşinci Rica

Bir zaman ihtiyarlığımın mebdeinde, bir inzivâ (bir köşeye çekilip hiçbir şeye karışmama) arzusuyla, İstanbul'un boğaz tarafındaki Yuşa Tepesi'nde, yalnızlıkla ruhum bir istirahat aradı. Bir gün o yüksek tepede, dâire-i ufka, etrafa baktım. Gayet hazîn ve rikkatli (acıklı) bir levha-yı zevâl ve firâkı (bir ölüm ve ayrılık manzarasını), ihtiyarlığın ihtarıyla gördüm. Şecere-i ömrümün (ömür ağacımın) kırk beşinci senesi olan kırk beşinci dalındaki yüksek makamından, tâ hayatımın aşağı tabakalarına nazar gezdirdim. Gördüm ki; o aşağıda, her bir dalında, her bir senenin zarfında sevdiklerimden ve alâkadarlarımdan ve tanıştıklarımdan hadsiz cenazeler var. Ve o firâk ve iftirâktan (ayrılmaktan) gelen gayet rikkatli bir mânevî teessürât içinde, Fuzulî-i Bağdadî gibi, müfârakat eden (ayrılıp giden) dostları düşünerek enîn edip (inleyip) :

Vaslını yâd eyledikçe ağlarım, (Sana kavuşmayı hatırladıkça ağlarım)
Tâ nefes var ise kuru cismimde feryad eylerim.
(Bir nefes kalıncaya kadar kuru cismimde, feryad eylerim.)

diyerek bir tesellî, bir nur, bir rica kapısını aradım.

Birden âhirete iman nuru, imdada yetişti. Hiç sönmez bir nur, hiç kırılmaz bir rica verdi.

Evet ey benim gibi ihtiyar kardeşler ve ihtiyâre hemşireler! Madem âhiret var ve madem bâkîdir ve madem dünyadan daha güzeldir ve madem bizi yaratan Zât hem Hakîm, hem Rahîm'dir... ihtiyarlıktan şekvâ ve teessüf etmemeliyiz... Bilâkis ihtiyarlık, iman ile ibâdet içinde sinn-i kemâle (olgunluk çağına) gelip, vazife-i hayattan terhis ve âlem-i rahmete istirahat için gitmeye bir alâmet olduğu cihetle ondan memnun olmalıyız.

Evet, nass-ı hadis (hadisin açık ve kesin ifadesi) ile; nev-i beşerin en mümtaz (seçkin) şahsiyetleri olan yüz yirmi dört bin enbiyânın icmâ ve tevâtür[1] ile; kısmen şuhûda (müşâhede ve keşfe) ve kısmen hakkalyakîne istinâden (dayanarak), müttefikan (ittifakla) âhiretin vücûdundan ve insanların oraya sevkedileceğinden ve bu kâinatın Hâlık'ının (Yaradan'ının) kat'î vadettiği âhireti getireceğinden haber verdikleri gibi, onların verdikleri haberi keşif ve şuhûd ile ilmelyakîn suretinde tasdik eden yüz yirmi dört milyon evliyânın o âhiretin vücûduna şehâdetleriyle ve bu kâinatın Sâni-i Hakîm'inin bütün esmâsı bu dünyada gösterdikleri cilveleriyle, bir âlem-i bekâyı bilbedâhe (apaçık şekilde) iktizâ ettiklerinden (gerektirdiklerinden); yine âhiretin vücûduna delâletiyle; ve her sene baharda, rûy-u zeminde (yeryüzünde) ayakta duran hadd ü hesaba gelmez ölmüş ağaçların cenazelerini "emr-i kün feyekûn"[2] ile ihyâ edip ba'sü ba'de'l-mevt'e (öldükten sonra dirilmeye) mazhar eden ve haşir ve neşrin yüz binler numûnesi olarak nebâtât tâifelerinden ve hayvanât milletlerinden üç yüz bin nevileri haşr u neşreden hadsiz bir kudret-i ezeliye ve hesapsız ve israfsız bir hikmet-i ebediye ve rızka muhtaç bütün zîruhları (canlıları) kemâl-i şefkatle gayet hârika bir tarzda iâşe ettiren (geçimini temin edip besleyen) ve her baharda az bir

---

[1] **Tevâtür:** Yalanda ittifâk etmeleri mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

[2] **Emr-i kün feyekûn:** Cenâb-ı Hakk'ın bir şeye "Ol!" deyince hemen oluvermesi. (Bu tabirin geçtiği bazı âyetler için bkz: Âl-i İmrân Sûresi, 3/47, 59; En'âm Sûresi, 6/73; Nahl Sûresi, 16/40; Yâsîn Sûresi, 36/82 ...).

zamanda hadd ü hesaba gelmez envâ-ı zînet ve mehâsini (çeşit çeşit zînet ve güzellikleri) gösteren bir rahmet-i bâkiye ve bir inâyet-i dâimenin bilbedâhe âhiretin vücûdunu istilzâm (gerektirmesi) ile; ve *şu kâinatın en mükemmel meyvesi ve Hâlık-ı Kâinat'ın en sevdiği masnûu (sanat eseri) ve kâinatın mevcûdâtıyla en ziyade alâkadar olan insan*daki şedit, sarsılmaz, dâimî olan aşk-ı bekâ ve şevk-i ebediyet ve âmâl-i sermediyet (bütün bu sonsuzluk duyguları), bilbedâhe işaret ve delâletiyle bu âlem-i fânîden sonra bir âlem-i bâkî ve bir dâr-ı âhiret ve bir dâr-ı saadet bulunduğunu o derece kat'î bir surette isbat ederler ki, dünyanın vücûdu kadar, bilbedâhe âhiretin vücûdunu kabul etmeyi istilzâm ederler (gerektirirler).[1](Hâşiye)

Madem Kur'ân-ı Hakîm'in bize verdiği en mühim bir ders, "iman-ı bi'l-âhiret"tir (âhirete imandır) ve o iman da bu derece kuvvetlidir ve o imanda öyle bir rica (ümit) ve bir tesellî var ki yüz bin ihtiyarlık bir tek şahsa gelse, bu imandan gelen tesellî mukâbil gelebilir. Biz ihtiyarlar, [2]اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كَمَالِ الْإِيمَانِ *deyip ihtiyarlığımıza sevinmeliyiz.*

Beşinci Rica'da Üstad Hazretleri, Yuşa Tepesi'nde ihtiyarlığın ihtarı ile ölüm ve ayrılık manzarasını görüp ayrılığın acısını hissediyor. Bir ümit kapısı ararken **âhirete iman** imdadına yetişiyor, kendisine hiç sönmez bir nur ve hiç kırılmaz bir ümit veriyor. Bunun üzerine Üstad, âhiretin ve ebedî hayatın ve dostlarla sonsuz beraberliğin ke-

---

[1] **Hâşiye:** Evet, sübûtî (gerçekte var olan) bir emri ihbâr etmenin (haber vermenin) kolaylığı ve inkâr ve nefyetmenin gayet müşkül olduğu, bu temsilden görünür. Şöyle ki, biri dese: "Meyveleri süt konserveleri olan gayet hârika bir bahçe, küre-i arz üzerinde vardır." Diğeri dese: "Yoktur." İsbât eden, yalnız onun yerini veyahut bazı meyvelerini göstermekle kolayca dâvâsını isbat eder. İnkâr eden adam, nefyini isbat etmek için, bütün küre-i arzı görmek ve göstermekle dâvâsını isbat edebilir. Aynen öyle de; cenneti ihbâr edenler, yüz binler tereşşuhâtını (sızıntılarını), meyvelerini, âsârını (eserlerini) gösterdiklerinden kat-ı nazar (onlar bir tarafa)... iki şâhid-i sâdıkın (doğru sözlü şâhidin) sübûtuna (sâbit ve var olduğuna) şehâdetleri kâfi gelirken; onu inkâr eden, hadsiz bir kâinatı, hadsiz ebedî zamanı temâşâ etmek ve görmek ve eledikten sonra inkârını isbat edebilir, ademini (yokluğunu) gösterebilir.

İşte ey ihtiyar kardeşler! İman-ı âhiretin ne kadar kuvvetli olduğunu anlayınız.

[2] Kâmil iman nasip etmesinden dolayı Allah'a hamdolsun!

sin delillerini özetleyerek, netice itibariyle yüz bin ihtiyarlık bile bir tek şahsa gelse yine de imandan gelen bu teselinin yeterli olacağını ispatlayıp ikna ediyor. Öyle olunca hastalıklı, arızalı, dertleri çekilmez bir ihtiyarlığa bedel; genç, sağlam bir vücut ve sonsuz saadet karşısında insanın duygularını, hatta nefsini bile ikna ve tatmin edecek bir güzellik ortaya çıkıyor. İnsanlara, kendilerini gafletten uyarması bakımından zor gelen ihtiyarlığı bile sevimli hâle getiriyor. Tabii aile hayatını da bu duygular güzelleştiriyor. Çünkü sadece dünya hayatında değil, ebedî bir âlemde, ebedî bir saadet içinde bu aile hayatı bir hânedanlık gibi güzelce devam edecek.

Altıncı Rica

Bir zaman elîm bir esaretimde, insanlardan tevahhuş edip Barla Yaylası'nda Çam Dağı'nın tepesinde yalnız kaldım. Yalnızlıkta bir nur arıyordum. Bir gece, o yüksek tepenin başındaki yüksek bir çam ağacının üstündeki üstü açık odacıkta idim. Üç-dört gurbeti birbiri içinde, ihtiyarlık bana ihtar etti. Altıncı Mektup'ta izah edildiği gibi; o gece ıssız, sessiz, yalnız ağaçların hışırtılarından ve hemhemelerinden (ağaç yapraklarının çıkardığı seslerden) gelen hazîn bir sadâ, bir ses, rikkatime (acıklı hâlime), ihtiyarlığıma, gurbetime ziyade dokundu. İhtiyarlık bana ihtar etti ki; gündüz nasıl şu siyah bir kabre tebeddül etti (döndü), dünya siyah kefenini giydi, öyle de; senin ömrünün gündüzü de geceye ve dünya gündüzü de berzah (kabir) gecesine ve hayatın yazı dahi ölümün kış gecesine inkılâb edeceğini kalbimin kulağına söyledi. Nefsim bilmecburiye dedi:

Evet, ben vatanımdan garip olduğum gibi, bu elli sene zarfındaki ömrümde zevâl bulan (vefat edip giden) sevdiklerimden ayrı düştüğümden ve arkalarında onlara ağlayarak kaldığımdan, bu vatan gurbetinden daha ziyade hazîn ve elîm bir gurbettir. Ve bu gece ve dağın garibâne vaziyetindeki hazîn gurbetten daha ziyade hazîn ve elîm bir gurbete yakınlaşıyorum ki, bütün dünyadan birden müfârakat (ayrılık) zamanı yakınlaştığını ihtiyarlık bana haber veriyor. Bu gurbet gurbet içinde ve bu hüzün hüzün içindeki vaziyetten bir rica, bir nur aradım.

Birden **iman-ı billâh,** imdada yetişti. Öyle bir ünsiyet (dostluk, ülfet) verdi ki; bulunduğum muzaaf (katmerli) vahşet bin defa tezâuf etse idi (katlansaydı), yine o tesellî kâfi gelirdi.

Evet ey ihtiyar ve ihtiyâreler! Madem Rahîm bir Hâlıkımız var; bizim için gurbet olamaz. Madem O var; bizim için her şey var. Madem O var, melâikeleri de var. Öyle ise bu dünya boş değil; hâlî dağlar, boş sahrâlar Cenâb-ı Hakk'ın ibâdıyla (kullarıyla) doludur.[1] *Zîşuur (akıl sahibi, şuurlu) ibâdından başka, O'nun nuruyla, O'nun hesabıyla taşı da ağacı da birer mûnis (cana yakın) arkadaş hükmüne geçer; lisan-ı hâl (hâllerinin ifade ettiği dil) ile bizim ile konuşabilirler ve eğlendirirler.*

Evet, bu kâinatın mevcûdâtı adedince ve bu büyük kitab-ı âlemin harfleri sayısınca vücûduna şehâdet eden ve zîruhların medar-ı şefkat ve rahmet ve inâyet (şefkate ve rahmete ve inâyete vesile) olabilen cihâzâtı (donanımları) ve mat'ûmâtı (yiyecekleri) ve nimetleri adedince rahmetini gösteren deliller, şâhidler, bize Rahîm, Kerîm, Enîs, Vedûd olan Hâlıkımızın, Sâni'imizin, Hâmimizin dergâhını gösteriyorlar. O dergâhta en makbul bir şefaatçi, acz ve zaaftır. Ve acz ve zaafın tam zamanı da ihtiyarlıktır. Böyle bir dergâha makbul bir şefaatçi olan ihtiyarlıktan küsmek değil, sevmek lâzımdır.

Altıncı Rica'da ifade edildiği gibi, Hz. Üstad, Barla'da mecburî ikamette iken yazları aylarca Çam Dağı'nda kalırdı. Çoğu zaman da yalnız olurdu. Bir seferinde bu yalnızlıkta bir nur arıyordu. Bir de baktı, üç- dört gurbet her taraftan kendisini sarıp kuşatmıştı. Tabii yaşlılığın ihtarı ile de önündeki kabir apaçık görünüyor ve birden dünyadan ayrılmanın yakınlaştığını haber veriyordu. İşte bu vaziyette bir ümit, bir nur ararken birden *Allah'a iman* imdadına yetişiyor. İman diyor ki: Madem Allah var; her şey var. Şu anda bile yalnız değilsin. Yanında "Kirâmen Kâtibîn" gibi vazifeli melekler var. Allah hiçbir yeri boş bırakmamış ki.. kabirde yalnızlık yok ki... Bütün güzel ameller,

[1] Göremediğimiz her tarafın secde eden meleklerle dolu olduğunu bildiren hadis-i şerif için bkz: Tirmizî, *Zühd* 9; İbn-i Mâce, *Zühd* 19; Bezzâr, *Müsned* 9/358.

arkadaş olarak gelecek. Hem Cenâb-ı Hakk'ın cemâlî isimleri, şefkat ve merhameti ifade eden sıfatları var. Bu güzel isimleri celbeden de *âcizlik*, *zayıflık* ve *muhtaçlıktır*. Bütün bunlar da ihtiyarlıkta mevcuttur. Öyleyse korkacak ve üzülecek hiçbir şey yoktur.

Allah'a iman, insana öyle bir tesellî bahşediyor ki, yalnızlıklar, kimsesizlikler, yüz derece katlansa bile, garib ve yalnız kimse imanı sayesinde yine de kendine yetecek bir nur ve tesellî bulabiliyor.

"İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet hakiki imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre hâdiselerin tazyiklerinden kurtulabilir. 'Allah'a tevekkül ettim.' der, hayat gemisinde tam bir emniyet ve güven içinde hâdiselerin dağlar gibi dalgaları içinde seyran eder."[1] (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

"Hilkatin en yüksek gayesi ve fıtratın en yüce neticesi *iman-ı billâh*tır.

Ve insaniyetin en âlî mertebesi ve beşeriyetin en büyük makamı, iman-ı billâh içindeki *mârifetullah*tır.

Cin ve insin en parlak saadeti ve en tatlı nimeti, o mârifetullah içindeki *muhabbetullah*tır.

Ve ruh-u beşer için en hâlis sürûr.. ve kalb-i insan için en sâfi sevinç, o muhabbetullah içindeki *lezzet-i ruhâniye*dir...

Evet, bütün hakikî saadet ve hâlis sürûr ve şirin nimet ve sâfi lezzet elbette mârifetullah ve muhabbetullahtadır. Onlar, onsuz olamaz. Cenâb-ı Hakk'ı tanıyan ve seven; nihâyetsiz saadete, nimete, envara, esrara ya bilkuvve (potansiyel olarak) veya bilfiil mazhardır. O'nu hakikî tanımayan, sevmeyen, nihâyetsiz şekâvete (bahtsızlığa), âlâma (elemlere) ve evhama mânen ve maddeten müptelâ olur.

Evet, şu perişan dünyada, âvâre nev-i beşer içinde, semeresiz bir hayatta, sahipsiz, hâmisiz bir surette; âciz, miskin bir insan, bütün dünyanın sultanı da olsa kaç para eder. İşte bu âvâre nev-i beşer içinde, bu perişan fâni dünyada, insan; sahibini tanımazsa, mâlikini bulmazsa, ne kadar bîçare sergerdân olduğunu herkes anlar. Eğer sahibini bulsa, mâlikini tanısa, o vakit rahmetine iltica eder, kudreti-

1 Sözler, Yirmi Üçüncü Söz *(1. Mebhas, 3. Nokta)*.

ne istinâd eder. O vahşetgâh (ıssız, ürkütücü) dünya, bir tenezzühgâha (gezinti yerine) döner ve bir ticaretgâh olur."[1]

Yedinci Rica

Bir zaman ihtiyarlığımın başlangıcında, Eski Said'in gülmeleri Yeni Said'in ağlamalarına inkılâb ettiği hengâmda, Ankara'daki ehl-i dünya, beni Eski Said zannedip oraya istediler; gittim. Güz mevsiminin âhirlerinde Ankara'nın benden çok ziyâde ihtiyarlanmış, yıpranmış, eskimiş kalesinin başına çıktım. O kale, tahaccür etmiş (taşlaşmış) hâdisât-ı tarihiye (tarihi hâdiseler) sûretinde bana göründü. Senenin ihtiyarlık mevsimiyle benim ihtiyarlığım, kalenin ihtiyarlığı, beşerin ihtiyarlığı, şanlı Osmanlı Devleti'nin ihtiyarlığı ve Hilâfet saltanatının vefatı ve dünyanın ihtiyarlığı; bana gayet hazîn (hüzünlü) ve rikkatli (acıklı) ve firkatli (ayrılık acılı) bir hâlet içinde, o yüksek kalede geçmiş zamanın derelerine ve gelecek zamanın dağlarına baktırdı ve baktım. Birbiri içinde beni ihata eden (kuşatan) dört-beş ihtiyarlık karanlıkları içinde, Ankara'da en kara bir hâlet-i ruhiye (ruh hâli) hissettiğimden,[2(Hâşiye)] bir nur, bir teselli, bir rica (istek, ümit) aradım.

Sağa, yani mâzi olan geçmiş zamana bakıp teselli ararken; bana mâzi, pederimin ve ecdadımın ve nev'imin bir mezar-ı ekberi (en büyük bir mezarı) sûretinde göründü, teselli yerine vahşet (yalnızlık hissi) verdi.

Sol tarafım olan istikbale derman ararken baktım. Gördüm ki; benim ve emsalimin ve nesl-i âtinin (gelecek neslin) büyük ve karanlıklı bir kabri sûretinde göründü, ünsiyet (ülfet, dostluk) yerine dehşet verdi.

Sağ ile soldan tevahhuş edip (korkup çekinerek) hazır günüme baktım. O gafletli ve tarihvârî (tarih gibi) nazarıma o hazır gün, yarım ölmekte ve hareket-i mezbuhânedeki (can çekişme hâlindeki hareketten) ızdırap çeken cismimin cenazesini taşıyan bir tabut sûretinde göründü.

Sonra bu cihetten dahi me'yus olunca (ümit kesilince), başımı kaldı-

---

[1] Mektubat, Yirminci Mektup *(Mukaddime)*.

[2] **Hâşiye:** O zaman bu hâlet-i ruhiye, Farisî (Farsça) bir münâcât sûretinde Ankara'da Hubab Risalesi'nde tab' edilmiştir.

rıp ömrümün ağacının başına baktım. Gördüm ki; o ağacın tek bir meyvesi var, o da benim cenazemdir; o ağaç üstünde duruyor, bana bakıyor.

O cihetten dahi tevahhuş edip başımı aşağıya eğdim, o ömür ağacının aşağısına, köküne baktım. Gördüm ki; o aşağıda olan toprak, kemiklerimin toprağıyla, mebde-i hilkatimin (ilk yaratılışımın) toprağı birbirine karışmış bir sûrette ayaklar altında çiğneniyor gördüm. O da derman değil, belki derdime dert kattı.

Sonra mecburiyetle arkama baktım. Gördüm ki; esassız, fânî olan dünya, hiçlik derelerinde ve yokluk zulümâtında yuvarlanıp gidiyor. Derdime merhem ararken, zehir ilâve etti.

O cihette dahi hayır göremediğimden ön tarafıma baktım; ileriye nazarımı gönderdim. Gördüm ki; kabir kapısı tam yolumun üstünde açık görünüp, ağzını açmış bana bakıyor. Onun arkasında ebed tarafına giden cadde ve o caddede giden kafileler uzaktan uzağa nazara çarpıyor.

Ve bu altı cihetten gelen dehşetlere karşı bana nokta-yı istinâd ve silâh-ı müdâfaa (savunma silâhı) olacak, cüz'î bir cüz-ü ihtiyârîden başka bir şey elimde yoktu. O hadsiz a'dâ (düşman) ve hesapsız muzır (zararlı) şeylere karşı tek bir silâh-ı insanî olan o cüz-ü ihtiyârî; hem nâkıs (noksan), hem kısa, hem âciz, hem îcâdsız olduğundan, kesbden başka bir şey elinden gelmez. Ne geçmiş zamana geçebilir, tâ ondan bana gelen hüzünleri sustursun ve ne de istikbale hulûl edebilir (girebilir), tâ ondan gelen korkuları men etsin. Geçmiş ve geleceklere âit emellerime ve elemlerime faydası olmadığını gördüm.

Bu altı cihetten gelen dehşet ve vahşet ve karanlık ve me'yusiyet içinde çırpındığım hengâmda, birden **Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın semâsında parlayan iman nurları** imdada yetişti. O altı ciheti o kadar tenvir edip ışıklandırdı ki; gördüğüm o vahşetler, o karanlıklar yüz derece tezâuf etse (artsa, katlansa) idi, yine o nur, onlara karşı kâfi ve vâfi (tam yeterli) idi. Bütün o dehşetleri birer birer teselliye ve o vahşetleri birer birer ünsiyete (dostluğa) çevirdi. Şöyle ki:

İman, o vahşetli geçmiş zamanın mezar-ı ekber sûretini yırtıp, ünsiyetli bir meclis-i münevver ve bir mecma-ı ahbap (dostların toplandığı yer) olduğunu biaynelyakîn, bihakkalyakîn gösterdi.

Hem iman, bir kabr-i ekber (en büyük bir kabir) sûretinde nazar-ı gaflete görünen gelecek zamanı, sevimli saadet saraylarında bir ziyafet-i rahmâniye meclisi sûretinde biilmelyakîn gösterdi.

Hem iman, nazar-ı gaflete bir tabut vaziyetinde görünen hazır zamanı ve o hazır günün tabutiyet (tabut hâline girmiş) şeklini kırıp, o hazır gün uhrevî bir ticaretgâh dükkânı ve şâşaalı (parlak; debdebeli, ihtişamlı) bir misafirhâne-i rahmânî sûretinde bilmüşâhede (bizzat şahit olarak, görerek) gösterdi.

Hem iman, nazar-ı gafletle ömür ağacının başında cenaze şeklinde görünen tek meyvesi cenaze olmadığını, belki ebedî bir hayata mazhar ve ebedî bir saadete namzed olan ruhumun, eskimiş yuvasından yıldızlarda gezmek için çıktığını biilmelyakîn (ilmî gerçeklikle) gösterdi.

Hem iman, kemiklerimle, mebde-i hilkatimin toprağı, ayak altında ehemmiyetsiz mahvolmuş kemikler olmadığını; belki o toprak, rahmet kapısı ve cennet salonunun bir perdesi olduğunu sırr-ı iman ile gösterdi.

Hem iman, nazar-ı gafletle, arkamda, hiçlikte, yokluk karanlığında yuvarlanan dünyanın vaziyetini sırr-ı Kur'ân ile gösterdi ki; o zâhirî zulümâtta (karanlıklarda) yuvarlanan dünya ise; vazifesi bitmiş, mânâsını ifade etmiş, neticelerini kendine bedel vücûdda bırakmış bir kısım mektubat-ı samedâniye (Cenâb-ı Hakk'ın sınırsız idare ve hâkimiyetini yansıtan, birçok anlam ifade eden varlıklar) ve sahâif-i nukuş-u sübhâniye (Allah'ın nakşettiği sayfalar) olduğunu gösterdi. Dünyanın mahiyeti ne olduğunu biilmelyakîn bildirdi.

Hem iman, ileride gözünü açıp bana bakan kabri ve kabrin arkasında ebede giden caddeyi, nur-u Kur'ân ile gösterdi ki; o kabir, kuyu kapısı değil, belki âlem-i nurun kapısıdır. Ve o yol ise hiçliğe ve ademistana (yokluk âlemlerine) değil, belki vücûda, nuristana ve

saadet-i ebediyeye giden yol olduğunu tam kanaat verecek bir derecede gösterdiğinden dertlerime hem derman, hem merhem oldu.

Hem iman, o elinde pek cüz'î bir kesb (çaba ve kazanma) bulunan cüz'î bir cüz-ü ihtiyârî yerine, o hadsiz düşman ve zulmetlere karşı, gayr-i mütenâhî (sonsuz) bir kudrete istinâd etmek ve hadsiz bir rahmete intisap etmek için o cüz-ü ihtiyârînin eline bir vesika (belge) veriyor. Belki de iman, o cüz-ü ihtiyârînin elinde bir vesika oluyor. Hem o cüz-ü ihtiyârî olan silâh-ı insanî, gerçi zâtında hem kısa, hem âciz, hem noksandır. Fakat nasıl ki bir asker, cüz'î kuvvetini devlet hesabına istimâl ettiği (kullandığı) vakit, binler derece kuvvetinden fazla işler görür; öyle de sırr-ı imanla o cüz'î cüz-ü ihtiyârî, Cenâb-ı Hak nâmına O'nun yolunda istimâl edilse, beş yüz sene genişliğinde bir cenneti dahi kazanabilir.[1]

Hem iman, geçmiş ve gelecek zamana nüfuz edemeyen o cüz-ü ihtiyârînin dizginini cismin elinden alıp, kalbe ve ruha teslim eder. Ruh ve kalbin daire-i hayatı ise, cisim gibi hazır zamana münhasır olmadığından, pek çok seneler mâziden, pek çok seneler istikbalden daire-i hayatına dâhil olduğundan; o cüz-ü ihtiyârî, cüz'iyetten çıkıp külliyet kesbeder. Zaman-ı mâzinin en derin derelerine kuvvet-i iman ile girebildiği ve hüzünlerin zulmetlerini defedebildiği gibi; nur-u iman ile istikbalin en uzak dağlarına kadar çıkar, korkuları izâle eder.

İşte ey benim gibi ihtiyarlık zahmetini çeken ihtiyar ve hemşire ihtiyareler! Mâdem, elhamdülillâh, biz ehl-i imanız ve mâdem imanda bu kadar nurlu, lezzetli, sevimli, şirin defineler var ve mâdem ihtiyarlığımız bizi bu definenin içine daha ziyâde sevk ediyor... Elbette imanlı ihtiyarlıktan şekvâ değil, belki binler teşekkür etmeliyiz.

* * *

[1] Cennette en alt mertebedekilerin bile, bin senelik mesafeye denk gelecek kadar bol nimetlere mazhar olduklarına dair bkz: Tirmizî, *Tefsîru sûre (75)* 2, *Cennet* 17; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/13, 64. Ayrıca cennetin, gökler ve yer kadar genişliğe sahip olduğuna dair bkz: Âl-i İmran Sûresi, 3/133; Hadîd Sûresi, 57/21.

Üstad Hazretleri, 1922'de İstanbul'dan Ankara'ya davet edildiğinde, orada Ankara Kalesi'nin başına çıkıyor ve iç içe geçmiş dört-beş ihtiyarlığın kendisini kuşattığını en kara bir ruh haleti içinde hissediyor; bir nur, bir teselli arıyor. Sağına, soluna, hazır gününe, ömür ağacının başına, aşağısına (köküne), arkasına, ön tarafına bakıyor; bir medet ve tesellî arıyor. Vahşet, dehşet veren hâller ve tabut sûretine geçen vaziyetler, derdine dert ve zehir ilave eden durumlar karşısında ümitsizlikler içinde çırpındığı hengâmda birden Kur'ân semasında parlayan iman nurları imdada yetişiyor. Bu nurlar, taşı ve kömürü altına, elmasa çeviren iksir gibi kökten her şeyin mâhiyetini değiştirip güzelleştiriyorlar.

• Önce o nurlar; **geçmiş zamanın** büyük bir mezar şeklindeki sûretini yırtıp, geçmiş zamanı bildiğimiz-tanıdığımız apaydın dostlarımızla sohbetler yaptığımız nurlu bir meclis şekline çeviriyor.

• **Gelecek zamanı** da korkunç hâlden çıkarıp sevimli saadet saraylarında bir ziyafet sûretine döndürüyor...

*Aynen **Yirmi Üçüncü Söz**'ün **İkinci Nokta**'sında anlatıldığı gibi:*

"İman nasıl ki bir nurdur, insanı ışıklandırıyor; üstünde yazılan bütün ilâhî mektupları okutturuyor. Öyle de kâinatı dahi ışıklandırıyor. Geçmiş ve gelecek zamanı, karanlıklardan kurtarıyor. Şu sırrı, bir vâkıada 'Allah, iman edenlerin velisidir (dostu, yardımcısıdır), onları karanlıklardan nura, aydınlığa çıkarır.' (Bakara, 2/257) âyet-i kerîmesinin bir sırrına dair gördüğüm bir temsil ile beyan ederiz. Şöyle ki: Hayâlî bir olayda gördüm ki; iki yüksek dağ var, birbirine mukabil... Üstünde dehşetli bir köprü kurulmuş. Köprünün altında pek derin bir dere... Ben köprünün üstünde bulunuyorum. Dünyayı da; her tarafı karanlık, kesif karanlıklar istilâ etmişti.

Ben sağ tarafıma baktım. Nihayetsiz karanlıklar içinde büyük bir mezar gördüm, yani hayalime öyle geldi. Sol tarafıma baktım. Müthiş karanlıkların dalgaları içinde büyük fırtınalar, dağdağalar (gürültüler), dâhiyeler (belâlar) hazırlandığını görüyor gibi oldum. Köprünün altına baktım. Gayet derin bir uçurum görüyorum zannettim. Bu müthiş karanlıklara karşı sönük bir cep fenerim vardı. Onu kullandım. Yarım yamalak ışığıyla baktım. Pek müthiş bir vaziyet bana göründü. Hatta önümde köprünün başında ve etrafında öyle müthiş ejderhalar, arslanlar, canavarlar göründü ki; 'Keşke bu cep fenerim olmasa idi,

bu dehşetleri görmese idim.' dedim. O feneri hangi tarafa çevirdim ise öyle dehşetler aldım. 'Eyvâh! Şu fener, başıma belâdır.' dedim. Ondan kızdım, o cep fenerini yere çarptım, kırdım. Güya onun kırılmasıyla, dünyayı ışıklandıran büyük elektrik lâmbasının düğmesine dokunmuşum gibi, birden o karanlıklar boşandı. Her taraf o lâmbanın nuru ile doldu. Her şeyin hakikatini gösterdi.

Baktım ki, o gördüğüm köprü, gayet muntazam yerde, ova içinde bir caddedir. Sağ tarafımda gördüğüm mezar-ı ekber; baştan başa güzel, yeşil bahçelerle, nuranî insanların idaresi altında ibadet, hizmet, sohbet ve zikir meclisleri olduğunu fark ettim. Sol tarafımda, fırtınalı, dağdağalı zannettiğim uçurumlar, şâhikalar ise; süslü, sevimli câzibedâr olan dağların arkalarında büyük bir ziyâfet yeri, güzel bir seyrangâh, yüksek bir gezip dinlenme mahalli bulunduğunu hayâl-meyâl gördüm. O müthiş canavarlar, ejderhalar zannettiğim mahlûklar ise; mûnis deve, öküz, koyun, keçi gibi ehlî hayvanlar olduğunu gördüm. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ (yani, iman nurundan dolayı Allah'a hamdederim) diyerek 'Allah, iman edenlerin velisidir (dostu, yardımcısıdır), onları karanlıklardan nura, aydınlığa çıkarır.' (Bakara, 2/257) âyet-i kerîmesini okudum. O olaydan ayıldım.

İşte o iki dağ; hayatın başlangıcı, hayatın sonu.. yani arz âlemi ile berzah (kabir) âlemidir. O köprü ise, hayat yoludur. O sağ taraf ise; geçmiş zamandır. Sol taraf ise; gelecek zamandır. O cep feneri ise; bencil ve bildiğine itimad eden ve semavî, ilahî vahiy mesajlarını (Kur'ân ve hadisi) dinlemeyen, insanın enâniyetidir. O canavarlar zannolulan şeyler ise, âlemin hâdiseleri, hayret verici mahlûkâtıdır.

İşte enaniyetine itimat eden, gaflet karanlıklarına düşen, dalâlet karanlığına mübtela olan adam; o olayda evvelki hâlime benzer ki, o cep feneri hükmünde noksan ve dalâletle iç içe malûmat ile geçmiş zamanı, büyük bir mezar sûretinde ve yoklukla iç içe karanlıklar içinde görüyor. Geleceği de, gayet fırtınalı ve tesadüfe bağlı, ürkütücü ve ıssız bir yer olarak gösterir. Hem her birisi merhametli ve hikmetli bir zâtın emrine âmâde ve birer memur olan hâdiseleri ve varlıkları zararlı birer canavar hükmünde bildirir. 'İnkâr edenlerin velileri (dostları, yardımcıları) ise, tağutlar (azgınlar, şeytanlar) olup onları aydınlıktan, nurdan karanlıklara götürürler.' (Bakara, 2/257) âyetinin hükmüne mâruz bırakır.

Eğer ilâhî hidayet yetişse, iman kalbe girse, nefsin firavunluğu kı-

rılsa, Allah'ın kitabı Kur'ân dinlenilse, o vâkıada ikinci hâlime benzeyecek. O vakit, birden kâinat bir gündüz rengini alır; ilâhî nur ile dolar. Âlem [1] اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ âyetini okur. O vakit geçmiş zaman, büyük bir mezar değil, belki her bir asrı bir peygamberin veya evliyanın idaresi altında kulluk vazifesini îfâ eden, tertemiz, pırıl pırıl ruhların cemaatlerinin hayat vazifelerini bitirmekle, [2] اَللّٰهُ أَكْبَرُ diyerek âlî makamlara uçmalarını ve gelecek tarafına geçmelerini kalb gözü ile görür.

Sol tarafına bakar ki; dağlar-misal kabre ve âhirete ait bazı inkılâbların arkalarında, cennetin bağlarındaki saadet saraylarında kurulmuş rahmânî bir ziyafeti, o iman nuru ile uzaktan uzağa fark eder. Ve fırtına ve zelzele tâun (veba) gibi hâdiseleri, emre âmâde birer memur bilir. Bahar fırtınası ve yağmur gibi hâdiseleri, sûreten haşîn, mânen çok latîf hikmetlere vesile görüyor. Hatta ölümü, ebedî hayatın başlangıcı; kabri de ebedî saadetin kapısı görüyor. Daha diğer cihetleri sen kıyas eyle. Hakikatı temsile tatbik et." (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

• İman nuru ve iksiri, gaflet nazarı ile bir tabut vaziyetinde görünen **hazır zamanı** ve hazır günün tabuta benzeyen şeklini kırıp, o hazır günün uhrevî bir ticaret dükkânı ve şâşaalı bir rahmânî misafirhane sûretinde gösterir. Çünkü, dünya âhiretin tarlasıdır. Burada hasat ettiğimiz ürünler, âhirette karşımıza çıkacaktır. Söylediğimiz bir 'Elhamdülillah' kelimesi, bir cennet meyvesi olacaktır. 'Lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm' cümlesi, cennet hazinelerinden bir hazine olarak karşımıza çıkacaktır. Okuduğumuz Kur'ânlar, kıldığımız namazlar, kabirde, mahşerde şefaatçilerimiz olarak ellerimizden tutacaklardır...

• Hem iman, gafletli bakışla **ömür ağacının başında** cenaze şeklinde görünen tek meyvesinin, cenaze olmadığını, belki ebedî bir hayata mazhar ve ebedî bir saadete namzed olan ruhun, eskimiş yuvasından yıldızlara gezmek için çıktığını gösterir. **Ruh cevheri, ölmez... Neticede ömür ağacı üzerinde pörsüyüp çürüyen bir meyve gibi kalmaz. Cesed kılıfından, daha doğrusu cesedin yu-**

---

1 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr Sûresi, 24/35).

2 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

vasından çıkar, beden-i misalîsini yani esirden yapılmış harika ince elbisesini giyerek, yıldızlara seyahata çıkar...

"Ruhta öyle bir hareket kabiliyeti, öyle bir intikal sür'ati var ki, kabirden semaya çıkışına kadar muhtaç olduğu müddet, göz açıp kapama anı gibi zamanın en küçük bir birimidir. Bu durumu uykuda olan bir ruh müşahede eder. Nitekim hadislerde geldiğine göre, 'Uyuyan kimsenin ruhu yükselir, yedi kat semayı deler. Arş'ın önünde Allah'a secde eder, sonra cesedine geri döner ve bu seyahati çok kısa zamanda gerçekleştirir.' " (Prof. Dr. İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi (Kütüb-i Sitte)*, 14/154).

• Hem iman; kemiklerimizle, ilk yaratılış toprağımızın birbirine karışmış bir sûrette, ayaklar altında çiğneniyor şeklindeki görüntüsünü tamamen değiştirip, o toprağın rahmet kapısı ve cennet salonunun bir perdesi olduğunu gösteriyor. **İmanın kuvvetine göre kapı ve perde de şeffaf hâle gelir; ötesi ve öteler ötesi haşmetiyle ve güzelliğiyle görülür. İmanın sırrı, bir sürme gibi mümin gözlere sürüldüğünde, o gözlerin yani gönül gözlerinin görüş açısı ve ufku, derecesine göre mazhariyetler arz eder...**

Danimarka'da bir Özcan Civelek'imiz vardı. Kanser her şeyini bitirdiği ve kendisi bunu bildiği halde, namazlarına çok dikkatliydi ve ziyaretine gelen herkese bütün gücünü toplayıp tek cümlelik nasihatler ediyordu. Namazını aksatana, lisan-ı haliyle bana bak ibret al derecesine şöyle bir bakış atıp, sadece "Namaz!" diyordu. Bunu muhatabı bütün derinliğiyle ve enginliği ile idrak ediyordu. Zekâtını vermeyene sadece "Himmet!" diyordu, ama karşısındaki bu iniltinin tesirini vicdanının derinliklerinde bütün tonları ile duyuyordu. Artık son günleriydi. Başında bekleyen Ali Hoca'ya zorlana zorlana, yer yer işaretlerle "Hani gümrük kapılarına gelir, pasaport kontrolü için ayrı ayrı sıralara girersiniz ya... İşte öyle gördüm... Bazıları son çizgiye çok yakınlardı. Ben de öyle... Oradan geçince renk renk yollar var. Bana kahverengiye yakın krem rengi bir yol gösterdiler, yürüdüm... Ötesini de gördüm: Ne göz görmüş... Ne kulak işitmiş... Ne de insan aklı idrak edecek cinsten olmayan nimetler..." diyordu. Yani bu mânâları anlatmak sözler, mimikler ve işaretlerde bulundu. Çok geçmeden de vefat etti. Cumartesi vefat etmiş... Muameleler v.s. ancak Salı günü cenazesi yıkanabildi. Ali Hoca gaslediyordu. Son demine ben de yetiştim. Gülümseyen, nur gibi bir simâsı vardı... Allah rahmet eylesin... Âmîn...

• Hem iman, esassız ve fânî olan dünyanın hiçlik derelerinde ve yokluk karanlıklarında yuvarlanıp gidiyor, şeklindeki görünüşünü, Kur'ân sırrı ile bambaşka bir mâhiyette gösteriyor. Yani o zâhiren karanlıklarda yuvarlanan dünyayı; aslında vazifesi bitmiş, mânâsını ifade etmiş, meyve ve neticelerini kendine bedel vücûdda bırakmış bir kısım ilâhî mektupların ve nakışların sayfaları şeklinde gösteriyor. Mühim olan, bu sayfaların ve nakışların doğru olarak okunup mânâlarının anlaşılmasıdır. İşte mühim olan, ilimlerin hikmet yönüdür. "Kime hikmet verilmişse, doğrusu ona çok hayır verilmiştir." (Bakara, 2/269) âyetinin mânâsını Bediüzzaman Hazretleri **On İkinci Söz**'ün **Birinci Esas**'ında şöyle bir temsille izah etmektedir:

"Bir zaman, hem dindar, hem gayet sanatkâr, namlı bir hükümdar istedi ki; Kur'ân-ı Kerîm'i mânâlarındaki kudsiyetine ve kelimelerdeki mu'cizeliğe lâyık bir yazı ile yazsın. Mu'cizeler gösteren o kâmete (boy, ölçü ve değere uygun) hârika bir elbise giydirilsin. İşte o nakkaş Zât, Kur'ân'ı pek acîb (hayret ve hayranlık uyandırır) bir tarzda yazdı. Bütün kıymetli cevherleri yazısında kullandı. Hakikatlerinin çeşitliliğine işaret için bazı mücessem harflerini elmas ve zümrüt ile, bir kısmını lü'lü (inci) ve akik ile, bir tâifesini pırlanta ve mercanla ve bir nev'ini altın ve gümüş ile yazdı. Hem öyle bir tarzda süslendirip nakışlar vurdu ki, okumayı bilen ve bilmeyen herkes temâşâsından hayran olup takdir ederdi. Bilhassa, hakikat ehlinin nazarına o sûrî (dış görünüşteki) güzellik, mânâsındaki gayet parlak güzelliğin ve gayet şirin tezyinatın işaretleri olduğundan, pek kıymetli bir antika olmuştur.

Sonra o hükümdar, şu sanatlı ve kıymetli cevherlerle süslü Kur'ân'ı bir ecnebî filozofa ve bir müslüman âlime gösterdi. Hem tecrübe, hem mükâfât için emretti ki: 'Her biriniz, bunun hikmetine dair bir eser yazınız!'

Evvelâ o filozof, sonra o âlim, ona dair birer kitap yazdılar. Fakat filozofun kitabı, yalnız harflerin nakışlarından, münasebetlerinden ve vaziyetlerinden ve cevherlerinin özelliklerinden ve tariflerinden bahseder, mânâsına hiç ilişmez. Çünkü o ecnebî adam, Arapça yazıyı okumayı hiç bilmez. Hatta o tezyin edilmiş Kur'ân'ı, bilmiyor ki bir kitaptır ve mânâyı ifade eden yazıdır. Belki ona nakış vurulmuş bir antika nazarıyla bakıyor. Lâkin, gerçi Arapça bilmiyor; fakat çok iyi bir mühendistir. Güzel bir tasvircidir. Mâhir bir kimyâgerdir. Sarraf bir cevhercidir. İşte o adam, bu sanatlara göre eserini yazdı.

Ama müslüman âlim ise, ona baktığı vakit anladı ki; o Kitab-ı Mübîn'dir (hakkı bâtıldan ayıran, hakikatleri açık açık anlatan kitaptır), Kur'ân-ı Hakîm'dir. İşte bu hakperest Zât, ne zâhirî tezyinatına ehemmiyet verdi ve ne de harflerin nakışları ile meşgul oldu. Belki öyle bir şeyle meşgul oldu ki, milyon mertebe öteki adamın meşgul olduğu meselelerinden daha âlî, daha değerli, daha latîf, daha şerîf (şerefli), daha faydalı, daha muhtevalı... Çünkü, nakışların perdesi altında olan mukaddes hakikatlerden, nurlarından ve sırlarından bahsederek, gayet güzel bir tefsir-i şerîf yazdı.

Sonra ikisi, eserlerini götürüp o şanlı hükümdara takdim ettiler. O hükümdar, evvelâ filozofun eserini aldı, baktı, gördü ki; o kendini beğenmiş ve tabiatperest adam çok çalışmış, fakat hiç hakikî hikmetini yazmamış. Hiçbir mânâsını anlamamış. Belki karıştırmış. O'na karşı hürmetsizlik, belki edepsizlik etmiş. Çünkü o hakikatler kaynağı olan Kur'ân'ı, mânâsız nakışlar zannederek, mânâ cihetinde kıymetsizlik ile tahkir etmiş olduğundan o hikmet sahibi hükümdar da, onun eserini başına vurdu, huzurundan çıkardı. Sonra öteki hakperest, müdakkik (inceden inceye araştıran, incelikleri bilen) âlimin eserine baktı gördü ki, gayet güzel ve faydalı bir tefsir ve gayet hikmetli ve irşad edici bir eserdir. 'Âferin, bârekâllah!' dedi. 'İşte hikmet budur, âlim ve hakîm (hikmet sahibi, bilge), bunun sahibine derler. Öteki adam ise, haddinden tecâvüz etmiş bir sanatkârdır.'

Sonra onun eserine bir mükâfat olarak; her bir harfine karşılık, tükenmez hazinesinden 'On altın verilsin.' diye emretti.

Eğer temsili anladınsa, bak, hakikatin yüzünü de gör:

Ama o tezyin edilmiş Kur'ân ise, şu sanatlı biçimde yaratılmış kâinattır. O hükümdar ise, Hakîm-i Ezelî olan Cenâb-ı Hak'tır. O iki adamdan ecnebî olanı; felsefe ilmi ve felsefeciler, filozoflardır. Diğeri, Kur'ân ve talebeleridir. Evet, Kur'ân-ı Hakîm, şu büyük kâinat kur'ânının en yüce bir tefsiri ve en edebî, en yüce ifadeli bir tercümanıdır. Evet, o Kur'ân-ı Kerîm'dir ki şu kâinatın sayfalarında ve zamanların yapraklarında kudret kalemiyle yazılan tekvînî âyetleri (yaratılış mu'cizelerini ve âyetlerini) cinlere ve insanlara ders verir. Hem her biri, birer mânâlı harf olan varlıklara harfî mânâ nazarıyla, yani onlara Yaradan hesabına bakar; 'Ne kadar güzel yapılmış, yaratılmış; ne kadar güzel bir sûrette Yaradan'ın cemâline delâlet ediyor!' der. Bununla kâinatın hakikî güzelliğini gösteriyor.

Ama felsefe ise, varlıkların harflerindeki tezyinatında ve münasebetlerinde dalıp kalmış ve sersemleşmiş, hakikatin yolunu şaşırmış. Şu büyük kâinat kitabının harflerine harfî mânâ ile, yani Allah hesabına bakmak lâzım gelirken; öyle etmeyip ismî mânâ ile, yani mevcudata mevcudat hesabına bakar, öyle bahseder. 'Ne güzel yapılmış, yaratılmış!' demeye bedel, 'Ne güzeldir!' der, çirkinleştirir. Bununla kainatı tahkir edip kendisinden şikâyetçi eder. Evet, dinsiz felsefe, hakikatsiz bir safsatadır ve kâinata bir tahkirdir." (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

• Hem iman, kabrin arkasında ebed tarafına giden caddeyi, Kur'ân nuru ile gösterdi ki; o kabir, kuyu kapısı değil, belki nur âleminin kapısıdır. O yol ise, hiçliğe ve yokluk âlemine değil, belki varlığa, nur âlemine ve ebedî saadete giden yol olduğunu, tam kanaat verecek bir derecede gösterdiğinden, dertlere hem derman, hem merhem olur.

Vefatı, Miladî 1505 olan Süyûtî'nin özetle sunacağımız aşağıdaki açıklaması, günümüzde getirilen ilmî açıklamalara neredeyse aynıyla uygun düşmektedir. Tamamen fizik kanunlarıyla yapılan açıklamalardan sonra verilen bir netice şöyle:

"... Dünya adı verilen bu gezegen, bize göre insanlara ait zâhirî âlemdir. Ama bu gezegende yaşayan ve farklı yaratılan cinler de bizimle dünyayı paylaşmaktadır. Onlar gene bu dünyamız üzerinde Kur'ân-ı Kerîm'imizin gayb âlemi adını verdiği âlemde yaşamaktadırlar. Gayb âlemi, dünyadan başka bir yerde değildir. Farklı yaratılmamız sebebiyle cinler ve biz insanlar aynı koordinatlarda yaşadığımız halde fizik algılama sistemlerimizle birbirimizi fark etmemekteyiz. Görülmektedir ki zâhirî âlemin her noktası, aynı zamanda gayb âlemidir. Gayb âleminin her noktası da aynı zamanda zâhirî âlemdir. Öyle ise her nokta, zâhirî âlemde de gayb âleminde de aynı koordinatlara sahiptir ve her iki âlem de vardır." (İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi (Kütüb-i Sitte)*, 14/154).

Bu meselede Bediüzzaman Hazretleri şöyle diyor:

"*Aziz kardeşim bil ki:* Ziyâ âlemi, hararet âlemi, hava âlemi, kehribar âlemi, elektrik âlemi, çekim âlemi, esir âlemi, misal âlemi, berzah (kabir) âlemi gibi âlemler arasında sıkışıklık ve yer darlığı yoktur. Bu âlemler, hepsi de ihtilâlsiz, çatışmadan ve çarpışmadan küçük bir yerde içtimaları (toplanmaları) mümkündür.

Evet; hava, su, insanın yürümesine.. cam, ziyanın geçmesine..

şuâın (ışının) röntgen vasıtasıyla kesif cisimlere bile nüfûz etmesine; ve (yine) akıl nurunun, melek ruhunun (kesif maddelere nüfûz etmesine).. demirin içine hararetin akmasına, elektriğin cereyânına bir mâni yoktur. Aynı şekilde bu kesif âlemde ruhanîleri deverândan, cinnîleri cevelândan, şeytanları cereyândan, melekleri seyerândan men edecek bir mâni yoktur."[1] (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

Altı cihetten gelen dehşetlere karşı, dayanma noktası ve müdâfaa silahı olacak cüz'î bir cüz'î iradeden başka elinden bir şey gelmeyen insan için iman, hadsiz düşmanlara ve karanlıklara karşı, sonsuz kudrete dayanmak, hadsiz bir rahmete intisap etmek vesikasını veriyor. Bu cüz'î irade gerçi aslında kısa, âciz ve noksan bir silahtır. Ama bir askerin, cüz'î kuvvetini devlet hesabına kullandığı vakit, gücünün ve kudretinin üstünde çok fazla işler görmesi gibi, iman sırrı ile o cüz'î irade Allah yolunda kullanılmakla beş yüz sene genişliğinde bir cenneti kazanabileceği gibi, hakikî imanı elde eden bir adamın da iradesiyle kâinata meydan okuması söz konusudur.

*Üstad Hazretleri, **Hutbe-i Şâmiye** adlı eserin **Zeyl**'inde bu meseleyi şöyle bir hatıra ile izah ediyor:*

Hürriyet'in (2. Meşrûtiyet'in ilânının) başında, Sultan Reşad'ın Rumeli'ye seyahati münasebetiyle Şark (Doğu) vilayetleri namına ben de refakat (yoldaşlık) ettim. Trenimizde iki mektepli, ilim-fen okumuş arkadaşla bir görüşme oldu. Benden suâl ettiler ki: "Hamiyet-i diniye mi, yoksa hamiyet-i milliye mi daha kuvvetli, daha lâzım?"

Dedim: "Biz müslümanlar yanında, din ve milliyet, aslında birdir. İtibarî, zâhirî, ârızî bir ayrılık var. Belki din, milliyetin hayatı ve ruhudur. (.....)"

"Hamiyet-i diniye ve İslâmiyet milliyeti Türk ve Arap içinde tamamıyla mecz olmuş ve ayrılması mümkün olamaz bir hâle gelmiş. Hamiyet-i İslâmiye en kuvvetli, metin ve Arş'tan gelmiş nurânî bir zincirdir. Kırılmaz ve kopmaz, sağlam bir kulptur; tahrip edilmez, mağlup olmaz bir kudsî kaledir." dediğim vakit, o iki aydın mektep öğretmenleri bana "Delilin nedir? Bu büyük dâvâya, büyük bir hüccet ve gayet kuvvetli bir delil lâzım, delil nedir?" dediler. Birden trenimiz tünelden çıktı, biz de başımızı çıkardık, pencereden baktık; altı yaşına girmemiş bir çocuğu trenin tam geçeceği yolun yanında durmuş

[1] Bkz: Mesnevî-i Nuriye, s. 126.

gördük. O iki öğretmen arkadaşlarıma dedim: "İşte bu çocuk lisan-ı hâliyle suâlimize tam cevap veriyor. Benim bedelime o masum çocuk, bu seyyar medresemizde üstadımız olsun. İşte lisan-ı hâli, bu gelecek hakikati der:

Bakınız, bu dâbbetülarz (tren), dehşetli hücumuyla, gürültüsüyle ve bağırmasıyla ve tünel deliğinden çıkıp hücum ettiği dakikada geçeceği yola bir metre yakınlıkta o çocuk duruyor. O dâbbetülarz (tren), tehdidiyle ve hücumunun tahakkümü ile bağırarak tehdit ediyor: 'Bana rast gelenlerin vay hâline!' dediği halde; o mâsum, yolunda duruyor. Mükemmel bir hürriyet, hârika bir cesaret ve kahramanlıkla, beş para onun tehdidine ehemmiyet vermiyor. Bu dâbbetülarzın hücumunu hafife alıyor ve kahramancıklığıyla diyor: 'Ey tren! Sen, gök gürültüsü gibi bağırmanla beni korkutamazsın. Sebat ve metânetinin lisan-ı hâliyle güya der: 'Ey tren! Sen bir nizamın esirisin. Senin gem'in, dizginin, seni gezdirenin elindedir. Senin, bana tecavüz etmek haddin değil. Beni istibdadın altına alamazsın. Haydi yoluna git, kumandanın izniyle yolundan geç...'

Şimdi bu mâsum çocuğun yerinde, İranlıların meşhur Zaloğlu Rüstem'i ve Yunanlıların meşhur Herkül'ü o hayret verir kahramanlıklarıyla beraber zamanı atlayarak o çocuğun yerinde bulunduğunu farz ediniz. Onların zamanında tren olmadığı için, elbette tren bir intizam ile hareket ettiğine bir itikatları olmayacak. Birden bu tünel deliğinden, başında ateş ve nefesi gök gürültüsü gibi, gözlerinde elektrik şimşekleri olduğu halde, birden çıkan trenin dehşetli tehdit hücumuyla Rüstem ve Herkül tarafına koşmasına karşı, o iki kahraman ne kadar korkacaklar, ne kadar kaçacaklar!.. O hârika cesaretiyle bin metreden fazla kaçacaklar!.. Bakınız, nasıl bu dâbbetülarzın tehdidine karşı hürriyetleri, cesaretleri mahvolur. Kaçmaktan başka çare bulamıyorlar. Çünkü onlar, onun kumandanına ve intizamına itikat etmedikleri için onu itaatli bir binek zannetmiyorlar; belki, gayet müthiş, parçalayıcı, vagon büyüklüğünde yirmi arslanı arkasına takmış bir nevi arslan zannediyorlar.

İşte altı yaşına girmeyen bu çocuğa o iki kahramandan ziyade cesaret, hürriyet ve çok mertebe onların üstünde bir emniyet ve korkmamak hâlini veren; o mâsumun kalbinde hakikatin bir çekirdeği olan 'Trenin intizamına ve dizgini bir kumandanın elinde bulunduğuna ve hareketi bir intizam altında ve Birisinin onu Kendi hesabıyla gezdirmekte olduğuna' olan itikadı, itminanı ve imanıdır. O iki kahramanı

gayet korkutan ve vicdanlarını vehim ve kuruntuya esir eden, onların 'onun kumandanını bilmemek ve intizamına inanmamak' olan câhilâne itikatsızlıklarıdır.

(.....)

O iki temsilde, o iki acip kahramanın pek acip korku ve telaşlarına ve elemlerine sebep onların itikatsızlıkları, cehâletleri ve dalâletleri olduğu gibi; (.....)

Küfür ve dalâlet, bütün kâinatı, ehl-i dalâlete, binler müthiş düşman tâifeleri ve silsileleri gösteriyor. Kör kuvvet, serseri tesadüf, sağır tabiat elleriyle, güneş sisteminden tut tâ kalbdeki verem mikroplarına kadar binler tâife düşmanlar, bîçâre insanlara hücum ettiklerini.. ve insanın câmî mâhiyeti, küllî istidat ve kabiliyetleri, hadsiz ihtiyaçları ve nihayetsiz arzularına karşı mütemadiyen korku, elem, dehşet ve telaş vermesiyle küfür ve dalâletler bir cehennem zakkumu olduğunu.. ve bu dünyada da sahibini bir cehennem içine koyduğunu.. ve din ve imandan hâriç binlerce fen ve beşerî ilerlemeler, o Rüstem ve Herkül'ün kahramanlıkları gibi beş para fayda vermediğini gösterip, yalnız hisleri iptal nev'inden muvakkaten o elim korkuları hissetmemek için sefâhet ve sarhoşlukla şırınga ediyor...[1] (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

Üstad'ın şu ifadeleri de yukarıda bahsedilen hakikati desteklemektedir:

"Evet, her hakikî hayır ve güzel şey gibi cesaretin de kaynağı; imandır, ubudiyettir. Her kötü şey gibi korkaklığın da kaynağı, dalâlettir.

Evet kalbi tam nurlanmış bir kulu, küre-i arz bomba olup patlasa, ihtimaldir ki onu korkutamaz. Belki hârika bir ilahî kudreti, lezzetli bir hayret ile seyredecek. Fakat, sadece aklı aydın, meşhur bir kalbsiz fâsık filozof ise, gökte bir kuyruklu yıldızı görse, yerde titrer, 'Acaba bu serseri yıldız arzımıza çarpar mı?' der, evhama düşer. Bir vakit böyle bir yıldızdan koca Amerika titredi. Çokları gece vakti hanelerini terk ettiler."[2] (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

İşte Avrupa devletlerinin toplu hâlde bir dünya savaşı gibi sürdürdükleri Haçlı Seferleri'ne karşı, tek başına mücadele verip o hücumları durduran, bizimkilerin Allah'a olan sağlam imanları ve "Ölürsem

---

1 Bkz: Tarihçe-i Hayat, s. 97-99.

2 Bkz: Sözler, Üçüncü Söz, s. 18.

şehid olurum, öldürürsem gazi olurum." şeklindeki itikatları idi. Böylece dört kıtada hüküm sürüyor, cihana meydan okuyorlardı.

• Ayrıca cüz'î irade, –dizginini, kalbe ve ruha teslim etmediği sürece– geçmiş ve gelecek zamana nüfûz edemez. Böyle olunca da geçmişten gelen hüzünleri ve geleceğin korkularını def' edemez. Ama o cüz'î irade, dizginini cismin elinden alıp, imanla kalbe ve ruha teslim ederse, o zaman kalb ve ruhun hayat derecesine ve hayat dairesine yükselir. Ruh ise zaman ve mekânla bağlı olmadığı için hem geçmişe geçebilir, hem geleceğe gidebilir. Böylece her iki taraftan gelen sıkıntıları, üzüntüleri ve korkuları iman gücü ile giderebilir.

Bu hususta Üstad Hazretleri **On Yedinci Lem'a**'da şöyle diyor: "Ey dünya-perest insan! Çok geniş tasavvur ettiğin senin dünyan, dar bir kabir hükmündedir. Fakat, o dar kabir gibi menzilin duvarları şişeden (aynadan) olduğu için, birbiri içinde aksedip (yansıyıp) göz görünceye kadar genişliyor. Kabir gibi dar iken, bir şehir kadar geniş görünür.

Çünkü o dünyanın sağ duvarı olan geçmiş zaman ve sol duvarı olan gelecek zaman, ikisi yok oldukları ve mevcut olmadıkları halde, birbiri içinde yansıyıp gayet kısa ve dar olan hazır zamanın kanatlarını açarlar. Hakikat hayâle karışır, mevcut olmayan bir dünyayı mevcut zannedersin.

Nasıl bir hat (çizgi) hareketin sürati ile bir satıh (yüzey) gibi geniş görünürken, varlığının hakikati ince bir çizgi olduğu gibi; senin de dünyan hakikatçe dar, fakat senin gaflet, vehim ve hayalinle duvarları çok genişlemiş. O dar dünyada, bir musibetin tahriki ile kımıldansan, başını çok uzak zannettiğin duvara çarparsın. Başındaki hayali uçurur, uykunu kaçırır. O vakit görürsün ki, o geniş dünyan; kabirden daha dar, köprüden daha müsaadesiz. Senin zamanın ve ömrün, şimşekten daha çabuk geçer; hayatın, çaydan daha süratli akar.

Mâdem dünya hayatı ve cismânî yaşayış ve hayvânî hayat böyledir. *Hayvaniyetten çık, cismaniyeti bırak, kalb ve ruhun hayat derecesine gir. Zannettiğin geniş dünyadan daha geniş bir hayat dairesi, bir nur âlemi bulursun. İşte o âlemin anahtarı, mârifetullah ve vahdaniyet sırlarını ifade eden, 'Lâ ilâhe illallah' kudsî kelimesiyle kalbi söylettirmek, ruhu işittirmektir."* [1] (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

[1] Bkz: Lem'alar, On Yedinci Lem'a *(14. Nota, 4. Remiz).*

Sekizinci Rica

İhtiyarlığın alâmeti olan beyaz kıllar saçıma düştüğü bir zamanda, gençliğin derin uykusunu daha ziyâde kalınlaştıran Harb-i Umumî'nin dağdağaları ve esaretimin keşmekeşlikleri ve sonra İstanbul'a geldiğim vakit; ehemmiyetli bir şân ü şeref vaziyeti, hatta Halife'den, Şeyhülislâm'dan, Başkumandan'dan tut, tâ medrese talebelerine kadar haddimden çok ziyâde bir hüsn-ü teveccüh ve iltifât gösterdikleri cihetle, gençlik sarhoşluğu ve o vaziyetin verdiği hâlet-i ruhiye, o uykuyu o derece kalınlaştırmıştı ki; âdetâ dünyayı dâimî, kendimi de lâyemûtâne (ölmeyecekmişcesine) dünyaya yapışmış bir vaziyet-i acîbede görüyordum.

İşte o zamanda, İstanbul'un Bayezid Câmi-i Mübareki'ne, Ramazan-ı Şerif'te, ihlâslı hâfızları dinlemeye gittim. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, semâvî yüksek hitabıyla beşerin fenâsını ve zîhayatın vefatını haber veren gayet kuvvetli bir sûrette [1] كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ fermanını, hâfızların lisanıyla ilân etti. Kulağıma girip, tâ kalbimin içine yerleşip, o pek kalın gaflet ve uyku ve sarhoşluk tabakalarını parça parça etti. Câmiden çıktım. Daha çoktan beri başımda yerleşen o eski uykunun sersemliğiyle birkaç gün başımda bir fırtına, dumanlı bir ateş ve pusulasını şaşırmış gemi gibi kendimi gördüm. Aynada saçıma baktıkça, beyaz kıllar bana diyorlar: "Dikkat et!"

> Üstad Hazretleri, Rusya esaretinden kurtulup Varşova, Viyana üzerinden 1918'de İstanbul'a gelmişti. Başkumandan Enver Paşa başta, diğer paşalar tarafından karşılanmış, "Ruslar'a karşı büyük cesaret gösteren Kahraman Hoca" olarak elleri öpülmüştü. Genelkurmay'ın teklifi, Şeyhülislâm ve Halife'nin imzası ile Şeyhülislâmlığa (Meşihat'a) bağlı Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'ye (1918'de açılan o zamanki İslâmî İlimler Akademisi'ne) –kendisi istemediği ve haberi olmadığı hâlde– tayin edilmişti. Ayrıca Şeyhülislâm Musa Kazım, kendisine "Mahreç Pâyesi"[2]

---

1 "Her nefis, ölümü tatmaktadır." (Âl-i İmran Sûresi, 3/185).

2 **Mahreç (Mevleviyet-Kadılık) Pâyesi:** Mahreç, Osmanlı devlet teşkilâtında ilmiye sınıfında büyük bir pâyeye yükselme vesilesi kabul edilen bir rütbenin adı idi. "Mahreç Mevleviyeti" şeklinde de kullanılmıştır. (Bkz.: M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* 2/385; Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-i Türkî* 1308; Abdullah Yeğin, *Yeni Lügat* 375).

rütbesini vermiş; Enver Paşa da, İşârâtü'l-İ'câz tefsirinin –sevabına nâil olmak için– kâğıdını temin ederek kitabın basımına yardımcı olmuştu. Hasılı Hazreti Bediüzzaman, İstanbul'da birçok rical-i devlet tarafından çok büyük bir teveccühle ağırlanmıştı.

İşte o sıralar Hazreti Üstad İstanbul'un farklı mekânlarını ziyaret ediyordu. Bir defasında Bayezid Câmii'ne gitmiş, burada Kur'ân okuyan hâfızları dinlemişti. Bunun bir şahidi de **Yüzbaşı Refet Barutçu**'dur (1886-1975). Necmeddin Şahiner'e şâhit olduklarını şöyle ifade ediyor:

"1921'lerde idi sanıyorum. Bayezid'de **Yüzbaşı Ziya Bey**'le beraber sahafları (kitapçı dükkânlarını) gezerken, **Abdurrahman Nursî** tarafından kaleme alınmış pembe kaplı küçük bir kitap gördük. Bu kitabı merakla karıştırdık. Kitap, Bediüzzaman Said Nursî'nin hayatını anlatıyordu. İyice hatırlamıyorum; beş kuruş mu ne verdim ve kitabı satın aldım. O akşam ilk işim bu kitabı okumak oldu. Kitabı okuyup bitirince büyük bir şahsiyetle, kurtarıcı bir ruhla karşı karşıya olduğumu hissettim. Bu hâdiseden ne kadar sonra idi bilemiyorum. Yine Ziya Bey'le Beyazıt civarına gitmiştik. Ziya Bey Diyarbakırlı olduğu için Üstad'ı işitmiş ve görmek arzu ediyordu. Namaz vakti girmişti; biz de namaz için câmiye girdik. Namazdan sonra câmide Kur'ân dinliyorduk, bu sırada kulağıma eğilen Ziya Bey: 'İşte! İşte!' diye birisini gösteriyordu. Ben 'Kim?' deyince, 'İşte! İşte Bediüzzaman!' dedi. Gösterdiği tarafa baktım; heybetli bir zat, dizüstü oturmuş, ellerini birbirine kavuşturmuş, başını eğmiş, huşû içinde, okunan Kur'ân'ı dinliyordu. O oturuş, o dinleyiş, nasıl bir hâl idi anlayamadım. Hâlâ o tesir altındayım. O an, hayatımın en unutulmaz tatlı bir levhasıdır. Öyle bir dinleyişi vardı ki, Saadet Asrı'ndan gelen Kur'ân sadâsını dinliyordu sanki. Kur'ân bitti, ben pür dikkat takip ediyordum. Hatta şurası da hayretimizi mucip oldu. Yalınayak namaz kılacakken çizmeleri ile kıldı. Elinde çizmelerinin üzerine giydiği lastikler olduğu halde etrafını tedkik ederek camiden çıktı, kapının perdesinin kapanmasıyla gözden kayboldu. Arkasından bakakaldım."

O günlerin şartlarında gafleti kalınlaştıran sebepleri Üstad Hazretleri şöyle sıralıyor:

a) Harb-i Umûmî'nin (Birinci Dünya Savaşı'nın) gürültüleri... **(De-**

mek ki, günlük siyasî meseleler ve aktüalite daha ziyade gaflet veriyor)

b) Esaretin keşmekeşlikleri... (Fiilen ve bizzat başındaki zillet verici, hürriyeti kısıtlayıcı derdi düşünmek zorundasın)

c) İstanbul'a gelince ehemmiyetli şan ve şeref vaziyeti (Müşârün bi'l-benân, yani artık parmakla işaret edilen bir adam olma vaziyetinin nefsi okşayan tarafı) Bu meselenin teferruatını Halife'den, Şeyhülislâm'dan, Başkumandan'dan (Enver Paşa) ve medrese talebelerinden halka varıncaya kadar geniş bir dairedeki hüsn-i teveccüh ve iltifat olarak açabiliriz.

Evet, tüm bunlar, gafletin derin uykusunu katmerleştiren şeyler. Bu vaziyete düşen birisi artık kendisini ölmeyecekmiş gibi dâimî ve dünyaya yapışmış bir vaziyette görür.

Ama Üstad Hazretleri, Yüzbaşı Refet Ağabey'in de şâhit olduğu üzere çok ciddî bir duruşla, Asr-ı Saadet'teki büyüklerimizin Kur'ân âyetlerine muhatap oldukları gibi, "Kur'ân bana hitap ediyor. Bu ikazlar bana söyleniyor." şuuruyla bütün hissiyatın, latifelerin, alıcıların açık antenleri ile gözlerini ve kulaklarını dört açarak dinliyor. İşte böyle bir havada dinlediği için, "Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, semâvî yüksek hitabıyla insanlığın fâniliğini ve canlı varlıkların vefatını haber veren gayet kuvvetli bir sûrette *'Her nefis ölümü tadıp durmaktadır. Yani ölümün pençesinden kurtulmak mümkün değildir.'* fermanını hâfızların diliyle ilan etti. **Kulağıma girip, tâ kalbimin içine yerleşip, o pek kalın gaflet ve uyku ve sarhoşluk tabakalarını parça parça etti.** Câmiden çıktım. Daha çoktan beri başımda yerleşen o eski uykunun sersemliğiyle birkaç gün başımda bir fırtına, dumanlı bir ateş ve pusulasını şaşırmış gemi gibi kendimi gördüm. Aynada saçıma baktıkça, beyaz kıllar bana 'Dikkat et!' diyorlardı." diyerek içine işleyen bu ikazların tesirlerini görüyor. **Her bir âyeti bir melek-i nâtık, yani konuşan melek gibi olan Kur'ân'a gerçekten muhatap olanlar işte böyle bir uyanışa ve iç ihyaya mazhar olurlar.**

* * *

İşte o beyaz kılların ihtarıyla vaziyet tavazzuh etti (açığa çıktı). Baktım ki; çok güvendiğim ve ezvâkına (zevklerine) meftun (tutkun) olduğum

gençlik elveda diyor ve muhabbetiyle pek çok alâkadar olduğum hayat-ı dünyeviye sönmeye başlıyor ve pek çok alâkadar ve âdetâ âşık olduğum dünya, bana "Uğurlar olsun." deyip, misafirhâneden gideceğimi ihtar ediyor. Kendisi de "Allah'a ısmarladık." deyip, o da gitmeye hazırlanıyor. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ âyetinin külliyetinde: *"Nev-i insanî bir nefistir, dirilmek üzere ölecek. Ve küre-i arz dahi bir nefistir, bâkî bir sûrete girmek için o da ölecek. Dünya dahi bir nefistir, âhiret sûretine girmek için o da ölecek!"* manası, âyetin işaretinden kalbe açılıyordu.

İşte bu hâlette vaziyetime baktım ki; medar-ı ezvâk (zevk ve neşe sebebi) olan gençlik gidiyor, menşe-i ahzân (hüzün kaynağı) olan ihtiyarlık yerine geliyor. Ve gayet parlak ve nuranî hayat gidiyor; zâhirî karanlıklı dehşetli ölüm, yerine gelmeye hazırlanıyor. Ve o çok sevimli ve dâimî zannedilen ve gafillerin mâşûkası (sevgilisi) olan dünya, pek süratle zevale kavuşuyor gördüm. Kendi kendimi aldatmak ve yine başımı gaflete sokmak için, İstanbul'da haddimden çok fazla gördüğüm makam-ı içtimâînin (sosyal statünün, mevkiin) ezvâkına baktım, hiçbir faydası olmadı. Bütün onların teveccühü, iltifâtı, tesellileri; yakınımda olan kabir kapısına kadar gelebilir, orada söner. Ve şöhretperestlerin (şöhret düşkünlerinin) bir gaye-i hayali olan şân ü şerefin süslü perdesi altında sakîl (sıkıntı veren, sıkıntılı) bir riyâ, soğuk bir hodfurûşluk (kendini beğenmişlik), muvakkat bir sersemlik sûretinde gördüğümden, anladım ki; beni şimdiye kadar aldatan bu işler, hiçbir teselli veremez ve onlarda hiçbir nur yok.

Yine tam uyanmak için, Kur'ân'ın semâvî dersini işitmek üzere, yine Bayezid Câmii'ndeki hâfızları dinlemeye başladım. O vakit o semâvî dersten وَبَشِّرِ الَّذِينَ اٰمَنُوا ... الخ[1] nev'inden kudsî fermanlarla müjdeler işittim. Kur'ân'dan aldığım feyiz ile hâriçten teselli aramak değil, belki dehşet ve vahşet ve me'yusiyet aldığım noktalar içinde teselliyi, ricayı, nuru aradım. Cenâb-ı Hakk'a yüz bin şükür olsun ki;

---

1 İman edenlerin müjdelendiği ayet-i kerîmeler için bkz.: Bakara Sûresi, 2/25; Tevbe Sûresi, 9/112; Yunus Sûresi, 10/2, 87; Ahzâb Sûresi, 33/47; Saf Sûresi, 61/13.

ayn-ı dert içinde dermanı buldum, ayn-ı zulmet içinde nuru buldum, ayn-ı dehşet içinde teselliyi buldum.

En evvel, herkesi korkutan, en korkunç tevehhüm edilen ölümün yüzüne baktım, nur-u Kur'ân ile gördüm ki; ölümün peçesi gerçi karanlık, siyah, çirkin ise de; fakat mümin için asıl sîması nuranîdir, güzeldir gördüm. Ve çok risalelerde bu hakikati kat'î bir sûrette isbat etmişiz. Sekizinci Söz ve Yirminci Mektup gibi çok risalelerde izah ettiğimiz gibi; *ölüm idam (yok oluş) değil, firâk değil, belki hayat-ı ebediyenin mukaddimesidir, mebdeidir ve vazife-i hayat külfetinden bir paydostur, bir terhistir, bir tebdil-i mekândır. Berzah âlemine (kabir hayatına) göçmüş kafile-i ahbaba (dostlar kafilesine) kavuşmaktır.* Ve hâkezâ bunlar gibi hakikatler ile ölümün hakikî güzel sîmasını gördüm. Korkarak değil, belki bir cihetle müştâkâne (arzulu ve iştiyaklı bir şekilde) mevtin yüzüne baktım. Ehl-i tarîkatça râbıta-yı mevtin (devamlı surette insanın öleceğini hatırlamasının) bir sırrını anladım.

Sonra herkesi zevâliyle ağlatan ve herkesi kendine meftun ve müştâk eden ve günah ve gaflet ile geçen ve geçmiş gençliğime baktım; o güzel süslü çarşafı (elbisesi) içinde, gayet çirkin, sarhoş, sersem bir yüz gördüm. Eğer mahiyetini bilmeseydim birkaç sene beni sarhoş edip güldürmesine bedel, yüz sene dünyada kalsam beni ağlattıracaktı. Nasıl ki öylelerden birisi ağlayarak demiş:

لَيْتَ الشَّبَابَ يَعُودُ يَوْمًا فَأُخْبِرَهُ بِمَا فَعَلَ الْمَشِيبُ[1]

Yani: "Keşke gençliğim bir gün dönseydi, ihtiyarlık benim başıma ne kadar hazîn (hüzünlü) hâller getirdiğini ona şekvâ edip söyleyecektim."

Evet, bu zât gibi gençliğin mahiyetini bilmeyen ihtiyarlar, gençliklerini düşünüp, teessüf (üzüntü, keder) ve tahassürle (hasretle, özlemle) ağlıyorlar. Hâlbuki gençlik, eğer ehl-i kalb, ehl-i huzur ve aklı başında ve kalbi yerinde bulunan müminlerde olsa, ibadete ve hayrâta ve

1 Übşeyhî, *Müstatraf* 2/71; Câhız, *el-Beyan ve't-tebyîn* 1/429.

ticaret-i uhreviyeye sarfedilse; en kuvvetli bir vesile-i ticaret ve güzel ve şirin bir vâsıta-yı hayrâttır. Ve o gençlik, vazife-i diniyesini bilip sû-i istîmal etmeyenlere; kıymettar, zevkli bir nimet-i ilâhiyedir. Eğer istikamet, iffet, takvâ beraber olmazsa çok tehlikeleri var. Taşkınlıklarıyla, saadet-i ebediyesini ve hayat-ı uhreviyesini zedeler, belki hayat-ı dünyeviyesini de berbat eder. Belki bir-iki sene gençlik zevkine bedel, ihtiyarlıkta çok seneler gam ve keder çeker.

Mâdem ekser insanlarda gençlik zararlı düşüyor, biz ihtiyarlar Allah'a şükretmeliyiz ki, gençlik tehlikelerinden ve zararlarından kurtulduk. *Her şey gibi, elbette gençliğin dahi lezzetleri gidecek. Eğer ibadete ve hayra sarfedilmiş ise; o gençliğin meyveleri onun yerinde bâkî kalıp, hayat-ı ebediyede bir gençlik kazanmasına vesîle olur.*

İhlâslı hâfızları dinlerken, Kur'ân-ı Kerîm'in *"Her nefis ölümü tadacaktır (zaten her an tadıp durmaktadır.)"* (Âl-i İmran 3/185) âyetinin külliyetinde "İnsanlık nev'i (türü), bir nefistir, dirilmek üzere ölecek. Küre-i arz da bir nefistir, bâkî bir sûrete girmek için o da ölecek. Dünya dahi bir nefistir, âhiret sûretini giymek için o da ölecek!" mânâsı âyetin işâretinden Üstad'ın kalbine açılıyor. Ama içtimaî hayattaki teveccühler, hoşa giden itibardan doğan zevkler var. Fakat bunlara dikkatlice bakınca aslında bunların hemen önümüzde duran kabir kapısında söneceği, şan ve şerefin de insana geçici bir sersemlik ve gaflet vereceği gerçeğini görüyor. Onun için arayışı devam ediyor. Yine o günlerde uğradığı Bayezid Camii'ne gidip hâfızları dinlemeye başlıyor. Bu sefer *"İman edenleri müjdele ..."* (Bakara, 2/555) âyetine ve benzeri kudsî fermanlara kulak veriyor. Böylece aynı dert içinde dermanı ve aynı zulmet içinde nuru ve aynı dehşet içinde teselliyi, Kur'ân'ın feyzi ile buluyor. Başında ağaran beyaz kıllara, zahiren korkunç zannedilen ölüme baktığında artık hepsinde Allah'ın izniyle bir vech-i rahmet olduğunu görüyor. Bilhassa gençliğe bakınca, onun süslü elbisesi içinde gayet çirkin, sarhoş ve sersem bir yüz olarak müşahede ediyor.

Evet, mâhiyeti bilinmeyince, muvakkat bir zaman için güldürüp sarhoş eden o gençliğin, insanı dünyada da âhirette de ağlatacak

olan gerçek yüzü ortaya çıkıyor, senelerce pişman edip süründürüyor. Hâlbuki bu gençlik nimeti, istikamet, iffet ve takva yolunda kullanılsa, ebedî saadetlere vesile oluyor.

* * *

Sonra, ekser nâsın âşık ve mübtelâ olduğu dünyaya baktım. Nur-u Kur'ân ile gördüm ki:

Birbiri içinde "üç küllî dünya" var:

Birisi: Esmâ-yı ilâhiyeye bakar, onların aynasıdır.

İkinci yüzü: Âhirete bakar, onun mezraasıdır.[1]

Üçüncü yüzü: Ehl-i dünyaya bakar, ehl-i gafletin mel'abegâhıdır (oyun yeri, oyuncağıdır).

İnsanların çoğunu kendisine âşık ve mübtela eden dünyaya, Kur'ân nuru ile bakınca, iç içe girmiş üç çeşit dünya görüyor:

Birincisi, Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin tecellî ettiği, tefekküre vesile hârika güzelliklerin tezâhür ettiği dünya... Bir kitap gibi her tarafı ibretle okunacak, sayfa sayfa incelenecek İlâhî bir eser...

İkincisi, Âhiret'in tarlası olan bir ticaret yeri. Cenâb-ı Hakk'ın insanlara sermaye olarak verdiği ömür, istidat ve kabiliyetlerin geliştirilmesi, ebedî hayata, kazanılan kârların gönderilmesi için bir imkân diyor! Kalben değil, kesben bağlanılacak bir yer. Yani, elin kârda kalbin Yâr'da –yani Gerçek Sevgili ve Gerçek Mâbud'da– olarak istifade edilecek bir yer...

Üçüncüsü ise ehl-i dünyanın oyun ve eğlence yeri olan gafillerin yurdu, yalancı dünya...

* * *

Hem herkesin, bu dünyada koca bir dünyası var. Âdeta insanlar adedince dünyalar birbiri içine girmiş. Fakat herkesin hususî dünyasının direği, kendi hayatıdır. Ne vakit cismi kırılsa, dünyası başına yıkılır; kıyameti kopar. Ehl-i gaflet, kendi dünyasının böyle ça-

---

1 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; Sehâvî, *el-Makâsidü'l-hasene* 497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* 205.

buk yıkılacak vaziyetini bilmediklerinden, umumî dünya gibi dâimî zannedip perestiş eder (aşırı derecede düşkün olur). Başkalarının dünyası gibi çabuk yıkılır, bozulur, benim de hususî bir dünyam var. Bu hususî dünyam, bu kısacık ömrümle ne faydası var diye düşündüm. Nur-u Kur'ân ile gördüm ki:

Hem benim, hem herkes için şu dünya muvakkat bir ticaretgâh ve her gün dolar boşalır bir misafirhâne ve gelen geçenlerin alışverişi için yol üstünde kurulmuş bir pazar ve Nakkaş-ı Ezelî'nin teceddüd eden (tazelenen, yenilenen) (hikmetle yazar-bozar) bir defteri ve her bahar bir yaldızlı mektubu ve her bir yaz bir manzum (vezinli, kafiyeli) kasidesi ve o Sâni-i Zülcelâl'in cilve-i esmâsını tazelendiren, gösteren aynaları ve âhiretin fidanlık bir bahçesi ve rahmet-i ilâhiyenin bir çiçekdanlığı ve âlem-i bekâda gösterilecek olan levhaları yetiştirmeye mahsus muvakkat bir tezgâhı mahiyetinde gördüm. Bu dünyayı bu sûrette yaratan Hâlık-ı Zülcelâl'e yüz bin şükrettim. Ve anladım ki; dünyanın, âhirete ve esmâ-yı ilâhiyeye bakan güzel iç yüzlerine karşı nev-i insana muhabbet verilmişken, o muhabbeti sû-i istîmal ederek fânî, çirkin, zararlı, gafletli yüzüne karşı sarfettiğinden, [1] حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ *hadis-i şerifinin sırrına mazhar olmuşlar.*

Üstad Hazretleri, burada "**Herkesin, bu dünyada koca bir dünyası var. Âdeta insanlar adedince dünyalar birbiri içine girmiş. Fakat herkesin hususî dünyasının direği, kendi hayatıdır.** ..." diyor. Evet, bu "**hususî dünya**" meselesi Nur'larda birçok yerde değişik vesilelerle işlenmekte ve ele alınmaktadır. Şimdi sadece **Mektubat**'ta **Birinci Mektup Dördüncü Suâl**'deki münasebettar yeri buraya almak istiyorum:

• "Mahbublara olan aşk-ı mecazî aşk-ı hakikîye inkılâb ettiği gibi, acaba ekser nâsta bulunan dünyaya karşı olan aşk-ı mecazî dahi bir aşk-ı hakikîye inkılâb edebilir mi?

---

[1] "Dünya sevgisi, bütün hataların başıdır." (Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/496; Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira* s. 151; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya* 6/388; Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/368; Münzirî, *et-Terğîb ve't-terhîb* 3/178).

Elcevap: Evet dünyanın fânî yüzüne karşı olan aşk-ı mecazî, eğer o âşık, o yüzün üstündeki zeval ve fenâ çirkinliğini görüp ondan yüzünü çevirse, Bâki bir Mahbub arasa, dünyanın pek güzel ve âyine-i esmâ-yı ilâhiye ve mezraa-yı âhiret olan iki diğer yüzüne bakmaya muvaffak olursa, o gayr-i meşrû mecazî aşk, o vakit aşk-ı hakikîye inkılâba yüz tutar. **Fakat bir şart ile ki, kendinin zâil ve hayatıyla bağlı kararsız dünyasını, haricî dünyaya iltibas etmemektir. Eğer ehl-i dalâlet ve gaflet gibi kendini unutup, âfâka dalıp, umûmî dünyayı hususî dünyası zannedip ona âşık olsa, tabiat bataklığına düşer boğulur. Meğer ki harika olarak bir dest-i inâyet onu kurtarsın.** Şu hakikati tenvir için şu temsile bak:

Meselâ şu güzel zînetli odanın dört duvarında, dördümüze ait dört endam aynası bulunsa, o vakit beş oda olur. Biri hakikî ve umûmî, dördü misalî ve hususî. Her birimiz kendi aynamız vâsıtasıyla, hususî odamızın şeklini, heyetini, rengini değiştirebiliriz. Kırmızı boya vursak, kırmızı; yeşil boyasak, yeşil gösterir ve hâkezâ... Aynada tasarrufla çok vaziyetler verebiliriz; çirkinleştirir, güzelleştirir, çok şekillere koyabiliriz. Fakat haricî ve umûmî odayı ise kolaylıkla tasarruf ve tağyir edemeyiz. Hususî oda ile umûmî oda hakikatte birbirinin aynı iken, ahkâmda ayrıdırlar. Sen bir parmak ile odanı harap edebilirsin, ötekinin bir taşını bile kımıldatamazsın.

İşte, dünya süslü bir menzildir. Her birimizin hayatı, bir endam aynasıdır. Şu dünyadan her birimize birer dünya var, birer âlemimiz var. Fakat direği, merkezi, kapısı, hayatımızdır. Belki o hususî dünyamız ve âlemimiz, bir sayfadır. Hayatımız bir kalem.. onunla sahife-i a'mâlimize geçecek çok şeyler yazılıyor. Eğer dünyamızı sevdikse, sonra gördük ki; dünyamız, hayatımız üstünde bina edildiği için, hayatımız gibi zâil, fânî, kararsızdır; hissedip bildik. Ona ait muhabbetimiz, o hususî dünyamız ayna olduğu ve temsil ettiği güzel nukûş-u esmâ-yı ilâhiyeye döner; ondan, cilve-i esmâya intikal eder.

Hem o hususî dünyamızın âhiret ve cennetin muvakkat bir fidanlığı olduğunu derkedip, ona karşı şedit hırs ve talep ve muhabbet gibi hissiyâtımızı, onun neticesi ve semeresi ve sümbülü olan uhrevî fevâidine çevirsek, o vakit o mecazî aşk, hakikî aşka inkılâb eder.

Yoksa [1]نَسُوا اللّٰهَ فَأَنْسٰيهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ sırrına mazhar olup, **nefsini unutup, hayatın zevalini düşünmeyerek, hususî kararsız dünyasını, aynı umûmî dünya gibi sabit bilip, kendini lâyemût farzederek dünyaya saplansa, şedit hissiyât ile ona sarılsa, onda boğulur gider. O muhabbet onun için hadsiz belâ ve azaptır.** Çünkü o muhabbetten yetimâne bir şefkat, me'yusâne bir rikkat tevellüd eder. Bütün zîhayatlara acır, hatta güzel ve zevale maruz bütün mahlûkata bir rikkat ve bir firkat hisseder, elinden bir şey gelmez, yeis-i mutlak içinde elem çeker. ..."

* * *

İşte, ey ihtiyar ve ihtiyareler! Ben Kur'ân-ı Hakîm'in nuruyla ve ihtiyarlığımın ihtarıyla ve iman dahi gözümü açmasıyla bu hakikati gördüm ve çok risalelerde kat'î burhanlarla isbat ettim. Kendime hakikî bir teselli ve kuvvetli bir rica ve parlak bir ziyâ gördüm. Ve ihtiyarlığıma memnun oldum ve gençliğin gitmesinden mesrûr oldum. Siz de ağlamayınız ve şükrediniz. Mâdem iman var ve hakikat böyledir; ehl-i gaflet ağlasın, ehl-i dalâlet ağlasın...

Dokuzuncu Rica

Harb-i Umumî'de esaretle, Rusya'nın şark-ı şimalîsinden (kuzeydoğu), çok uzak olan Kosturma vilâyetinde bulunuyordum. Orada Tatarların küçük bir câmii, meşhur Volga Nehri'nin kenarında bulunuyordu. Oradaki arkadaşlarım olan esir zâbitler (subaylar) içinde sıkılıyordum. Yalnızlık istedim; dışarıda izinsiz gezemiyordum. Tatar mahallesi, kefâletle beni o Volga Nehri'nin kenarındaki küçük câmiye aldılar.

Ben yalnız olarak câmide yatıyordum. Bahar da yakın. O şimal kıtasının pek çok uzun gecelerinde çok uyanık kalıyordum. O karanlık gecelerde ve karanlıklı gurbette, Volga Nehri'nin hazîn şırıltıları ve yağmurun rikkatli şıpıltıları ve rüzgârın firkatli esmesi, beni derin gaflet uykusundan muvakkaten uyandırdı. Gerçi daha kendimi ihtiyar bilmiyordum, fakat Harb-i Umumî'yi gören ihtiyardır.

---

[1] "Sakın şunlar gibi olmayın ki onlar Allah'ı unuttukları için, Allah da onlara kendilerini unutturdu. İşte yoldan çıkanlar bunlardır." (Haşir Sûresi, 59/19).

Güyâ [1]يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا sırrına mazhar olarak, öyle günlerdir ki; çocukları ihtiyarlandırdığı cihetle, kırk yaşında iken, kendimi seksen yaşında bir vaziyette buldum. O karanlıklı uzun gece ve hazîn gurbet ve hazîn vaziyet içinde hayattan ve vatandan bir me'yûsiyet geldi. Aczime, yalnızlığıma baktım, ümidim kesildi. O hâlette iken Kur'ân-ı Hakîm'den imdâd geldi; dilim [2]حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dedi, kalbim de ağlayarak dedi:

غَرِيبَمْ بِيكَسَمْ ضَعِيفَمْ نَاتُوَانَمْ اَلْأَمَانْ گُويَمْ

عَفْوُ جُويَمْ مَدَدْ خَواهَمْ زِدَرْكَاهَتْ إِلٰهِي[3]

Ruhum dahi vatanımdaki eski dostları düşünüp o gurbette vefatımı tahayyül ederek, Niyazî-i Mısrî gibi dedim:

Dünya gamından geçip, yokluğa kanat açıp,
Şevk ile her dem uçup, çağırırım dost, dost![4]

diye, dostları arıyordu.

Her ne ise... O hüzünlü, rikkatli, firkatli uzun gurbet gecesinde, **dergâh-ı ilâhîde zaaf u aczim** o kadar büyük bir şefaatçi ve vesîle oldu ki, şimdi de hayretteyim. Çünkü birkaç gün sonra, gayet hilâf-ı memûl (beklenenin aksine) bir sûrette, yayan gidilse bir senelik mesafede, tek başımla Rusça bilmediğim hâlde firar ettim. Zaaf u aczime binâen gelen inâyet-i ilâhiye ile harika bir sûrette kurtuldum. Tâ Varşova ve Avusturya'ya uğrayarak İstanbul'a kadar geldim ki, bu sûrette kolaylıkla kurtulmak pek harika olmuştu. Rusça bilen en cesur ve en kurnaz adamların muvaffak olamadıkları, çok teshilât ve çok kolaylıkla, o uzun firarî seyahati bitirdim.

Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya'da Kosturma'daki esir kampından Üstad Hazretleri'nin kurtululuşu ile ilgili çok kısa kendi ifadeleri

---

1 "Dehşetinden çocukları birden ak saçlı ihtiyarlara çevirecek o gün..." (Müzzemmil sûresi, 73/17).

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

3 Garibim, kimsesizim, zayıfım, güçsüzüm, imdat derim. Dergâhından affını, yardımını dilerim, ey Allah'ım!

4 Niyazi Mısrî, *Dîvân* s.169 (157. şiir, 11. beyit).

ve Molla Hâmid Ağabey'in hatıraları var. Bir de Abdülvahid Tabakçı Ağabeyimiz'in Üstad'dan naklen anlattıkları var. Dokuzuncu Rica'da Üstad Hazretleri, Kosturma, Tatar Camii, Varşova, Avusturya ve İstanbul isimlerinden söz ediyor, **"Çok teshilât ve çok kolaylıkla, o uzun firarî seyahati bitirdim."** diyor.

Vanlı Molla Hâmid Ağabeyimiz anlatıyor:

– "Van eski müftüsü Ömer Efendi'ye Üstadımız, esaret hayatı ve oradan nasıl kurtulduğu hakkında bazı şeyler anlatmış. Müftü Efendi de bize nakletmişti. Ben de aklımda kaldığı kadar size nakledeyim: Ruslar, fırınlara canlı domuzlar atarlar ve pişirirlerdi. Sonra o fırınlarda ekmek yapıyorlardı. Domuz yağı ekmeklere karıştığından necis bir koku oluyordu. Onun için ekmeklerini yemiyordum. Ayrıca un ve buğday alıp, el değirmeni ile öğütüp saçta kendim ekmek yapardım. Patates veya yumurta alıp pişirirdim. Benim bu hâlimi gören Ruslar, 'Bu delidir.' diyorlardı."

– "Bir gün teyzemlerin dükkânında oturmuş sohbet ediyorduk. Üstad, külâhını masanın üzerine koymuştu. Birden elini üstüne vurarak: 'Sen bana kaç bin liraya mal oldun?' dedi. Ben de: 'Senin her şeyin böyle pahalı mı olur? Bu külâh olsa olsa on beş kuruşluk şeydir.' dedim. Bunun üzerine Üstad dedi ki:

"Ruslar benim kıyafetimi sevmezlerdi. Bir gün bu külâhımı çıkarmamı istediler. 'Sen bunları çıkar at; sana elbise verelim, onları giy; sana maaş bağlayalım.' dediler. Ben onlara: 'Sizin maaşınızla elbisemi değişemem.' dedim. Üç sene kadar esarette kaldım. Bağlayacakları banknot üzerinden hesap et, kaç para tutar? Ona göre kıyafetimin değerini anla."

– "Rusya'da iken bazı, kimsesiz yerlerde dolaşırdım. Düşünüyordum: 'Ben bu Rusların arasında ölsem, beni bir Müslüman bulur mu? Nasıl kaldırırlar bu gavurlar? Yâ Rabbi, Sen bilirsin, bana bir kapı aç!' diye düşüne düşüne kaldığım yere geliyordum. Arap kıyafetli, entarili, üç-dört merkep önünde birisini gördüm. Yanımdan geçerken bana: 'Esselâmü aleyküm' dedi. Selamını aldım. 'Seni buradan çıkarsam, Türkiye'ye gider misin?' dedi. 'Giderim. Fakat buranın dört kapısı kapalı; Diyarbakır Kalesi gibi bir yerde bulunuyoruz. Kapılarda bizim resimlerimiz var. Nöbetçiler bizi tanırlar, kapıdan na-

sıl geçerim?' dedim. O şahıs: 'Benim elbisemi giy, merkepleri sür, sen ileriye git, ben sana yetişirim.' dedi. 'Bu adam boş adama benzemiyor.' dedim kendi kendime. Onun elbisesini giydim ve merkepleri sürdüm gittim. Kapıdan geçtim, nöbetçiler bir şey demedi. Kapıdan çıkınca ekmek aklıma geldi. 'Ben ne yapacağım.' diye düşündüm. Baktım torbada aynı benim ekmeğim gibi dört-beş ekmek var. O şahısla yirmi dört saat beraber gittik. Benim ayaklarım şişmişti. O dedi: 'Hududa yaklaştık, ben daha seninle gelemem. İleride Kafkaslar, Çerkezler var; onlar Türkçe bilir, seni huduttan geçirirler.' dedi. Ben düşündüm; doğru yoldan gidersem Ermeniler, Ruslar, onların dillerini bilmediğimden geri çevirirler. Ayrıca ince bir yol vardı. O ince yoldan yürüdüm. Akşam oldu, yol bir dağa çıktı. Orada yol falan yoktu. Şaşırdım. Baktım, orada dağda bir inek var, onu sürsem bir şenliğe rastlarım, dedim. İneği sürdüm sürdüm, bir mağaranın önünde durdu. 'Bre hayvan niye duruyorsun.' derken, baktım mağaradan bir pîr-i fânî âbid çıktı. Beni ismen cismen biliyordu. Bana 'Hoş geldin, ehlen ve sehlen!' dedi. 'Sen yorulmuşsun, açsın.' diye içeriye aldı. 'Benim ekmeğim falan yok. Bu ineği yaz-kış sağar, sütünü içerim.' dedi. Bana süt sağıp getirdi. Böyle lezzetli bir süt içmemiştim. O gece orada kaldım. Bana dedi ki: 'Sen Türkiye'ye gidersin. Türk kardeşlerime selâm edersin. Başlarında çok musibetler var. Üç şeye riayet etsinler: **1-** Kur'ân derslerine, **2-** Ezan-ı Muhammediyi daima yüksek sesle okusunlar. **3-** Cemaatten ayrılmasınlar.' dedi."[1]

Abdülvahid Tabakçı Ağabey anlatıyor:

– "Üstad Hazretleri, Kosturma'da esarette iken orada Tatar mahallesinden Tatarlar gelip kefil olarak mescitlerine alıyorlar. O mescitte kalırken, ona bakıyorlar. Üstad, kendisinin idamını isteyen savcının Tatar asıllı olduğunu öğrenince, 'Hakkımı helâl ettim. Kosturma'da Tatarlar bana sahip çıktılar. Tatar kadınlar elbiselerimi yıkarlar yemek getirirlerdi. Bunu savcıya bildir.' dedi. Ben de Üstad'ın bu sözlerini savcıya söyledim. Daha sonra, bir başka yerde mahkemelik olan Risale-i Nur talebelerinin beraatini istemiştir."

– Üstad Hazretleri demişti ki: "Bir gün Tatarların mescidinin yanında durmuş, nasıl buralardan firar edebilirim, diye düşünüyordum.

---

[1] Bkz: İhsan Atasoy, *Molla Hâmid Ekinci*, s. 90-94.

Mescidin içinde bulunan İmam Efendi pencereden bana: 'Yâ Said, şimdilik sırası değil; o içinden geçeni yapma!' dedi. Mescidin hocası, Allah'ın izniyle içimden geçeni bilmiş ve beni ikaz etmişti. Onun için 'Ümmet-i Muhammed içinde böyle insanlar var.' diye Allah'a hamdettim. Aradan bir müddet geçti. Yine dışta mescidin penceresine yakın bir yerde idim. İçeriden imam bana: 'Yâ Said, şimdi zamanıdır, o düşündüğün şeyi yap!' dedi. Ben de firara karar verdim."[1]

1990'ların başında Kosturma'ya giden Abdurrahim Dede, Tatar mahallesine gitti. Mescidin yanından geçen Volga Nehri'nin kabarıp büyük bir selin tesiriyle mescidi yıktığını söylemişler. Yeri ve avlusu belli. Kamera ile görüntülemiş. Üstad'ı gören çok yaşlı bir hanımla görüşmüş. O zaman on yaşlarında bir kız çocuğu olduğunu söyleyen yaşlı Tatar nine onun heybetinden çekindiklerini anlatıyordu. Bir sene sonra bu ninenin vefat ettiğini öğrendik. Abdurrahim Dede'nin, Volga Nehri'nin yanındaki bu mekâna bir mescit yapılması için Moskova müftüsüne bir teklifi olmuştu. Ama o zaman bu mümkün olmamıştı...

* * *

Fakat o Volga Nehri kenarındaki câmideki mezkûr gecenin vaziyeti bana bu kararı verdirmiş ki; "Bakıyye-i ömrümü mağaralarda geçireceğim. Bu insanların hayat-ı içtimâiyesine karışmak artık yeter. Madem sonunda yalnız kabre gideceğim; yalnızlığa alışmak için, şimdiden yalnızlığı ihtiyar edeceğim." demiştim.

Fakat, maatteessüf, İstanbul'daki ciddî ve çok ahbap ve İstanbul'un şâşaalı hayat-ı dünyeviyesi, hususan haddimden çok fazla bana teveccüh eden şân ü şeref gibi neticesiz şeyler, o kararımı muvakkaten bana unutturdular. Güyâ o gurbet gecesi, hayatımın gözünde nurlu siyahlıktı. Ve İstanbul'un beyaz şâşaalı gündüzü, o hayat gözümün nursuz beyazı idi ki, ileriyi göremedi, yine yattı. Tâ iki sene sonra Gavs-ı Geylânî, *Fethu'r-Rabbânî* kitabıyla tekrar gözümü açtırdı.[2]

---

[1] Bkz: Ömer Özcan, *Ağabeyler Anlatıyor* 3/32-34.

[2] Bkz: Abdülkadir Geylânî, *el-Fethu'r-Rabbânî*, s. 265.

İşte ey ihtiyar ve ihtiyareler! Biliniz ki; **ihtiyarlıktaki zaaf u acz, rahmet ve inâyet-i ilâhiyenin celbine vesîledir**. Ben kendi şahsımda çok hâdiselerle müşâhede ettiğim gibi, zeminin yüzündeki rahmetin cilvesi de gayet zâhir bir tarzda bu hakikati gösteriyor. Çünkü hayvanâtın en âciz ve en zayıfı, yavrulardır. Hâlbuki rahmetin en şirin ve en güzel cilvesine mazhar, yine onlardır. Bir ağacın başındaki yuvada bir yavrunun aczi; annesini en mutî (itaatkâr) bir nefer gibi, rahmetin cilvesi istihdam ediyor. Etrafı gezer, rızkını getirir. Ne vakit o yavru kanatlarının kuvvetlenmesiyle aczini unutsa, vâlidesi ona "Sen git rızkını ara." der, daha onu dinlemez.

İşte bu sırr-ı rahmet, yavruların hakkında cereyân ettiği gibi, zaaf u acz noktasında yavrular hükmüne geçen ihtiyarlar hakkında da câridir. Bana kanaat-i kat'iye verecek derecede tecrübeler vardır ki; nasıl çocukların aczlerine binâen rahmet tarafından rızıkları harika bir sûrette memeler musluklarından gönderiliyor ve akıttırılıyor; öyle de, masûmiyet kesbeden imanlı ihtiyarların rızıkları da, bereket sûretinde gönderiliyor. Hem bir hânenin bereket direği, o hânedeki ihtiyarlar olduğu; hem bir hâneyi belâlardan muhafaza edici, içindeki beli bükülmüş masum ihtiyarlar ve ihtiyareler bulunduğu[1](Hâşiye) hadîs-i şerifin bir parçası olan [2]لَوْلَا الشُّيُوخُ الرُّكَّعُ لَصُبَّ عَلَيْكُمُ الْبَلَاءُ صَبًّا yani, "Beli bükülmüş ihtiyarlarınız olmasaydı, belâlar sel gibi üzerinize dökülecekti." diye ferman etmekle, bu hakikati isbat ediyor.

İşte madem ihtiyarlıktaki zaaf u acz, bu derece rahmet-i ilâhiyenin celbine medârdır; ve madem Kur'ân-ı Hakîm

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۞ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا[3]

---

1 **Hâşiye:** Hadîsin tamamı: وَلَوْلاَ الْبَهَائِمُ الرُّتَّعُ وَالصِّبْيَانُ الرُّضَّعُ ilâ âhir... –ev kemâ kâl–

2 Ebû Ya'lâ, *Müsned* 11/287; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 22/309.

3 "(Rabbin şöyle buyurdu: Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin.) Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, "öff!" bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle.

âyetiyle, beş cihetle gayet mucizâne bir sûrette ihtiyar peder ve vâlideye karşı hürmete ve şefkate evlâdları davet ediyor; ve madem İslâmiyet dini, ihtiyarlara hürmet ve merhameti emrediyor;[1] ve madem insâniyet fıtratı, ihtiyarlara karşı hürmet ve merhameti iktizâ ediyor. Elbette biz ihtiyarlar, gençlik iştihasıyla olan muvakkat bir zevk-i maddî yerine, mânevî ve daimî ve mühim inâyet-i ilâhiyeden ve rikkat-i cinsiyeden gelen rahmet ve hürmet ve rahmet ve hürmetten neşet eden ezvâk-ı ruhaniyeyi alıyoruz. O hâlde biz bu ihtiyarlığımızı, yüz gençliğe değişmemeliyiz. Evet ben kendim sizi temin ediyorum ki: "Eski Said'in on senelik gençliğini bana verseler, ben şimdi Yeni Said'in bir senelik ihtiyarlığını vermeyeceğim." Ben ihtiyarlığımdan râzıyım, siz de râzı olmalısınız.

Bediüzzaman Hazretleri esaretten kurtulup İstanbul'a dönüyor. Ama muvakkaten Volga Nehri kenarındaki câmide 'Ömrümün kalan kısmını artık mağaralarda geçireceğim.' diye verdiği kararı unutur. Çünkü İstanbul'da şâşaalı bir karşılama, şan ve şeref kendisini beklemektedir. Aslında bunların hiçbirisi onu aldatacak şeyler değildir. Bu sözler Üstad'ın kendi muhasebesini yaptığı zaman söylediği şeylerdir. İstanbul'da içtimaî hayat itibariyle yapacağı işler olduğundan iki sene o çok ehemmiyetli hizmetlerini yerine getirmesi gerekiyordu. Pek çok eser yazıp neşretti. İngilizler'e karşı açıktan mücadele etti. İşgali reddetti. İngilizler'in aleyhine yazıp dağıttığı **Hutuvât-ı Sitte** isimli eseriyle fitnelerini protesto etti. Hep direndi. O vazifeleri bitince Abdülkadir Geylânî Hazretleri, **Fethu'r-Rabbânî** isimli eseriyle onu aslî vazifesine irşad etti.

Bütün mesele gençlik, şöhret gibi gaflet uykusunu kalınlaştıran felâketten kurtulmak ve Allah'ın rahmet ve inayetine mazhar olmaktır. Rahmet ve inayet-i İlâhiyenin celbine vesile de **"zaaf** ve **acz"**dir. Başta yavrular çok zayıf ve âciz oldukları için Allah'ın rahmetinin ve

---

Şefkatle, tevazu ile onlara kol kanat ger ve şöyle dua et: Yâ Rabbî, onlar küçüklüğümde nasıl beni ihtimamla yetiştirdilerse, ona mükâfat olarak sen de onlara merhamet buyur!" (İsrâ sûresi, 17/23-25).

[1] "İhtiyarlara hürmet ve saygı, küçüklere de sevgi ve merhamet göstermeyen bizden değildir." meâlindeki hadis-i şerif için bkz: Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/185, 207, 222; Hâkim, *Müstedrek* 1/131, 4/197; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 6/191; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 6/101.

inayetinin en şirin ve en güzel tecellîsine mazhardırlar. Bir ağacın başındaki yuvada bulunan âciz ve zayıf yavruyu beslemek için anne kuş bazen 1017 defa yiyecek aramaya gider. Bu 1017 sayısı gözlemlerle tesbit edilmiştir. Yavru kuvvetlenince aynı anne kuş onu yuvadan atar. Bu neyi gösterir? Ne kadar âciz ve zayıfsanız Allah'ın merhamet ve yardımı o kadar peşinizdedir. İşte masumiyet kazanan imanlı ihtiyarların âcizlikleri ve zayıflıkları da masum yavrular gibidir. Onun için Üstad Hazretleri: **"Elbette biz ihtiyarlar, gençlik iştihasıyla olan muvakkat, maddî bir zevk yerine, mânevî ve daimî ve mühim ilâhî inayet ve yardımdan ve hemcinsine şefkatten gelen rahmet ve hürmeti ve o rahmet ve hürmetten gelen ruhânî zevkleri alıyoruz. O halde biz bu ihtiyarlığımızı, yüz gençliğe değişmemeliyiz. Evet ben kendim sizi temin ediyorum ki: 'Eski Said'in on senelik gençliğini bana verseler, ben şimdi Yeni Said'in bir senelik ihtiyarlığını vermeyeceğim.' Ben ihtiyarlığımdan râzıyım, siz de râzı olmalısınız."** diyor.

Onuncu Rica

Bir zaman esaretten geldikten sonra, İstanbul'da bir-iki sene yine gaflet galebe etti. Siyaset havası, nazarımı nefsimden kaldırıp âfâka (dış dünyaya ait, kişiyi doğrudan ilgilendirmeyen meselelere) dağıtmış iken, bir gün İstanbul'un Eyüb Sultan kabristanının dereye bakan yüksek bir yerinde oturuyordum. İstanbul etrafındaki âfâka baktım. Birden, bakıyorum benim hususî dünyam vefat ediyor, bazı cihette ruh çekiliyor gibi bir hâlet-i hayaliye bana geldi. Dedim: "Acaba bu kabristanın mezar taşlarındaki yazıları mıdır ki, bana böyle hayal veriyor?" diye nazarımı çektim. Uzağa değil, o kabristana baktım, kalbime ihtar edildi ki:

"Bu senin etrafındaki kabristanın, yüz İstanbul, içinde vardır. Çünkü yüz defa İstanbul buraya boşalmış. Bütün İstanbul'un halkını buraya boşaltan bir Hâkim-i Kadîr'in (her şeye hükmeden, sonsuz ve sınırsız kudret sahibi Hz. Allah'ın) hükmünden kurtulup müstesnâ kalamazsın, sen de gideceksin."

Ben kabristandan çıkıp, bu dehşetli hayal ile Sultan Eyüb

Câmii'nin mahfelindeki[1] küçük bir odaya çok defa girdiğim gibi, bu defa da girdim. Düşündüm ki; ben üç cihette misafirim; bu menzilcikte misafir olduğum gibi, İstanbul'da da misafirim, dünyada da misafirim. Misafir, yolunu düşünmeli. Nasıl ki bu odadan çıkacağım, bir gün de İstanbul'dan da çıkacağım, diğer bir gün de dünyadan çıkacağım.

İşte bu hâlette, gayet rikkatli (acımaklı) ve firkatli, elemli bir hüzün ve gam kalbime, başıma çöktü. Çünkü ben yalnız bir-iki dostu kaybetmiyorum; İstanbul'da binler sevdiğim dostlarımdan müfârakat (ayrılmak) gibi, çok sevdiğim İstanbul'dan da ayrılacağım. Dünyada yüz binler dostlarımdan iftirâk (ayrılık) gibi, çok sevdiğim ve müptelâ olduğum o güzel dünyadan da ayrılacağım, diye düşünürken, yine kabristanın o yüksek yerine gittim. Ara sıra sinemaya ibret için gittiğimden; bana, İstanbul içindeki insanlar, o dakikada sinemada geçmiş zamanın gölgelerini hazır zamana getirmek cihetiyle, ölmüş olanları ayakta gezer sûretinde gösterdikleri gibi aynen ben de o vakit gördüğüm insanları, ayakta gezen cenazeler vaziyetinde gördüm. Hayalime dedim ki: "Madem bu kabristanda olanlardan bir kısmı sinemada gezer gibi görülüyor; ileride katiyen bu kabristana girecekleri, girmiş gibi gör; onlar da cenazelerdir, geziyorlar."

Birden **Kur'ân-ı Hakîm'in nuruyla** ve **Gavs-ı Âzam Şeyh-i Geylânî Hazretlerinin irşadıyla**, o hazîn hâlet, sürurlu ve neşeli bir vaziyete inkılâp etti. Şöyle ki:

O hazîn (hüzünlü) hâle karşı Kur'ân'dan gelen nur böyle ihtar etti ki; senin, şimal-i şarkîde (kuzeydoğu), Kosturma'daki gurbetinde biriki esir zâbit dostun vardı. Bu dostların her hâlde İstanbul'a gideceklerini biliyordun. Sana birisi dese idi: "Sen İstanbul'a mı gideceksin, yoksa burada mı kalacaksın?" Elbette zerre miktar aklın varsa, İstanbul'a ferah ve sürurla gitmesini kabul edecektin. Çünkü bin birden dokuz yüz doksan dokuz ahbabın İstanbul'dadırlar. Burada biriki tane kalmış, onlar da oraya gidecekler. Senin için İstanbul'a git-

[1] **Mahfel:** Camilerdeki hususî bölüm, oda.

mek; hazîn bir firâk, elîm bir iftirâk değil. Hem de geldin, memnun olmadın mı? O düşman memleketindeki pek karanlık uzun gecelerinden ve pek soğuk fırtına kışlarından kurtuldun. Bu güzel, dünya cenneti gibi İstanbul'a geldin.

Aynen öyle de; senin küçüklüğünden bu yaşına kadar, sevdiklerinden yüzde doksan dokuzu sana dehşet veren kabristana göçmüşler. Bu dünyada kalan bir-iki dostun var, onlar da oraya gidecekler. Dünyada vefatın firâk değil, visâldir; o ahbaplara kavuşmaktır. Onlar, yani o ervâh-ı bâkiye, eskimiş yuvalarını toprak altında bırakıp bir kısmı yıldızlarda, bir kısmı âlem-i berzah (kabir âlemi) tabakâtında geziyorlar diye ihtar edildi.

Evet, bu hakikati, Kur'ân ve iman o derece kat'î bir sûrette isbât etmiştir ki; bütün bütün kalbsiz, ruhsuz olmazsa veyahut dalâlet kalbini boğmamış ise, görüyor gibi inanmak gerektir. Çünkü bu dünyayı hadsiz envâ-ı lütuf ve ihsânıyla böyle tezyin edip (süsleyip) mükrimâne (ikram edercesine) ve şefikâne (şefkatlice) rubûbiyetini gösteren ve tohumlar gibi en ehemmiyetsiz cüz'î şeyleri dahi muhafaza eden bir Sâni-i Kerîm ve Rahîm; masnûâtı içinde en mükemmel ve en câmi, en ehemmiyetli ve en çok sevdiği masnûu olan insanı, elbette ve bilbedâhe sûreten göründüğü gibi böyle merhametsiz, âkıbetsiz idam etmez, mahvetmez, zâyi etmez. Belki bir çiftçinin toprağa serptiği tohumlar gibi, başka bir hayatta sünbül vermek için, Hâlık-ı Rahîm o sevgili masnûunu bir rahmet kapısı olan toprak altına muvakkaten atar.[1](Hâşiye)

İşte bu ihtâr-ı Kur'ânî'yi aldıktan sonra, o kabristan, İstanbul'dan ziyade bana ünsiyetli oldu. Halvet ve uzlet[2], bana sohbet ve muâşeretten (insanlarla bir arada yaşamaktan) daha ziyade hoş geldi. Ben de Boğaz tarafındaki Sarıyer'de, bir halvethâne kendime buldum. Gavs-ı

---

[1] **Hâşiye:** Bu hakikat; iki kere iki dört eder derecesinde sâir risalelerde, hususan Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Sözler'de isbat edilmiştir.

[2] **Halvet ve Uzlet:** Bir kenara çekilme, tek başına kalma. Tas.: Mâsivâdan (Hak'tan gayrı her şey) uzaklaşarak kalb ve ruhun kendine özgü dinamikleri ile Allah'a yönelme.

Âzam (kaddesallâhu sırrah) *Fethu'r-Rabbânî*'siyle, bana bir üstad ve tabip ve mürşid olduğu gibi, İmam Rabbânî de (kaddesallâhu sırrah) *Mektubât*'ıyla, bir enîs, bir müşfik, bir hoca hükmüne geçti. O vakit ihtiyarlığa girdiğimden ve medeniyetin ezvâkından çekildiğimden ve hayat-ı içtimâiyeden sıyrıldığımdan pek çok memnun oldum. Allah'a şükrettim.

İşte, ey benim gibi ihtiyarlık içine giren ve ihtiyarlığın ihtarıyla vefatı çok tahattur eden (hatırlayan) zâtlar! Kur'ân'ın verdiği ders-i iman nuruyla, ihtiyarlığı ve vefatı ve hastalığı hoş görmeliyiz, belki bir cihette sevmeliyiz. *Madem iman gibi hadsiz derecede kıymettar bir nimet bizde vardır; ihtiyarlık da hoştur, hastalık da hoştur, vefat da hoştur. Nâhoş bir şey varsa; o da günahtır, sefâhettir* (eğlence düşkünlüğü ve beyinsizliktir), *bid'atlardır, dalâlettir.*

Hem **Dokuzuncu** hem de **Onuncu Rica**'da Şeyh Abdülkadir Geylânî'nin irşadından bahsediliyor. **Necmeddin Şahiner** ağabey bu mesele ile ilgili olarak **Ali-Cemile Balaban** ailesinden bahsederken diyor ki: "Sarıyer'in Fıstıklıbağlar semtinde mütevâzı ahşap bir hane, Asrın Sultanı'na menzil olmuş, mekân olmuştu. Bediüzzaman, İstanbul'da kaldığı 1918-1922 yıllarında muhtelif zamanlarda gelip burada kalıyordu. Abdülkadir Geylânî Hazretleri, bu evde **Fütûhu'l-Gayb** (veya Fethu'r-Rabbânî) adlı kitabıyla Eski Said'i Yeni Said'e çevirmişti. Bu hâdiseden otuz yıl sonra Üstad Bediüzzaman, İnebolu eşrafından ve Nur talebesi Selâhaddin Çelebi ile birlikte Sirkeci'deki Akşehir Palas Oteli'nden bir taksi tutarak ziyarete gitmişlerdi. Bu bahsi yıllar evvelki tesbitlerimizle 'Nurs Yolu'nda **'Fıstıklıbağlar'da Bir Ev'** başlığı altında yazmıştık."[1]

Üstad Hazretleri, **Sözler** kitabında –muhtemelen– bu mesele ile ilgili olarak şöyle demektedir:

"Ey dünya-perest, dünya hayatına âşık ve ahsen-i takvim sırrından gâfil insan! Şu dünya hayatının hakikatini hayâlî bir vâkıada Eski Said görmüş. Onu Yeni Said'e döndürmüş olan şu temsîlî vâkıayı dinle:

---

1 Bkz: *Son Şahitler* 1/225.

Gördüm ki, ben bir yolcuyum. Uzun bir yola gidiyorum. Yani gönderiliyorum. Efendim olan zât, bana tahsis ettiği altmış altından tedricen birer miktar para veriyordu. Ben de sarf edip pek eğlenceli bir hana geldim. O handa bir gece içinde on altını kumara-mumara, eğlencelere ve şöhret-perestlik yoluna sarf ettim. Sabahleyin elimde hiçbir para kalmadı. Bir ticaret edemedim. Gideceğim yer için bir mal alamadım. Yalnız o paradan bana kalan elemler, günahlar ve eğlencelerden gelen yaralar, bereler, kederler benim elimde kalmıştı. Birden ben o hazîn hâlette iken orada bir adam peyda oldu. Bana dedi ki:

– 'Bütün bütün sermayeni zâyi ettin. Tokada da müstahak oldun. Gideceğin yere de iflas etmiş olarak elin boş gideceksin. Fakat aklın varsa, tövbe kapısı açıktır. Bundan sonra sana verilecek bâki kalan on beş altından her eline geçtikçe yarısını ihtiyaten muhafaza et. Yani gideceğin yerde sana lâzım olacak bazı şeyleri al.'

Baktım nefsim râzı olmuyor.

– 'Üçte birisini' dedi.

Ona da nefsim itaat etmedi. Sonra:

– 'Dörtte birisini' dedi.

Baktım nefsim mübtelâ olduğu âdetini terk edemiyor. O adam hiddetle yüzünü çevirdi, gitti...

Birden o hâl değişti. Baktım ki, ben tünel içinde düşer gibi bir süratle giden bir tren içindeyim. Telaş ettim. Fakat ne çâre ki, hiçbir tarafa kaçılmaz. Garâibden olarak o trenin iki tarafında pek câzibeli çiçekler, leziz meyveler görünüyordu. Ben de akılsız acemiler gibi onlara bakıp elimi uzattım. O çiçekleri koparmak, o meyveleri almak için çalıştım. Fakat o çiçekler ve meyveler, dikenli-mikenli, temas sırasında elime batıyor, kanatıyor. Trenin gitmesiyle ayrılıktan da elimi parçalıyorlar. Bana pek pahalı düşüyorlardı. Birden trendeki bir hademe:

– 'Beş kuruş ver, sana o çiçek ve meyvelerden istediğin kadar vereceğim. Beş kuruş yerine elin parçalanmasıyla yüz kuruş zarar ediyorsun. Hem de ceza var, izinsiz koparamazsın.' dedi.

Birden sıkıntıdan, ne vakit tünel bitecek diye başımı çıkarıp ileriye baktım. Gördüm ki, tünel kapısı yerine çok delikler görünüyor. O uzun trenden o deliklere adamlar atılıyorlar. Benim karşıma denk

gelen bir delik gördüm. İki tarafında iki mezar taşı dikilmiş. Merak ile dikkat ettim. O mezar taşında büyük harflerle 'Said' ismi yazılmış gördüm. Teessüf ve hayretimden 'Eyvah!' dedim. Birden o han kapısında bana nasihat eden zâtın sesini işittim.

– Aklın başına geldi mi, dedi.

– 'Evet geldi fakat kuvvet kalmadı, çare yok...' dedim.

– 'Tevbe et, tevekkül et!' dedi.

– 'Ettim!' dedim. Ayıldım. Eski Said kaybolmuş. Yeni Said olarak kendimi gördüm.

İşte o hayalî vâkıayı –Allah hayretsin– bir-iki kısmını ben tabir edeceğim. Sâir cihetleri sen kendin tâbir et:

O **yolculuk** ise; ruhlar âleminden, ana karnından, gençlikten, ihtiyarlıktan, kabirden, berzahtan, haşirden, köprüden geçen ebedî saadet tarafına bir yolculuktur. O **altmış altın** ise, ***60 sene ömürdür ki***; bu vâkıayı gördüğüm vakit kendimi kırk beş yaşımda tahmin ediyordum. Senedim yok, fakat geri kalan ***on beşinden yarısını âhirete sarf etmek için Kur'ân-ı Hakîm'in hâlis bir talebesi beni irşad etti***. O **han** ise, benim için İstanbul imiş. O **tren** ise, zamandır. Her bir yıl, bir vagondur. O **tünel** ise, dünya hayatıdır. O **dikenli çiçekler ve meyveler** ise, meşru olmayan lezzetler ve haram eğlencelerdir ki; temas esnasında yok olup gitmelerini tasavvur etmekten gelen elem, kalbi kanatıyor. Ayrılık esnasında da parçalıyor. Cezayı da çektiriyor.

Tren hademesi demişti: 'Beş kuruş ver, onlardan istediğin kadar vereceğim.' Onun tâbiri şudur ki: *'İnsanın helâlden çalışıp kazanmasıyla meşru dairede gördüğü zevkler, lezzetler, keyfine kâfidir. Harama girmeye ihtiyaç bırakmaz.'* Sair kısımları den tabir edebilirsin."[1]

(Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

On Birinci Rica

Esaretten geldikten sonra, İstanbul'da Çamlıca Tepesi'nde bir köşkte, merhum biraderzâdem Abdurrahman ile beraber oturuyorduk. Bu hayatım, hayat-ı dünyeviye cihetinde bizim gibilere

[1] Bkz.: Sözler, Yirmi Üçüncü Söz *(2. Mebhas, 3. Nükte).*

en mes'ûdâne bir hayat sayılabilirdi. Çünkü esaretten kurtulmuştum. Dâru'l-Hikmet'te meslek-i ilmiyeme münasip en âlî bir tarzda neşr-i ilme muvaffakiyet vardı. Bana teveccüh eden haysiyet ve şeref, haddimden çok fazla idi. Mevkice İstanbul'un en güzel yeri olan Çamlıca'da oturuyordum. Hem her şeyim mükemmeldi. Merhum biraderzâdem Abdurrahman gibi gayet zeki, fedâkâr, hem bir talebe, hem hizmetkâr, hem kâtip, hem evlâd-ı mâneviyem beraberdi. Dünyada herkesten ziyade kendimi mesûd bilirken aynaya baktım; saçımda, sakalımda beyaz kılları gördüm.

Birden esarette, Kosturma'daki câmideki intibâh-ı ruhî (ruhî uyanış) yine başladı. Onun eseri olarak, kalben merbut (bağlı) olduğum ve medâr-ı saadet-i dünyeviye (dünya mutluluğunun sebebi) zannettiğim hâlâtı, esbâbı tetkike başladım. Hangisini tetkik ettimse, baktım ki; çürüktür, alâkaya değmiyor, aldatıyor. O sıralarda en sadâkatli zannettiğim bir arkadaşımda, umulmadık bir sadâkatsizlik ve hatıra gelmez bir vefasızlık gördüm. Hayat-ı dünyeviyeden bir ürkmek geldi. Kalbime dedim: "Acaba ben bütün bütün aldanmış mıyım? Görüyorum ki; hakikat noktasında acınacak hâlimize, pek çok insanlar gıbta ile bakıyorlar. Bütün bu insanlar dîvâne mi olmuşlar, yoksa şimdi ben dîvâne mi oluyorum ki, bu dünya-perest insanları dîvâne görüyorum?"

Her ne ise... Ben, ihtiyarlığın verdiği şiddetli intibâh cihetinde, en evvel alâkadar olduğum fânî şeylerin fânîliğini gördüm. Kendime de baktım, nihayet-i aczde gördüm. O vakit, bekâ isteyen ve bekâ tevehhümüyle (zannıyla) fânîlere müptelâ olan ruhum bütün kuvvetiyle dedi ki: "Madem cismen fânîyim, bu fânîlerden bana ne hayır gelebilir? Madem ben âcizim, bu âcizlerden ne bekleyebilirim? Benim derdime çare bulacak bir Bâkî-i Sermedî, bir Kadîr-i Ezelî lâzım." diyerek taharriye (araştırmaya) başladım.

O vakit, her şeyden evvel, eskiden beri tahsil ettiğim ilme müracaat edip, bir teselli, bir rica aramaya başladım. Maatteessüf o vakte kadar ulûm-u felsefeyi, ulûm-u İslâmiye ile beraber havsalama (zih-

nime) doldurup o ulûm-u felsefeyi pek yanlış olarak maden-i tekemmül (ilerleme, kemâle erme kaynağı) ve medâr-ı tenevvür (aydınlanma sebebi, vesilesi) zannetmiştim. Hâlbuki o felsefî meseleler ruhumu çok fazla kirletmiş ve terakkiyât-ı mâneviyemde (mânevî ilerlemelerimde, yükselişlerimde) engel olmuştu.

Birden, Cenâb-ı Hakk'ın rahmet ve keremiyle **Kur'ân-ı Hakîm'deki hikmet-i kudsiye** imdada yetişti. Çok risalelerde beyân edildiği gibi; o felsefî meselelerin kirlerini yıkadı, temizlettirdi.

Ezcümle (bu cümleden olarak), fünûn-u hikmetten (felsefe bilimlerinden) gelen zulümât-ı ruhiye (ruhî karanlıklar), ruhumu kâinata boğduruyordu. Hangi cihete baktım, nur aradım; o meselelerde nur bulamadım, teneffüs edemedim. Tâ Kur'ân-ı Hakîm'den gelen ve لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1] cümlesiyle ders verilen tevhid, gayet parlak bir nur olarak bütün o zulümâtı dağıttı; rahatla nefes aldım. Fakat nefis ve şeytan, ehl-i dalâlet ve ehl-i felsefeden aldıkları derse istinâd ederek, akıl ve kalbe hücum ettiler. Bu hücumdaki münâzarât-ı nefsiye (insanın kendi nefsiyle yaptığı tartışmalar, iç münâkaşalar), –lillâhilhamd– kalbin muzafferiyetiyle neticelendi. Çok risalelerde kısmen o münazaralar yazılmış. Onlara iktifa edip, burada yalnız binde bir muzafferiyet-i kalbiyeyi göstermek için, binler burhandan bir tek burhan beyân edeceğim. Tâ ki, gençliğinde hikmet-i ecnebiye veya fünûn-u medeniye (modern bilimler) nâmı altındaki kısmen dalâlet, kısmen mâlâyâniyat meseleleriyle (faydasız ve boş şeylerle) ruhunu kirletmiş, kalbini hasta etmiş, nefsini şımartmış bir kısım ihtiyarların ruhunda temizlik yapsın. Tevhid hakkında şeytan ve nefsin şerrinden kurtulsun. Şöyle ki:

Ulûm-u felsefiyenin vekâleti nâmına nefsim dedi ki:

"Bu kâinattaki eşyanın tabiatıyla bu mevcûdâta müdahaleleri var. Her şey bir sebebe bakar. Meyveyi ağaçtan, hububatı topraktan istemeli. En cüz'î, en küçük bir şeyi de Allah'tan istemek ve Allah'a yalvarmak ne demektir?"

---

[1] "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...).

O vakit nur-u Kur'ân ile sırr-ı tevhid, şu gelecek sûrette inkişaf etti. Kalbim o mütefelsif (felsefeye çok dalmış, filozoflaşmış) nefsime dedi:

En cüz'î ve en küçük şey, en büyük şey gibi, doğrudan doğruya bütün bu kâinat Hâlıkının kudretinden gelir ve hazinesinden çıkar. Başka sûrette olamaz. Esbap ise bir perdedir. Çünkü en ehemmiyetsiz ve en küçük zannettiğimiz mahlûklar, bazen sanat ve hilkat cihetinde en büyüğünden daha büyük olur. Sinek tavuktan sanatça ileri geçmezse de, geri de kalmaz. Öyle ise büyük küçük tefrik edilmeyecek. Ya bütünü esbâb-ı maddiyeye taksim edilecek veyahut bütünü birden bir tek Zât'a verilecektir. Birinci şık muhâl (imkânsız) olduğu gibi, bu şık vâciptir (gerekli, kesindir), zarurîdir. Çünkü bir tek Zât'a, yani bir Kadîr-i Ezelî'ye verilse; madem bütün mevcûdâtın intizamat (intizamlar, ahenkler) ve hikmetleriyle vücûdu kat'î tahakkuk eden ilmi, her şeyi ihata ediyor (kuşatıyor); ve madem ilminde her şeyin miktarı taayyün ediyor; ve madem bilmüşâhede her vakit hiçten, nihayetsiz sühûletle, nihayetsiz sanatlı masnûlar vücûda geliyor; ve madem o Kadîr-i Alîm'in bir kibrit çakar gibi emr-i kün feyekûn[1] ile hangi şey olursa olsun îcâd edebildiğini, hadsiz kuvvetli deliller ile, çok risalelerde beyân ettiğimiz ve hususan Yirminci Mektup ve Yirmi Üçüncü Lem'a'nın âhirinde isbat edildiği gibi, hadsiz bir kudreti var. Elbette, bilmüşâhede görülen hârikulâde sühûlet ve kolaylık, o ihata-yı ilmiyeden ve azamet-i kudretten geliyor.

Meselâ, nasıl ki göze görülmeyen eczâlı bir mürekkeple yazılan bir kitaba, o yazıyı göstermeye mahsus bir eczâ sürülse; o koca kitab, birden her bir göze vücûdunu gösterip kendini okutturur. Aynen öyle de; o Kadîr-i Ezelî'nin ilm-i muhîtinde, her şeyin sûret-i mahsusası (kendine has şekil, görünütüsü) bir miktar-ı muayyen (belirli miktar) ile taayyün ediyor. O Kadîr-i Mutlak emr-i kün feyekûn ile, o hadsiz kudretiyle ve nâfiz (tesirli, nüfuz eden) iradesiyle, o yazıya sürülen eczâ gibi, gayet kolay ve sühûletle kudretin bir cilvesi olan kuvvetini o

[1] "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...).

mâhiyet-i ilmiyeye sürer, o şeye vücûd-u hâricî (duyu organları ile kavranılan şehâdet âlemine girmiş, müstakil varlık) verir; göze gösterir, nukûş-u hikmetini okutturur.

Eğer bütün eşya birden o Kadîr-i Ezelî'ye ve Alîm-i Külli Şey'e (her şeyi bilen Hz. Allah'a) verilmezse; o vakit sinek gibi en küçük bir şeyin vücûdunu, dünyanın ekser nev'ilerinden hususî bir mîzan ile toplamak lâzım gelmekle beraber, o küçük sineğin vücûdunda çalışan zerreler o sineğin sırr-ı hilkatini ve kemâl-i sanatını bütün dekâikiyle (incelikleriyle) bilmekle olabilir. Çünkü esbâb-ı tabiiye ile esbâb-ı maddiye, bilbedâhe (apaçık, besbelli) ve umum ehl-i aklın ittifâkıyla, hiçten îcâd edemez. Öyle ise, her hâlde onlar îcâd etse, elbette toplayacak. Madem toplayacak, hangi zîhayat olursa olsun, ekser anâsır (unsurlar, elementler) ve envâından numûneler, içinde vardır. Âdetâ kâinatın bir hülâsası, bir çekirdeği hükmündedir. Elbette, o hâlde bir çekirdeği bütün bir ağaçtan, bir zîhayatı bütün rûy-u zeminden (yeryüzü) ince elekle eleyip ve en hassas bir mîzan ile ölçüp toplattırmak lâzım geliyor. Ve madem esbâb-ı tabiiye (tabiî, doğal sebepler) cahildir, câmiddir (cansızdır); bir ilmi yoktur ki bir plân, bir fihriste, bir model, bir program takdir etsin, ona göre mânevî kalıba gelen zerrâtı eritip döksün; tâ dağılmasın, intizamını bozmasın. Hâlbuki her şeyin şekli, hey'eti (yapı ve biçimi) hadsiz tarzlarda olabildiği için, hadsiz hadd ü hesaba gelmez eşkâller, miktarlar içinde, bir tek şekil ve miktarda sel gibi akan anâsırın zerreleri dağılmayarak, muntazaman, miktarsız, kalıpsız birbiri üstünde kitle hâlinde durdurmak ve zîhayata muntazam bir vücûd vermek; ne derece imkândan, ihtimâlden, akıldan uzak olduğu görünüyor. Elbette kimin kalbinde körlük yoksa, görür.

Evet bu hakikate binâen, إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ[1] bu âyet-i azîmenin sırrıyla[2](Hâşiye) bütün esbâb-ı maddiye toplansa, onların ihtiyarları da olsa, bir tek sineğin vücûdunu ve o

---

[1] Hac sûresi, 22/73.

[2] **Hâşiye:** Yani "Allah'tan başka bütün çağırdığınız ve ibâdet ettiğiniz şeyler toplansalar, bir sineği halk edemezler."

vücûdun cihâzâtını mîzan-ı mahsusla (özel, hassas ölçüyle) toplayamazlar. Toplasalar da, o vücûdun miktar-ı muayyenesinde durduramazlar. Durdursalar da, daima tazelenmekte olan ve o vücûda gelip çalışan zerrâtı, muntazaman çalıştıramazlar. Öyle ise; bilbedâhe esbap, bu eşyaya sahip çıkamazlar. Demek Sahib-i Hakikî'leri başkadır.

Evet, öyle bir Sahib-i Hakikî'leri var ki, مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1] âyetinin sırrıyla, bütün zeminin yüzündeki zîhayatı, bir sineğin ihyâsı kadar kolay yapar. Bir baharı, bir tek çiçek kolaylığında îcâd eder. Çünkü toplamaya muhtaç değil. Emr-i kün feyekûn'e[2] mâlik olduğundan ve her baharda hadsiz mevcûdât-ı bahariyenin madde-i unsuriyesinden (meydana getirildiği asıl maddesinden) başka, hadsiz sıfât ve ahvâl ve eşkâllerini hiçten îcâd ettiğinden ve ilminde her şeyin plânı, modeli, fihristesi ve programı taayyün ettiğinden ve bütün zerrât O'nun ilim ve kudreti dairesinde hareket ettiklerinden, kibrit çakar gibi her şeyi nihayet kolaylıkla îcâd eder. Ve hiçbir şey, zerre miktar hareketini şaşırmaz. Seyyârât mutî (itaatkâr) bir ordusu olduğu gibi, zerrât dahi muntazam bir ordusu hükmüne geçer. Madem o kudret-i ezeliyeye istinâden hareket ediyorlar ve o ilm-i ezelînin düsturuyla çalışıyorlar; işte o eserler, o kudrete göre vücûda gelir. Yoksa o küçük, ehemmiyetsiz şahsiyetlerine bakmakla o eserler küçülmez. O kudrete intisap kuvvetiyle bir sinek, bir Nemrud'u gebertir.[3] Karınca, Firavun'un sarayını harap eder. Zerre gibi küçük çam tohumu, dağ gibi koca bir çam ağacının yükünü omuzunda taşıyor. Bu hakikati çok risalelerde isbat ettiğimiz gibi, nasıl ki bir nefer, askerlik vesikasıyla padişaha intisap noktasında yüz bin defa kendi kuvvetinden fazla, bir şahı esir etmek gibi eserlere mazhar olur. Öyle de, her şey, o kudret-i ezeliyeye intisabıyla, yüz bin defa esbâb-ı tabiiyenin fevkinde mucizât-ı sanata mazhar olabilir.

---

1 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28).

2 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...).

3 İbn-i Kesîr, *Bidâye* 1/140-141.

Elhâsıl: Her şeyin nihayet derecede hem sanatlı, hem sühûletli vücudu gösteriyor ki, muhît (ihata eden, kuşatan) bir ilim sahibi olan bir Kadîr-i Ezelî'nin eseridir. Yoksa yüz bin muhâl (imkânsız) içinde, değil vücûda gelmek, belki imkân (olabilirlik, mümkün olma) dâiresinden çıkıp, imtinâ (imkânsızlık, mümkün olmayış) dâiresine girecek ve mümkün sûretinden çıkıp, mümtenî (imkânsız) mâhiyetine girecek ve hiçbir şey vücûda gelmeyecek, belki de vücûda gelmesi muhâl olacaktır.

İşte bu gayet ince ve gayet kuvvetli ve gayet derin ve gayet zâhir bir burhan ile şeytanın muvakkat bir şâkirdi ve ehl-i dalâletin ve ehl-i felsefenin bir vekili olan nefsim sustu. Ve, –lillâhilhamd– tam imana geldi. Ve dedi ki:

Evet, bana öyle bir Hâlık ve Rab lâzım ki, en küçük hâtırat-ı kalbimi (kalbime gelen duyguları, fikirleri) ve en hafî (gizli) niyazımı bilecek ve en gizli ihtiyâc-ı ruhumu yerine getirdiği gibi, bana saadet-i ebediyeyi vermek için, koca dünyayı âhirete tebdil edecek[1] ve bu dünyayı kaldırıp âhireti yerine kuracak; hem sineği halk ettiği gibi semâvâtı da îcâd edecek, hem güneşi semânın yüzüne bir göz olarak çaktığı gibi bir zerreyi de göz bebeğimde yerleştirecek bir kudrete mâlik olsun. Yoksa sineği halk edemeyen, hâtırat-ı kalbime müdahale edemez, niyaz-ı ruhumu işitemez. Semâvâtı halk etmeyen, saadet-i ebediyeyi bana veremez. Öyle ise, benim Rabbim O'dur ki; hem hâtırat-ı kalbimi ıslah eder, hem cevv-i havayı (gökyüzünü) bulutlarla bir saatte doldurup boşalttığı gibi, dünyayı âhirete tebdil edip, cenneti yapıp, kapısını bana açar; "Haydi, gir!" der.

İşte, ey nefsim gibi bedbahtlık neticesinde bir kısım ömrünü nursuz felsefî ve ecnebî fünûnuna sarf eden ihtiyar kardeşlerim! Kur'ân'ın lisânındaki mütemâdiyen لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ferman-ı kudsiyesinden ne kadar kuvvetli ve ne kadar hakikatli ve hiçbir cihette sarsılmaz ve zedelenmez ve tagayyür etmez (değişmez) kudsî bir rükn-ü imanîyi (imanın esasını, temelini) anlayınız ki, nasıl bütün mânevî zulümâtı dağıtır ve mânevî yaraları tedavi eder!

---

[1] Dünyanın kaldırılıp yerine âhiret yurdunun ikame edileceğini gösteren âyet-i kerîme için bkz: İbrahim sûresi, 14/48.

Bu uzun macerayı, ihtiyarlığımın rica kapıları içinde derci, âdetâ ihtiyarımla olmadı. İstemiyordum, belki usandıracak diye çekiniyordum. Fakat, bana yazdırıldı diyebilirim. Her ne ise, sadede dönüyorum.

Saç ve sakalımdaki beyaz kılların ve bir vefadârın sadâkatsizliği neticesinde o şâşaalı ve zâhiren tatlı ve süslü İstanbul'un hayat-ı dünyeviyesinin ezvâkından bana bir nefret geldi. Nefis, meftun olduğu ezvâkın yerinde mânevî ezvâk aradı. Bu ehl-i gafletin nazarında soğuk ve ağır ve nâhoş görünen ihtiyarlıkta, bir teselli, bir nur istedi. Felillâhilhamd, Cenâb-ı Hakk'a yüz bin şükür olsun, bütün o hakikatsiz, tatsız, âkıbetsiz ezvâk-ı dünyeviye yerine; hakikî, dâimî ve tatlı ezvâk-ı imaniyeyi لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ 'da ve nur-u tevhidde bulduğum gibi, ehl-i gafletin nazarında soğuk ve sakil (ağır) görünen ihtiyarlığı, o nur-u tevhid ile çok hafif ve hararetli ve nurlu gördüm.

Ey ihtiyar ve ihtiyareler! Madem sizlerde iman var ve madem imanı ışıklandıran ve inkişaf ettiren namaz ve niyaz var; ihtiyarlığınıza ebedî bir gençlik nazarıyla bakabilirsiniz. Çünkü onunla ebedî bir gençlik kazanabilirsiniz. Hakikî soğuk ve sakil ve çirkin ve zulmetli ve elemli olan ihtiyarlık ise; ehl-i dalâletin ihtiyarlıklarıdır, belki de onların gençlikleridir. Onlar ağlamalı, onlar "Vâesefâ, vâ-hasretâ!" demeli. Sizler, ey muhterem imanlı ihtiyarlar! اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ[1] deyip mesrûrâne şükretmelisiniz.

Üstad Hazretleri, Rusya'daki esaretten kurtulup İstanbul'a gelince, Çamlıca Tepesi'nde Yusuf İzzeddin Paşa'nın köşkünde ağabeyi Abdullah Nursî'nin oğlu Abdurrahman Nursî ile beraber kalıyordu. Ayrıca burası İstanbul'da ilk kaloriferin döşendiği mekândı. Kendisine çok saygılı olan ve her gördüğünde elini öpen Genelkurmay Başkanı Enver Paşa'nın teklifi ile o zaman Meşihat'a bağlı Dâru'l-Hikmet'te vazife görüyordu. İlmî konumuna uygun şekilde ilmî çalışmalar yapıyor, eserler neşrediyordu. Dehâ derecesinde zekâya mâlik, Üstad'a çok bağlı, mânevî evlad, fedakâr, hizmetkâr, kâtiplik hizmetleri de

[1] "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." (Bkz: Tirmizî, *Deavât* 128; Ebû Dâvûd, *Edeb* 97, 98; İbn-i Mâce, *Edeb 55*, *Duâ* 2; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/117).

veren Abdurrahman ile güzel bir hayat sürerken, kendisini dünyada herkesten çok mesud bilirken saçındaki-sakalındaki beyaz kılları aynada görünce Kosturma'da Tatar câmiindeki ruhî uyanış, onu tamamen âhirete yönelik derin bir muhasebeye sevk ediyor. Dünyanın tutarsızlığını ve çürüklüğünü hakkalyakîn şekilde görüyor. Bâkî-i Hakikî Cenâb-ı Hakk'a yöneliyor. Felsefî ilimlerin karanlık noktalarının, ruhunu kâinata boğdurmasına, içini kirletmesine, mânevî yükselişlere engel olmasına karşılık Kur'ân'ın kudsî hikmetine dayanarak bütün o felsefi meselelerin kirlerinden temizleniyor. Zihnini onlardan silkeleyip ümmiyet sâfiyet ve temiziliği içinde her bir kelimesi bir melek-i nâtık (konuşan melek) olan Kur'ân'a gerçek bir muhatap oluyor. Her bir âyetin bütün kâinatı kuşattığına şahit oluyor. لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ cümlesiyle ders verilen tevhidin parlak nurunun bütün karanlıkları dağıttığını görüyor. "Kün feyekûn" sırrının azamet ve ihtişamını iliklerine kadar hissediyor. *"Allah'tan başka bütün çağırdığınız ve ibâdet ettiğiniz şeyler toplansalar, bir sineği halk edemezler."* (Hac, 22/73) hakikatini elle tutulur, gözle görülür tarzda fark ediyor. Ve imanlı ihtiyar kadın-erkek herkese şöyle seslenerek meseleyi hitama erdiriyor: **"Madem sizlerde iman var ve madem imanı ışıklandıran ve inkişaf ettiren namaz ve niyaz var; ihtiyarlığınıza ebedî bir gençlik nazarı ile bakabilirsiniz. Çünkü onunla ebedî bir gençlik kazanabilirsiniz."**

On İkinci Rica

Bir zaman Isparta vilâyetinin Barla nâhiyesinde nefiy (sürgün) nâmı altında, işkenceli bir esaretle yalnız ve kimsesiz bir köyde ihtilâttan (insanlarla görüşmekten) ve muhabereden (haberleşmekten) men edilmiş bir vaziyette hem hastalık, hem ihtiyarlık, hem de gurbet içinde gayet perişan bir hâlde iken; Cenâb-ı Hak kemâl-i merhametinden, Kur'ân-ı Hakîm'in nüktelerine, sırlarına dâir benim için medâr-ı teselli bir nur ihsân etmişti. Onunla o acı, elîm, hazîn vaziyetimi unutmaya çalışıyordum.

Vatanımı, ahbabımı, akâribimi (akrabalarımı) unutabiliyordum. Fakat "Vâ-hasretâ!" birisini unutamıyordum. O da hem biraderzâdem, hem mânevî evlâdım, hem en fedâkâr talebem, hem en cesur bir

arkadaşım olan merhum Abdurrahman idi. Altı yedi sene evvel benden ayrılmıştı. Ne o benim yerimi biliyor ki yardıma koşsun, teselli versin ve ne de ben onun vaziyetini biliyordum ki, onunla muhabere edeyim, dertleşeyim. Benim bu ihtiyarlık vaziyeti zamanımda; öyle fedâkâr, sâdık birisi bana lâzımdı.

Sonra, birden birisi bana bir mektup verdi. Mektubu açtım gördüm ki; Abdurrahman'ın mâhiyetini tam gösterir bir tarzda bir mektup ki, o mektubun bir kısmı Yirmi Yedinci Mektup'un fıkraları içinde, üç zâhir kerâmeti gösterir bir tarzda dercedilmiştir. O mektup beni çok ağlattırmış ve el'ân da (şimdi de) ağlattırıyor. Merhum Abdurrahman o mektupla pek ciddî ve samimî bir sûrette; dünyanın ezvâkından nefret ettiğini ve en büyük maksadı bana yetişip küçüklüğünde benim ona baktığım gibi, o da ihtiyarlığımda bana hizmet etmekti. Hem dünyada benim hakikî vazifem olan neşr-i esrâr-ı Kur'âniye'de, muktedir kalemiyle bana yardım etmekti. Hatta mektubunda yazıyordu: "Yirmi otuz risaleyi bana gönder, her birisinden yirmi otuz nüsha yazıp ve yazdıracağım." diyordu.

O mektup, bana dünyaya karşı kuvvetli bir ümit verdi. Dehâ derecesinde zekâya mâlik ve hakikî evlâdın çok fevkinde bir sadâkat ve irtibatla bana hizmet edecek böyle cesur bir talebemi buldum diye; o işkenceli esareti, o kimsesizliği, o gurbeti, o ihtiyarlığı unuttum.

O mektuptan evvel, iman-ı bi'l-âhirete dâir tab' ettirdiğim Onuncu Söz'ün bir nüshası eline geçmişti. Güyâ o risale ona bir tiryak idi ki; altı-yedi sene zarfında aldığı bütün mânevî yaralarını tedavi etti. Gayet kuvvetli ve parlak bir iman ile ecelini bekliyor gibi bana o mektubu yazmış. Bir-iki ay sonra Abdurrahman vasıtasıyla yine mesûdâne bir hayat-ı dünyeviye geçirmek tasavvurunda iken "Vâ-hasretâ!" birden onun vefat haberini aldım. Bu haber o derece beni sarstı ki, beş senedir daha o tesir altındayım. O vakit bulunduğum işkenceli esaret ve yalnızlık ve gurbet ve ihtiyarlık ve hastalığım; on derece onların fevkinde bana bir firkat, bir rikkat, bir hüzün verdi. Benim merhume vâlidemin vefatıyla hususî dünyamın yarısı,

onun vefatıyla vefat etmiş diyordum. Abdurrahman'ın vefatıyla da, bâkî kalan öteki yarı dünyam da vefat etti gördüm. Dünyadan bütün bütün alâkam kesildi. Çünkü o, dünyada kalsaydı; hem dünyadaki vazife-i uhreviyemin kuvvetli bir medârı ve benden sonra tam yerime geçecek bir hayru'l-halef (görevi teslim alacak olan, sonradan gelen hayırlı kimse) ve hem de bu dünyada en fedâkâr bir medâr-ı teselli, bir arkadaşım olabilirdi. Ve en zeki bir talebem, bir muhâtap ve Risale-i Nur eczâlarının en emin bir sahibi ve muhafızı olurdu.

Evet, insaniyet itibarıyla böyle bir zayiat, benim gibi insanlara çok hirkatlidir (yakıcıdır), yandırıyor. Gerçi zâhiren tahammüle çalışıyordum, fakat ruhumda şiddetli fırtına vardı. Eğer ara sıra Kur'ân'ın nurundan gelen teselli teskin etmeseydi, benim için dayanmak mümkün olamayacaktı. O zaman Barla derelerine, dağlarına yalnız gidip geziyordum. Hâlî (boş, ıssız) yerlerde oturup o teessürât-ı hazîne (hüzünlü teessürler) içinde, eski zamanda Abdurrahman gibi sâdık talebelerimle geçirdiğim mesûdâne hayat levhaları sinema gibi hayalimden geçtikçe, ihtiyarlık ve gurbetin verdiği sürat-i teessür mukavemetimi kırıyordu. Birden, [1] كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ âyet-i kudsiyesinin sırrı inkişâf etti. Bana يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي.. يَا بَاقِي أَنْتَ [2] الْبَاقِي dedirtti ve onunla hakikî teselli verdi.

Evet, ben o hâlî derede, o hazîn hâlette, bu âyet-i kudsiyenin sırrıyla, Mirkâtü's-Sünne Risalesi'nde (11. Lem'a'da) işaret edildiği gibi, kendimi üç büyük cenaze başında gördüm:

Biri, elli beş yaşıma kadar, elli beş ölmüş ve hayat-ı ömrümde defnedilmiş Saidlerin kabri üstünde, bir mezar taşı olarak kendimi gördüm.

İkinci cenaze, zaman-ı Âdem'den (aleyhisselâm) beri, benim hemcinsim ve nev'im vefat edip mâzi kabrinde defnedilmiş olan o büyük cenazenin başında mezar taşı hükmünde olan bu asrın yü-

[1] "O'nun vechi (Zâtı), hariç her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve hepiniz O'nun huzuruna götürüleceksiniz." (Kasas sûresi, 28/88).

[2] Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

zünde gezer, karınca gibi küçük bir zîhayat sûretinde kendimi gördüm.

Üçüncü cenaze ise, insanlar gibi her sene dünya yüzünde seyyar bir dünyanın vefatıyla büyük dünya da bu âyetin sırrıyla vefat edeceği, hayalimin önünde tecessüm etti.

İşte, Abdurrahman'ın vefatının hüznünden gelen bu dehşetli mânâyı bütün bütün aydınlattıracak ve hakikî teselli ve sönmez nur verecek bu âyet-i kerîme, mânâ-yı işârîsiyle imdada yetişti:

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[1]

Üstad Hazretleri, bu âyet-i kerîmeyi **On Birinci Lem'a**'nın **Dördüncü Nükte**'sinde şöyle mânâlandırıyor:

"Evet, nasıl ki, sarîh (açık) mânâsıyla, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'a der: 'Eğer ehl-i dalâlet arka verip senin şeriat ve sünnetinden yüz çevirip Kur'ân'ı dinlemeseler, merak etme! Ve de ki: Cenâb-ı Hak bana kâfidir. O'na tevekkül ediyorum. Sizin yerlerinize ittiba edecekleri yetiştirir. Taht-ı saltanat her şeyi kuşatmıştır. Ne âsiler, hududundan kaçabilir ve ne de medet isteyenler medetsiz kalırlar!'

Öyle de işârî mânâsı ile der ki: 'Ey insan ve ey insanın reisi ve mürşidi! Eğer bütün mevcûdât seni bırakıp fenâ yolunda ademe (yokluğa) giderse, eğer canlı varlıklar senden ayrılıp ölüm yolunda koşarsa, eğer insanlar seni terk edip mezaristana girerse, eğer ehl-i gaflet ve dalâlet seni dinlemeyip karanlıklara düşerse, merak etme!' De ki: 'Cenâb-ı Hak bana kâfidir. Madem O var, her şey var. Ve o halde, o gidenler yokluğa (ademe) gitmediler. O'nun başka memleketine gidiyorlar. Onların bedeline o Arş-ı Azîm Sahibi, nihayetsiz ordu ve askerlerinden başkalarını gönderir. Ve mezaristana girenler mahvolmadılar; başka âleme gidiyorlar. Onların bedeline başka vazifedarları gönderir. Dalâlete düşenlere bedel, Hak Yolu takip ede-

---

[1] "(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129).

cek mutî kullarını gönderebilir. Madem öyledir, O her şeye bedeldir. **Bütün eşya, bir tek teveccühüne bedel olamaz!**' der." (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

* * *

Evet, bu âyet bildirdi ki: Madem Cenâb-ı Hak var; O her şeye bedeldir. Madem O Bâkî'dir; elbette o kâfîdir. Bir tek cilve-i inâyeti, bütün dünya yerini tutar. Ve bir cilve-i nuru, mezkûr üç büyük cenazeye mânevî hayat verir; cenazeler olmadığını, belki vazifelerini bitirmiş başka âlemlere gitmiş olduklarını gösteriyor. Üçüncü Lem'a'da bu sırrın izahı geçtiğinden ona iktifâen burada yalnız derim ki: كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ âyetinin meâlini gösteren iki defa يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي.. يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي beni, gayet elîm o hazîn hâletten kurtardı. Şöyle ki:

Birinci defa يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي dedim, dünya ve dünyadaki Abdurrahman gibi hadsiz alâkadar olduğum ahbapların zevâlinden ve râbıtalarım kopmasından neş'et eden hadsiz mânevî yaralar içinde bir ameliyat-ı cerrahiye nev'inde bir tedavi başladı.

İkinci defa يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي cümlesi; bütün o hadsiz, mânevî yaralara hem merhem, hem tiryak oldu. Yani, "Sen Bâkî'sin; giden gitsin, Sen yetersin. Madem Sen Bâkî'sin; zevâl bulan her şeye bedel bir cilve-i rahmetin kâfidir. Madem Sen varsın; Senin varlığına iman ile intisabını bilen ve sırr-ı İslâmiyet'le o intisaba göre hareket eden insana her şey var. Fenâ ve zevâl, mevt ve adem bir perdedir, bir tazelenmektir; ayrı ayrı menzillerde gezmek hükmündedir." diye düşünüp, tamamıyla o hirkatli, firkatli, hazîn, elîm, karanlıklı, dehşetli hâlet-i ruhaniye; sürurlu, neşeli, lezzetli, nurlu, sevimli, ünsiyetli bir hâlete inkılâp etti. Lisânım ve kalbim, belki lisân-ı hâl ile bütün zerrât-ı vücûdum "Elhamdülillâh!" dediler.

İşte o cilve-i rahmetin binden bir cüz'ü şudur ki:

Ben o hüzüngâhım olan dereden ve o hüzün-engiz hâletten Barla'ya döndüm. Baktım ki, Kuleönlü Mustafa nâmında bir genç, benden ilm-i hâle âit abdest ve namaza dair birkaç meseleyi sormak

için gelmiş. O vakit misafirleri kabul etmediğim hâlde, onun ruhundaki ihlâs ve ileride Risale-i Nur'a edeceği kıymettar hizmeti[1](Hâşiye-1) güyâ hiss-i kable'l-vukû (önsezi) ile ruhum o gencin ruhunda okudu. Onu geriye çevirmedim, kabul ettim.[2](Hâşiye-2) Sonra tebeyyün etti (açığa çıktı) ki, Risale-i Nur hizmetinde ve benden sonra hayru'l-halef olarak, bir vâris-i hakikî vazifesini tam yerine getirecek olan Abdurrahman yerine, Cenâb-ı Hak Mustafa'yı numûne olarak bana göndermiş ki; senden bir Abdurrahman aldım, mukabilinde bu gördüğün Mustafa gibi otuz Abdurrahman o vazife-i diniyede sana hem talebe, hem biraderzâde, hem evlâd-ı mânevî, hem kardeş, hem fedâkâr arkadaş vereceğim.

Evet, –lillâhilhamd– otuz Abdurrahman'ı verdi. O vakit dedim: Ey ağlayan kalbim! Madem bu numûneyi gördün ve onunla o mânevî yaraların en mühimmini tedavi etti; sâir bütün seni müteessir eden yaraları da tedavi edeceğine kanaatin gelmelidir.

---

[1] **Hâşiye-1:** İşte o Mustafa'nın küçük kardeşi olan Küçük Ali kendi güzel, sıhhatli kalemiyle yedi yüzden ziyâde Nur Risaleleri'ni yazmakla, tamamıyla bilfiil bir Abdurrahman olduğu gibi, müteaddit Abdurrahmanları da yetiştirdi.

[2] **Hâşiye-2:** Elhak, o yalnız kabule değil, belki istikbale lâyık (Hâşiyecik) olduğunu gösterdi.

Hâşiyecik: Risale-i Nur'un birinci şâkirdi Mustafa'nın istikbale liyâkatine dâir Üstadımın hükmünü tasdik eden bir hâdise: Kurban arefesinden bir gün evvel Üstadım gezmeye gidecekti. At getirmek üzere beni gönderdiği zaman, Üstadıma dedim: "Sen aşağıya inme, ben kapıyı arkasından örtüp odunluktan çıkacağım." Üstadım: "Hayır." dedi. "Sen kapıdan çık!" diyerek aşağıya indi. Ben kapıdan çıktıktan sonra kapıyı arkasından sürgüledi. Ben gittim, kendisi de yukarıya çıktı. Sonra yatmış. Bir müddet sonra Kuleönlü Mustafa, Hacı Osman'la beraber gelmişler. Üstadım hiç kimseyi kabul etmiyordu ve etmeyecekti. Hususan o vakit iki adamı beraber hiç yanına almaz geri çevirirdi. Hâlbuki, bu makamda bahsedilen kardeşimiz Kuleönlü Mustafa, Hacı Osman'la gelince, kapı güyâ lisân-ı hâl ile ona demiş ki: "Üstadın seni kabul etmeyecek fakat ben sana açılacağım." diyerek arkasından sürgülenmiş kapı kendi kendine Mustafa'ya açılmış. Demek Üstadımın onun hakkında "Mustafa istikbale lâyıktır." diye söylediği sözü istikbal gösterdiği gibi, kapı da buna şâhid olmuştur.

Hüsrev

Evet Hüsrev'in yazdığı doğrudur, tasdik ediyorum. Kapı bu mübarek Mustafa'yı benim bedelime hem istikbâl etti, hem de kabul etti.

Said Nursî

İşte, ey benim gibi ihtiyarlık zamanında gayet sevdiği evlâdını veya akrabasını kaybeden ve beline yüklenmiş ihtiyarlığın ağır yüküyle beraber firâktan gelen ağır gamları da başına yüklenen ihtiyar kardeşler ve ihtiyare hemşireler! Benim vaziyetimi anladınız ki sizinkinden çok şiddetli iken, madem böyle bir âyet-i kerîme tedavi etti, şifa verdi; *elbette Kur'ân-ı Hakîm'in eczâhâne-i kudsiyesinde, umum dertlerinize şifa verecek ilâçları vardır. Eğer iman ile ona müracaat edip ve ibadetle o ilâçları istimâl etseniz, belinizde ve başınızdaki o ihtiyarlığın ve gamların ağır yükleri gayet hafifleşecektir.*

Bu mebhasın uzun yazılmasının sırrı ise, merhum Abdurrahman'a ziyade duâ-yı rahmet ettirmek düşüncesidir. Sizi usandırmasın. Hem sizi belki ziyade müteellim edecek en acıklı ve nefret verip ürkütecek en dehşetli yaramı, gayet nâhoş, elîm bir sûrette size göstermekten maksadım, Kur'ân-ı Hakîm'in kudsî tiryakı ne derece hârikulâde bir ilâç ve parlak bir nur olduğunu göstermektir.

Üstad Hazretleri, –muhtemelen– Hızır Aleyhisselâm'ın rehberliğinde Rus esaretinden kurtularak Petersburg'dan Varşova'ya, oradan Viyana yoluyla Sofya'ya, oradan da trenle İstanbul'a geldi. 16 Haziran 1334 (25 Haziran 1918) tarihli **Tanin** gazetesi bu gelişi haber veriyor. Çamlıca'da Yusuf İzzeddin Paşa köşkünde yeğeni Abdurrahman Nursî ile ikamet ediyor. 1922'de de Ankara'ya gidiyor ve 22 Kasım 1922'de Meclis tarafından karşılanıyor. 3 Mayıs 1923'de Ankara'dan ayrılarak Van'a geliyor. 25 Şubat 1925'te Van'dan Erek Dağı'ndan Batı Anadolu'ya nefyediliyor. 1 Mart 1927'de de Ramazan'dan üç gün önce Barla'ya getiriliyor. Barla'da yalnız, kimsesiz iken yeğeni Abdurrahman Nursî'den bir mektup aldı. Altıyedi sene evvel kendisinden ayrılmıştı. Bir daha birbirlerinden haber alamamışlardı. Abdurrahman Nursî 1925-1928'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nde kâtiplik ve sonra Sağlık Bakanlığı'nda vazife almıştı. O günlerde neşredilen, amcası Üstad Hazretleri'nin yazdığı Onuncu Söz (Haşir Risalesi) eline geçmişti. **Barla Lâhikası**'na (23. Mektup) dercedilen mektubunda şöyle diyordu:

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ

Ellerinizden öper, duanızı dilemekteyim. Sıhhat haberinizi, irşad edici olan Onuncu Söz risalenizle beraber Tahsin Efendi vâsıtasıyla aldım, çok teşekkür ederim. Evvelce gerçi emrinize muhalefet ederek muhterem ve değerli amcamdan ayrıldığıma pişman olmuş isem de ve itabınıza (azarınıza) müstahak olmuş isem de bu da mukadder imiş. Ve Cenâb-ı Hakk'ın emir ve iradesiyle ve belki de bizim için hayırlı olduğu için oldu. Binâenaleyh, ben cehalet sâikasıyla bir kusur yaptım ve belâsını da çektim. Bundan sonra çekmemek için affınızı rica ve duanızı dilerim.

Aziz mamo (amcacığım)! Şunu da şurada arzedeyim ki; himaye ve himmetiniz sayesinde, din ve âhiretime dokunacak ef'âl ve harekâttan (hareketlerden) kendimi muhafaza ettim ve etmekte berdevamım (devam üzereyim). Gerçi dünyanın değersiz çok musibetlerini gördüm ve çektim ve birçok da lezâiz ve safâsını gördüm, geçirdim. Hiçbir vakit ve hiçbir zaman unutmadım ki; bunların hepsi hebâ olduğu.. ve dünyanın Allah için olmayan lezâiz ve safâsı neticesi zillet ve şedit azap olduğu.. ve dünyada Allah için ve Allah'ın emir buyurduğu yollarda çekilen ve çekilmekte olan mezâhim (sıkıntılar) neticesi, sonu lezzet ve mükâfat verildiğini bildiğim ve iman ettiğimden, fenâ şeylerin irtikâbından kendimi muhafaza edebildim. Bu his ve bu fikir ise, terbiye ve himmetinizle zihnimde ve hayalimde yer yapmıştır. Hakikat böyle olduğunu bildiğim için bütün meşakkatlere şükürle beraber sabretmekteyim.

Şimdi amcacığım ve büyük Üstadım! Habis olan nefsimle mücadele edebilmek ve onun hevâî ve bilâhare elem verici olan arzularını yapmamak ve dinlememek için teehhül etmek (evlenmek) mecburiyetinde kaldım ve şimdi artık her cihetle Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve keremiyle rahatım. Kimsenin dediğini, şer ise duymamazlığa gelir ve kimseyle, fenâ hasletleri kapmamak için ihtilat etmemekteyim. Dairede müddet-i mesâiden hariç zamanlarımı kendi evimde Cenâb-ı Hakk'ın şükrüyle geçiriyorum.

Bundan başka, ey amca! Sizden sonra şimdiye kadar en çok beni

ikaz ve fenâ şeylerden meneden, üstad-ı âzam ve mürşidim olan bu âyet-i kerîmeden duyduğum ve hissettiğimdir:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ: اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ[1]

Ve öyle biliyorum ki, o gün de pek yakındır. (**Hâşiye-1:** Cây-ı dikkattir, vefatını haber veriyor.)

اَللّٰهُمَّ لَا تُخْرِجْنَا مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا مَعَ الشَّهَادَةِ وَالْإِيمَانِ[2]

duam bu ve itikadım böyledir ve böyle de iman ederim. (**Hâşiye-2:** Hem iman ile gideceğini haber veriyor.)

اٰمَنْتُ بِاللهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللهِ تَعَالٰى،

وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ[3]

(**Hâşiye-3:** Âhir nefesteki kelimât-ı imaniyeyi (iman kelimelerini) âhir-i mektubunda (mektubunun sonunda) zikretmesi dünyadan kahramancasına imanını kurtarıp öyle gideceğine işaret eder.)

Biraderzadeniz
Abdurrahman

* * *

Bu mektup, **Abdurrahman Nursî**'nin vefatından iki ay önce yazılmıştı... Üstad Hazretleri, onun vefat haberini alınca çok üzüldü. Yalnız başına Barla derelerine ve dağlarına gidip hüznünü ve gamı-

---

[1] "Bugün mühür vuracağız ağızlarına, elleri Bize söyler, ayakları şahitlik eder, kendi yaptıklarına." (Yâsîn Sûresi, 36/65).

[2] Allah'ım, bu dünyadan bizi ancak kelime-i şehâdet ve imanla çıkar.

[3] "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah Teâlâdan geldiğine, ölümden sonra dirilişin hak olduğuna iman ettim. Allah'tan başka ibadete lâyık hiçbir ilâh bulunmadığına ve Muhammed'in Allah Resûlü olduğuna şehâdet ederim." (Ebû Hanîfe, *el-Fıkhu'l-ekber,* s. 26-29). Bunların iman esasları olduğunu ifade eden hadisler için bkz: Buhârî, *İman* 50; *Tefsîr (31)* 2; Müslim, *İman* 1, 8, 9.

nı dağıtmak istiyordu. Ama Üstad'ın mürşidi Kur'ân-ı Kerîm'di. Bir mürşid-i kâmilin müridini takip ettiği gibi, Kur'ân da her hâliyle Hz. Üstad'ı takip ediyordu. Birden karşısına *"O'nun vechi (zâtı) hâriç her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur. Hepiniz de O'nun huzuruna götürüleceksiniz."* (Kasas, 28/88) meâlindeki âyet-i kerimesi ve *"Eğer onlar yüz çevirirlerse, ey Resûlüm, de ki: Allah bana yeter. O'ndan başka ilâh yoktur. Ben yalnız O'na dayanırım. Çünkü O, büyük Arşın, muazzam hükümranlığın sahibidir."* (Tevbe, 9/129) âyet-i kerîmesi çıktı. Ardından da Kuleönlü Mustafa Hulusî geldi.. gerçekten kapalı kapılar bile onun için açılmıştı... Otuz Abdurrahman ile bir takviye geleceğine işareten öncü olarak o gönderiliyordu. Evet, Mustafa Hulûsî'nin arkasında kardeşi Büyük Ruhlu Küçük Ali ve diğerleri Kuleönü Kahramanları olarak sökün ettiler.

Mektep-medrese görmemiş olmasına rağmen sadece Risale-i Nur'ları yazıp okuyarak, yani ilmi kalem ile tahsil etmek suretiyle Mustafa Hulusî ağabeyin nasıl bir dereceye yükseldiğini görmek için onun yazdığı bir mektup üzerinde durmak gerekir.

Üstad Hazretleri, onun mektubunu aşağıdaki ifadelerle takdim ettikten sonra **Barla Lâhikası**'na (131. Mektup) dercediyor:

> Biraderzadem merhum Abdurrahman'ın vefatını müteakip yanıma gelip, kuvvetli emârelerle Abdurrahman'ın yerine bana gönderildiği kalbime ihtar edilen, gayet çalışkan ve hâlis kardeşlerimizden, elmas kalemli, Kuleönlü Sarıbıçak Mustafa Hulûsi'nin, on fıkra yerine geçecek tek birinci fıkrasıdır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حُرُوفِ الْقُرْاٰنِ وَأَسْرَارِهَا[3]

Ey Benim Muhterem Üstadım!

Âciz talebeniz, küre-i arz içerisinde ruhum bazen şarka, bazen cenuba (güneye), bazen garba, bazen şimale (kuzeye), bazen semâya giderdi. Acaba yardım ne taraftan erişecek diye beklerdim. Ruhum bir

---

1 O yüce Zât'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, Allah'ı hamd ile tesbih etmesin." (İsrâ Sûresi, 17/44).

3 Kur'ân'ın harfleri ve esrarı adedince, Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

mürşid-i ekmel taharri ederdi (araştırırdı). Aramak üzere iken bana ilham olundu ki; "Mürşidi sen uzakta arıyorsun. Pek yakınında bulunan Bediüzzaman vardır. O zâtın Risale-i Nur'u müceddit hükmündedir. Hem aktâbdır, hem zülkarneyndir, (...)." denildi. Bunun üzerine Üstad-ı Muhterem'in nezdine vardım. Risaleleri, bize yazmak için emir verdi. Ben de on beş kadar Sözler'den yazdım ve okuyorum. İstidadım kısa, fikrim müşevveş olduğundan risalelerden hakkıyla istifade ve istifaza edemiyordum (feyiz alamıyordum).

Bilâhare (daha sonra), Yirmi İkinci Mektup'u verdiniz, yazdım. Bir-iki defa arkadaşlarımla okudum. Âciz talebenizin maddî ve mânevî on beş yaşından beri mâzide birikmiş olan küflü yaralarını tedavi etti, elhamdülillâh. Bunun üzerine bir rüya gördüm. Rüya budur:

"Menâmda (uykuda), kıbleye karşı bir vilâyete gittim. O vilâyette gezerken iki büyük, acîb fabrikaya rast geldim. Bu fabrikalar dünyadaki fabrikalara benzemiyor ve hem de bu fabrikalar, insanın sağ cenahına (tarafına) geliyor. İkisinin de sahipleri yok. İçerisine girdim; fabrikanın biri büyük, biri küçük. Bu küçük fabrikayı ben idare ederim diye ona sahip oldum." Bunun üzerine bir rüya daha gördüm:

"Kıbleye karşı uzun bir **kışla** ve kışlanın içinde büyük bir **fırın** var. Ben de o fırının dairesindeyim ve **ayak üzereyim**. Karşımda gençlerden, ehl-i takva, Süleyman isminde bir genç vardı. Ve sağ tarafımda yine gençten, İsmail isminde birisi vardı. Buna binâen, ale't-tahmin yüz kadar **gençler**, o fırının dairesinde sağımda ve solumda ayak üzere idiler. Hayret ettim. Bunun üzerine büyük bir zât geldi, gençlerin önüne ufacık bir **mendil** serdi. O mendil üzerinden, dört köşe **haşhaşlı ekmeği** gençlere birer birer dağıttı. Bilâhare, o mendilin içinden birer avuç da kuru **üzüm** dağıttı. Bakıyorum, o mendilden **üzüm** ve **ekmek** tükenmedi. Hayret ettim. Bana denildi ki. Bu mübârek zât, Said Nursî'dir. Ben de anladım ki; bu harika iş aktâblarda bulunur dedim." uyandım.

Bunun üzerine risaleleri devam üzere yazmakta iken Allah'ın tevfiki ve Üstad-ı Muhterem'in himmeti erişti. Çok çok istifade etmeye başladım. Bilâhare, bütün o rüyamda gördüğüm gençler, etrafıma toplandı. Her birisi bana arkadaş ve Kur'ân'a talebe oldular.

Ve bir de bizim memleketin insanları, bir parça ehl-i tarîkat ve ehl-i

takvâdır. Memleketimizde zâhir ve bâtın hocası olmadığından şeytana ve nefse çok defa hedef oluyorduk ve evham içinde boğuluyorduk. Risaleleri okudukça, şeytan-ı laîn ve nefsin hilelerini ve evhamlarını cehennemin dibine atıyordu. Risaleleri okurken çok arkadaşlar, çok hayrette kalırlardı. "Bu koca Bedî, bu lü'lü-misal bu sözleri, bu kelimeleri nereden buluyor?" diye birbirimize çok defa diyorduk. Lisanına baksan bir şey istifade edilmez gibi görünüyor. Hâlbuki, "Söyledikleri hep hikmettir. Nazarımıza dehşet veriyor, nur serpiyor.[1(Hâşiye)] diye tekrar tekrar iştiyakla okuyorduk. Bunun üzerine, "Risaletü'n-Nur ve Mektubâtü'n-Nur, okuyanlara bir iksir-i âzamdır." diye hükmettik.

Muhterem Üstadım! Maddî ve mânevî yaraları bulunan bu yüz arkadaşlarımın yaralarını, risaleler tedavi ediyor. Hatta, bazen bizden uzak olanlar evhama boğulur, gelirler; âciz talebeniz bir risale okursam evhamını kaldırır, giderlerdi. Cenâb-ı Hak, Feyyâz-ı Mutlak ve Hallâk-ı Azîm mevcudât ve câmidat ve zerreler adedince sizden razı olsun, âmin!

Yarın mahşerde, herkesten evvel Resûl-i Ekrem ve Nebiyy-i Muhterem Efendimiz Hazretleri'nin şefaatine mazhar ol inşaallah, âmin!

Bu gençlerin her gün, her saat duasını alıyorsunuz. Ve her bir risaleyi okurken, en aşağı sekiz-on kadar arkadaş bulunuyor. Hâlbuki bu fitne-i âhirzamanda, bu gençlerin bir araya gelip hak söz dinlemeleri pek mühimdir ve medar-ı şükrandır.

Bu âciz talebeniz Arabî görmemiş ve medrese hiç görmemiş. Eskiden, yazılmış Türkçe kitapları okurdum, maddî ve mânevî yaralarımı tedavi edecek ilaç bulamazdım. Ruhum ve kalbim çok çırpınıyordu. Öyle bir dereceye gelirdim ki, her saat kendimi intihar etmeye karar verirdim. "Acaba hâlim nedir ve ne olacak? Mürşid-i kâmil nerede bulabilirim?" diye çok merak eder ve ye's içerisinde kalırdım.

Cenâb-ı Hak, nasıl ki cehennem gibi bir zaman içinde cennet gibi bir zamanı halkeder.. ve her zamana lâyık çâreleri îcad eder.. ve

---

[1] **Hâşiye:** Evet, Mustafa kardeşim, Said'in üç şahsiyetinden ikisini tamam fark etmiş. Said'deki üstadını, ders verdiği vakit âlî görüyor. Bîçâre dostu olan Said'i, hakikatte olduğu gibi âdi görüyor ve gördüğü doğrudur. **(Said).**

her yaraya muvâfık ilacı ihsan eder; öyle de bu medresesiz zamanımızda, bizim gibi yaralılara –Üstad-ı Muhterem vâsıtasıyla– risaleleri Türkçe olarak te'lif ettiriyor. Buna ne kadar şükredeyim! –لَا يُعَدُّ وَلَا يُحْصٰى[1]– Cenâb-ı Hakk'a şükürler olsun ve Üstad-ı Muhterem'i de Kur'ân hizmetinde muvaffak edip iki cihanda aziz eylesin, âmin!

Ben hiçbir Arabiyât görmeden, medresede beş-on sene okumadığım hâlde yalnız risaleleri yazıp ciddiyetle okudum. Kendimi yirmi sene medresede okumuş gibi tahayyül ediyorum. Sebebi ise; bu âcizin, bu fakirin, bu miskinin nezdine çok Arabiyât hocaları geliyor ve benim okuduğuma hayret ediyorlar. Evvelden mürşid-i kâmil terbiyesi görmüş insanlar geliyorlar, benden işittikleri kelimelere meftun oluyorlar. Çok hocalar, iki diz üzerine gelip "Risale okuyuver." diyorlar.

Eğer sesim erişseydi olanca kuvvetimle bağırarak, küre-i arzdaki gençlere diyecektim: *"Risaleleri ciddî okumak ve yazmak, yirmi sene medresede okumaktan fâiktir (üstündür) ve daha menfaatlidir."* Medresede okumaktaki maksat, evvelâ kendini kurtarıp, sâniyen ümmet-i Muhammed'i (aleyhissalâtü vesselâm) kurtarmaya çalışmak değil mi? Risaletü'n-Nur ve Mektubâtü'n-Nur, yirmi senelik medrese ilmini veriyor itikadındayım.

Ve her bir risale, tek başıyla bir mürşid-i ekmeldir. Kalbi bozulmamış herhangi genç, bir risaleyi alıp dikkatle ve teslimiyetle okusa, daire-i inkıyada geliyor, ıslah oluyor. Herhangi bir maddiyyûn bir risaleyi alıp okursa, iman etmezse de hiçbir bahane bulamıyor. Herhangi bir dinsiz okusa ve tamam mânâsıyla anlasa, imana geliyor. Herhangi bir filozof okusa, "Bundan daha yüksek akıl olamaz ve akıllar toplansa bunun fevkine çıkamaz, akıl buna yol bulamaz." diyor. Risale-i Nur, lisan-ı hâl ile Avrupa meftunu bulunan tek gözlü deccâla "Ya iman et, yahut bütün dünyanın maskarası olacaksın." diyor.

Şimdi aziz ders kardeşlerim! Bu fakir, bir tane mürşid-i ekmel ve kutup ararken, Cenâb-ı Hakk'ın ihsanıyla, keremiyle, lütfuyla, rahmetiyle, Üstad-ı Muhterem'in sa'yi ile yüz on dokuz mürşid-i ekmel

[1] Sayılamayacak ve hesap edilemeyecek kadar.

ve kâmil buldum. Risaletü'n-Nur ve Mektubâtü'n-Nur, yüz on dokuz adediyle, her birisi birer mürşid-i ekmeldir ve aktâbdır.

Ey maddî ve mânevî yaralı olan genç kardeşlerim ve ey mürşid-i ekmele muhtaç olan ehl-i tarîkat kardeşlerim:

Şeyh Abdülkadir Geylânî ve Şâh-ı Nakşibend, İmam Rabbânî, İmam Gazâlî, Muhyiddin İbn-i Arabî, Mevlânâ Hâlid (radiyallâhu anhüm, kaddesallâhu esrârahum) Hazretleri'nin derece-i kemâlâtları, merâtib-i imanları Risalelerde ve Mektubat'ta vardır. (Hâşiye: ...)

Ey kardeşlerim ve ey halifeler! Tarîkatın ve hakikatin müntehâsını anlamak isterseniz, risaleleri ciddiyetle okuyun; bâlâdaki (yukarıdaki) zâtların arkasında gidersiniz ve yüksek imanlarına yaklaşırsınız.

Ey ehl-i tarîkat kardeşlerim! Bilhassa sizlere çok rica ediyorum, risaleleri bir defa okuyunuz. Risaletü'n-Nur ve Mektubâtü'n-Nur'un her bir satırında, bir kitabın tesirini bulamazsanız, bana ne derseniz deyiniz, kabul ediyorum.

Tekrar çok tavsiye ediyorum: Okuyun, okuyun! Okudukça, risaleler feyz-âver nurları saçıyorlar. Okudukça iştiyak getiriyorlar, usanç vermiyorlar. Başka kitapları bir-iki defa okusan, insana usanç veriyor. Hâlbuki risaleler öyle değil, okudukça başka başka iman hâlleri telkin ediyorlar.

Döneceğim bâlâdaki rüyanın tâbirine, aklım yetiştiği kadar tâbir edeceğim. Allah hayretsin:

Biri büyük, biri küçük fabrikadan büyük fabrika ise Üstad-ı Muhterem'dir. Fabrikanın içerisinde bulunan acîb ve garip, bedî âletler ise bu zamana kadar hiçbir imamın söylemediği kelimeleri ve iman telkinatlarını yapan Risaletü'n-Nur eczalarıdır. O küçük fabrika ise Risale-i Nur'ları kim okuyup yazarsa, o dahi küçük fabrikaya benzeyecek. İçerisindeki bedî âletler ise Risale-i Nur'un düsturları, hakikatleri ve mesâil-i imaniyedir. Okuyan ve yazan insanlar, öyle kuvvetli, sarsılmaz imanları bulacaklardır. Fabrika hareketi ise risaleleri okuyup yazan adamların kemâl-i şevk ve heyecanla çalışmalarıdır. Görmüş olduğum vilâyet ise velâyet-i kübrâ yollarını gösteren Risale-i Nur'dur.

Bu rüyayı takviye için, bir rüya daha söyleyeceğim:

"Menâmda, İstanbul'a yaya olarak iki defa gittim. İstanbul'a vardığımda, dükkânları hep açıktır, içinde sahipleri yoktur. Dükkânların içinde, sandıklarda büyük büyük mıhlar gördüm ve başka demir parçaları da vardı. Bunun üzerine mânevî rahmet yağarken, İstanbul'dan yaya olarak avdet ettim."

Allahu a'lem, bunun tâbiri de dünyada İstanbul büyük ve güzel memleket olduğu gibi öyle de Risaleler ve Mektubâtü'n-Nur, velâyet-i kübrâ yollarını gösterir. Demir gibi kuvvetli, elmas mıhlar gibi hakikatin burhanlarını satışa çıkaran ve her risale bir kudsî dükkân hükmüne gelen bir meşher-i nurânîdir. O sergide imanî nurlar teşhir ediliyor. Ve velâyet-i kübrâ yollarını gösterdiğini, iki kere iki dört eder derecesinde kanaatim gelmiştir.

İkinci gördüğüm rüyanın tâbiri, Allahu a'lem böyle olsa gerektir: Kıbleye karşı **kışla** ise mânevî, Allah'a asker olan gençlerin Isparta vilâyetindeki geniş dershânelerine işarettir. **Ekmeği dağıtan zât** ise Üstad-ı Muhterem Said Nursî'dir. Ve ekmek pişiren **fırın** ise Üstadım'ın hususî medresesidir. **Fırının ekmeğinin müşterileri** ise risaleleri okuyup lezzetini anlayan, benim gibi ve arkadaşlarım gibi هَلْ مِنْ مَزِيدٍ[1] diyenlerdir.

Evet, Üstad-ı Muhterem, insanlara mânevî ekmek dağıtıcıdır. Bu fırında çok işaretler vardır. Aklım bu kadar yetişiyor. **Gençlerin ayakta olması** ise gençlerin imanî risaleleri okuyup imanları kuvvetleneceğine işarettir. O **tatlı ve yedikçe noksan olmayan üzüm ve ekmek** ise her şeyden daha tatlı i'câz-ı Kur'ân esrarına ve imanın envârına işarettir ki, onları Risale-i Nur dağıtıyor. **Âciz talebeniz** ise, gençlerin başında ve sağ tarafta bulunduğum ise gençlere ihsan-ı ilâhî, ikram-ı ilâhî ve Üstad-ı Muhterem'in himmetiyle o gençlere vesile olacağıma işarettir, inşaallah. Benim aklım bu kadar eriyor; bu kadar tâbir edebildim. Rüyalarımın ıslah ve tâbirini rica ederim.

Yirmi gün zarfında bir rüya daha gördüm:

"Eğirdir Gölü'nün kenarında, yani çakıllığında bulunuyormuşum. Bu denizin kenarında büyük bir beyaz çadır kurulmuş. Çadırın içinde, büyük bir direğin dibinde Üstadım Said (radiyallâhu anh) bulunu-

[1] Daha yok mu?

yor. Bu esnada eline büyük, bir kırmızı kaplı kitap alıp, çadırın direğine dayanarak o kitabı okudu. Bilâhare, hariçten, kıble tarafından Mahmud isminde gençten, yeşil elbiseli birisi gelip üstadımın elinden o kitabı –yani okuduğu hutbeyi– istedi ve aldı. Çadırdan Mahmud ismindeki genç dışarıya çıktı, kıbleye karşı, ayak üzere halklara dedi ki: 'Bu âna gelinceye kadar böyle bir hutbeyi hiçbir imam okumamıştır.' diyerek, o hitabeyi alıp kıbleye karşı götürdü. O anda uyandım." Allah hayretsin!

Bu rüyayı da bildiğim kadar tâbir edeceğim: O deniz ise şeriat-ı Muhammediye'dir. O çadır ise Isparta vilâyetidir. O hutbe ise Risaletü'n-Nur ve Mektubâtü'n-Nur'dur. Hutbeyi götüren yeşil elbiseli genç Mahmud ise ya Şeyh-i Geylânî, ya İmam Rabbânî'dir. Risaleler, Makam-ı Mahmud yolunu târif ediyorlar. Üstadımın hutbesi olan Risale-i Nur, bu zamanın bir mehdîsi ve müceddididir.

Ey küre-i arzda bulunan gençler, hocalar ve halifeler! Bin senedir insanların aradığı Mehdî Hazretleri'nin pişdârı ve müjdecisi, üstadımın neşrettiği Risale-i Nur'dur.

Ey benim kardeşlerim! Benim gibi âciz bir talebenin okumasından, anlamasından ne çıkar? Üstadıma ne suâl açabilirim? Kaç kitap okudum da suâl açayım ve mesele halledeyim? Ne gibi suâl sorayım?

Dünyada çok kitaplar vardır ve o kitapları okumuşsunuzdur. Okuduğunuz kitapların hepsini de anladınız mı? Alâküllihâl, anlayamadığınız meseleler çoktur. Üstadıma suâl açınız, meydana ilim çıksın ve iman hakikati çıksın da dünyada bulunan üç yüz elli milyon müslümanlar da istifade etsinler. Ne kadar müşkülâtınız varsa halledilsin, bizim gibi âcizler de istifade etsin.

Ey hocalar ve ehl-i kalb! Soracağınız suâllerin cevaplarını Risale-i Nur'da bulabilirsiniz. Ehl-i keşif ve kalbden birisi, benim gibi âciz bir insandan Mehdî'yi soruyor: "Ne vakit gelecek?" Daha Mehdî'yi anlayamamış. Dâbbetü'l-arz kimler olduğunu bilmiyor. Bunlara dair, risalelerde birer bahis vardır. Her müşkül suâlin cevabını o risalelerden arayınız, bulursunuz.

Ey hocalar ve halifeler! "Bizim ilmimiz bize yeter." deyip, yıldız böceği gibi şavkınıza (ışığınıza), ilminize aldanmayın. İnsanın ken-

di bildiği kendine kâfi gelmez. Her insan, her meseleyi anlayamaz. Uyuyorsunuz! Uyuduğunuz miktar artık yeter; uyanmalı!

Peder ve vâlidem ve cümle arkadaşlarım ve biraderim Ali çok selâm edip, iki ellerinden öper ve dua etmektedirler.

Kuleönü'nde Sofuoğlu Talebeniz

Mustafa Hulûsi (rahmetullâhi aleyh)

On Üçüncü Rica[1](Hâşiye)

Bu ricada sergüzeşt-i hayatımın (hayat serüvenimin) mühim bir levhasından bahsedeceğimden, her hâlde bir derece uzun olacak. Usanmamanızı ve gücenmemenizi arzu ediyorum.

Harb-i Umumî'de, Rus'un esaretinden kurtulduktan sonra, İstanbul'da iki-üç sene Dâru'l-Hikmet'te hizmet-i diniye beni orada durdurdu. Sonra Kur'ân-ı Hakîm'in irşâdıyla ve Gavs-ı Âzam'ın himmetiyle ve ihtiyarlığın intibâhıyla İstanbul'daki hayat-ı medeniyeden usanç ve şâşaalı hayat-ı içtimâiyeden bir nefret geldi. Dâüssıla tâbir edilen iştiyak-ı vatan hissi beni vatanıma sevk etti. Madem öleceğim, vatanımda öleyim diye Van'a gittim.

Her şeyden evvel, Van'da Horhor denilen medresemin ziyaretine gittim. Baktım ki; sâir Van hâneleri gibi onu da Rus istilâsında Ermeniler yakmışlardı. Van'ın meşhur kalesi ki, dağ gibi yekpare taştan ibarettir. Benim medresem onun tam altında ve ona tam bitişiktir. Benim terk ettiğim yedi-sekiz sene evvel, o medresemdeki hakikaten dost, kardeş, enis talebelerimin hayalleri gözümün önüne geldi. O fedâkâr arkadaşlarımın bir kısmı hakikî şehid diğer bir kısmı da o musibet yüzünden mânevî şehid olarak vefat etmişlerdi.

Ben ağlamaktan kendimi tutamadım ve kalenin tâ medresenin üstündeki iki minare yüksekliğinde medreseye nâzır (bakan) tepesine çıktım, oturdum. Yedi-sekiz sene evvelki zamana hayalen gittim.

---

[1] **Hâşiye:** Latîf bir tevâfuktur ki, bu On Üçüncü Rica'nın bahsettiği medrese hâdisesi on üç sene evvel oldu.

Benim hayalim kuvvetli olduğu için, beni o zamanda hayli gezdirdi. Etrafta kimse yoktu ki, beni o hayalden çevirsin ve o zamandan çeksin. Çünkü yalnız idim. Yedi-sekiz sene zarfında, gözümü açtıkça bir asır zaman geçmiş kadar bir tahavvülât (değişmeler, değişiklikler) görüyordum.

Baktım ki, benim medresemin etrafındaki şehir içi kale dibi mevkii, bütün baştan aşağıya kadar yandırılmış, tahrip edilmiş. Evvelki gördüğümden şimdiki gördüğüme, güyâ iki yüz sene sonra dünyaya gelip, öyle hazîn nazarla baktım. O hânelerdeki adamların çoğu ile dost ve ahbap idim. Kısm-ı âzamı, Allah rahmet etsin, muhaceret (göç) ile vefat etmişler, gurbette perişan olmuşlardı. Hem Ermeni mahallesinden başka, Van'ın bütün Müslümanlarının hâneleri tahrip edilmiş gördüm. Benim kalbim en derinden sızladı. O kadar rikkatime dokundu ki, binler gözüm olsaydı beraber ağlayacaktı. Ben, gurbetten vatanıma döndüm; gurbetten kurtuldum zannediyordum. "Vâ-esefâ!", gurbetin en dehşetlisini vatanımda gördüm. On İkinci Rica'da bahsi geçen Abdurrahman gibi, ruhumla pek alâkadar yüzer talebelerimi, dostlarımı kabirde ve o ahbapların yerlerini harabezâr (virane) gördüm.

Eskiden beri hatırımda olan bir zâtın bir fıkrası vardı, tam mânâsını göremiyordum. O hazîn levha karşısında tam mânâsını gördüm. Fıkra budur: لَوْلَا مُفَارَقَةُ الْأَحْبَابِ مَا وَجَدَتْ لَهَا الْمَنَايَا إِلَى أَرْوَاحِنَا سَبِيلًا[1] Yani, "Eğer dostlardan müfârakat olmasaydı, ölüm ruhlarımıza yol bulamazdı ki gelsin alsın."

Demek, en ziyade insanı öldüren, ahbaptan müfârakattır. Evet, hiçbir şey beni o vaziyet kadar yandırmamış, ağlatmamış. Eğer Kur'ân'dan, imandan medet gelmeseydi; o gam, o keder, o hüzün ruhumu uçuracak gibi tesirat yapacaktı.

Eskiden beri şâirler şiirlerinde, ahbaplarıyla görüştükleri men-

[1] Hamevî, *Hızanetü'l-edeb* 1/136, 196; Kazvînî, *İzâh* 1/374. (Bu beyit, Ebu't-Tayyib el-Mütenebbi'ye aittir).

zillerin mürûr-u zamanla (zamanın geçmesiyle) harabegâhlarına ağlamışlar. Bunun en firkatli levhasını da ben gözümle gördüm. İki yüz sene sonra gayet sevdiği dostların mahall-i ikametine uğrayan bir adamın hüznüyle; hem ruhum, hem kalbim gözüme yardım edip ağladılar. O vakit, gözümün önünde harabezâra dönmüş yerlerin, gayet mâmur ve şenlikli ve neşeli ve sürûrlu bir sûrette bulunduğu zaman, yirmi seneye yakın en tatlı bir hayatta tedris (ders okutma) ile, kıymettar talebelerimle geçirdiğim hayatımın o şirin safahatı, birer birer sinema levhaları gibi canlanıp görünerek, sonra vefat edip gider tarzında, hayali gözümün önünde epey zaman devam etti.

O vakit, ehl-i dünyanın hâline çok taaccüp ettim: Nasıl kendilerini aldatıyorlar? Çünkü o vaziyet, dünyanın tam fânî olduğunu ve insanlar da içinde misafir bulunduğunu bilbedâhe (apaçık) gösterdi. Ehl-i hakikatin mütemâdiyen, dünya gaddardır, mekkârdır (aldatıcıdır), fenâdır, aldanmayınız demeleri ne kadar doğru olduğunu gözümle gördüm. Hem insan nasıl cismiyle, hânesiyle alâkadardır; öyle de, kasabasıyla, memleketiyle belki dünyasıyla alâkadar olduğunu kendim de gördüm. Çünkü ben vücudum itibarıyla ihtiyarlık rikkatinden iki gözümle ağlarken, medresemin yalnız ihtiyarlığı değil, belki vefatından dolayı on gözle ağlamak istiyordum. Ve o şirin vatanımın yarı ölmesiyle yüz gözle ağlamaya ihtiyacım vardı.

Rivâyet-i hadîste vardır ki; her sabah bir melâike çağırıyor لِدُوا لِلْمَوْتِ وَابْنُوا لِلْخَرَابِ[1] yani, "Ölmek için tevellüd edip dünyaya gelirsiniz, harap olmak için binalar yapıyorsunuz." diyor. İşte bu hakikati, kulağımla değil gözümle işitiyordum.

Evet, o vaziyetim o vakit beni nasıl ağlattırmış; on senedir hayalim, o vaziyete uğradıkça yine ağlıyor. Evet, binler sene yaşamış o ihtiyar kalenin başındaki menzillerin harap olması ve onun altındaki şehrin sekiz sene zarfında sekiz yüz sene kadar ihtiyarlanması ve kale altındaki gayet hayattar ve mecma-ı ahbap (dostların bir araya geldiği yer)

[1] Abdullah İbnü'l-Mübârek, *Zühd* 1/88; Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 7/396; Deylemî, *Müsned* 4/51.

olan medresemin vefatı, umum Osmanlı Devleti'nde bütün medreselerin vefatını gösteren cenazesinin mânevî azametine işareten koca Van Kalesi'nin yekpare taşı, ona bir mezar taşı olmuş. Âdetâ o medresedeki sekiz sene evvel benimle beraber bulunan merhum talebelerim, kabirlerinde benimle beraber ağlıyorlar. Belki o kasabanın harabe duvarları, dağılmış taşları benimle beraber ağlıyorlar ve onları ağlıyor gibi gördüm.

Ben o vakit anladım ki, vatanımdaki bu gurbete dayanamayacağım; ya ben de kabre onların yanına gitmeliyim veyahut dağda bir mağaraya çekilip ecelimi orada beklemeliyim diye düşündüm. Dedim: Madem dünyada böyle tahammül edilmez, sabır-şiken (sabrın mukavemetini kıran), mukavemet-sûz (dayanma gücünü kıran), yandırıcı firkatler (ayrılıklar) var. Elbette mevt, hayata râcihtir (tercih edilir). Hayatın bu ağır vaziyeti çekilir dertlerden değildir.

O vakit cihât-ı sitte denilen altı cihete nazar gezdirdim, karanlıklı gördüm. O şiddet-i teessürden gelen gaflet bana dünyayı korkunç, boş, hâlî, başıma yıkılacak bir tarzda gösterdi. Ruhum ise, düşman vaziyetini alan hadsiz belâlara karşı bir nokta-yı istinâd (dayanak noktası) ararken ve ruhta ebede kadar uzanan hadsiz arzuları tatmin edecek bir nokta-yı istimdâd taharri ederken ve o hadsiz firâk ve iftirâktan ve tahrip ve vefattan gelen hüzün ve gama karşı teselli beklerken, birden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۞ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ يُحْيِي وَيُمِيتُ ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

âyetinin hakikati tecellî etti. O rikkatli, firkatli, dehşetli, hüzünlü hayalden beni kurtardı, gözümü açtırdı.

Baktım ki, meyvedar ağaçların başlarındaki meyveleri tebessüm eder bir tarzda bana bakıyorlar; bize de dikkat et, yalnız harabezâra

[1] "Göklerde ne var, yerde ne varsa Allahı tenzih ve tesbih eder. O Aziz ve Hakîmdir: Üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Göklerin ve yerin hakimiyeti O'nundur. Hayatı veren ve hayatı alıp öldüren O'dur. O her şeye kadirdir." (Hadîd sûresi, 57/1-2).

bakıp durma diyorlardı. Bu âyet-i kerîmenin hakikati böyle ihtar ediyordu ki:

"Van sahrâsının sayfasında misafir olan insanların eliyle yazılan ve şehir sûretini alan sun'î bir mektubun, Rus istilâsı denilen dehşetli bir sel belâsına düşüp silinmesi neden seni bu kadar müteessir ediyor? Asıl Mâlik-i Hakikî ve her şeyin sahibi ve Rabbi olan Nakkaş-ı Ezelî'ye bak ki; bu Van sayfasında mektubâtı, kemâl-i şâşaa (alabildiğine bir debdebe ve gösteriş) ile eski zamanda gördüğün vaziyeti yine devam edip yazılıyorlar. O yerler boş, harap, hâlî kalmış diye ağlamaların, Mâlik-i Hakikî'sinden gaflet ve insanları misafir tasavvur etmemekten ve mâlik tevehhüm etmek yanlışından ileri geliyor."

Fakat o yanlışlıktan ve o yakıcı vaziyetten bir hakikat kapısı açıldı. Ve o hakikati tam kabul etmeye nefis hazırlandı. Evet nasıl ki bir demir, ateşe sokulur; tâ yumuşasın, güzel ve menfaattar bir şekil verilsin. Öyle de, o hüzün-engiz (hüzün veren) hâlet ve o dehşetli vaziyet ateş oldu, nefsimi yumuşattı. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, mezkûr (üstte geçen) âyetin hakikatiyle, hakâik-i imaniyenin feyzini tam ona gösterdi, kabul ettirdi.

Evet, –lillâhilhamd– şu âyetin hakikati, iman feyziyle (Yirminci Mektup gibi risalelerde kat'î isbat ettiğimiz gibi) herkesin kuvvet-i imaniyesi nisbetinde inkişaf eden öyle bir nokta-yı istinâd rûha ve kalbe verdi ki, o vaziyetin dehşetinden yüz derece ziyade korkunç, zararlı musibetlere karşı gelebilir bir kuvveti, iman-ı billâhtan verdi. Ve şöyle ihtar etti ki: Senin Hâlık'ın olan şu memleketin Mâlik-i Hakikî'sinin emrine her şey musahhardır (boyun eğmiştir), her şeyin dizgini O'nun elindedir, O'na intisabın yeter.

O Hâlıkıma dayanıp tanıdıktan sonra, düşman sûretini alan bütün şeyler, düşmanlıklarını terk ettiler; ağlattıran hazîn (hüzünlü) hâller, beni neşelendirmeye başladılar. Hem çok risalelerde kat'î burhanlarla da isbat ettiğimiz gibi, o hadsiz arzulara karşı iman-ı bi'l-âhiretten gelen nur ile öyle bir nokta-yı istimdad (imdat istenecek, yardıma çağrılacak yer, makam) verdi ki; değil küçücük ve muvakkat, kısa, dünyevî ahbaplara

karşı arzu ve râbıtalarıma, belki ebedü'l-âbâdda (tükenmez ebedî hayatta), âlem-i bekâda, saadet-i ebediyede hadsiz uzun arzularıma kâfi gelebilir bir nokta-yı istimdad verdi. Çünkü bir cilve-i rahmetiyle, muvakkat bir misafirhânesi olan bu dünyanın bir menzili olan şu zeminin yüzünde, o misafirlerini bir-iki saat sevindirmek için, bahar sofrasında hadd ü hesaba gelmez sanatlı, şirin nimetlerini, her baharda ihsân edip bir kahvaltı hükmünde o misafirlere yedirdikten sonra, mesken-i ebedîlerinde sekiz dâimî cenneti hadsiz bir zamanda, hadsiz envâ-ı nimetiyle doldurup ibâdına ihzâr eden (hazırlayan) bir Rahmânu'r-rahîm'in rahmetine iman ile istinâd edip, intisabını bilen elbette öyle bir nokta-yı istimdâd bulur ki; en ednâ (aşağı) derecesi, hadsiz ebedî emellere medet verip idame eder (devam ettirir).

Hem o âyetin hakikatiyle, imanın ziyâsından gelen nur öyle parlak bir sûrette tecellî etti ki; o zulümâtlı olan cihât-ı sitteyi (altı ciheti) gündüz gibi aydınlattırdı. Çünkü bu medresem ve bu şehirde talebe ve dostlarımın arkalarında kalıp ağlamak vaziyetini şöyle aydınlattırdı ki: Ahbabın gittikleri âlem karanlıklı değil, yalnız yerlerini değiştirdiler; yine görüşeceksiniz diye ihtar etti. Ağlamayı tamamen kestirdi. Ve dünyada onların yerine geçecek ve benzeyecek olanları bulacağımı ifham etti (bildirdi).

Evet, –lillâhilhamd– hem vefat eden Van medresesini Isparta medresesiyle ihyâ edip, oradaki ahbapları dahi, daha çok, daha kıymettar talebeler ve ahbaplarla mânen ihyâ etti. Hem bildirdi ki; dünya boş, hâlî olmadığını ve harap olmuş bir memleket sûretini yanlış tasavvur ettiğimi, belki Mâlik-i Hakikî hikmetinin iktizâsıyla, sun'î insanların levhasını değiştiriyor, mektubunu tazelendiriyor. Bir ağacın bir kısım meyvelerini kopardıkça yerine yine başka meyvelerin geldiği gibi, nev-i beşerde bu zevâl ve firâk dahi bir teceddüddür, tazelenmektir. İman noktasında, ahbapsızlıktan gelen elîmane bir hüzün değil, belki başka güzel bir yerde görüşmek üzere ayrılmaktan gelen, lezizane bir hüzün veren bir tazelenmektir.

Hem o dehşetli vaziyetten, kâinatın mevcûdâtının karanlıklı gö-

rünen yüzünü aydınlattı. Ben de o vakit o hâlete şükretmek istedim, Arabî şu fıkra geldi; tam o hakikati tasvir etti. Şöyle ki, dedim:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ الْمُصَوِّرِ مَا يُتَوَهَّمُ أَجَانِبَ أَعْدَاءً أَمْوَاتًا مُوَحِّشِينَ أَيْتَامًا بَاكِينَ، أَوِدَّاءَ إِخْوَانًا أَحْيَاءً مُونِسِينَ مُرَخَّصِينَ مَسْرُورِينَ ذَاكِرِينَ مُسَبِّحِينَ

Yani, "O şiddetli hâletin tesirinden gelen gaflet ile, kâinatın mevcûdâtı bir kısmı düşman ve ecnebî,[1](Hâşiye) bir kısmı müthiş cenazeler, diğer kısmı ise, kimsesizlikten ağlayan yetimler sûretinde; gafil nefsime tevehhüm ile gösterilen bu korkunç levhayı, nur-u iman ile aynelyakîn gördüm ki: O ecnebî, düşman görünenler birer dost kardeştirler. Ve o müthiş cenazeler ise; kısmen hayattar ve ünsiyetkâr ve kısmen vazifeden terhis edilenlerdir. Ve o ağlayan yetimlerin vaveylâları (çığlıkları) ise zikir ve tesbihin zemzemeleri olduğunu nur-u iman ile gördüğümden, o hadsiz nimetlerin menbaı olan imanı bana veren Hâlık-ı Zülcelâl'e hadsiz hamdediyorum. Ve bu dünyada, bu dünya kadar büyük hususî dünyamdaki bütün mevcûdâtı, hamd ve tesbihât-ı ilâhiyede tasavvur ve niyetim ile istimâl etmek bir hakkım olduğu nokta-yı nazarından, bütün o mevcûdâtın her birisinin ve umumunun lisân-ı hâlleriyle beraber اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ[2] deriz." demektir.

Hem o gafletkârâne hâlet-i müthişeden hiçe inen ezvâk-ı hayat ve bütün bütün çekilip kuruyan emeller ve en dar bir dâire içinde sıkışıp kalan belki mahvolan şahsıma âit nimetler, lezzetler birden –başka risalelerde kat'î bir sûrette isbat ettiğimiz gibi– nur-u iman ile kalbin etrafındaki o dar dâireyi öyle genişlettirdi ki, kâinatı içine aldı ve o Horhor bahçesinde kurumuş ve lezzetini kaçırmış nimetler yerinde, dâr-ı dünya ve dâr-ı âhireti birer sofra-yı nimet ve birer tablayı rahmet şekline getirdi. Göz, kulak, kalb gibi, on değil, yüz cihâzât-ı insâniyenin her birini, gayet uzun bir el sûretinde, her müminin derecesi nisbetinde o iki sofra-yı Rahmân'a uzatıp, her tarafından ni-

---

1 **Hâşiye:** Yani, zelzele, fırtına, tufan, taun, ateş gibi.

2 Lutfettiği iman nurundan dolayı hamdolsun Allah'a.

metleri toplayacak bir tarzda gösterdiğinden; hem bu ulvî hakikati ifade, hem o hadsiz nimete şükür için o vakit böyle demiştim:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ الْمُصَوِّرِ لِلدَّارَيْنِ مَمْلُوءَتَيْنِ مِنَ النِّعْمَةِ وَالرَّحْمَةِ لِكُلِّ مُؤْمِنٍ حَقٌّ أَنْ يَسْتَفِيدَ بِحَوَاسِّهِ الْكَثِيرَةِ الْمُنْكَشِفَةِ بِإِذْنِ خَالِقِهِ

Yani: "Dünya ve âhireti nimet ve rahmetle doldurmuş bir sûrette, hakikî müminlerin nur-u iman ve İslâmiyet'le inkişâf ve inbisât etmiş (açılmış ve genişlemiş) bütün hâsselerinin (duyularının) elleriyle o iki muazzam sofradan istifadeyi temin eden ve gösteren nur-u iman nimetinin mukabiline, o imanı bana veren Hâlıkıma, bütün zerrât-ı vücudumla dünya ve âhiret dolusu hamd ve şükür, elimden gelse yaparım." demektir.

Madem iman bu âlemde bu tesirat-ı azîmeyi yapar; elbette dâr-ı bekâda öyle semerat ve füyuzâtı olacak ki, bu dünyadaki akıl ile onlar ihâta edilmez ve tarif edilmez.

İşte, ey benim gibi ihtiyarlık münâsebetiyle pek çok dostların firâk acılarını çeken ihtiyar ve ihtiyareler! Sizin en ihtiyarınız her ne kadar zâhiren benden yaşlı ise de, mânen ben onlardan daha ziyade ihtiyarlığımı tahmin ediyorum. Çünkü fıtratımda rikkat-i cinsiye (insan olmaktan kaynaklanan şefkat, merhamet, acıma duygusu) ile acımak hissi ziyade bulunduğundan, kendi elemimden başka, binler kardeşlerimin elemlerini de o şefkat sırrıyla çektiğimden, yüzler sene yaşamış gibi ihtiyarım. Ve siz ne kadar firâk belâsını çekmiş iseniz, benim kadar o belâya mâruz kalmamışsınız. Çünkü oğlum yoktur ki yalnız oğlumu düşüneyim. Bendeki fıtrî olan bu ziyade acımaklık ve şefkat, binler Müslüman evlâdlarının, hatta masum hayvanların teellümlerine (acılarına) karşı dahi bir rikkat (incelik, acıma hissi), bir elem, o sırr-ı şefkat ile hissediyordum. Hususî bir hânem yoktur ki fikrimi yalnız ona hasredeyim; belki bu memleket ile ve belki âlem-i İslâm'ın kıtasıyla hânem gibi, hamiyet-i İslâmiye noktasında alâkadarım. Ve o iki büyük hânedeki dindaşlarımın elemleriyle müteellim ve firâklarıyla mahzun oluyorum!..

İşte bütün ihtiyarlığımdan ve firâk belâlarından gelen teessürâtıma, bana nur-u iman tam kâfi geldi; kırılmaz bir rica, kopmaz bir ümit, sönmez bir ziyâ, bitmez bir teselli verdi. Elbette sizlere ihtiyarlıktan gelen karanlık ve gaflet ve teessürât ve teellümâta; iman kâfi ve vâfidir (yeterlidir). Asıl en karanlıklı ve en nursuz ve tesellisiz ihtiyarlık ve en elîm ve müthiş firâk, ehl-i dalâletin ve ehl-i sefâhetin ihtiyarlıklarıdır ve firâklarıdır. O rica ve ziyâ ve teselli veren imanı zevk etmek ve tesirâtını hissetmek için, ihtiyarlığa lâyık ve İslâmiyet'e muvâfık ubûdiyetkârâne (kulluğa yakışır tarzda) bir tavr-ı şuurdârâne (şuurlu bir tavır, hareket) takınmakla olur. Yoksa gençlere benzemeye çalışmak ve onların sarhoşça gafletlerine başını sokup ihtiyarlığını unutmakla değildir.

خَيْرُ شَبَابِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِكُهُولِكُمْ وَشَرُّ كُهُولِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِشَبَابِكُمْ[1] –ev kemâ kâl– meâlindeki hadîsi düşününüz. Yani, "Gençlerinizin en iyisi, temkinde ve sefâhetlerden çekilmekte ihtiyarlara benzeyenlerdir. Ve ihtiyarlarınızın en fenâsı, sefâhette (eğlence düşkünlüğünde, beyinsizlikte) ve başını gaflete sokmakta gençlere benzeyenlerdir."

Ey kardeşlerim ihtiyarlar ve hemşire ihtiyareler! Hadîs-i şerifte vardır ki: "Altmış yetmiş yaşlarında ihtiyar bir mümin, dergâh-ı ilâhîye elini kaldırıp duâ ederken, rahmet-i ilâhiye onun elini boş döndürmeye hicap ediyor."[2] Madem rahmet size karşı böyle hürmet ediyor; siz de rahmetin bu hürmetini ubûdiyetinizle ihtiram ediniz.

Üstad Hazretleri'nin 1894'de başlayan Van hayatı, 1925'deki Şeyh Said hâdisesi sebebiyle son bulmuştu. Bu süre zarfında Hazreti Bediüzzaman, değişik zamanlarda Van'a birçok defa gelmiş gitmiş, çok sayıda fedakâr talebe yetiştirmiş, dost edinmiş, Tahir Paşa gibi valiler ile görüşmüş, valilik köşklerinde kalmış, halka vaaz ve nasihat etmiş, ...

Kırılmış bir kaşığının çöpe atılmasına veya dayanıp Kur'ân ve ev-

---

[1] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 22/83, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/94; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 13/467.

[2] Bkz: Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/270, *Müsnedü'ş-şâmiyyîn* 2/268; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/284. Ayrıca, genel mânâda Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına kalkan hiçbir eli boş çevirmediğine dair bkz: Bezzâr, *Müsned* 6/479; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 3/391; İbn-i Hibbân, *Sahîh* 3/160.

rad okuduğu bir ağacın kesilip kapı yapılmasına karşı tavır alan, yani eşyaya karşı bile çok vefalı davranan Hz. Üstad, mekânlara ve insanlara karşı da son derece vefalı idi. Bilhassa dostlarına ve talebelerine karşı...

Hazreti Üstad, Birinci Dünya Savaşı'nda talebeleriyle beraber Ruslar'a karşı savaşırken yaralanıp esir düşmüş, sonra da Kosturma'ya sürülmüştü. Ekim 1917 Bolşevik Devrimi'nden sonra Rusya'daki sarsıntıdan da istifade ederek esaretten firar edip İstanbul'a geldi. İstanbul'da dinî ve millî hizmetlerde bulundu. Kur'ân'ın irşadı ve Abdülkadir Geylânî'nin himmetiyle ve ihtiyarlığın uyandırması ile medenî hayattan bir usanç ve şâşaalı içtimâî hayattan bir nefret duydu. Vatan hasreti Üstad'ı Van'a sevketti.

Van'a gelince önce Medresesinin ziyaretine gitti. İçindeki kaynağın horultu çıkarırcasına gür bir sesle kaynamasından dolayı **Horhor** ismi verilen bu Medrese'ye varınca, bütün Van haneleri gibi burasının da Rus istilasında Ermeniler tarafından yakılmış olduğunu gördü!.. Artık Medrese yoktu, harabe vardı. Talebeler, dostlar yoktu; ancak hayalleri vardı. Yekpâre taştan ibaret olan (Medrese'nin bitişiğindeki) Van Kalesi'ne çıktı, etrafa baktı... Ermeni mahallesinden başka Van'ın bütün evleri yakılmış, tahrip edilmişti. Müthiş bir tesir altında kaldı ve gözyaşlarına hâkim olamadı. Eğer Kur'ân'dan ve imandan medet gelmeseydi, o elem ve hüzün ruhunu uçuracak derecede tesir yapacaktı.

Birden Kur'ân'ın *"Göklerde ne var, yerde ne varsa, hepsi de Allah'ı tenzih ve tesbih eder. O Aziz ve Hakîmdir: Üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Göklerin ve yerin hakimiyeti O'nundur. Hayatı veren ve hayatı alıp öldüren O'dur. O her şeye kadirdir."* (Hadîd, 57/1-2) meâlindeki âyetinin hakikati tecellî etti.

Üstad Hazretleri, bu âyeti **Âyetü'l-Kübrâ Risalesi**'nde şöyle izah ediyor:

"Hatta bir adam [1] سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ âyetini okudu, dedi ki: 'Bu âyetin harika telâkki edilen belâgatını göremiyorum.' Ona denildi: 'Sen dahi bu seyyah gibi o zamana git, orada dinle!' O da ken-

[1] "Göklerde ne var, yerde ne varsa Allahı tenzih ve tesbih eder." (Hadîd sûresi, 57/1).

dini Kur'ân'dan evvel orada tahayyül ederken gördü ki; mevcudât-ı âlem perişan, karanlık, câmid ve şuursuz ve vazifesiz olarak; hâlî, hadsiz, hudutsuz bir fezada; kararsız, fânî bir dünyada bulunuyorlar. Birden Kur'ân'ın lisanından bu âyeti dinlerken gördü:

Bu âyet, kâinat üstünde dünyanın yüzünde öyle bir perde açtı ve ışıklandırdı ki; bu ezelî nutuk ve bu sermedî ferman, asırlar sıralarında dizilen zîşuurlara ders verip gösteriyor ki; bu kâinat, bir câmi-i kebîr hükmünde başta semâvât ve arz olarak umum mahlûkâtı hayattarâne zikir ve tesbihte ve vazife başında cûş u hurûşla (coşup taşmakla) mesûdâne ve memnunâne bir vaziyette bulunduruyor, diye müşâhede etti ve bu âyetin derece-i belâgatını zevkederek –sâir âyetleri buna kıyasla– Kur'ân'ın zemzeme-i belâgatı, arzın nısfını (yarısını) ve nev-i beşerin humsunu (beşte birini) istilâ ederek haşmet-i saltanatı kemâl-i ihtiramla on dört asır bilâ-fâsıla (aralıksız) idame ettiğinin binler hikmetlerinden bir hikmetini anladı." [1]

İşte Hz. Üstad, bu âyetin, gözünü açtırmasıyla müşahede ediyor ki: Meyveli ağaçların başlarındaki meyveler kendisine tebessüm ederek bakıp şöyle diyor: **"Bize de dikkat et, yalnız harabezârlara bakıp durma!"**

Evet, demek bu âyet-i kerîmenin hakikati Hazreti Üstad'a şöyle ihtar ediyordu: "Van sahrasının sayfasında **misafir** olan **insanların** eliyle yazılan ve **şehir** sûretini alan **sun'î bir mektubun**, Rus istilası denilen dehşetli bir **sel belasına** düşüp silinmesi neden seni bu kadar müteessir ediyor? Asıl Mâlik-i Hakikî ve her şeyin Sahibi ve Rabbi olan Ezelî Nakkaş'a bak ki; bu **Van sayfasının mektupları**, tam bir şâşaa ile eski zamanda gördüğün vaziyeti yine devam edip yazılıyorlar. O yerler boş, harap, ıssız kalmış diye ağlamaların, Hakikî Sahip ve Mâlik'inden gafletinden ve insanları misafir tasavvur etmemekten ve onları mâlik zannetmek yanlışından ileri geliyor."

İnsanların yaptıkları şehirler, arıların petek şehirleri kadar düzgün ve mükemmel değil; petekler de narların ve gülnarların (nar çiçeklerinin) hücre şehrinden daha mükemmel değil... Cenâb-ı Hakk'ın her baharda yeniden yarattığı, mücevherlere benzeyen çiçekler ile ortaya koyduğu güzellik onun sonsuz kudretini ve her şeyi her zaman tekrar

[1] Şuâlar, Yedinci Şuâ *(1. Bâb)*, s. 125.

yaratma gücünü gösteriyor. İhtiyarlayan vücudumuzu tekrar genç ve mükemmel olarak, hem de inşaallah Cennet'te, Cennet'e layık olarak yeniden yaratacak...

On Dördüncü Rica

Dördüncü Şuâ olan Âyet-i Nuriye-i Hasbiye'nin başının hülâsası (özeti) diyor ki:

Bir zaman ehl-i dünya beni her şeyden tecrit ettiklerinden (ayırdıklarından), beş çeşit gurbetlere düşmüştüm. Sıkıntıdan gelen bir gaflet ile, Risale-i Nur'un teselli verici ve medet edici nurlarına bakmayarak, doğrudan doğruya kalbime baktım ve ruhumu aradım. Gördüm ki; gayet kuvvetli bir aşk-ı bekâ (sonsuzluk aşkı) ve şedid (şiddetli) bir muhabbet-i vücûd (var olma sevgisi) ve büyük bir iştiyak-ı hayat ve hadsiz bir acz ve nihayetsiz bir fakr, bende hükmediyordu. Hâlbuki müthiş bir fenâ (bitme, tükenme, yok olma), o bekâyı söndürüyor. O hâletimde (hâlimde), yanık bir şâirin dediği gibi dedim:

"Dil bekâsı, Hak fenâsı istedi mülk-i tenim
(Yani gönül, vücûdumun devam ve bekâsını, Cenâb-ı Hak'ta fânî olmasını istedi)
Bir devasız derde düştüm, âh ki Lokman bîhaber (habersiz)."

Me'yûsane (ümitsiz bir şekilde) başımı eğdim. Birden, حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] imdâdıma geldi, "Beni dikkatle oku!" dedi. Ben de günde beş yüz defa okudum. Okudukça, yalnız ilmelyakîn ile değil, aynelyakîn ile çok kıymettar envârından dokuz mertebe-i hasbiye bana inkişâf etti.

Üstad Hazretleri, sürgün ve tecrit günlerinin birinde kendisini beş çeşit gurbetler içinde görüyor. Risale-i Nur'un teselli edici ve medet verici nurlarına bakmadan, doğrudan kalbine bakınca kendisinde:

a) Gayet kuvvetli bir bekâ aşkı yani aşk derecesinde bir sonsuzluk arzusu,

b) Şiddetli bir varlık sevgisi,

c) Büyük bir hayat iştiyakı,

---

[1] "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

d) Hadsiz bir âcizlik,

e) Nihayet bir muhtaçlık hükmettiğini fark ediyor. Hâlbuki karşısında müthiş bir fânilik duruyor ve sonsuzluk duygu ve düşüncesini söndürüyor. Bu devasız dert karşısında ümitsizce başını eğiyor. Her bir kelimesi bir melek-i nâtık (konuşan bir melek) olan Kur'ân'dan حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ *"Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!"* (Âl-i İmran, 3/173) âyeti birden bir mürşid olarak imdadına geliyor. Konuşan bir melek gibi "Beni dikkatle oku!" diyor. Üstad Hazretleri de günde beş yüz defa okuyor. Okudukça çok kıymetli nurlar inkişaf ediyor. **İşte İnkişaf Eden Nurlardan Birincisi:**

* * *

Birinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye: Bendeki aşk-ı bekâ; bendeki bekâya değil, belki sebepsiz ve bizzât mahbûb olan kemâl-i mutlak sahibi, Zât-ı Zülkemâl'in ve Zülcelâl'in (bütün mükemmelliklerin ve güzelliklerin yegâne sahibi Hz. Allah'ın (c.c.)) bir isminin bir cilvesinin mâhiyetimde bir gölgesi bulunduğundan, fıtratımda o Kâmil-i Mutlak'ın varlığına ve kemâline ve bekâsına müteveccih olan muhabbet-i fıtriye (tabiî, yaratılıştan gelen sevme duygusu), gaflet yüzünden yolunu şaşırmış, gölgeye yapışmış, aynanın bekâsına âşık olmuştu, حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ geldi, perdeyi kaldırdı. Gördüm ve hissettim ve hakkalyakîn zevk ettim ki; **bekâmın lezzeti ve saadeti, aynen ve daha mükemmel bir tarzda Bâkî-i Zülkemâl'in** (bütün mükemmelliklerin yegâne sahibi ebedî, dâimî Hz. Allah'ın (c.c.)) **bekâsına ve benim Rabbim ve İlâhım olduğuna, tasdik ve imanımda ve iz'anımda** (anlama, kavrama ve iç kabulümde) **vardır.** Bunun edillesi (delilleri), zevi'l-ihsâsı (duyu organları sağlam, zevk-i selim sahibi kimseleri) hayrette bırakacak gayet derin ve dakik **on iki hemhemler** ve **şuûr-u imanlar** ile Risale-i Hasbiye'de beyân edilmiştir.

Üstad Hazretleri, kendisinde bulunan "aşk-ı bekâ"nın yani aşk derecesindeki sonsuzluk arzusunun; aslında yanlışlıkla, gaflet yüzünden yolunu şaşırıp gölgeye yapıştığını; doğrusunun ise, gerçek bekâ lezzet ve saadetinin; aynen ve daha mükemmel bir tarzda Cenâb-ı Hakk'ın bekâsına ve bizim Rabbimiz ve İlahımız olduğuna tasdikimizde, imanımızda ve iz'anımızda olduğunu söylüyor. Bu derin ger-

çeğin delillerini de **Şuâlar** kitabının **Dördüncü Şuâ'**ının **Birinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye**'sinde şöyle izah ediyor:

"... ...

• Bâki-i Zülkemâl olan Cenâb-ı Hakk'ın bekâsı ile benim için ölümsüz bir hakikat tahakkuk eder. Zira benim mâhiyetim; hem bâkî, hem ebedî bir ismin gölgesi olur, daha ölmez.' diye *iman şuuru* ile kesinleşip kökleşmiş olur.

• **Hem o iman şuuru ile** mutlak mahbûb (sevgili) olan Kemâl-i Mutlak'ın varlığı bilinmekle, şedit ve fıtrî olan zâtî muhabbet tatmin edilir. Hem, Bâki-i Sermedî'nin bekâsına ve varlığına ait o iman şuuru ile kâinatın ve insanlığın kemâlâtı bilinir ve bulunur ve kemâlâta karşı fıtrî meftûniyet, hadsiz elemlerden kurtulup zevk ve lezzetini alır.

• **Hem o iman şuuru ile** Bâki-i Sermedî olan Cenâb-ı Hakk'a bir intisap ve o intisabın imanıyla umum mülküne bir münasebet peydâ olur.. ve o intisab münasebeti ile –hadsiz bir mülke bir nevi mâlikiyet gibi– iman gözüyle bakar, manen istifade imkânı olur. **(Yani, bu şuurla mümin insan, 'Bu kâinat benim Yaradanımın, Sahibimin, Mâlikimin mülküdür. Ben de O'nun mülkünde çalışan bir kuluyum. Bu kâinatı ve içindeki mülkünü, –Kur'ân'da ifade buyurduğu gibi– benim/bizim istifademe/istifademize sunmuş. Sanki benim mülküm gibi faydalanıyorum.' diyebilir).**

• **Hem iman şuuru ile** ve intisab ve münasebet ile bütün yaratılmışlara bir alâka, bir nevi beraberlik hissi peyda olur. Ve o hâlde, ikinci derecede, şahsî varlığından başka hadsiz bir varlık, o iman şuuru ile, intisab ve münasebet, alâka ve beraberlik cihetinde –güyâ onun bir nevi varlığıdır gibi– var olur; böylece varlığa karşı fıtrî aşk teskin edilir.

• **Hem o iman şuuru** ve intisab ve münasebet ve alâkadarlığı cihetiyle, bütün kemâlât sahiplerine karşı bir kardeşlik peyda olur. O halde Bâkî-i Sermedî olan Cenâb-ı Hakk'ın varlığıyla ve bekâsıyla o hadsiz kâmil zâtlar mahvolmayıp zâyi olmadıklarını bilmekle, beğenip takdir etmekle bağlı ve dost olduğu hadsiz dostlarının bekâları, kemâlâtlarının devamı, o iman şuuruna sahip kişiye ulvî bir zevk verir.

• **Hem o iman şuuru** ve intisab ve münasebet ve alâkadarlık ve kardeşlik vasıtasıyla bütün dostlarımın –ki hayatımı ve bekâmı memnuniyetle onların saadetleri için fedâ ediyorum– onların mesut olmaları ile hadsiz bir saadet kendimde hissedebilir gördüm. Çünkü bir samimî dostun saadetiyle, şefkatli dostu dahi saadetlenir, lezzetlenir. Şu halde Cenâb-ı Hakk'ın bekâsı ve varlığıyla, başta Resûl-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselam ve Âl ve Ashabı olarak, bütün efendilerim ve ahbabım olan peygamberler, evliyâ, asfiyâ ve bütün sâir hadsiz dostlarım ebedî idamdan kurtulduğunu ve ebedî bir saadete mazhar olduklarını o iman şuuru ile hissettim. Ve münasebet, alâka, kardeşlik, dostluk sırrıyla saadetleri bana yansıyıp saadetlendirdiğini zevk ettim.,

• **Hem o iman şuuru ile** hemcinsimiz insanlara merhamet ve akrabaya şefkat yüzünden gelen hadsiz elem ve acılardan kurtulup hadsiz rûhânî bir zevk duydum. Çünkü hayatımı ve bekâmı iftiharla onların tehlikelerden kurtulmaları için fedâ etmeyi fıtrî arzu ettiğim, başta pederlerim ve vâlidelerim ve bütün neslî ve nesebî ve mânevî akrabalarım, Cenâb-ı Hakk'ın bâkî olmasıyla ve varlığıyla mahvolmaktan, yok olmaktan, ebedî idamdan ve hadsiz elemlerden kurtulup o hadsiz rahmetine mazhar olmalarını iman şuuru ile hissettim. Gam ve eleme vesile olan cüz'î, tesirsiz şefkatime bedel, nihayetsiz bir rahmet, onlara nezaret ve himaye ettiğini duydum, hissettim. Bir vâlide; evlâdının lezzetiyle, zevkiyle, rahatıyla zevk alması gibi, ben de o bütün şefkat ettiğim zatların, o rahmetin himayesi altında kurtulmaları ve istirahat etmeleriyle zevk aldım, ferahladım ve çok derin şükrettim.

• **Hem o iman şuuru ile,** hayatımın meyvesi ve neticesi, saadet sebebim ve fıtrat (yaratılış) vazifem olan Risale-i Nur dahi zâyi olmaktan, mahvolmaktan, faydasız kalmaktan ve mânen kurumaktan kurtulacağını; meyvedar, bâkî kalacağını o iman intisabı ile bildim, hissettim, kanaat getirdim; kendi bekâmın lezzetinden çok ziyade bir mânevî lezzet duydum, tam hissettim. Çünkü iman ettim ki; Cenâb-ı Hakk'ın bekâsı ve varlığı ile Nur Risaleleri, yalnız insanların hâfızalarında ve kalblerinde nakşolmuyor; belki hadsiz şuurlu mahlûkatın ve ruhânîlerin bir mütâlaagâhları olmakla beraber, Allah'ın rızasına mazhar ise Levh-i Mahfuz'da ve Korunan Levhalar'da irti-

sam ederek (görünerek) sevap meyveleriyle ziynetlenir. Ve bilhassa Kur'ân'a mensubiyeti, Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) kabulü ve inşaallah Allah'ın rızasına mazhariyeti cihetiyle bir anda vücudu ve İlâhî nazara mazhar olmasını, bütün ehl-i dünyanın takdirinden daha ziyade kıymetli bildim. İşte hayatımı ve bekâmı, o Risalelerin, iman hakikatlarini isbat eden her bir Risalesinin bekâsına, devamına, ifadesine, makbuliyetine fedâ etmeye her vakit hazır olduğumu ve saadetimi onların Kur'ân'a hizmet etmelerinde bildim. O halde İlâhî bekâ ile yüz derece insanların beğenmelerinden daha ziyade bir takdire mazhar olmalarını o imanî intisab ile anladım. Bütün kuvvetimle حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dedim.

• **Hem o iman şuuru ile**, ebedî bir bekâ ve dâimî bir hayat veren Cenâb-ı Hakk'ın bekâsına ve varlığına iman ve imanın sâlih ameller gibi neticeleri, bu fânî hayatın bâki meyveleri ve ebedî bir bekânın vesileleri olduğunu bildim. Meyveli bir ağaç olmak için kabuğunu terk eden bir çekirdek gibi, ben de o bâki meyveleri vermek için bu dünyevî bekânın kabuğunu bırakmaya nefsimi kandırdım. Nefsimle beraber حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ "O'nun bekâsı bize yeter.' dedim.

• **Hem iman şuuru** ve kulluk intisabı ile toprak perdesinin arkası ışıklandığını, ağır toprak tabakası da ölülerin üstünden kalktığını ve kabir kapısı ile girilen yeraltının da yoklukla bulaşık, iç içe girmiş karanlıklar olmadığını yakînî bir ilimle bildim. Bütün kuvvetimle حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dedim.

• Hem gayet kat'î bir sûrette hissettim ve o **iman şuuru ile** hakkalyakîn bildim ki: Fıtratımda çok şiddetli olan aşk-ı bekâ; Bâki-i Zülkemâl olan Cenâb-ı Hakk'ın bekâsına, varlığına iki cihetle bakarken, enaniyetin perde çekmesiyle, mahbubunu (sevgilisini) kaçırmış, aynasına perestiş etmiş bir serseme dönmüş gördüm. Ve o çok derin ve kuvvetli aşk-ı bekâ; bizzat ve sebepsiz, fıtraten sevilen ve perestiş edilen kemâl-i mutlak bir isminin gölgesi vasıtasıyla mâhiyetimde hükmedip, o aşk-ı bekayı vermiş. Ve muhabbet için hiçbir illet ve hiçbir garazı ve zâtından başka hiçbir sebep gerekmeyen kemâl-i Zât'ı perestişe kâfî ve vâfî iken –daha önce beyan ettiğimiz ve her birisine bir hayat ve bir bekâ değil, belki elden gelse binlerce dünya hayatı ve bekâ fedâ edilmeye lâyık olan– zikredilen bâkî meyveleri de ihsan

etmekle, o fıtrî aşkı şiddetlendirmiş diye hissettim. Elimden gelseydi vücudumun bütün zerreleri ile حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ diyecektim ve o niyetle dedim.

• Ve bekâsını arayan ve İlâhî bekayı bulan **o imanî şuur**, –ki bir kısım meyvelerine sâbıkan 'hem... hem... hem...' ler ile işaret ettim– bana öyle bir zevk ve şevk verdi ki; bütün ruhumla, bütün kuvvetimle, en derin kalbimde, nefsimle beraber حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dedim."

(Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

* * *

İkinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye: Fıtratımdaki hadsiz aczimle beraber, ihtiyarlık ve gurbet ve kimsesizlik ve tecridim (yalnız bırakılmam) içinde; ehl-i dünya desîseleriyle, casuslarıyla bana hücum ettikleri hengâmda kalbime dedim: "Elleri bağlı, zayıf ve hasta bir tek adama ordular taarruz ediyor. Benim için bir nokta-yı istinâd yok mu?" diye حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyetine müracaat ettim. Bana o âyet bildirdi ki:

İntisab-ı imanî vesikasıyla (Allah'a iman ile elde edilen kimlik belgesiyle) Kadîr-i Mutlak öyle bir Sultan'a intisap edersin ki; zemin yüzünde her baharda dört yüz bin milletten mürekkeb (oluşmuş) nebâtât ve hayvanât ordularının bütün cihâzâtlarını kemâl-i intizam ile vermekle beraber, başta insan olarak, hayvanâtın muazzam ordusunun bütün erzaklarını, değil medenî insanların son zamanlarda keşfettikleri et ve şeker ve sâir taamların hülâsaları gibi, belki yüz derece o medenî hülâsalardan daha mükemmel ve bütün taamların her nev'inden tohum ve çekirdek denilen Rahmânî (sonsuz merhamet ve şefkatle bütün varlıkları rızıklandıran Allah'a ait) hülâsalara koyup; ve o hülâsaları dahi, onların pişirmelerine ve inbisâtlarına (açılıp inkişaf etmelerine) dâir kaderî tarifeler içinde sarıp, muhafaza için küçük sandukçalara koyup, tevdi eder. O sandukçaların îcâdı, كُنْ emrinde bulunan كَافْ-نُونْ fabrikasından o kadar çabuk ve kolay ve çoklukla olur ki; Kur'ân der: "Hâlık emreder, meydana gelir." Madem sen, intisab-ı imanî tezkeresiyle böyle bir nokta-yı istinâd bulabildiğinden, hadsiz bir kuvvete ve kudrete dayanabilirsin. Ben de âyetten bu dersimi aldıkça öyle bir kuvve-i

mâneviyeyi buldum ki; değil şimdiki düşmanlarıma, belki dünyaya meydan okuyabilir bir iktidar-ı imanî (imanla elde edilen iktidar, güç, yeterlilik) hissederek, bütün ruhumla beraber حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dedim.

Hazreti Üstad'ın yaşlılık, kimsesizlik, gurbet ve tecrit hâlleri içinde başına musallat olan belâ ve sıkıntılara karşı, yani kendi kendine "Elleri bağlı, zayıf ve hasta bir tek adama ordular taarruz ediyor. Benim için dayanacak bir nokta yok mu?" dediği anlarda حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyetinin nasıl bir güç kaynağı olduğunu anlamak için o günleri iyi bilmek gerekiyor.

Şarktaki Sason isyanlarından sonra Kastamonu'ya sürgün edilen **Ahmed Ataklı** diyor ki:

"Kastamonu başkomiserlerinden Elyakutlu Hafız, Bediüzzaman'a muârız idi. Üstad'a büyük bir kin ve garazı vardı. Her fırsatta Üstad'ı rahatsız ediyor, ona ilişiyordu. Bir gün Üstad'a hiddetle bağırarak:

– 'Kur'ân'ı hiç elinden düşürmüyorsun. Seni her gördüğümde böylesin. Lâtin harflerini okumuyorsun. Sarığını boynuna asıp çarşıda dolaştıra dolaştıra seni rezil edeceğim, Molla Said-i Kürdî!' dedi.

Üstad: 'Bana karışma, benden vazgeç!' deyince, Komiser:

– 'Bize, kanuna muhalefet ediyorsun. Bütün hocalar şapka giydiler. Sen hâlâ sarık bağlıyorsun. Senden vazgeçmem, gözüne bile ilişirim!' diye bağırıyordu.

Üstad ise, tarif etmekten âciz kaldığım bir tavır takındı ve o mânâlı gözlerle komisere şöyle bir baktı, 'Münafık!' diye seslendi ve **'Sen, bana ve Kur'ân'a hiçbir şey yapamazsın!'** dedi. Etraftakileri ürperten Üstad'ın o hâlinden ve sözlerinden sonra Komiser Hafız âniden karnını tuttu ve sancısı giderek şiddetlendi. Hemen doktora götürdüler. Fakat müdahale ve tedbirlere rağmen kurtulamadı."[1]

Emirdağ'ın Veysel köyünden **Hafız Namık Şenel** diyor ki:

"Bir defasında Üstad Hazretleri, Adaçalı'dan geliyorlar. Kibildek Çavuş denilen birisi Üstad'ın yakasına yapışıyor. Üstad'ın yanında o zaman Mustafa Acet var. Üstad silkiniyor, yakasını Kibildek

1 *Son Şahitler* 2/226.

Çavuş'un elinden kurtarıyor ve Mustafa Acet'e dönerek 'Git, Stalin'i öldür desem öldürür müsün?' diyor. Mustafa Acet Ağabey de, 'Vallahi Üstadım, şimdi giderim.' diyor. Bunun üzerine Üstad Hazretleri o Kibildek Çavuş'a 'Bak, en edna bir talebem dahi emretsem Stalin'i öldürmeye gidecek. Eğer ben istesem iki saat içinde bana zahmet çektirenlerden intikamımı alırım. Fakat ben rıza-yı İlâhî için ve bu milletin imanını kurtarmak için çalışıyorum.' diyor."[1]

İşte bütün bunlara karşı حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ diyerek Allah'ın sonsuz kuvvet ve kudretine dayanıyor. **"Ben bu âyetten bu dersimi aldıkça öyle bir mânevî kuvvet buldum ki; değil şimdiki düşmanlarıma, belki dünyaya meydan okuyabilir îmanî bir iktidar hissederek, bütün ruhumla beraber** حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ **dedim."** diyor.

* * *

Üçüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye: Ben o gurbetler ve hastalıklar ve mazlûmiyetlerin tazyikiyle (baskısıyla) dünyadan alâkamı kesilmiş bularak, ebedî bir dünyada ve bâkî bir memlekette dâimî bir saadete namzed olduğumu iman telkin ettiği hengâmda; tahassür (hasret, özlem) akıtan "Of! Of!"dan vazgeçip, beşaşet (güler yüzlülük) izhâr eden "Oh! Oh!" dedim. Fakat bu gaye-i hayal ve hedef-i ruh ve netice-i fıtratın tahakkuku, ancak ve ancak bütün mahlûkatının bütün harekâtlarını (hareketlerini) ve sekenâtlarını (hareketsiz anlarını) ve ahvâl ve a'mâllerini (amellerini), kavlen ve fiilen bilen ve kaydeden ve bu küçücük ve âciz-i mutlak nev-i insanı Kendine dost ve muhâtap eden ve bütün mahlûkat üstünde bir makam veren bir Kadîr-i Mutlak'ın hadsiz kudretiyle ve insana nihayetsiz inâyet ve ehemmiyet vermesiyle olabilir, diye düşünürken bu iki noktada, yani böyle bir kudretin faaliyeti ve zâhiren bu ehemmiyetsiz insanın hakikatli ehemmiyeti hakkında imanın inkişâfını ve kalbin itminanını veren bir izah istedim. Yine o âyete müracaat ettim. Dedi ki: "حَسْبُنَا daki نَا'ya dikkat edip, senin ile beraber lisân-ı hâl ve lisân-ı kâl ile حَسْبُنَا'yı kimler söylüyorlar, dinle!" emretti.

---

[1] *Son Şahitler* 4/110.

Birden baktım ki, hadsiz kuşlar ve kuşçuklar olan sinekler ve hesapsız hayvanlar ve nihayetsiz nebatlar ve gayetsiz ağaçlar dahi benim gibi lisân-ı hâl ile حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ mânâsını yâd ediyorlar ve herkesin yâdına getiriyorlar ki; bütün şerâit-i hayatiyelerini (hayat şartlarını) tekeffül eden (yüklenen, üzerine alan) öyle bir vekilleri var ki, birbirine benzeyen ve maddeleri bir olan yumurtalar ve birbirinin misli gibi katreler (damlalar) ve birbirinin aynı gibi habbeler (tohumlar) ve birbirine müşabih (benzeyen) çekirdeklerden kuşların yüz bin çeşitlerini, hayvanların yüz bin tarzlarını, nebâtâtın yüz bin nev'ini ve ağaçların yüz bin sınıfını yanlışsız, noksansız, iltibâssız (karıştırmaksızın), süslü, mîzanlı, intizamlı, birbirinden ayrı fârikalı bir sûrette gözümüz önünde, hususan her baharda gayet çok, gayet kolay, gayet geniş bir dâirede, gayet çoklukla halk eder, yapar bir kudretin azamet ve haşmeti içinde beraberlik ve benzeyişlik ve birbiri içinde ve bir tarzda yapılmalarıyla, vahdetini ve ehadiyetini bize gösterir ve böyle hadsiz mucizâtı ibraz eden (gösteren) bir fiil-i rubûbiyete (Cenâb-ı Hakk'ın idaresini, terbiyesini yansıtan fiiline, icraatına), bir tasarruf-u hallâkıyete (Cenâb-ı Hakk'ın dilediği gibi var etmesine, yaratmasına) müdahale ve iştirak mümkün olmadığını bildirir diye anladım. Her mümin gibi benim hüviyet-i şahsiyemi ve mâhiyet-i insaniyemi anlamak isteyenler ve benim gibi olmak arzu edenler حَسْبُنَا 'daki نَا cemiyetinde bulunan "ene"nin, yani nefsimin tefsirine baksınlar. Ehemmiyetsiz, hakir ve fakir görünen vücudum –her müminin vücudu gibi– ne imiş, hayat ne imiş, insaniyet ne imiş, İslâmiyet ne imiş, iman-ı tahkikî ne imiş, mârifetullah ne imiş, muhabbet nasıl olacakmış? Anlasınlar, dersini alsınlar!

> Her bir kelimesi bir melek-i nâtık olan Kur'ân'ın ayetleri, hayatın içinden, fıtratın bir dili olarak gerçekleri daima ifade ediyorlar. Nasıl ki Fatiha Sûresi'nde إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ *"Biz ancak Sana ibadet ederiz ve ancak Senden yardım isteriz."* (Fâtiha, 1/5) meâlindeki âyette "نَ (biz)" derken:
>
> – Bütün bedenimdeki hücrelerim, duygularım hatta zerrelerimle beraber **biz,**

– Bütün Müslümanlar olarak **biz,**

– Bütün kâinat varlıkları olarak **biz,** ... demek istiyorsak; aynen öyle de "حَسْبُنَا (Allah bize yeter!)" derken buradaki "نَا" ile demek istiyoruz ki: " 'Bize', yani 'her şeyime', 'her zerreme', 'bütün Müslümanlara', 'bütün mahlûkât ve mevcudata'... Allah yeter; kâfî ve vâfîdir." Burada konuşan bir melek gibi Üstad'a hitap eden bu âyet, Hazreti Üstad'a "حَسْبُنَا'daki 'نَا'ya dikkat edip, seninle beraber lisan-ı hâl ve lisan-ı kâl ile 'حَسْبُنَا'yı kimler söylüyor, dinle!" diye emrediyor. Bu âyetin emrine uygun olarak Üstad Hazretleri diyor ki: "Birden baktım ki, hadsiz kuşlar ve kuşçuklar olan sinekler ve hesapsız hayvanlar ve nihayetsiz nebatlar ve gayetsiz ağaçlar da benim gibi lisan-ı hâl ile حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ mânâsını yâd ediyorlar ve herkesin yâdına getiriyorlar." İşte **böyle bir anlayış ve bakış, ruha huzur verir.**

Kader Risalesi'nde **Üçüncü Mebhas**'ta şöyle bir soru-cevap vardır:

Eğer desen: "Kader bizi böyle bağlamış, hürriyetimizi gidermiştir. Ferahlamaya, istediği gibi dolaşmaya arzulu olan kalb ve ruh için kadere iman bir ağırlık, bir sıkıntı vermiyor mu?"

(Aşağıdaki cevap konumuzla çok yakından ilgilidir.)

Elcevap: Katiyen ve asla!.. Sıkıntı vermediği gibi, nihayetsiz bir hafiflik, bir rahatlık, ferahlık veren, korkusuzluk ve güvenlik temin eden bir sürur, bir nur veriyor. Çünkü: İnsan kadere iman etmezse, küçük bir dairede cüz'î bir serbestiyet, muvakkat bir hürriyet içinde, dünya kadar ağır bir yükü, bîçâre ruhun omuzunda taşımaya mecburdur. Çünkü insan bütün kâinatla alâkadardır. Nihayetsiz maksadları ve istekleri var. Kudreti, iradesi, hürriyetin milyondan birisine kâfi gelmediği için, çektiği mânevî sıkıntı ağırlığı, ne kadar müthiş ve ürkütücü olduğu anlaşılır. İşte kadere iman, bütün o ağırlığı kaderin gemisine atar, tam bir rahatla, ruh ve kalbin tam hürriyetiyle kemâlâtında serbest dolaşmasına meydan veriyor. Yalnız nefs-i emmârenin cüz'î hürriyetini giderir ve firavunluğunu, rablık davasını ve dilediği gibi hareket etme isteğini kırar. Kadere iman o kadar lezzetli, saadetlidir ki tarif edilmez. Yalnız şu temsil ile o lezzete ve o saadete bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

İki adam, bir padişahın başşehrine giderler. O padişahın hayret ve hayranlık uyaran has sarayına girerler. **Biri**, padişahı bilmez; o yerde gasbedercesine, hırsızcasına yerleşmek ister. Fakat o bahçe, o sarayın gerektirdiği idare, tedbir, gelirler ve makinelerini işlettirmek ve garip hayvanların erzakını vermek gibi zahmetli külfetleri görür, mütemadiyen ızdırap çeker. O cennet gibi bahçe, başına bir cehennem gibi oluyor. Her şeye acıyor, idare edemiyor. Teessüfle vaktini geçirir. Sonra da o hırsız edebsiz adam, haddini bilip düzelsin diye hapse atılır. **İkinci adam**, padişahı tanır, padişaha kendini misafir bilir. Bütün o bahçede, o sarayda olan işler, bir kanun nizamı ile cerayan ettiğine, her şeyin bir programla gayet kolay bir şekilde işlediğine itikad eder, tam olarak inanır. Zahmet ve külfetleri, padişahın kanununa bırakıp tam bir huzur ve iç ferahlığı ile o cennet gibi bahçenin bütün lezzetlerinden istifade edip padişahın merhametine ve idare kanunlarının güzelliğine dayanarak her şeyi hoş görür, tam bir lezzet ve saadetle hayatını geçirir. İşte, مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ *'Kim kadere iman ederse keder ve üzüntüden emin olur.'* sırrını anlar." (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

* * *

Dördüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye: Bir vakit ihtiyarlık, gurbet, hastalık, mağlûbiyet gibi vücudumu sarsan ârızalar, bir gaflet zamanıma rast gelip şiddetle alâkadar ve meftun olduğum vücudumu, belki mahlûkatın vücudlarını "Ademe gidiyor." diye elîm bir endişe verirken, yine bu Âyet-i Hasbiye'ye müracaat ettim. Dedi: "Mânâma dikkat et ve iman dürbünüyle bak!"

Ben de baktım ve iman gözüyle gördüm ki: Bu zerrecik vücudum, her müminin vücudu gibi hadsiz bir vücudun aynası ve nihayetsiz bir inbisât ile hadsiz vücudları kazanmasına bir vesîle ve kendinden daha kıymettar bâkî, müteaddit vücudları meyve veren bir kelime-i hikmet bulunduğunu ve mensubiyet cihetiyle bir an yaşaması, ebedî bir vücud kadar kıymettar olduğunu ilmelyakîn ile bildim. Çünkü şuûr-u iman ile bu vücudum Vâcibü'l-vücud'un (varlığı kendinden ve kesin olan Hz. Allah'ın (c.c.)) eseri ve sanatı ve cilvesi olduğunu anlamakla, vahşi evhâmdan ve hadsiz firâklardan ve hadsiz müfârakat

ve firâkların (ayrılıkların) elemlerinden kurtulup; mevcûdâta, hususan zîhayatlara taalluk eden ef'âl ve esmâ-yı ilâhiye adedince uhuvvet râbıtalarıyla (bağlarıyla) münâsebet peydâ eylediğim (elde ettiğim) bütün sevdiğim mevcûdâta, muvakkat bir firâk içinde daimî bir visâl var olduğunu bildim. İşte iman ile ve imandaki intisap ile, her mümin gibi, bu vücudum dahi hadsiz vücudların firâksız envârını kazanır; kendi gitse de onlar arkada kaldığından kendisi kalmış gibi memnun olur.

Hülâsa: Ölüm firâk değil, visâldir, tebdil-i mekândır, bâkî bir meyveyi sünbül vermektir.

Muvakkat bir gaflet zamanı yanlış bir bakışla, "Vücudum ve mahlûkatın vücudları yokluğa gidiyor." diye bir endişeye kapılınca Üstad, yine her bir kelimesi bir melek-i nâtık olan حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyetine müracaat ediyor. O da konuşan bir melek gibi kendisine: "Mânâma dikkat et ve iman dürbünüyle bak!" diyor. O da bakıp görüyor ki: Allah'ın yarattığı koca kâinata göre bir zerrecik olan vücudu, "Allah bize yeter, O ne güzel vekildir." diyen her müminin vücûdu gibi, Cenâb-ı Hakk'ın Vâcibü'l-vücûd olan hadsiz, sonsuz vücûdunun yani varlığının bir aynası... Bu zerrecik vücudu aynı zamanda nihayetsiz gelişme, inkişaf etme imkânları içinde yaratıldığından dolayı, hadsiz vücûdları kazanmasına bir vesile, yani film kareleri gibi akıp giden zamanın her anına, her karesine imanını yenilemek için söylediği "لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ" zikirleri veya tefekkürleri veya şuuru ile nurlar göndermek ve güzellikler nakşetmek sûretiyle kendinden daha kıymetli bâkî ve pek çok vücudları meyve veren bir hikmet kelimesi... İşte bu imanlı ve zikreden vücûdun bir hikmet kelimesi olması itibariyle **Hakîm** ve **Rahîm** Cenâb-ı Hakk'a mensub olması ve intisab etmiş bulunması cihetiyle bir an yaşaması bile ebedî bir vücûd kadar kıymetli.. çünkü Ebedî Bir Vücud'un yani Varlığın aynası... Bâkî ve Ebedî olanın aynası da o bekâ ve ebediyetin rengini alıp ebedîleşir. İlmelyakîn olarak ulaştığı bu bilginin temelinde iman şuuru var. Çünkü iman şuuru ile bu vücûdunun Vâcibü'l-vücûd olan Cenâb-ı Hakk'ın eseri, sanatı, cilvesi ve tecellîsi olduğunu anlamakla, ayrılık ve yokluk ihtimalinin olmadığını derkedip, bilhassa Cenâb-ı Hakk'ın canlı varlıklara taallûk eden İlâhî Güzel İsimleri sayısınca kardeş-

lik bağlarının bulunması münasebetiyle bütün mahlûkât ve mevcudatla bir visal, her an bir kavuşma ve her zaman bir beraberlik içinde olduğunun şuuruna varıyor. O zaman da netice itibariyle: **Ölüm bile bir ayrılık olmuyor, bir visal yani bir sevgiliye kavuşma, bir mekân değiştirme ve bâkî bir meyveyi sümbül verme oluyor**... Müminlere ne mutlu!..

* * *

Beşinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye: Yine bir vakit hayatım çok ağır şerâit (şartlar) ile sarsıldı ve nazar-ı dikkatimi ömre ve hayata çevirdi. Gördüm ki: Ömrüm koşarak gidiyor, âhirete yakınlaşmış. Hayatım dahi tazyikat altında sönmeye yüz tutmuş. Hâlbuki Hayy ismine dâir risalede izah edilen hayatın mühim vazifeleri ve büyük meziyetleri ve kıymettar faydaları böyle çabuk sönmeye değil, belki uzun yaşamaya lâyıktır, diye müteellimâne (acı, ızdırap çeker bir tarzda) düşündüm. Yine üstadım olan [1] حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyetine müracaat ettim. Dedi: "Sana hayatı veren Hayy-ı Kayyûm'a göre hayata bak!"

Ben de baktım, gördüm ki: **Hayatımın bana bakması bir ise, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a** (ezelî ve ebedî bizzat var olan, diri olan, bütün varlıklara hayat veren ve hayatı idare eden Zât'a) **bakması yüzdür; ve bana âit neticesi bir ise, Hâlıkıma âit bindir. Şu hâlde marzî-i ilâhî** (Allah'ın rızası) **dâiresinde bir an yaşaması kâfidir, uzun zaman istemez.**

Bu hakikat dört mesele ile beyân ediliyor. Ölü olmayanlar veyahut diri olmak isteyenler, hayatın mâhiyetini ve hakikatini ve hakikî hukukunu o dört mesele içinde arasınlar, bulsunlar ve dirilsinler!

Hülâsası şudur ki: Hayat, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a baktıkça ve iman dahi hayata hayat ve ruh oldukça, bekâ bulur; hem bâkî meyveler verir, hem öyle yükseklenir ki, sermediyet (devamlılık, süreklilik, ebedîyet) cilvesini alır, daha ömrün kısalığına ve uzunluğuna bakılmaz.

Bir zaman hayatı çok ağır şartlar altında sarsılan Üstad Hazretleri dikkatini hayata çeviriyor. **Otuzuncu Lem'a**'nın **Beşinci Nükte**'sinde

---

[1] "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

anlatılan, **Hayy isminin** tecellîsi olan "hayat"ın **yirmi dokuz** özelliğine bakıyor. Bu kadar mühim vazifeleri ve büyük meziyetleri ve kıymetli faydaları bulunan "hayat"ın koşarak ölüme gitmesi, çabuk sönmeye yüz tutması kendisini acılı ve elemli bir düşünceye sevk ediyor. Yine حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyetine müracaat ediyor. Bu âyet-i kerîme de kendisine **"Sana hayatı veren Hayy ve Kayyum olan Cenâb-ı Hakk'a göre hayata bak!"** diyor. Böyle "ulu bir bakış" ile bakınca görüyor ki: **Hayatının kendisine bakması "bir" ise, Cenâb-ı Hakk'a bakması "yüz"dür. Kendisine ait neticesi "bir" ise, Yaradan'ına ait neticesi "bin"dir. Hem de Yaradan'a yani Cenâb-ı Hakk'a bakan cihet ise uzun zaman da istemez. Belki zaman istemez; "BİR AN" yaşaması yeter.** Bunun izahı **Dördüncü Şuâ**'da **Dört Mesele** içinde beyan ediliyor:

Birinci Mesele: Hayatın mâhiyetine ve hakikatine **Hayy ve Kayyum** isimleri cihetinde bakıyor ve görüyor ki: Hayatın mâhiyeti, Cenâb-ı Hakk'ın Güzel İsimleri'nin definelerini açan anahtarların mahzeni.. ve nakışlarının küçük bir haritası.. ve cilvelerinin fihristesi... Kalbiyle Arş-ı A'zam'a, Hafızasıyla Levh-i Mahfuz'a, Hayal duygusu ile Misâl ve Mânâ âlemine, Vicdanı ile Cennet ve Cehennem'e ve diğer duyguları ile kâinatın diğer büyük hakikatlerine işaret eden ince bir ölçü ve ölçektir. Hem öyle bir hikmet kelimesidir ki; Cenâb-ı Hakk'ın Hayy ve Kayyum gibi mânidar ve kıymetli İsimlerini bildirip anlatır. **Hayatın bu tarzdaki hakikati bin derece kıymet kazanır.. ve bir saat kadar devamı bir ömür kadar ehemmiyet alır.** "Yemez-içmez üzerinden zaman geçmez." yani zamana bağlı olmayan, zaman ve mekândan münezzeh olan Cenâb-ı Hakk'a münasebeti cihetinde hayatın uzunluğuna ve kısalığına bakılmaz.

İkinci Mesele: Üstad Hazretleri, hayatın hakikî hukukuna bakar görür ki: Hayatı İlâhî bir mektuptur. Kardeşleri olan insan, melek, ruhâniyât gibi şuur sahibi mahlûkata kendini okutturur. Kudret kalemi ile yazılan bu mektup, Yaradan'ını ve O'nun vasıflarını bildiren bir mütâlaagâhtır. Hem Yaradan'ının, kendisi üzerindeki harika sanat ve mükemmel nakışlarını teşhir eden bir ilânnâmeliktir. Hem insan hayatı ile, Yaradan'ın hayat ile ihsan ettiği kalb, vicdan, sır, hafa ve ahfâ gibi kıymetli hediyeler ve nişanlar ile bilerek süslenip yani Cenâb-ı Hakk'ın diğer mahlûkattan farklı olarak böyle yüce duygu-

larla, ince hissiyat ve latifelerle donattığının şuurunda olarak, resm-i küşad ve resm-i geçitlerde (yani açılış tören ve merasimlerinde) bir komutanın kendisine verilen rütbeleri, yıldızları takarak görünmesi gibi müminin de beş vakitte bu latifeleri izhar ederek şükürle, ibadetle arz etme konumundadır. Hem Peygamber Efendimiz'in Miraç'ta et-Tehıyyâtu'yu okuyarak, bütün mahlûkatın tesbihatlarını ve hayat hediyelerini Cenâb-ı Hakk'a arz etmesi gibi, her müminin de Cenâb-ı Hakk'ın kendine ihsan ettiği akıl ve kalb gibi donanımları ile marifetullahta ve tefekkürde ilerleyerek mevcudatın zikirlerini, tesbihlerini, hayat hediyeleri olan tehıyyâtlarını anlayarak ilan etmesi gerekmektedir. Hem Cenâb-ı Hakk'ın, Rabbülâlemîn olarak Rubûbiyet tecellîlerinin güzelliklerini hem diliyle, hem hâliyle ve kulluk lisanıyla izhar etmesi gerekmektedir. İşte bütün bunlar gibi hayatın yüksek hukukları, uzun zaman istemediği gibi, hayatı **bin derece** yüceltir. Bu hâliyle de dünyevî olan hukuk-ı hayatiyeden yüz derece daha kıymetlidir. Sübhânallah! İman ne kadar kıymetli ve hayatlı bir özelliğe sahip ki, hangi şeye girse, canlandırır; bir şûlesi böyle fânî hayatı, bâkiyâne hayatlandırır, üstündeki fâniliği siler.

Üçüncü Mesele: Bu meselede de Üstad Hazretleri, hayatının Cenâb-ı Hakk'a bakan fıtrî vazifelerine ve mânevî faydalarına bakıyor ve görüyor ki; hayatı, Yaradan'ına üç cihetle aynalık yapıyor:

Birinci Vecih: Açlık, derecesine göre yemeğin lezzet derecelerini, karanlık da mertebeleriyle ışığın mertebelerini, soğuk da ölçüsüyle hararetin derecelerini gösterdiği gibi; **"hayat"** da âcizliği, zayıflığı ve muhtaçlığı ile hayatı Yaratan'ın kudretine, kuvvetine, zenginliğine ve rahmetine aynalık yapar. Böylece insan hadsiz âcizlik, zayıflık ve muhtaçlığını giderme ve hadsiz düşmanlarından kurtulma ve onları def' etme noktasında Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz Kudretine ve Rahmetine yönelme, niyaz etme, sığınma ve ibadet etme, kulluk vazifesini anlama konumundadır.

İkinci Vecih: Hayatındaki cüz'î ilim, irade, işitme, görme gibi mânâlarla insan, Yaradan'ın küllî ve her şeyi kuşatan isim ve sıfatlarına aynalık yapar.

Üçüncü Vecih: Hayatında nakışları ve tecellîleri bulunan İlâhî Güzel İsimlere insan aynalık yapar.

Dördüncü Mesele: Üstad Hazretleri, "Dünyadaki bu hayatımın hakikî lezzeti ve saadeti nedir?" diye yine حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyetine bakıyor, görüyor ki: Bu hayatın en saf lezzeti ve en hâlis saadeti de imandır. Yani sonsuz Kudret, Merhamet, Zenginlik Sahibi, bizi yaratan ve yaşatan O... Biz de O'nun sanatı, mahlûku, memlûküyüz; terbiyesi ve nazarı altındayız. O, bizlere her zaman şefkati ile muamele ediyor. Bu öyle lezzetli bir saadet ki, tarif edilmez. Bu duruma ancak اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ *"İman nimetini bahşeden Allah'a hamdolsun."* denilir. (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

* * *

Altıncı Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye: Müfârakat-ı umumiye (umumî ayrılık, kıyamet) hengâmında olan harab-ı dünyadan haber veren âhirzaman hâdisâtı içinde müfârakat-ı hususiyemi (hususî ayrılığımı, ölümümü) ihtar eden ihtiyarlık ve âhir ömrümde bir hassasiyet-i fevkalâde (olağanüstü hassasiyet) ile fıtratımdaki cemâl-perestlik (güzelliğe duyulan tabiî düşkünlük) ve güzellik sevdası ve kemâlâta meftuniyet (düşkünlük, tutkunluk) hisleri inkişâf ettikleri bir zamanda, dâimî tahribâtçı olan zevâl ve fenâ (yok olma, bitme, sona erme) ve mütemâdî (devamlı) tefrik edici (ayırıcı) olan mevt ve adem, dehşetli bir sûrette bu güzel dünyayı ve bu güzel mahlûkatı hırpaladığını, parça parça edip güzelliklerini bozduğunu; fevkalâde bir şuûr ve teessür ile gördüm. Fıtratımdaki aşk-ı mecazî, bu hâle karşı şiddetli galeyan ve isyan ettiği zamanda bir medâr-ı teselli bulmak için yine bu Âyet-i Hasbiye'ye müracaat ettim. Dedi: "Beni oku ve dikkatle mânâma bak!" Ben de Sûre-i Nur'daki اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1]... الخ âyetinin rasathânesine (gözlemevine) girip imanın dürbünüyle bu Âyet-i Hasbiye'nin en uzak tabakalarına ve şuûr-u imanî (imanın insana kazandırdığı şuur) hurdebînî (mikroskobu) ile en ince esrârına baktım, gördüm:

Nasıl ki aynalar, şişeler, şeffaf şeyler, hatta kabarcıklar; güneş ziyâsının gizli ve çeşit çeşit cemâlini ve o ziyânın elvan-ı seb'a denilen yedi renginin mütenevvi (türlü türlü) güzelliklerini gösteriyorlar ve te-

[1] "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35).

ceddüd (tazelenme, yenilenme) ve teharrükleriyle (hareketlenmeleriyle) ve ayrı ayrı kabiliyetleriyle ve inkisâratlarıyla (kırılmalarıyla) o cemâl ve o güzellikleri tazeleştiriyorlar ve inkisâratlarıyla güneşin ve ziyâsının ve elvan-ı seb'asının gizli güzelliklerini güzel izhâr ediyorlar. Aynen öyle de; Şems-i Ezel ve Ebed olan Cemîl-i Zülcelâl'in cemâl-i kudsîsine (mukaddes, kusursuz güzelliğine) ve nihayetsiz güzel esmâ-yı hüsnâsının sermedî güzelliklerine aynadarlık edip cilvelerinin tazelenmesi için bu güzel masnûlar, bu tatlı mahlûklar, bu cemâlli mevcûdât, hiç durmayarak gelip gidiyorlar; kendilerinde görünen güzellikler ve cemâller, kendilerinin malı olmadığını, belki tezâhür etmek isteyen sermedî ve mukaddes bir cemâlin ve dâimî tecellî eden ve görünmek isteyen mücerred ve münezzeh bir hüsnün işaretleri ve alâmetleri ve lem'aları ve cilveleri olduğunun pek çok kuvvetli delilleri Risale-i Nur'da tafsilen izah edilmiş. Burada o burhanlardan üç tanesi, kısaca gayet mâkul bir sûrette zikredilmiştir, diye beyâna başlar. Bu risaleyi gören her bir zevk-i selim ashabı hayrette kalmakla beraber kendilerinin istifadelerinden başka, gayrılarının da (başkaların da) istifadelerine çalışmayı lâzım buluyorlar. Hususan ikinci burhanda beş nokta beyân ediliyor. Aklı çürük, kalbi bozuk olmayan, her hâlde takdir ve tahsin ve tasvib (doğru ve uygun bulmak) ile "Mâşâallah, fetebârekâllah" diyecek; fakir, hakir görülen vücudunu teâli ettirecek (yükseltecek); harika bir mucize olduğunu derk (anlayacak) ve tasdik edecek.

Ayrılık düşüncelerinin Üstad Hazretleri'ni üst üste sardığı bir zamanda ihtiyarlık ve âhir ömründe fevkalâde bir hassasiyet ile, fıtratındaki cemâle ve kemâle meftun hislerin inkişaf ettiği bir zamanda, ölüm ve ayrılığın, dehşetli bir sûrette bu güzel dünyayı ve bu güzel mahlûkâtı hırpalayıp paramparça ederek güzelliklerini bozduğunu, fevkalâde bir şuur ve üzüntüyle görüyor ve tesellî bulmak için حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyetine müracaat ediyor. O da bir melek gibi hitap ederek "Beni oku ve dikkatle mânâma bak!" diyor. Üstad da Nur Sûresi'ndeki Nur Âyeti olan اَللهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ âyetinin rasathanesine giriyor.

Evet *"Allah, göklerin ve yerin nurudur."* Yani gökleri ve yeri nur-

landıran Allah'tır. İşte bu Nur Âyeti'nin rasathanesine giren Üstad Hazretleri, iman dürbününü eline alıyor ve حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyetinin en uzak mânâ tabakalarına bakıyor.. imânî şuur mikroskobu ile en ince sırlarına vakıf olup görüyor ki:

Nasıl ki aynalar, şişeler, şeffaf şeyler, hatta su kabarcıkları; güneşin ziyasının gizli ve çeşit çeşit cemâlini ve o ziyanın yedi renginin türlü türlü güzelliklerini gösteriyorlar. Hatta o şeffaf şeyler yenilenmeleri ve hareketlenmeleriyle ve ayrı ayrı kabiliyetleri ve kırılmalarıyla güneşin cemâlini ve güzelliklerini tazelendiriyorlar. Kırılışlarıyla güneşin ziyasını ve yedi rengindeki gizli güzellikleri ortaya çıkarıyorlar. Aynen öyle de Ezel ve Ebed Güneşi Cenâb-ı Hakk'ın mukaddes cemâline ve nihayetsiz güzel olan Esmâ-i Hüsnâ'sının sermedî güzelliklerine aynalık edip tecellîlerini tazelendirmek için bu güzel sanat hârikaları, bu tatlı mahlûklar ve bu cemâlli mevcudat hiç durmayarak gelip gidiyorlar. Böylece kendilerinde görünen güzellikler ve cemâller kendilerinin malı olmadığını, belki tezahür etmek isteyen Ebedî ve Mukaddes bir cemâlin ve dâimî tecellî eden ve görünmek isteyen mücerred (soyut), münezzeh bir güzelliğin işaretleri, alâmetleri, parıltıları ve cilveleri olduklarını gösteriyorlar.

Bu meseleyi başka bir açıdan ele alan Üstad Hazretleri'nin **İkinci Şuâ**'daki ifadelerine bakalım:

"Bir zaman ziyade rikkatimden, fazla şefkatten ve acımak duygusundan canlı varlıkların, bilhassa şuurlu olanların, bilhassa insanların, onların da mazlum ve musibete giriftar olanlarının hâlleri çok ziyade rikkatime, şefkatime ve kalbime dokunuyordu. Kalben diyordum: 'Bu âciz ve zayıf bîçârelerin dertlerini, âlemde hükmeden bu yeknesak kanunlar dinlemedikleri gibi; istilâ edici ve sağır olan unsurlar, hâdiseler de işitmezler. Bunların bu perişan hâllerine merhamet edip, husûsî işlerine müdahale eden yok mu?' diye ruhum çok derin feryad ediyordu. Hem 'O çok güzel varlıkların, çok kıymetli malların ve çok arzulu ve iştiyaklı ve minnettar dostların işlerine bakacak, onlara sâhip çıkacak ve himâye edecek bir mâlikleri, bir sâhipleri, bir hakiki dostları yok mu?' diye kalbim bütün kuvvetiyle bağırıyordu.

İşte ruhumun feryâdına ve kalbimin bağırmalarına kâfî ve vâfî,

teskin edici ve kanaat verici cevap ise: Tevhid sırrı ile, Rahmân ve Rahîm olan Cenâb-ı Hakk'ın umûmî kanunların baskıları ve hâdiselerin hücumları altında ağlayan ve sızlayan o sevimli varlıklarına kanunların üstünde olarak, husûsî ihsanları ve has imdâdları.. ve doğrudan doğruya her şeye karşı 'Rab' isminin özel tecellîsi.. ve her şeyin tedbirini bizzat Kendisi görmesi.. her şeyin derdini bizzat dinlemesi.. ve her şeyin hakikî sahibi, hakikî mâliki, hakikî hâmisi olduğunu Kur'ân sırrı ve iman nuru ile bildim. O hadsiz ümitsizlik yerinde nihayetsiz bir sürûr hissettim. Ve her bir canlı varlık da öyle bir Mâlik'e mensubiyet cihetiyle, nazarımda binler derece bir ehemmiyet, bir kıymet kazandı.

Çünkü, mâdem herkes efendisinin şerefiyle ve mensup olduğu zâtın makamıyla ve şöhretiyle iftihar eder, bir izzet ve onur peyda eder; elbette iman nuru ile bu mensubiyetin inkişafı sûretinde, bir **karınca** bir **firavun**'u o mensubiyet kuvvetiyle mağlup ettiği gibi, o mensubiyet şerefiyle dahi gâfil olan ve kendisini kendi kendine mâlik ve başıboş zanneden ve ecdadı ile ve Mısır mülkü ile iftihar eden ve kabir kapısında o iftiharı sönen bin firavun kadar iftihar edebilir. Ve **sinek** dahi **Nemrud**'un ölüm sekeratı vaktinde azaba ve hicâba (utanca) dönen iftiharına karşı kendi mensubiyetinin şerefini gösterip Nemrud'unkini hiçe indirebilir."[1] (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

On Beşinci Rica [2](Hâşiye)

Bir zaman Emirdağı'nda ikamete memur ve tek başıma menzilde âdetâ bir haps-i münferid (tek kişilik hücre hapsi) ve bana çok ağır gelen tarassudlar (gözetlemeler) ve tahakkümler (baskılar) ile bana işkence vermelerinden hayattan usandım, hapisten çıktığıma teessüf ettim (üzüldüm). Ruh u canımla Denizli hapsini arzuladım ve kabre girmeyi istedim. Ve "Hapis ve kabir, bu tarz-ı hayata müreccahtır." diye, ya hapse veya kabre girmeye karar verirken, inâyet-i ilâhiye imdada yetişti; kalemleri teksir makinesi olan Medresetü'z-Zehrâ şâkirtlerinin

---

[1] Şuâlar, İkinci Şuâ *(1. Makam'ın 1. Meyvesi).*

[2] **Hâşiye:** Nur'un telif zamanı üç sene evvel bitmiş olmasından, bu On Beşinci Rica, ileride bir Nurcu tarafından İhtiyarlar Lem'ası'nın tekmiline, telifine me'haz olmak üzere yazıldı.

ellerine, yeni çıkan teksir makinesini verdi. Birden Nur'un kıymettar mecmûalarından her tanesi, bir kalem ile beş yüz nüsha meydana geldi. Fütûhâta başlamaları, o sıkıntılı hayatı bana sevdirdi, "Hadsiz şükür olsun!" dedirtti.

Bir miktar sonra Risale-i Nur'un gizli düşmanları, fütûhât-ı Nuriyeyi çekemediler. Hükûmeti aleyhimize sevk ettiler. Yine hayat bana ağır gelmeye başladı. Birden inâyet-i rabbâniye tecellî etti. En ziyade Nur'lara muhtaç olan alâkadar memurlar, vazifeleri itibarıyla müsadere edilen Nur Risaleleri'ni kemâl-i merak ve dikkatle mütalâa ettiler. Fakat Nur'lar onların kalblerini kendine taraftar eyledi. Tenkit yerinde takdire başlamalarıyla, Nur Dershânesi çok genişlendi; maddî zararımızdan yüz derece ziyade menfaat verdi, sıkıntılı telâşlarımızı hiçe indirdi.

Sonra, gizli düşman münafıklar, hükûmetin nazar-ı dikkatini benim şahsıma çevirdiler. Eski siyasî hayatımı hatırlattırdılar. Hem adliyeyi, hem maarif dâiresini, hem zabıtayı, hem dâhiliye vekâletini evhâmlandırdılar. Partilerin cereyânları ve komünistlerin perdesinde anarşistlerin tahrikâtıyla o evhâm genişlendi. Bizi tazyik ve tevkif (tutuklamaya) ve ellerine geçen risaleleri müsadereye (el koymaya) başladılar. Nur şâkirtlerinin faaliyetine tevakkuf (duraksama) geldi. Benim şahsımı çürütmek fikriyle, bir kısım resmî memurlar, hiç kimsenin inanmayacağı isnâdlarda bulundular. Pek acîp iftiraları işâaya (yaymaya) çalıştılar. Fakat kimseyi inandıramadılar.

Sonra, pek âdi bahânelerle, zemheririn[1] en şiddetli soğuk günlerinde beni tevkif ederek, büyük ve gayet soğuk ve iki gün sobasız bir koğuşta tecrid-i mutlak içinde hapsettiler. Ben küçük odamda günde kaç defa soba yakar ve dâima mangalımda ateş varken, zaafiyet ve hastalığımdan zor dayanabilirdim. Şimdi, bu vaziyette hem soğuktan bir sıtma, hem dehşetli bir sıkıntı ve hiddet içinde çırpınırken, bir inâyet-i ilâhiye ile bir hakikat kalbimde inkişâf etti.

---

[1] **Zemherir günleri:** 22 Aralık – 31 Ocak arası, kışın en soğuk günleri.

Mânen, "Sen hapse Medrese-i Yusufiye nâmı vermişsin; hem Denizli'de sıkıntınızdan bin derece ziyade hem ferah, hem mânevî kâr, hem oradaki mahpusların Nur'lardan istifadeleri, hem büyük dâirelerde Nur'ların fütûhâtı gibi neticeler, size şekvâ yerinde binler şükrettirdi, her bir saat hapsinizi ve sıkıntınızı, on saat ibadet hükmüne getirdi; o fânî saatleri bâkîleştirdi. İnşaallah bu Üçüncü Medrese-i Yusufiye'deki (yani, 1948 Ocak ayında başlayan Afyon hapsindeki) musibetzedelerin Nur'lardan istifadeleri ve teselli bulmaları, senin bu soğuk ve ağır sıkıntını hararetlendirip, sevinçlere çevirecek ve hiddet ettiğin adamlar eğer aldanmışlarsa bilmeyerek sana zulmediyorlar. Onlar hiddete lâyık değiller. Eğer bilerek ve garazla ve dalâlet hesabına seni incitiyorlar ve işkence yapıyorlarsa, onlar pek yakın bir zamanda, ölümün idam-ı ebedîsiyle kabrin haps-i münferidine girip, dâimî sıkıntılı azap çekecekler. Sen onların zulmü yüzünden hem sevap, hem fânî saatlerini bâkîleştirmeyi, hem mânevî lezzetleri, hem vazife-i ilmiye ve diniyeyi ihlâs ile yapmasını kazanıyorsun!" diye ruhuma ihtar edildi. Ben de bütün kuvvetimle "Elhamdülillâh" dedim. İnsaniyet damarıyla o zâlimlere acıdım. "Yâ Rabbi! Onları ıslah eyle!" diye duâ ettim.

Bu yeni hâdisede, ifademde Dâhiliye Vekâleti'ne yazdığım gibi, on vecihle kanunsuz olduğu ve kanun nâmına kanunsuzluk eden o zâlimler, asıl suçlu onlar olması gibi, öyle bahâneleri aradılar; işitenleri güldürecek ve hakperestleri ağlattıracak iftiraları ve uydurmalarıyla ehl-i insafa gösterdiler ki; Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine ilişmeye, kanun ve hak cihetinde imkân bulamıyorlar, dîvâneliğe sapıyorlar.

Ezcümle: Bir ay bizi tecessüs eden memurlar, bir şey bahâne bulamadıklarından bir pusula yazıp ki: "Said'in hizmetkârı bir dükkândan rakı almış, ona götürmüş." O pusulayı imza ettirmek için hiç kimseyi bulamayıp, sonra yabanî ve sarhoş bir adamı yakalamışlar, tehditkârâne "Gel bunu imza et!" demişler. O da demiş: "Tevbeler tevbesi olsun, bu acîp yalanı kim imza edebilir?" Onları, pusulayı yırtmaya mecbur etmiş.

İkinci bir numûne: Bilmediğim ve şimdi dahi tanımadığım bir zât, atını beni gezdirmek için vermiş, ben de rahatsızlığım için tenefüs kasdı ile, ekser günlerde, yazda bir-iki saat gezerdim. O at ve araba sahibine elli liralık kitap vermeye söz vermiştim. Tâ, kâidem bozulmasın ve minnet altına girmeyeyim.

Acaba bu işte hiçbir zarar ihtimali var mı? Hâlbuki "O at kimindir?" diye, elli defa bizlerden hem vali, hem adliyeciler, hem zabıta ve polisler sordular. Güyâ büyük bir hâdise-i siyasiye ve âsâyişe temas eden bir vakıadır. Hatta bu mânâsız soruşların kesilmesi için, iki zât, hamiyeten, biri "At benimdir." diğeri "Araba benimdir." dedikleri için ikisini de benimle beraber tevkif ettiler.

Bu numûnelere kıyâsen, çok çocuk oyuncaklarına seyirci olup gülerek ağladık ve anladık ki: Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine ilişenler, maskara olurlar.

O numûnelerden latîf bir muhavere (karşılıklı konuşma): Benim tevkif kâğıdımda sebep, emniyeti ihlâl suçu yazıldığından, ben daha o pusulayı görmeden müdde-i umuma (savcıya) dedim: "Seni geçen gece gıybet ettim." Emniyet müdürü hesabına beni konuşturan bir polise: *'Eğer bin müdde-i umumî ve bin emniyet müdürü kadar bu memlekette emniyet-i umumiyeye hizmet etmemiş isem –üç defa– Allah beni kahretsin!'* dedim."

Sonra, bu sırada, bu soğukta, en ziyade istirahate ve üşümemeye ve dünyayı düşünmemeye muhtaç olduğum bir hengâmda, garazı ve kasdı ihsâs eder bir tarzda, beni bu tahammülün fevkinde bu tehcir (sürgün) ve tecrit ve tevkif ve tazyike sevk edenlere, fevkalâde iğbirar (gücenme, kırılma) ve kızmak geldi. Bir inâyet imdada yetişti. Mânen kalbe ihtar edildi ki:

"İnsanların sana ettikleri ayn-ı zulümlerinde, ayn-ı adalet olan kader-i ilâhînin büyük bir hissesi var ve bu hapiste yiyecek rızkın var; o rızkın seni buraya çağırdı. Ona karşı rıza ve teslim ile mukâbele lâzım. Hikmet ve rahmet-i rabbâniyenin dahi büyük bir hissesi var ki, bu hapistekileri nurlandırmak ve teselli vermek ve size se-

vap kazandırmaktır. Bu hisseye karşı, sabır içinde binler şükretmek lâzımdır. Hem senin nefsinin bilmediğin kusurlarıyla onda bir hissesi var. O hisseye karşı istiğfar ve tevbe ile, nefsine "Bu tokata müstehak oldun!" demelisin. Hem gizli düşmanların desîseleriyle bazı saf dil ve vehham (çok vehimli) memurları iğfâl (kandırmak) ile o zulme sevk etmek cihetiyle, onların da bir hissesi var. Ona karşı Risale-i Nur'un o münafıklara vurduğu dehşetli mânevî tokatlar, senin intikamını tamamen onlardan almış. O, onlara yeter. En son hisse, bilfiil vasıta olan resmî memurlardır. Bu hisseye karşı, onların Nur'lara tenkit niyetiyle bakmalarında, ister istemez şüphesiz iman cihetinde istifadelerinin hatırı için [1] وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ düsturuyla; onları affetmek, bir ulüvv-ü cenaplıktır (âlicenaplık, yüksek karakterliliktir)."

Ben de bu hakikatli ihtardan kemâl-i ferah ve şükür ile, bu yeni Medrese-i Yusufiye'de durmaya, hatta aleyhimde olanlara yardım etmek için kendime mûcib-i cezâ (ceza gerektiren) zararsız bir suç yapmaya karar verdim. Hem benim gibi yetmiş beş yaşında ve alâkasız ve dünyada sevdiği dostlarından, yetmişten ancak hayatta beşi kalmış ve onun vazife-i Nuriyesini görecek yetmiş bin Nur nüshaları bâkî kalıp serbest geziyorlar. Ve bir dile bedel, binler dil ile hizmet-i imaniyeyi yapacak kardeşleri, vârisleri bulunan benim gibi bir adama kabir, bu hapisten yüz derece ziyade hayırlıdır. Ve bu hapis dahi, hâricinde hürriyetsiz tahakkümler altındaki serbestiyetten yüz derece daha rahat, daha faydalıdır. Çünkü hâricinde, tek başıyla yüzer alâkadar memurların tahakkümlerini çekmeye mukabil, hapiste yüzer mahpuslarla beraber yalnız müdür ve başgardiyan gibi biriki zâtın, maslahata binâen hafif tahakkümlerini çekmeye mecbur olur. Ona mukabil, hapiste çok dostlardan kardeşâne taltifler, teselliler görür. Hem İslâmiyet şefkati ve insâniyet fıtratı, bu vaziyette ihtiyarlara merhamete gelmesi, hapis zahmetini rahmete çeviriyor diye, hapse râzı oldum.

---

[1] "O muttakîler ki kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler." (Âl-i İmran sûresi, 3/134).

Bu üçüncü mahkemeye geldiğim sırada zaafiyet ve ihtiyarlık ve rahatsızlıktan ayakta durmaya sıkıldığımdan, mahkeme kapısının hâricinde bir iskemlede oturdum. Birden bir hâkim geldi, hiddet etti, "Neden ayakta beklemiyor?" ihânetkârâne (aşağılarcasına) dedi. Ben de ihtiyarlık cihetinden, bu merhametsizliğe kızdım. Birden baktım; pek çok Müslümanlar, kemâl-i şefkat ve uhuvvetle merhametkârâne bakıp etrafımızda toplanmışlar, dağıtılmıyorlar. Birden "**iki hakikat**" ihtar edildi:

Birincisi: Benim ve Nur'ların gizli düşmanlarımız, benim istemediğim hâlde hakkımdaki teveccüh-ü âmmeyi kırmak ile Nur'un fütûhâtına sed çekilir diye, bazı safdil resmî memurları kandırıp, şahsımı millet nazarında çürütmek fikriyle, ihânetkârâne böyle muâmeleye sevk etmişler. Buna karşı inâyet-i ilâhiye, Nur'ların iman hizmetine mukabil, bir ikram olarak, o bir tek adamın ihânetine bedel, bu yüz adama bak! Hizmetinizi takdir ile şefkatkârâne acıyarak alâkadârâne sizi istikbal (karşılıyorlar) ve teşyi' ediyorlar (uğurluyorlar). Hatta ikinci gün, ben müstantık[1] dâiresinde müdde-i umumun suallerine cevap verirken, hükûmet avlusunda mahkeme pencerelerine karşı bin kadar ahali kemâl-i alâka ile toplanıp lisân-ı hâl ile "Bunları sıkmayınız!" dediklerini, vaziyetleriyle ifade ediyorlar gibi göründüler. Polisler onları dağıtamıyordular.

Kalbime ihtar edildi ki: Bu ahali, bu tehlikeli asırda tam bir teselli ve söndürülmez bir nur ve kuvvetli bir iman ve saadet-i bâkiyeye bir doğru müjde istiyorlar ve fıtraten arıyorlar ve Nur Risaleleri'nde aradıkları bulunuyor diye işitmişler ki, benim ehemmiyetsiz şahsıma, imana bir parça hizmetkârlığım için haddimden çok ziyade iltifat gösteriyorlar.

İkinci Hakikat: Emniyeti ihlâl vehmiyle bize ihânet etmek ve teveccüh-ü âmmeyi (toplumun gösterdiği takdiri) kırmak kasdıyla tahkirkârâne aldanmış mahdut adamların bed (kötü) muâmelelerine mukabil, hadsiz ehl-i hakikatin ve nesl-i âtinin takdirkârâne alkışlamaları var, diye ihtar edildi.

---

[1] **Müstantık:** Sorgu hâkimi. Sorguya çeken.

Evet, komünist perdesi altında anarşistliğin, emniyet-i umumiyeyi bozmaya dehşetli çalışmasına karşı, Risale-i Nur ve şâkirtleri, iman-ı tahkikî kuvvetiyle bu vatanın her tarafında o müthiş ifsâdı durduruyor ve kırıyor. Emniyeti ve âsâyişi temine çalışıyor ki, pek çok bir kesrette ve memleketin her tarafında bulunan Nur talebelerinden, bu yirmi senede alâkadar üç-dört mahkeme ve on vilâyetin zabıtaları, emniyeti ihlâle dâir bir vukûatlarını bulmamış ve kaydetmemiş. Ve üç vilâyetin insaflı bir kısım zabıtaları demişler: *"Nur talebeleri mâneviî bir zabıtadır. Âsâyişi muhafazada bize yardım ediyorlar. İman-ı tahkikî ile; Nur'u okuyan her adamın kafasında bir yasakçıyı bırakıyorlar, emniyeti temine çalışıyorlar."*

Bunun bir numûnesi Denizli Hapishânesi'dir. Oraya Nur'lar ve o mahpuslar için yazılan Meyve Risalesi girmesiyle, üç-dört ay zarfında iki yüzden ziyade o mahpuslar öyle fevkalâde itaatli, dindarane bir salâh-ı hâl (iyi hâl) aldılar ki; üç-dört adamı öldüren bir adam, tahta bitlerini öldürmekten çekiniyordu. Tam merhametli, zararsız, vatana nâfi' bir uzuv olmaya başladı. Hatta resmî memurlar, bu hâle hayretle ve takdirle bakıyordular. Hem daha hüküm almadan bir kısım gençler dediler: "Nurcular hapiste kalsalar, biz kendimizi mahkûm ettireceğiz ve ceza almaya çalışacağız; tâ onlardan ders alıp onlar gibi olacağız. Onların dersiyle kendimizi ıslah edeceğiz."

İşte bu mâhiyette bulunan Nur talebelerini, emniyeti ihlâl ile ittiham edenler, her hâlde ve gayet fena bir sûrette aldanmış veya aldatılmış veya bilerek veya bilmeyerek anarşistlik hesabına hükûmeti iğfâl edip bizleri eziyetlerle ezmeye çalışıyorlar. Biz bunlara karşı deriz:

Madem ölüm öldürülmüyor ve kabir kapanmıyor ve dünya misafirhânesinde yolcular gayet sürat ve telâşla kâfile kâfile arkasında, toprak arkasına girip kayboluyorlar; elbette pek yakında birbirimizden ayrılacağız. Siz zulmünüzün cezasını dehşetli bir sûrette göreceksiniz. Hiç olmazsa mazlûm ehl-i iman hakkında terhis tezkeresi olan ölümün, idam-ı ebedî darağacına çı-

kacaksınız. Sizin dünyada tevehhüm-ü ebediyetle aldığınız fânî zevkler, bâkî ve elîm elemlere dönecek.

Maatteessüf gizli münafık düşmanlarımız, bu dindar milletin yüzer milyon veli makamında olan şehidlerinin, kahraman gazilerinin kanıyla ve kılıcıyla kazanılan ve muhafaza edilen hakikat-i İslâmiyet'e bazen "tarîkat" nâmını takıp ve o güneşin tek bir şuâı olan tarîkat meşrebini, o güneşin aynı gösterip, hükûmetin bazı dikkatsiz memurlarını aldatıp, hakikat-i Kur'âniye'ye ve hakâik-i imaniyeye tesirli bir sûrette çalışan Nur talebelerine "tarîkatçı" ve "siyasî cemiyetçi" nâmını vererek aleyhimize sevk etmek istiyorlar. Biz, hem onlara, hem onları aleyhimizde dinleyenlere, Denizli Mahkeme-i Âdilesinde dediğimiz gibi deriz:

"Yüzer milyon başların fedâ oldukları bir kudsî hakikate, başımız dahi fedâ olsun. Dünyayı başımıza ateş yapsanız, hakikat-i Kur'âniye'ye fedâ olan başlar, zındıkaya teslim-i silâh etmeyecek ve vazife-i kudsiyesinden vazgeçmeyecekler inşaallah!"

İşte, ihtiyarlığımın sergüzeştliğinden (serüveninden) gelen ağrılara ve me'yûsiyetlere, imandan ve Kur'ân'dan imdada yetişen kudsî teselliler ile bu ihtiyarlığımın en sıkıntılı bir senesini, gençliğimin en ferahlı on senesine değiştirmem. Hususan hapiste farz namazını kılan ve tevbe edenin her bir saati, on saat ibadet hükmüne geçmesiyle ve hastalıkta ve mazlûmiyette dahi her bir fânî gün, sevap cihetinde on gün bâkî bir ömrü kazandırmasıyla, benim gibi kabir kapısında nöbetini bekleyen bir adama ne kadar medâr-ı şükrandır, o mânevî ihtardan bildim; "Hadsiz şükür Rabbime." dedim; ihtiyarlığıma sevindim ve hapsime râzı oldum. Çünkü ömür durmuyor, çabuk gidiyor. Lezzetle, ferahla gitse, lezzetin zevâli elem olmasından, hem teessüf, hem şükürsüzlükle, gafletle, bazı günahları yerinde bırakır, fânî olur gider. Eğer hapis ve zahmetli gitse, zevâl-i elem bir mânevî lezzet olmasından, hem bir nevi ibadet sayıldığından, bir cihette bâkî kalır ve hayırlı meyveleriyle bâkî bir ömrü kazandırır. Geçmiş günahla-

ra ve hapse sebebiyet veren hatalara keffaret olur, onları temizler.[1] Bu nokta-yı nazardan, mahpuslardan farzı kılanlar, sabır içinde şükür etmelidirler.

Üstad Hazretleri, Denizli Mahkemesi'nin verdiği beraat kararından sonra (1944), kanunsuz ve haksız bir şekilde mecburî ikamet yeri olarak Emirdağ'a sürülüyor. Orada tek başına bir evde gözetim hâlinde tutuluyor. Hatta kardeşi **Abdülmecid Nursî**'nin polis olan oğlu **Suat Bey** ziyaretine gelince otobüs durağından doğruca karakola çekip ağır hakaretlerde bulunuyorlar. Ama amcası Üstad Hazretleri ona "Üzülme, bütün bunlar geçecek!.." diye tesellî ediyor. Hatta tarih veriyor.

Bu sıkıntılar olurken Cenâb-ı Hak, inayet ve keremiyle, Kastamonu/İnebolu'da ve Isparta'da Sav köyünde birden bir kapı açıyor. O zaman Nur talebeleri, gizlice, elle çevrilen bir teksir makinesi temin ediyorlar. **Hüsrev Altınbaşak Ağabey**, Isparta'da çok sıkı bir tarassud ve takibat altında olduğu hâlde, gece-gündüz demeden Mektup ve Risaleleri mumlu kâğıtlara yazıyor, daha sonra bunları rulo hâline getirerek, sürekli kendisini gözetleyen polislere hissettirmeden, meczup bir dilenci kılığında çok uzaklardan Isparta'ya yanına gelen bir talebenin torbasına –ekmek, para v.s. koyar gibi yapıp– bırakıyordu. Bu şekilde mumlu kâğıtlara yazdığı Risale ve Mektupları gelen kişiye teslim ediyordu.[2] Sav köyüne giden bu yazılar da orada teksir makinesiyle çoğaltılıyordu. Savlı Nur talebeleri bu teksir makinesinin nerede olduğunu bildikleri hâlde bütün baskılara rağmen asla söylemezlerdi. Bin kalemle Risaleleri yazıp çoğaltan Sav'da bir zamanlar Medine'den getirilmiş yetim seyyidler ve onların çocukları ve torunları vardı. Üstad Hazretleri, Sav köyü için "Kardeşlerim! Bütün Âlem-i İslam, Türkiye'ye bağlıdır. Türkiye Isparta'ya bağlıdır. Isparta, Sav'a bağlıdır. Sav, Risale-i Nur'a bağlıdır. Risale-i Nur, Kur'ân-ı Azimüşşan'a bağlıdır. Kur'ân-ı Azimüşşan da Arş-ı Âlâ'ya bağlıdır."[3] derdi.

Ayrıca aynı tarihlerde (Nur'ların telifinin başlamasından yakla-

---

1 Müminlerin maruz kaldıkları her felâketin günahlarına keffâret olacağını müjdeleyen hadis-i şerifler için bkz: Buhârî, *Merdâ* 1; Müslim, *Birr* 45-52; Tirmizî, *Cenâiz* 1.

2 Bu mesele için Bayram Yüksel Ağabey'in hatıralarına bakılabilir: Son Sahitler 3/36, 61.

3 Ömer Özcan, *Ağabeyler Anlatıyor* 2/140.

şık 19-20 sene sonra, yani 1946-1947 senelerinde) **Ahmed Nazif Çelebi** ve oğlu **Salahaddin Çelebi** Ağabeyler gibi Kastamonulu Nur fedakârları da İnebolu'da İstanbul'dan getirdikleri teksir makinesiyle Risaleleri çoğaltıyorlardı. Hatta Nur dairesinde ilk teksir makinesini onlar almışlardı. Ve ilk kez teksirle Yedinci Şuâ olan **Âyetü'l-Kübrâ Risalesi**'ni ve **Asâ-yı Musa** mecmuasını neşretmişlerdi. Daha sonra Ispartalı Nur talebeleri de –hâssaten **Tahirî Ağabey**'in tavassutu ve himmetleriyle– kendilerine bir tane teksir makinesi edinerek, Sav'da gece-gündüz demeden Nur'ları teksire, yani çoğaltmaya başlamışlardı. İşte bütün bunlar, Üstad Hazretleri'ne Afyon hapsinin çok şiddetli acılarını ve dondurucu soğuğunu unutturan hizmetlerdi. Allah hepsinden razı olsun ...

Evet, gizli düşmanların planları ve tahrikleriyle Üstad, Afyon hapsine atıldı. Onu zemheririn en şiddetli soğuk günlerinde, tecrid-i mutlaklarda, sobasız odalarda çeşitli sıkıntılara maruz bıraktılar. Ama Cenâb-ı Hak hepsini de hayra tebdil etti. Pek çok insanın tevbekâr olup doğru yolu bulmasına bu sıkıntıları sebep ve vesile yaptı.

Nitekim önceki hapislerde de daha başka lütuflar tezâhür etmiş, çok kıymetli Risaleler yazılmış, dava ve mahkemelerin gazetelerde haber olarak çıkmasıyla büyük ilânât yapılmıştı. Âdeta Üstad ve hizmetler aleyhinde yazı yazanlar, farkında olmadan, ülkemizde ve İslâm dünyasında iman ve Kur'ân hizmetinin reklamına ve tanınmasına katkıda bulunmuşlardı. Şimdi Hazreti Üstad'ın ifadesiyle Eskişehir hapsinde tecellî eden lütuf ve inayetlerden sadece bir tanesine bakalım:

Üstad Hazretleri, **Yirmi Sekizinci Lem'a**'nın hemen ilk girişinde şöyle diyor:

> Eskişehir Hapishanesi'nde insanlarla görüşmekten ve konuşmaktan yasaklandığım bir zamanda karşımdaki (karşı koğuşta bulunan) kardeşlerime tesellî için yazdığım kısacık fıkraların bir kısmıdır.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Hapsin latif bir hatırasıdır ki, Risale-i Nur gizlenir, fakat sönmez ve söndürülmez. Bir âlem-i mânâda Hazreti İmam-ı Ali (radiyallâhu anh)'ın ilminden sordum:

– "أَحْرُفُ عُجْمٍ سُطِّرَتْ تَسْطِيرًا[1] demişsin, muradın nedir?"

Dedi:

– "عُجْمٍ, yani hecevârî terkipsiz ve vakıflarda rakamvârî şekilsiz harflerdir ki, Lâtin Harfleri'dir. Lâdînî (lâiklik) zamanında yaygınlaşır."

Sonra sordum:

– "**Ercûze**'nde (kasidende) benden bahsederek 'Kendini muhafaza et' demişsin. Hem tam vaktinde emrinizi gördük, fakat maatteessüf kendimizi muhafaza edemedik, bu belâya düştük. Şahsımdan binler defa daha ehemmiyetli olan Risale-i Nur'dan bahis ve işaret yok mudur?"

Dedi:

– "Yalnız işaret değil, belki **Celcelûtiye**'mde (kasidemde) tasrih ediyorum (açıkça ifade ediyorum)."

Ben bu cevaptan sonra Hazreti Ali'nin kasidelerinden en meşhur ve en ziyade esrarlı olan Celcelûtiye kasidesinde bu fıkarayı gördüm:

تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ سِرًّا بَيَانَةً تُقَادُ سِرَاجُ السُّرْجِ سِرًّا تَنَوَّرَتْ[2]

Dikkat ettim sarahat derecesinde Risale-i Nur'a bakar.

(... ...)

Hatta hayretimi mûcip bir rüyamda Eskişehir hapsinde istintaktan (sorgulamadan) bir gece evvel görüyorum ki, Celcelûtiye'nin Süryânî şu fıkrası:

بِهَالٍ أَهِيلٍ شَلْعٍ شَلْعُوبٍ شَالِعٍ طَهِيٍّ طَهُوبٍ طَيْطَهُوبٍ طَيَطَّهَتْ

imdadıma yetişmiş, beni sıkıntıdan kurtarmış. Ben bir kaç defa tekrar edip okuyorum. Uyandım. Yattım, yine onunla meşgulüm. Sabahleyin ümit edilmedik şekilde sorguya çağrıldım. Hem fevkalâde bir cevap

---

1 Bkz: Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)*, s. 595.

2 Nurun kandili gizlice fakat aynı zamanda da açık bir şekilde yakılır. Kandiller kandili gizli olarak nurlanır. (Bkz: Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)*, s. 509-510).

verdim. Müdâfaâtımın en mühim ve memurları hayrette bırakan parçası tekellüfsüz tezahür etti. Fakat o parçayı ben kaleme alamadım. Onlar yazdılar. Her ne ise... Bundan, bu **Celcelûtiye** bize bakar.

Bir hatıra geldi. Baktım ki, o Süryânî fıkranın tam arkasında, bir satır evvel Hazreti İmam Ali'nin (radiyallâhu anh) "Risale-i Nur'u tasrih etmişim." diye ta başta yazdığım تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ سِرًّا بَيَانَةً ve iki satır evvel [1]أَقِدْ كَوْكَبِي بِالْاِسْمِ نُورًا mânidar, müjdeli, kerâmetkâr fıkraları bulunuyor. Anladım ki, gecedeki meşguliyet kısmen bunun için imiş. Elhâsıl, **Celcelûtiye** bu işaretiyle **Kaside-i Ercûziye**'deki zâhir olan Hazreti Ali'nin kerametlerini hem teyid ediyor, hem onunla teeyyüd edip (kuvvetlenip), işaretten sarahat derecesine yaklaşıyor.

Cây-ı dikkattir ki, ben Üveysî bir tarzda bir kısım hakikat ilmini Hüccetü'l-İslâm olan İmam Gazâlî'den (kuddise sirruhû) almıştım. Şimdi anlıyorum ki, İmam Gazalî (kuddise sirruhû) aynı dersi Üveysi bir tarzda İmam-ı Ali'den (radiyallâhu anh) almıştır. Demek Hazreti İmam-ı Ali'nin (radiyallâhu anh) mühim bir talebesi olan İmam Gazalî'nin (kuddise sirruhû) başı üstünde bu biçare talebesine şefkatkârâne, tesellidârâne en sıkıntılı bir zamanda bakması acîb değil, belki lâzımdır ve öyle olmak gerektir. (...)" (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

On Altıncı Rica

Bir zaman, ihtiyarlık vaktinde, Eskişehir hapsinden –bir sene cezâyı çekip– çıktım. Beni Kastamonu'ya nefyettiler. Polis karakolunda iki-üç ay misafir ettiler. Benim gibi sâdık dostlarıyla görüşmekten sıkılan bir münzevî ve kıyafetinin tebdiline tahammül etmeyen bir adam, böyle yerlerde ne kadar azap çeker anlaşılır. İşte ben bu me'yûsiyette iken, birden inâyet-i ilâhiye ihtiyarlığımın imdadına geldi. O karakoldaki komiser, polislerle beraber sâdık dost hükmüne geçtiler. Hiçbir vakit şapkayı başıma koymayı ihtar etmedikleri gibi; benim hizmetçilerim misillü, istediğim zaman beni şehrin etrafında gezdiriyordular.

---

[1] "Yıldızımı Nur isminle nurlandır." (Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)*, s. 509).

Sonra o karakolun karşısında Kastamonu'nun Medrese-i Nuriyesi'ne girdim, Nur'ların telifine başladım. Feyzi, Emin, Hilmi, Sâdık, Nazif, Salahaddin gibi Nur'un kahraman şâkirtleri, Nur'ların neşri, teksiri için o medreseye devam ettiler. Gençlikte eski talebelerimle geçirdiğim kıymettar müzakere-i ilmiyeyi daha parlak bir sûrette gösterdiler.

Sonra gizli düşmanlarımız bazı memurları ve bir kısım enaniyetli hocalar ve şeyhleri aleyhimize evhâmlandırdılar. Bizi, Denizli hapsine, beş-altı vilâyetlerden gelen Nur talebelerini, o Medrese-i Yusufiye'de toplanmaya vesîle oldular.

Bu On Altıncı Rica'nın tafsilâtı, Kastamonu'dan gönderip Lâhika'ya geçen ve Denizli hapsinde oradaki kardeşlerime gizli gönderdiğim **Küçük Mektuplar** ve mahkemesindeki **Müdâfaa Risalesi**'dir ki; bu ricanın hakikatini parlak gösteriyorlar. Tafsilâtını Lâhika'ya, müdâfaama havale edip, gayet kısa işaret edeceğiz.

Burada Üstad Hazretleri, **On Altıncı Rica**'nın tafsilâtının *Küçük Mektuplar*'da ve *Denizli Mahkemesi Müdâfaaları*'nda geçtiğini, hem de bu iki risalenin parlak bir surette bu ricanın hakikatini beyan ettiğini ifade ediyor. Burada kasdedilen *Küçük Mektuplar*, **On Üçüncü Şuâ**'da; *Denizli Mahkemesi Müdâfaaları* da, **On İkinci Şuâ**'da dercedilmiştir. Bu ricanın hakikatini okumak ve bir parça olsun anlamak isteyenler, **Şuâlar**'daki bu iki risaleye bakabilir. Şimdi Hazreti Üstad'ın bu iki risaleye dair bazı ifadelerine bir göz atalım:

"Hem Meyve, On Birinci Şuâ olduğu gibi, **Denizli Müdâfaanâmesi** de On İkinci Şuâ.. ve hapiste ve sonra **Küçük Mektuplar Mecmuası** On Üçüncü Şuâ olması ihtar edildi. Ben de aziz kardeşlerimin tensiplerine havale ediyorum. Demek birkaç mertebede kapı açıktır, bizlere daha iyi tetimmeler yazdırılabilir." (Emirdağ Lâhikası-1/20. Mektup).

"*Kardeşlerim,* bunun gibi **teselliye dair evvelce yazılan Küçük Mektuplar ara sıra okunsa**.. ve Meyve'nin hususan âhirleri beraber mütâlaa edilse.. ve hatıra gelen Risale-i Nur'un meseleleri müzakere olsa, inşaallah talebe-i ulûmun şerefini kazandırır. İmam Şafiî (kuddise sirruh) gibi büyük zâtlar, "Talebe-i ulûmun hatta uykusu da-

hi ibadet sayılır"[1] diye ziyade ehemmiyet vermişler. Böyle medresesiz bir zamanda, böyle azap yerlerde, böyle yüksek talebelik yüzünden yüz sıkıntı da olsa aldırmamalı.." (On Üçüncü Şuâ).

"*Kardeşlerim!* Siz, **Küçük Mektuplar Risalesi'nde medar-ı teselli ve sabır ve tahammül için yazılan parçaları dikkatle ve tekrarla okuyunuz.** Ben, en zayıfınız ve bu sıkıntılı musibetten en ziyade hissedarım. Çok şükür tahammül ediyorum ve bütün suçu bana yükleyenlerden hiç gücenmedim ve vahdet-i mesele itibarıyla yalnız kendini müdâfaa ederek zımnen cemiyet ve suçu bize tahmil edenlerden dahi sıkılmadım. Madem kardeşiz, beni bu sabırda taklit etmenizi sizden rica ederim." (On Üçüncü Şuâ).

"Aziz, sıddık kardeşlerim, Sizi tâziye değil, belki tebrik ediyorum. Madem kader-i ilâhî bizi bu üçüncü Medrese-i Yusufiye'ye bir hikmet için sevketti.. ve bir kısım rızkımızı bize burada yedirecek ve rızkımız bizi buraya çağırdı.. ve madem şimdiye kadar kat'î tecrübelerle وَعَسٰى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ[2] sırrına inâyet-i ilâhiye bizi mazhar etmiş.. ve madem Medrese-i Yusufiye'deki yeni kardeşlerimiz, herkesten ziyade Nur'lardaki teselliye muhtaçtırlar ve adliyeciler, memurlardan ziyade Nur kaidelerine vesâir kudsî kanunlarına ihtiyaçları var.. ve madem Nur nüshaları, pek kesretle hariçteki vazifenizi görüyorlar ve fütuhatları tevakkuf etmiyor.. ve madem burada her bir fâni saat, bâki ibadet saatleri hükmüne geçer; elbette biz, bu hâdiseden –mezkûr noktalar için– kemâl-i sabır ve metânet içinde mesrurâne şükretmemiz lâzımdır. **Denizli hapsinde teselli için yazdığımız bütün o Küçük Mektupları size de aynen tekrar ederim. İnşaallah o hakikatli fıkralar sizi de müteselli ederler.**" (On Dördüncü Şuâ).

* * *

Ben, mahrem ve mühim mecmûaları, hususan Süfyan'a ve Nur'un kerâmetlerine dâir risaleleri kömür ve odunlar altında sakladım; tâ benim vefatımdan veya baştaki başlar hakikati dinleyip akıllarını başlarına aldıktan sonra neşredilsinler diye müsterihâne dururken, birden taharri memurları (sivil polisler) ve müdde-i umu-

[1] Bkz: Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 1/343; Deylemî, *Müsned* 4/247; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/431, 437.
[2] "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216).

mun (savcının) muavini, menzilimi bastılar. O gizli ve ehemmiyetli risaleleri, odunların altından çıkardılar. Hem beni tevkif edip Isparta Hapishânesine, sıhhatim muhtel (bozulmuş) bir hâlde gönderdiler. Ben pek çok müteellim ve Nur'lara gelen o zarardan dehşetli müteessir iken, bir inâyet-i ilâhiye imdadımıza yetişti. O gizlenmiş ve ehl-i hükûmet onları okumaya çok muhtaç olan o ehemmiyetli risaleleri kemâl-i merak ve dikkatle okumaya başlayıp, büyük resmî dâireler âdetâ bir Dershâne-i Nuriye hükmüne geçti. Tenkit fikriyle takdire başladılar. Hatta Denizli'de, hiç haberimiz yokken, fevkalâde perde altında matbû Âyetü'l-Kübrâ'yı resmî ve gayr-i resmî pek çok adamlar okudular, imanlarını kuvvetlendirdiler. Bizim hapis musibetimizi hiçe indirdiler.

Sonra bizi Denizli hapsine aldılar. Beni tecrid-i mutlak içinde ufûnetli (pis kokulu), rutûbetli soğuk bir koğuşa soktular. İhtiyarlık, hastalık ve benim yüzümden masum arkadaşlarımın zahmetlerinden bana gelen çok teellüm ve Nur'ların ta'til (durdurulmasından) ve müsaderesinden gelen çok teessüf ve sıkıntı içinde çırpınırken, birden inâyet-i rabbâniye imdada yetişti. Birden o koca hapishâneyi bir Dershane-i Nuriye'ye çevirip bir Medrese-i Yusufiye olduğunu isbat ederek, Medresetü'z-Zehrâ kahramanlarının elmas kalemleriyle Nur'lar intişara başladı. Hatta o ağır şerâit içinde Nur'un kahramanı, üç-dört ay zarfında yirmiden ziyade Meyve ve Müdâfaât Risalesi'nden yazdı. Hem hapiste, hem hâriçte fütûhâta başladılar. O musibetteki zararımızı büyük menfaatlere ve sıkıntılarımızı sevinçlere çevirdi. وَعَسٰٓى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ sırrını tekrar gösterdi.

Sonra birinci ehl-i vukufun yanlış ve sathî zabıtlara binâen aleyhimizde şiddetli tenkitleri ve Maarif Vekili'nin dehşetli hücumuyla beraber aleyhimizde bir beyânname neşretmesiyle, hatta bazı haberlerle bir kısmımızın idamına çalışıldığı hengâmda, bir inâyet-i rabbâniye imdadımıza yetişti. Başta Ankara ehl-i vukufunun şiddetli tenkitlerini beklerken, takdirkârâne raporları, hatta beş sandık Nur Risaleleri'nde beş-on sehiv buldukları hâlde, mahkeme-

de onların sehiv ve yanlış gösterdikleri noktalar ayn-ı hakikat olduğunu ve onların sehiv ve yanlış dedikleri maddelerde kendileri sehiv ettiklerini isbat ettiğimiz gibi, beş yaprak raporlarında beş-on sehiv ve yanlışlarını gösterdik. Ve yedi makamâta gönderdiğimiz Meyve ve Müdâfaanâme Risaleleri ve Adliye Vekâletine gönderilen Nur'un umum risaleleri, hususan mahremlerin dokunaklı ve şiddetli tokatlarına mukabil, tehditkârâne şiddetli emirler beklerken gayet mülâyimâne, hatta tesellikârâne Başvekil'in bize gönderdiği mektubu gibi, musâlaha tarzında ilişmemeleri kat'î isbat etti ki: Risale-i Nur'un hakikatleri inâyet-i ilâhiye kerâmetiyle, onları mağlûp edip kendini onlara irşâdkârâne okutturmuş, o geniş dâireleri bir nevi dershâne yapmış, çok müteredditd (tereddüt gösteren) ve mütehayyirlerin (şakınların) imanlarını kurtarmış ve bizim sıkıntılarımızdan yüz derece ziyade mânevî ferah ve fayda verdi.

Sonra gizli düşmanlar beni zehirlediler ve Nur'un şehid kahramanı merhum Hâfız Ali benim bedelime hastahâneye gitti ve benim yerimde berzah âlemine seyahat eyledi, bizi me'yûsane ağlattırdı. Ben bu musibetten evvel Kastamonu'nun dağında bağırarak mükerrer defa dedim:

– *"Kardeşlerim!* Ata et, arslana ot atmayınız. Yani her risaleyi herkese vermeyiniz; tâ, bize taarruz edilmesin."

Yaya gidilse yedi gün uzakta Hâfız Ali (rahmetullâhi aleyh), mânevî telefonuyla işitiyor gibi aynı vakit bana yazıyor ki: "Evet Üstadım, Risale-i Nur'un bir kerâmetidir ki; ata et, arslana ot atmaz. Belki ata ot, arslana et atar ki, o arslan hocaya İhlâs Risalesi'ni verdi." Yedi gün sonra mektubunu aldık, hesap ettik; aynı zamanda, ben dağda bağırırken, o da garip sözleri mektubunda yazıyormuş.

Bu hususla ilgili olarak **Şaban Akdağ** diyor ki: "Hacılar köyünden koyun çobanı geliyor Üstad'a, 'Üstadım, eğer müsaade edersen, (ihlâs hakkındaki) Yirmi Birinci Lem'a'yı (Konyalı tefsir sahibi) Mehmet Vehbi Efendi'ye götürüp okutacağım.' diyor. 'Peki' diyor Üstad. Bu çoban efendi çekmiş çarıkları, –o zaman çarık, mer-

sedes!..– varmış Konya'ya... Halıcı Sabri'nin dükkânına gidiyor. Selâmlaştıktan sonra Sabri Ağabey, 'Ayağı çarıklı, başı sarıklı, üstü abalı çoban efendi! Hoş geldin. Bu ne vaziyet!' deyince,

– 'Ağabey, ben Mehmed Vehbi Efendi'nin yanına gideceğim; bir müşkülüm var, onu halledeceğim.' diyor, çoban efendi. O da:

– 'Bu vaziyette, çarıkla, sarıkla onun yanına gidilmez.' diyor. O ise:

– 'Ben çobanım, ben gideceğim oraya.' diyor.

Meğer Mehmed Vehbi Efendi dükkânda oturuyormuş. Alıp götürüyor çobanı evine ve 'Nedir müşkülün oğlum?' diye soruyor çobana. O da:

– 'Hocam! Bir Bediüzzaman geldi Isparta'ya. Nasıl birisidir? İşte onun eserlerinden birisi. Oku da bana bir yol göster.' diye arz ediyor.

'Peki' diyor Mehmed Efendi. **Yirmi Birinci Lem'a**'yı hem okuyor, hem ağlıyor.. hem okuyor, hem ağlıyor. Yemin ediyor ve:

– **'Kardeşim, Mehmed Vehbi'nin imdadına Bediüzzaman yetişti! Değil elini, ayaklarının altını öp! Beni de talebeliğe kabul etsin, selâm söyle.'** diyor. Döndükten sonra Üstad, cümle kapısının önüne çıkıyor. 'Keçeli! Sahra dolusu kırmızı koyunu tasadduk ettin.' diyerek iltifat ediyor. Çoban da 'Sayenizde Üstadım...' diyor."

* * *

İşte, Nur'un böyle bir mânevî kahramanının vefatı ve gizli münafıkların aleyhimizde desîselerle bizi cezalandırmaya çalışmaları ve benim zehirli hastalığımdan dolayı beni de hastahâneye resmî emirle mecbur etmek endişesi bizi sıkarken, birden inâyet-i ilâhiye imdada geldi. Mübarek kardeşlerimin hâlis duâlarıyla zehirin tehlikesi geçmiş ve o merhum şehidin kuvvetli emârelerle, kabrinde Nur'larla meşgul olması ve sual meleklerine Nur'lar ile cevap vermesi ve onun bedeline ve onun sisteminde Nur'lara çalışacak Denizli Kahramanı Hasan Feyzi (rahmetullâhi aleyh) ve arkadaşları perde altında tesirli bir sûrette hizmetleri ve düşmanlarımızın dahi, mahpusların birden Nur'larla ıslah olmaları cihetinde, hapisten çıkmamıza taraftar

olması; ve Ashâb-ı Kehf misillü Nur şâkirtleri o sıkıntılı çilehâneyi Ashâb-ı Kehf ve eski zaman ehl-i riyâzatının mağaralarına çevirmesi, ve istirahat-i kalble Nur'ların neşrine ve yazmasına sa'yleriyle, inâyet-i rabbâniyenin imdâdımıza yetiştiğini isbât etti.

Hâfız Ali Ağabey'in vefatından sonra Üstad Hazretleri, çok sevdiği ve Nur talebelerinin mahşerde bayraktarı dediği bu şehid talebesi ve onun sisteminde hizmetleri devralan, yine Üstadının bedeline şehadet şerbetini içen **Hasan Feyzi Ağabey** hakkında şu ifadeleri kullanıyor:

"Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ben merhum Hâfız Ali'yi unutamıyorum. Onun acısı beni çok sarsıyor. Eski zamanlarda bazen böyle fedakâr zâtlar, kendi dostu yerine ölüyorlardı. Zannederim, o merhum benim yerimde gitti. Onun fevkalâde hizmetini eğer sizler gibi o sistemde zâtlar yapmasa idi Kur'ân'a, İslâmiyet'e büyük bir zâyiat olurdu. Ben, onun vârisleri olan sizleri tahattur ettikçe o acı gidiyor, bir inşirah geliyor.

Medar-ı hayrettir ki; ben şimdi onun mânevî, belki maddî hayatıyla âlem-i berzaha gitmesi cihetiyle, o âleme gitmek için bende bir iştiyak zuhur etti ve ruhuma başka bir perde açıldı. Nasıl ki buradan Isparta'daki kardeşlerimize selâm gönderip muârefe, muhabere ile sohbet ediyoruz. Aynen öyle de Hâfız Ali'nin tavattun ettiği âlem-i berzah, nazarımda Isparta, Kastamonu gibi olmuş. Hatta bu gece, mesmuâtıma göre buradan birisi oraya gönderilmiş. On defadan ziyade teessüf ettim. Ne için Hâfız Ali'ye onunla selâm göndermedim. Sonra ihtar edildi ki, selâm göndermek için vasıtalara ihtiyaç yok. Kuvvetli râbıtası telefon gibidir, hem o gelir, alır. O büyük şehit, Denizli'yi bana sevdiriyor, daha buradan gitmek istemiyorum. O ve Mehmed Zühdü ve Hâfız Mehmed, hayatlarında gördükleri vazife-i imaniye ve nuriyeye devam ediyorlar. Onlar pek yakından temâşâ ediyorlar, belki de yardım ediyorlar. Evliya-yı azîmenin dairesinde kıymetli hizmet noktasında mevki almalarından, ben de o ikisinin Hâfız Mehmed'le beraber isimlerini silsilemde aktâbların isimleri yanında yâdedip hediyelerimi bağışlıyorum." [1]

[1] Şuâlar, On Üçüncü Şuâ, s. 320-321.

"Zaten mesleğimizde zaman, mekân sohbetimize mâni olamaz. Şarkta, garpta, hattâ âhirette, berzahta olsa da beraberiz. Meselâ, berzahta Hâfız Ali (rahmetullâhi aleyh) her gün mânen yanımızdadır. Bu hakikate binâen, sûrî ayrılmaya, hattâ ölüme ehemmiyet vermemeliyiz."[1]

"Pek çok alâkadar olduğum ve Risale-i Nur'un gayet ehemmiyetli bir merkezi ve az zamanda pek çok Nur işini gören Denizli Hüsrev'i ve gayet ciddî ve sadık rüfekaları, hususan hâkim-i âdil ve Muharrem ve Hâfız Mustafa ve sairenin namına bayram tebrikiyle, Hasan Feyzi'nin şiddetli ve tehlikeli hastalığını beyan eden bir mektubu, çok ehemmiyetli bir kardeşimiz olan Muharrem'den aldım. Kanaat-i kat'iyem geldi ki, Hasan Feyzi, aynen şehid Hâfız Ali (rahmetullâhi aleyh) gibi, benim musibetimin kısm-ı âzamını kendine alıp mânevî bir fedakârlık eylemiş. Hâfız Ali, benim bedelime birkaç emare ile berzaha gittiği gibi, bu Hasan Feyzi de aynı hastalığım zamanında, aynı vakitte, aynı müddette, aynı tarzda, aynı sıkıntılı dışarıya çıkmamakta tevafuku kuvvetli bir emaredir ki, bana çok acıyan ve şefkat eden o kardeşimiz, mânen hastalığımı kısmen kendine aldı. Bu dört cihetle tevafuk içinde yalnız bir fark var. Benimki zehirden, tesemmümden, onunki soğuktan gelmiştir. Elbette Hastalar Risalesi bizim bedelimize onu tesellî edip iyadetü'l-mariz gibi keyfini sormuş ve hastalıktaki büyük sevaplar ve sıkıntılarını sürura kalbetmiş. Cenab-ı Hak, şifa-yı âcil ihsan eylesin, âmîn..."[2]

"Risale-i Nur'un kahramanlarından ve **Hâfız Ali'nin makamına geçen merhum Hasan Feyzi'nin vefatı**, Denizli'ye, Risale-i Nur dairesine ve bu memlekete ve âlem-i İslâm'a büyük bir zayiattır. Fakat kendisi, pek samimî ve hâlis ve fevkalâde beyanatıyla ve dersleriyle, inşaallah, kendi yerinde çok Hasan Feyzi'lerin yetişmesine bir zemin ihzar etmiş, sonra gitmiş. Aynen biraderzadem Abdurrahman gibi, bir-iki senede on sene kadar Nur'lara kıymetli hizmet etti. Güya o da, Abdurrahman da çabuk dünyadan gideceğiz diye on senelik vazifeyi bir-iki senede gördüler.

Ben, merhum Hasan Feyzi'nin vefatını onun şahsı itibarıyla tebrik

1 Emirdağ Lâhikası-1, s. 88.
2 Emirdağ Lâhikası-1, s. 174.

ediyorum ve Denizli'yi ve Nur dairesini ve bu memleketi cidden taziye ediyorum. Bu çeşit zülcenaheyn ve hakikî mümin ve müdakkik bir âlim ve yüksek bir edip, muallim ve tesirli bir vâiz ve müderrisi kaybettiği için, büyük bir musibettir. Cenab-ı Hak, inşaallah, Denizli gibi kahramanlar ocağından çok Hasan Feyzi ruhunda Nur'lara sahip ve naşir çıkaracak. Bir tane, toprak altına girer, vefat eder, fakat yüz tane sümbüller meydana geldiği gibi; rahmet-i ilâhiyeden ümitvarız ki, Hasan Feyzi de öyle kudsî bir sümbül verecek, çok Hasan Feyzi'ler Nur dairesinde yetişecekler, vazifesini daha ziyade yapacaklar.

Sâniyen: Bu kahraman kardeşimizin, hayatta kaldığı gibi, defter-i hasenatına her birimiz, mânevî kazançlarımızı –umumda olduğu gibi, hususî bir surette dahi– o kardeşimize hediye etmeliyiz. Ben, kendim, onu da, Hâfız Ali, Hâfız Mehmed ve Savalı Ahmed ve Mehmed Zühtü'nün beşincisi olarak evliya-yı azimenin has dairesinde, mânevî kazançlarımı ona da bağışlamaya karar verdim. O zatın ağır şerait altında Nur'ların intişarına büyük hizmetler eden Nur hakkındaki fıkraları, Lâhika'da olduğu gibi, münasip gördüğünüz bazı mecmuaların âhirine de o tesirli mektuplarının birer tanesini ilhak ediniz. Nasıl ki *Asâ-yı Mûsâ* ve *Zülfikar*'da yazılıyor; tâ onun o canlı fıkraları, onun bedeline Nur'lara hizmet etsin.

Hem, benim bedelime onun küçücük medrese-i Nuriye'si olan hanesindeki akrabasına ve Denizli ve civarındaki büyük medrese-i Nuriye'deki refiklerine ve talebelerine ve Nur şâkirtlerine tâziyemizi tebliğ edip deyiniz ki: Ben, bütün ömrümde, bu derece, bir vefattan bu kadar müteessir olup ağlamamıştım.

Hem size bundan evvel yazdığım mektuptaki şiddetli hiddetim ve dimağımdaki perişaniyet, şimdi tahakkuk etti ki, o kahraman kardeşimizin vefatı gününden başlamış. Hattâ o tesir, ihtiyârımı selb etmişti. Öleceğim diye hizmetçiye vasiyetimi söyledim. Demek, **ikinci bir ruhum hükmünde Hasan Feyzi, benim bedelime ölmüş ve ölüyor.** Hattâ onun vefat mektubu, bütün bütün âdetime muhalif, bir buçuk saat elimde iken açamıyordum. Her neyse.. bütün bu elîm acılara mukabil, inâyet-i ilâhiye imdada geldi; hem kendimi, hem onu, hem Nurcuları mesrurane ruh u canımızla tâziye içinde tebrik ettim. Bin bârekâllah ve binler rahmetullah dedim, terhisini alkışladım.

Sâlisen: Merhum Hasan Feyzi'nin berzaha gitmesi ve vazifesi münhal kalması ve mekteplileri Nur'lara sevk eden yüksek muallimlik ve mekteb-i fünunda mütefenninlik sıfatları çok mekteplilere bir parlak numûne-i iktida olması cihetini teessüfle düşünürken, birden, aynı sistemde hem muallim, hem iki mahdumuyla Nurcu, hem Hasan namında, hem bu iki Hasan'lar gibi müstesna ve fedakâr bir muallim olan Ahmed Fuad'ı Nur dairesine girmeye vesile bulunan Dadaylı Hâfız Hasan'ın üç seneden beri hiç mektubunu almadığım ve halini ve Nur'lara devamını bilemediğim halde, bir mektubunu aldım. Dedim: Bir muallim Hasan gitti, yerine bir muallim Hasan ve çok fedakâr diğer bir muallim Ahmed geldi.

Aynı vakitte, hacca gidip yeni gelen Bolvadinli bir Hasan yanıma geldi, Nur dairesine girdi, risaleleri aldı, tenvir etmeye başladı.

Üç-dört saat sonra, Emirdağ'ın bir Hüsrev'i ve Feyzi'si, çok hayırlı olan Tabib Hayri yanıma geldi. Dedi: "Buranın ehemmiyetli bir mektep muallimi Abdurrahman (bu muallim aynen Feyzi kadar Nur'a hizmet etti) Nur'lara talebe olmak istiyor. Kabul etseniz, *Asâ-yı Mûsâ*'yı vereceğiz."

Dedim: "Veriniz."

Hem, o merhum Hasan Feyzi gibi az zamanda çok hizmet eden kardeşimiz Mustafa Osman'ın o günde gelen mektubunu gördüm ki, Kastamonu Lisesi'ni kısmen bir cihette şereflendiren ve şimdi dârülfünunu nurlandırmaya çalışan mektepli Mustafa, Nur makinesi münasebetiyle Nur'lara zarar gelmemek için matbuât kanununu hatırlatıp ihtiyatkârâne muhaberesinden bahsediyor. (Hâşiye: ...)

Ben dedim: Hadsiz şükür olsun ki, bir muallim terhis edildi, onun bedeline iki Hasan ve iki Mustafa ve üç muallim ve bir çalışkan muallim, vazifeleri içinde Denizli kahramanının vazifesini görüyorlar. **İşte bu hal işaret eder ki, nasıl Hâfız Ali gitti, Denizlili onun yerine geldi, acısını unutturdu; öyle de, bir Hasan Feyzi gitti, yerine bir dârülfünun gelecek, inşaallah acısını unutturacak.** Umum kardeşlerime selâm." [1]

* * *

[1] Emirdağ Lâhikası-1, s. 175-177.

Hem kalbime geldi ki: Madem İmam-ı Âzam gibi eâzım-ı müçtehidîn (büyük müçtehidler) hapis çekmiş ve İmam Ahmed İbn-i Hanbel gibi bir mücahid-i ekbere, Kur'ân'ın bir tek meselesi için hapiste pek çok azap verilmiş. Ve şekvâ etmeyerek, kemâl-i sabır ile sebat edip o meselelerde sükût etmemiş. Ve pek çok imamlar ve allâmeler, sizlerden pek çok ziyade azap verildiği hâlde, kemâl-i sabır içinde şükredip sarsılmamışlar. Elbette sizler, Kur'ân'ın müteaddit hakikatleri için pek büyük sevap ve kazanç aldığınız hâlde, pek az zahmet çektiğinize binler teşekkür etmek borcunuzdur.

Evet zulm-ü beşer içinde bir cilve-i inâyet-i rabbâniyeyi kısaca beyân edeceğim:

Ben yirmi yaşında iken tekrar ile derdim: "Eski zamanda mağaralara çekilen târikü'd-dünyalar (dünyayı terk edenler) gibi âhir ömrümde ben de bir mağaraya, bir dağa çekilip, insanların hayat-ı içtimâiyesinden çıkacağım." Hem eski Harb-i Umumî'de şark-ı şimalîdeki (kuzeydoğusundaki) esaretimde karar vermiştim ki: "Bundan sonra ömrümü mağaralarda geçireceğim. Hayat-ı siyasiyeden ve içtimâiyeden sıyrılacağım. Artık karışmak yeter." derken, inâyet-i rabbâniye, hem adâlet-i kaderiye tecellî ettiler. Kararımdan ve arzumdan çok ziyade hayırlı bir sûrette ihtiyarlığıma merhameten o mutasavver (hatırdan geçen) mağaralarımı hapishânelere ve inzivâlara ve yalnızlık içinde çilehânelere ve tecrid-i mutlak (hücre hapsi) menzillerine çevirdi. Ehl-i riyâzet ve münzevîlerin dağlardaki mağaralarının çok fevkinde "Yusufiye Medreseleri" ve vaktimizi zâyi etmemek için tecridhâneleri verdi. Hem mağara faide-i uhreviyesini, hem hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'nin mücahidâne hizmetini verdi. Hatta ben azmetmiştim ki; arkadaşlarımın beraatlarından sonra bir suç gösterip, hapiste kalacağım. Hüsrev ve Feyzi gibi mücerredler benim yanımda kalsın ve bir bahane ile insanlarla görüşmemek ve vaktimi lüzumsuz sohbetlerle ve tasannu' ve hodfüruşluk ile geçirmemek için tecrit koğuşunda bulunacağım. Fakat kader-i ilâhî ve kısmetimiz, bizi başka çilehâneye sevk ettiler. اَلْخَيْرُ فِي مَا

وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ[2] sırrıyla, ihtiyarlığıma merhameten ve hizmet-i imaniyede daha ziyade çalıştırmak için ihtiyar ve kudretimizin hâricinde bu üçüncü Medrese-i Yusufiye'de vazife verildi.

اخْتَارَهُ اللهُ[1] ve

Gizli dinsizler, Isparta havalisinde iftiralarla Bediüzzaman ve talebelerini Eskişehir Hapishanesi'ne sevkettirmiş, arkadan da "İdam edilecekler!" diye propaganda yaparak herkese korku ve dehşet salmışlardır. Buna rağmen göz boyamak nev'inden Üstad'a on bir ay ve 15 talebesine altışar ay ceza, geriye kalan 105 kişiyi de beraat ettirmişlerdir. Bu karara Bediüzzaman Hazretleri itiraz edip bu cezanın beygir hırsızlarına verilebileceğini, kendisine ya idam veya beraat verilmesi gerektiğini söylemiştir.

Hapishanede 11 ayı tamamlayan Bediüzzaman Hazretleri 1936 yılı baharında tahliye edilmiş, fakat haksız ve kanunsuz bir şekilde mecburî ikamet olarak Kastamonu'ya sevk edilmiştir. Üç ay Çarşı Polis Karakolu'nun içinde tutulmuştur. Daha sonra içerisi karakoldan görülen, tam karşıda ahşap bir ev tutulmuştur. Kastamonu Lahikası, buradan Isparta ve civarındaki talebelerine gönderdiği mektuplardan meydana gelmiştir. Âyetü'l-Kübrâ Risalesi de burada yazılmış, ilk defa 1942 yılında gizlice basılmıştır.

1943 senesinin 31 Ağustos ve 18 Eylül tarihlerinde Bediüzzaman Hazretleri'nin bu evi iki kez baskına uğramış, 20 Eylül'de de Hazreti Üstad tevkif edilerek Çankırı yoluyla Ankara'ya getirilmiştir. --Ankara'da vali **Nevzat Tandoğan,** Üstad'a hakaretler ederek zorla sarığını çıkartıp şapka giydirmek isteyince, Hazreti Üstad, valiye "Bu sarık bu başla beraber çıkar." diyerek başını göstermiş, sonra da "Başından bul!" demiştir. Ne gariptir ki, hükümet binasında Üstad Hazretleri'ne zulüm ve hakaret eden Nevzat Tandoğan, kaderin bir cilvesi olarak, 9 Temmuz 1946'da silahını başına ateşleyerek intihar etmiştir.– Ankara'dan Denizli'ye sevk edilen Bediüzzaman, Türkiye'nin çeşitli yerlerinden toplanan 126 talebesiyle beraber tevkif edilip hapishaneye konulmuştur.

---

1 "Allah'ın kullarını sevk ettiği ve onlar için seçtiği her şeyde hayır vardır." (Bkz: Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/478).

2 "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216).

1919 Denizli doğumlu **Süleyman Hünkâr** da o sırada hapishanenin koğuş ağalarından bir mahkûm olarak bulunuyordu. Üstad ve talebeleri gelmeden önce savcı yardımcısı Cemil Söylemez, hapishane müdürü Şevki Bey, tabib, başgardiyan ve başçavuş, Süleyman Hünkâr'a diyorlar ki:

– "Şarktan bir bektaşî geliyor. Bununla kimse konuşmayacak. Konuşanlara dayak attıracağız. İşkence yapacağız."

Fakat Üstad, hapishanede Ferani Meydanı –hapishanede üç bölümün arasına Ferani Meydanı diyorlar– denilen yere gelince bir iskemle üzerine oturuyor, Hünkâr gidip "Hoş geldin Hoca Efendi, çaykahve içer misin?" diye soruyor. Üstad "Kahve içmem." deyince, hemen çay temin ediyor. Ondan sonra Üstad'ı, üç gün umumî tuvaletin olduğu yerde yatırıyorlar. Bu onur kırıcı davranıştan ve hakaretten sonra tek kişilik bir yere alıyorlar. Mahbus ve mahkûmların kendisiyle görüşüp konuşmalarını engellemek istiyorlar. Hünkâr ise, engellemek isteyen tüm memurlara:

– "Biz sehpaya gideceğimizi bilsek Üstad'la görüşeceğiz. Sizin sözünüzü dinleye dinleye ömrümüz hapishanelerde çürüdü. Onun için biz sizden nefret okuduk. Biz böyle birisini arıyorduk. Allah, Hz. Üstad'ı bize yolladı." diyor.

Hünkâr, eski durumunu anlatırken diyor ki:

– "O zaman namaz kılmıyordum. Kumarda, onu-bunu dövme yolundaydım. Üstad gelince doğru yoldan ayrılmıyorduk. Ama ne de olsa sapıtıyorduk. Sonra namaza başlayınca kumar gibi yolları kapattık. O zamanlarda, 1943'de kumardan günde bin lira kazanıyordum. O paraları olduğu gibi, içeride ne kadar fakir varsa dağıtıyorduk, onları idare ediyorduk. Kastamonu tarafından gelen **Sadık Bey** de vaktiyle aynı bizim gibi kötü yoldan dönmüşlerden. Dedesi Plevne Kahramanı Sadık Paşa imiş. Sadık Bey, evine darılıp evden kaçmış. Kumar oynayıp, oynatmış. Ondan sonra Üstad Kastamonu'ya geldiği vakit onun talebesi olmuş. Nasıl olduğunu bana anlatmıştı. Onlar gelince artık namazı bırakmadım. Abdestsiz gezmiyordum. Kur'ân okumayı Gönenli Mehmed Efendi öğretti. Bazı gardiyanlar demir parmaklıkların arkasında 'Biz sana gösteririz.' demişlerdi. 'Eğer içeri girerseniz, sizin kafanızı şişe ile kırarım.' dedim. Korkularından gi-

remediler... Risalelerin dışarıya çıkarılmasında 'Siz bana verin, ben deve olsa kaçırırım.' dedim. Bütün başvekile, cumhurbaşkanına, bakanlara giden dilekçeler, risaleler benim yanımda yazıldı. Yasak yok. İdare ve mahkûmlar tarafından engel olan olmadı. Zaten bütün herkese tembihledim. Kısımlarda: 'Arkadaşlar, hocalar kalktığı zaman, herkes hazırol vaziyetinde duracak.' dedim."[1]

* * *

Evet, inâyet-i ilâhiye, ihtiyarlığıma merhameten; kuvvetli ve gizli düşmanı bulunmayan gençliğime mahsus olan mağaralarımı, hapishânenin tecrid-i münferid menzillerine çevirmesinde **"üç hikmet"** ve hizmet-i Nuriyeye **"üç ehemmiyetli fayda"**sı var:

Birinci hikmet ve fayda: Nur talebelerinin bu zamanda toplanmaları; zararsız olarak, Medrese-i Yusufiye'de olur. Ve birbirini görüp sohbet etmek, hâriçte masraflı ve şüpheli olur. Hatta benimle görüşmek için bazıları kırk elli lirayı sarf ederek gelip, ya yirmi dakika veya hiç görüşmeden döner giderdi. Ben bazı kardeşlerimi yakından görmek için, hapsin zahmetini severek kabul ederdim. Demek hapis bizim için bir nimettir, bir rahmettir.

İkinci hikmet ve fayda: Bu zamanda Nur'larla hizmet-i imaniye, her tarafta ilânâtla ve muhtaç olanların nazar-ı dikkatlerini celb etmekle olur. İşte hapsimizle Nur'lara nazar-ı dikkat celb olunur, bir ilânât hükmüne geçer. En ziyade muannit veya muhtaç olanlar onu bulur, imanını kurtarır ve inadı kırılır, tehlikeden kurtulur ve Nur'un dershânesi genişlenir.

Üçüncü hikmet ve fayda: Hapse giren Nur talebeleri birbirinin hâllerinden, seciyelerinden, ihlâs ve fedâkârlıklarından ders almalarıyla beraber, Nur'lar hizmetinde dünyevî menfaatleri daha aramazlar.

Evet, Medrese-i Yusufiye'de, çok emârelerle her sıkıntı ve zahmetin on, belki yüz misli maddî ve mânevî faydalar ve güzel neti-

[1] Bkz: *Son Şahitler* 2/268-271.

celer ve imana geniş ve hâlis hizmetler, gözleriyle gördüklerinden, tam ihlâsa muvaffak olurlar, daha cüz'î ve hususî menfaatlere tenezzül etmezler.

Bu çilehânelerin bana mahsus bir letâfeti ve hazîn fakat tatlı bir vaziyeti var. Şöyle ki:

Ben gençlik zamanında bizim memlekette gördüğüm eski medresenin aynı vaziyetini görüyorum. Çünkü vilâyât-ı şarkıyede eski âdet medrese talebelerinin bir kısmının tâyinatları dışarıdan geliyordu. Ve bazı medreseler, içinde pişiriyorlardı. Ve daha kaç cihette bu çilehâneye benziyorlardı. Ben de lezzetli bir tahassür (hazret, özlem) içinde buraya baktıkça o eski gençlik ve şirin zamana hayalen gidiyorum ve ihtiyarlık vaziyetlerini unutuyorum.

Üstad Hazretleri, bu son bölümde, hapishanelere girmelerinin hikmetlerini de anlatarak teselli yollarını gösteriyor. Böylece insanın geçmişle ilgili muhasebesini iyi yaparak başına gelen olaylardaki derin sırları çözmesinin yolunu da gösteriyor.

Yunus Emremizin "Benim bir karıncaya ulu bir bakışım vardır." diye güzel bir sözü var. Eğer tefekkür derin olursa, ulu bir bakışla, küçücük karıncadan bile çıkarılacak dersler ve alınacak ibretler vardır.

Yirmi Birinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۞ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ۞ رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا[3]

Ey hânesinde ihtiyar bir vâlide veya pederi veya akrabasından veya iman kardeşlerinden bir amel-mânde veya âciz, alîl bir şahıs bulunan gafil! Şu âyet-i kerîmeye dikkat et, bak: Nasıl ki bir âyette, beş tabaka ayrı ayrı surette ihtiyar vâlideyne şefkati celbediyor. Evet dünyada en yüksek hakikat, peder ve vâlidelerin evlâdlarına karşı şefkatleridir. Ve en âlî hukuk dahi, onların o şefkatlerine mukabil hürmet haklarıdır. Çünkü onlar, hayatlarını kemâl-i lezzetle evlâtlarının hayatı için feda edip sarfediyorlar. Öyle ise insaniyeti sukut etmemiş ve canavara inkılâb etmemiş her bir veled; o muhterem, sâdık, fedakâr dostlara hâlisâne hürmet ve samimane hizmet ve rızalarını tahsil ve kalblerini hoşnut etmelidir. Amca ve hala, pe-

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44).

3 "Rabbin şöyle buyurdu: Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin. Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, "öff!" bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle. Şefkatle, tevazu ile onlara kol kanat ger ve şöyle dua et: 'Yâ Rabbî, onlar küçüklüğümde nasıl beni ihtimamla yetiştirdilerse, ona mükâfat olarak sen de onlara merhamet buyur!' Rabbiniz içinizdeki duyguları pek iyi bilir. Eğer siz iyi kimseler iseniz şunu bilin ki Allah kötülüklerden (özellikle anne ve babasına yaptığı kötü muamelelerden) tevbe edenlere karşı, günahları çok affedicidir." (İsrâ sûresi, 17/23-25).

der hükmündedir; teyze ve dayı, ana hükmündedir.

İşte o mübarek ihtiyarların vücûdlarını istiskal edip ölümlerini arzu etmek, ne kadar vicdansızlık ve ne kadar alçaklıktır bil, ayıl! Evet hayatını senin hayatına feda edenin zevâl-i hayatını arzu etmek, ne kadar çirkin bir zulüm, bir vicdansızlık olduğunu anla!

Ey derd-i maîşetle müptelâ olan insan! Bil ki, senin hânendeki bereket direği ve rahmet vesilesi ve musibet dâfiası, hânendeki o istiskal ettiğin ihtiyar veya kör akrabandır. Sakın deme: "Maîşetim dardır, idare edemiyorum." Çünkü onların yüzünden gelen bereket olmasaydı, elbette senin dıyk-ı maîşetin daha ziyade olacaktı. Bu hakikati benden inan! Bunun çok kat'î delillerini biliyorum, seni de inandırabilirim. Fakat uzun gitmemek için kısa kesiyorum. Şu sözüme kanaat et. Kasem ederim, şu hakikat gayet kat'îdir. Hatta nefis ve şeytanım dahi buna karşı teslim olmuşlar! Nefsimin inadını kıran ve şeytanımı susturan bir hakikat, sana kanaat vermeli!..

Evet kâinatın şehâdetiyle, nihayet derecede Rahmân, Rahîm ve Latîf ve Kerîm olan Hâlık-ı Zülcelâl-i ve'l-ikram, çocukları dünyaya gönderdiği vakit, arkalarından rızıklarını gayet latîf bir surette gönderip ve memeler musluğundan ağızlarına akıttığı gibi.. çocuk hükmüne gelen ve çocuklardan daha ziyade merhamete lâyık ve şefkate muhtaç olan ihtiyarların rızıklarını dahi, bereket suretinde gönderir. Onların iâşelerini, tamahkâr ve bahîl insanlara yükletmez.

إِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[1]

وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ[2]

âyetlerinin ifade ettikleri hakikati, bütün zîhayatın envâ-ı mahlûkları lisân-ı hâl ile bağırıp, o hakikat-i kerîmâneyi söylüyorlar. Hatta değil

---

[1] "Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58).

[2] "Nice canlı mahlûk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de bütün onları da rızıklandıran Allah'tır." (Ankebût sûresi, 29/60).

yalnız ihtiyar akraba, belki insanlara arkadaş verilen ve rızıkları insanların rızıkları içinde gönderilen kedi gibi bazı mahlûkların rızıkları dahi, bereket suretinde geliyor. Bunu teyid eden ve kendim gördüğüm bir misal: Benim yakın dostlarım bilirler ki; iki-üç sene evvel her gün yarım ekmek, –o köyün ekmeği küçük idi– muayyen bir tayınım vardı ki, çok defa bana kâfi gelmiyordu. Sonra dört kedi bana misafir geldiler. O aynı tayınım hem bana, hem onlara kâfi geldi. Çok kere de fazla kalırdı.

İşte şu hâl o derece tekerrür edip bana kanaat verdi ki, ben kedilerin bereketinden istifade ediyordum. Kat'î bir surette ilân ediyorum: Onlar bana bâr değil.. hem onlar benden değil, ben onlardan minnet alırdım.

Ey insan! Madem canavar suretinde bir hayvan, insanların hânesine misafir geldiği vakit berekete medar oluyor; öyle ise mahlûkatın en mükerremi olan insan ve insanların en mükemmeli olan ehl-i iman ve ehl-i imanın en ziyade hürmet ve merhamete şâyan aceze, alîl ihtiyareler ve alîl ihtiyarların içinde şefkat ve hizmet ve muhabbete en ziyade lâyık ve müstehak bulunan akrabalar ve akrabaların içinde dahi en hakikî dost ve en sâdık muhib olan peder ve vâlide, ihtiyarlık hâlinde bir hânede bulunsa, ne derece vesile-i bereket ve vâsıta-yı rahmet ve لَوْلَا الشُّيُوخُ الرُّكَّعُ لَصُبَّ عَلَيْكُمُ الْبَلَاءُ صَبًّا[1] *sırrıyla yani, "Beli bükülmüş ihtiyarlarınız olmasa idi, belâlar sel gibi üstünüze dökülecekti." Ne derece sebeb-i def-i musibet olduklarını sen kıyas eyle!*

İşte ey insan! Aklını başına al! Eğer sen ölmezsen, ihtiyar olacaksın! اَلْجَزَاءُ مِنْ جِنْسِ الْعَمَلِ[2] *sırrıyla sen, vâlideynine hürmet etmezsen, senin evlâdın dahi sana hizmet etmeyecektir! Eğer âhiretini seversen, işte sana mühim bir define; onlara hizmet et,*

---

[1] Zebîdî, *Tâcü'l-arûs* 5/5243. Ayrıca bkz: Ebû Ya'lâ, *Müsned* 11/287; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 22/309; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 3/345.

[2] "Her amel kendi cinsinden şeyle karşılık görür." (İbn-i Receb, *Câmiu'l-ulûmi ve'l-hikem* 1/186; İbn-i Hacer, *Fethu'l-bârî* 10/77; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.103).

rızalarını tahsil eyle! Eğer dünyayı seversen, yine onları memnun et ki, onların yüzünden hayatın rahatlı ve rızkın bereketli geçsin. Yoksa onları istiskal etmek, ölümlerini temenni etmek ve onların nazik ve serîütteessür kalblerini rencide etmek ile خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَ[1] *sırrına mazhar olursun. Eğer rahmet-i Rahmân istersen, o Rahmân'ın vedîalarına ve senin hânendeki emanetlerine rahmet et.*

Âhiret kardeşlerimden Mustafa Çavuş isminde bir zât vardı. Dininde, dünyasında muvaffakiyetli görüyordum. Sırrını bilmezdim. Sonra anladım ki o muvaffakiyetin sebebi: O zât, ihtiyar peder ve vâlidelerinin haklarını anlamış ve o hukuka tam riayet etmiş ve onların yüzünden rahat ve rahmet bulmuş. İnşaallah âhiretini de tamir etmiş. Bahtiyar olmak isteyen ona benzemeli!..

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ قَالَ: اَلْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأُمَّهَاتِ،
وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[2]
سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

---

1 "Dünyayı da âhireti de kaybeder." (Hac sûresi, 22/11).

2 "Allah'ım! 'Cennet anaların ayakları altındadır.'[*1] diyen Zât'a, âline ve ashabına salât ve selâm eyle!"

[*1] Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/102; Deylemî, *Müsned* 2/116. Ayrıca bkz: Nesâî, *Cihâd* 6; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 3/429.

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32).

On Yedinci Lem'a'nın On İkinci Notası

Ey bu Notaları dinleyen dostlarım! Biliniz ki; ben hilâf-ı âdet olarak, gizlemesi lâzım gelen Rabbime karşı kalbimin tazarrû ve niyaz ve münâcâtını bazen yazdığımın sebebi; *ölüm, dilimi susturduğu zamanlarda, dilime bedel kitabımın söylemesinin kabulünü rahmet-i ilâhiyeden rica etmektir.*

Evet, kısa bir ömürde, hadsiz günahlarıma keffâret olacak muvakkat lisanımın tövbe ve nedâmetleri (pişmanlıkları) kâfi gelmiyor. Sâbit ve bir derece dâim olan kitabın lisanı daha ziyade o işe yarar.

İşte on üç sene[1](Hâşiye) evvel dağdağalı (gürültülü) bir fırtına-yı ruhiye neticesinde, Eski Said'in gülmeleri Yeni Said'in ağlamalarına inkılâb edeceği hengâmda, gençliğin gaflet uykusundan ihtiyarlık sabahıyla uyandığım bir anda şu münâcât ve niyaz, Arabî yazılmıştır. Bir kısmının Türkçe meâli şudur ki:

"Ey Rabb-i Rahîmim ve ey Hâlık-ı Kerîmim! Benim sû-i ihtiyârımla (irademi kötüye kullanmam sebebiyle) ömrüm ve gençliğim zâyi olup gitti. Ve o ömür ve gençliğin meyvelerinden elimde kalan, elem verici günahlar, zillet verici elemler, dalâlet verici vesveseler kalmıştır. Ve bu ağır yük ve hastalıklı kalb ve hacâletli (utançlı) yüzümle kabre yakınlaşıyorum. Bilmüşâhede göre göre gayet süratle, sağa ve sola inhiraf etmeyerek (sapmayarak), ihtiyârsız (iradesiz) bir tarzda, vefat eden ahbap ve akran ve akâribim (akrabalarım) gibi kabir kapısına yanaşıyorum.

O kabir, bu dâr-ı fânîden (fânî diyardan) firâk-ı ebedî (ebedî ayrılık) ile ebedü'l-âbâd (sonsuzluk) yolunda kurulmuş, açılmış evvelki menzil ve birinci kapıdır.[2] Ve bu bağlandığım ve meftun olduğum şu

---

[1] **Hâşiye:** Te'lif tarihine göredir.

[2] Bkz: "Kabir, âhiret menzillerinin birinci menzilidir. Kişi ondan kurtulabilirse, ondan sonrakiler daha kolaydır. Ondan kurtulamazsa ondan sonrakiler bundan daha zordur, daha şiddetlidir." (Tirmizî, *Zühd* 5; İbn-i Mâce, *Zühd* 32; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 1/63).

dâr-ı dünya da, kat'î bir yakîn ile anladım ki; hâliktir (helâk olup) gider ve fânîdir ölür. Ve bilmüşâhede, içindeki mevcûdât dahi, birbiri arkasından kâfile kâfile göçüp gider, kaybolur. Hususan benim gibi nefs-i emmâreyi (kötülük emreden nefsi) taşıyanlara şu dünya çok gaddardır, mekkârdır (hilekârdır). Bir lezzet verse, bin elem takar çektirir. Bir üzüm yedirse, yüz tokat vurur.

Ey Rabb-i Rahîmim ve ey Hâlık-ı Kerîmim! [1] كُلُّ اٰتٍ قَرِيبٌ sırrıyla ben şimdiden görüyorum ki; yakın bir zamanda ben kefenimi giydim, tabutuma bindim, dostlarımla veda eyledim. Kabrime teveccüh edip giderken, senin dergâh-ı rahmetinde, cenazemin lisan-ı hâliyle, ruhumun lisan-ı kâliyle bağırarak derim: *El-amân el-amân! Yâ Hannân (ey engin şefkât sahibi Allah'ım)! Yâ Mennân (ey ihsanı bol olan Allah'ım)! Beni günahlarımın hacâletinden (utancından) kurtar!*

İşte kabrimin başına ulaştım, boynuma kefenimi takıp kabrimin başında uzanan cismimin üzerine durdum. Başımı dergâh-ı rahmetine kaldırıp bütün kuvvetimle feryad edip nida ediyorum: *El-amân el-amân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Beni günahlarımın ağır yüklerinden halâs eyle (kurtar)!*

İşte kabrime girdim, kefenime sarıldım. Teşyîciler (uğurlayıcılar), beni bırakıp gittiler. Senin afv u rahmetini intizar ediyorum (bekliyorum). Ve bilmüşâhede gördüm ki, senden başka melce (sığınak) ve mence (korunak) yok. Günahların çirkin yüzünden ve mâsiyetin vahşi şeklinden ve o mekânın darlığından bütün kuvvetimle nida edip diyorum: *El-amân el-amân! Yâ Rahmân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Yâ Deyyân (varlığın hukukunu ve hesabını hakkıyla bilen, veren ve görecek olan Allah'ım)! Beni çirkin günahlarımın arkadaşlıklarından kurtar, yerimi genişlettir. İlâhî! Senin rahmetin, melceimdir (sığınağımdır) ve rahmeten li'l-âlemîn (âlemlere rahmet) olan Habibin, senin rahmetine yetişmek için vesîlemdir. Senden şekvâ (şikâyet) değil, belki nefsimi ve hâlimi sana şekvâ ediyorum.*

---

[1] "Her gelecek şey yakındır." (Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira*, s. 15; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/149. Ayrıca bkz: İbn-i Mâce, *Mukaddime* 7; Dârimî, *Mukaddime* 23).

Ey Hâlık-ı Kerîmim ve ey Rabb-i Rahîmim! Senin Said ismindeki mahlûkun ve masnûun ve abdin hem âsî, hem âciz, hem gafil, hem cahil, hem alîl (hasta), hem zelil, hem müsî' (kötülük yapan), hem müsin (yaşlı), hem şakî (bedbaht), hem seyyidinden kaçmış bir köle olduğu hâlde, kırk sene sonra nedâmet edip senin dergâhına avdet etmek istiyor. Senin rahmetine ilticâ ediyor. Hadsiz günah ve hatîâtlarını (hatalarını) itiraf ediyor. Evhâm (kuruntular) ve türlü türlü illetlerle müptelâ olmuş. Sana tazarrû ve niyaz eder. Eğer kemâl-i rahmetinle onu kabul etsen, mağfiret edip rahmet etsen; zâten o senin şanındır. Çünkü Erhamü'r-râhimîn'sin (merhametlilerin en merhametlisisin). Eğer kabul etmezsen, senin kapından başka hangi kapıya gideyim? Hangi kapı var? Senden başka Rab yok ki, dergâhına gidilsin. Senden başka hak mâbud yoktur ki, ona ilticâ edilsin!.."

لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ اٰخِرُ الْكَلَامِ فِي الدُّنْيَا وَأَوَّلُ الْكَلَامِ فِي الْاٰخِرَةِ وَفِي الْقَبْرِ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ[1]

* * *

On İkinci Nota'da derin muhasebe var. Çünkü Üstad Hazretleri gibi her zaman haram ve helale, hatta şüpheli şeylere karşı bile çok dikkatli ve hassas yaşamış bir zât, "Kısa bir ömürde, hadsiz günahlarıma keffaret olacak muvakkat lisanımın tövbe ve pişmanlıkları kâfî gelmiyor.", "Gençliğin gaflet uykusundan ihtiyarlık sabahı ile uyandım.", "İrademi kötüye kullanmam sebebiyle ömrüm ve gençliğim zâyi olup gitti. Ve o ömür ve gençliğin meyvelerinden elimde kalan, elem verici günahlar, zillet verici elemler, dalâlet verici vesveseler kalmıştır. Bu ağır yük ve hastalıklı kalb ve utançlı yüzümle kabre yakınlaşıyorum.", "Senin Said ismindeki mahlûkun ve masnûun ve kulun, hem âsî, hem âciz, hem gafil, hem câhil, hem alîl, hem zelil, hem kötü, hem yaşlı, hem şakî, hem efendisinden kaçmış bir köle..." diye

[1] Senden başka ilâh yoktur. Sen birsin. Senin hiçbir ortağın yoktur. Dünyada son sözümüz, âhirette ve kabirde de ilk sözümüz şudur: Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur; yine şehâdet ederim ki Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın resûlüdür.

kendisinden bahsediyor. Nefsini yerden yere vuruyor. Bizlere ibret olacak derin bir muhasebede bulunuyor. İmam Rabbânî Hazretleri gibi büyüklerde de böyle muhasebeler vardır. Bunlar, kalbi incelten, kibri kıran ve nefs-i emmâreye haddini bildiren rekâiklerdir. Böyle derslere hepimizin ihtiyacı vardır. Bize yol göstermesi bakımından çok önemlidir. Benzer ifadelerle biz de böyle bir durum muhakemesi ve nefis muhasebesi yapmalıyız.

KAYNAKLAR

Abdullah Yeğin; *Yeni Lügat,* Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004.

el-Aclûnî, İsmâîl b. Muhammed (v. 1162); *Keşfü'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs,* 1-2 cilt, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1988.

Ahmed İbn-i Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî (164-241 h.); *el-Müsned,* 1-8 cilt, Müessesetü Kurtuba, Mısır, tsz.

Aliyyülkârî, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed (v. 1014/1606); *el-Esrâru'l-merfûa fi'l-ahbâri'l-mevdûa, [Tahkîk: Muhammed b. Lütfi Sabbâğ],* el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut, 1406 h.

Bediüzzaman Said Nursî; Bediüzzaman Said Nursî'nin İlk Dönem Eserleri, Söz Basın Yayın, İstanbul, 2007.

—; *Hizbu Envâri'l-Hakâiki'n-Nuriye (Büyük Cevşen ve Meâli), [Tercüme: Prof. Dr. Davut Aydüz],* Define Yayınları, İstanbul, 2011.

__; *Mesnevî-i Nuriye, [Tercüme: Ümit Şimşek],* Nesil Yayınları, İstanbul, 2009.

__; *Risale-i Nur Külliyatı,* 1-14 cilt, Şahdamar Yayınları, İstanbul, 2010.

el-Beğavî, Ebû Muhammed Muhyissünne Hüseyin İbn Mes'ûd (v. 516/1122); *Meâlimü't-tenzîl,* 1-8 cilt, Dâru Taybe, Riyad, 1993.

el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin (384-458 h.); *es-Sünenü'l-kübrâ,* 1-10 cilt, Mektebetü dâri'l-bâz, Mekke, 1414/1994.

__; *Şuabü'l-îmân, [Tahkîk: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl],* 1-9 cilt, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1410/1990.

el-Bezzâr, Ebûbekr Ahmed b. Amr b. Abdülhâlık (v. 215-292); *el-Müsned, [Tahkîk: Abdülkâdir Arafât],* 1-3 cilt, Müessesetü ulûmi'l-Kur'ân, Beyrut/ Medine, 1409 h.

el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl (v. 256 h.); *el-Edebü'l-müfred,* 1-8 cilt, Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut, 1409/1989.

__; *Sahîhu'l-Buhârî,* 1-8 cilt, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, 1979.

el-Câhız, Ebû Osman Amr İbn Bahr İbn Mahbub el-Kinanî el-Leysî (v. 255/868); *el-Beyân ve't-tebyîn, [Tahkîk: el-Mehâmî Fevzî Atavî],* 1-2 cilt, Dâru Sa'b, 1968.

ed-Dârimî, Abdullah b. Abdirrahmân (181-255 h.); *es-Sünen,* 1-2 cilt, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1407/1987.

ed-Deylemî, Ebû Şucâ' Şîreveyh b. Şehredâr (445-509 h.); *el-Müsnedü'l-firdevs bi me'sûri'l-hitâb, [Tahkîk: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl],* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1986.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.); *es-Sünen, [Tahkîk: Muhammed Muhsin Abdülhamîd],* 1-4 cilt, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, tsz.

Ebû Hanîfe, İmam-ı A'zam Nu'mân b. Sâbit el-Bağdâdî (v. 150/767); *el-Fıkhu'l-ekber* (Aliyyülkârî Şerhiyle birlikte), *[Tahkîk: Ali Muhammed Dandel],* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1416/1995.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (v. 430 h.); *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ,* 1-10 cilt, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1405 h.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ (210/307 h.); *el-Müsned,* 1-13 cilt, Dâru'l-Me'mûn li't-türâs, Dimaşk, 1404/1984.

el-Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed (450-505 h.); *İhyâu ulûmi'd-dîn,* 1-4 cilt, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, tsz.

el-Geylânî, Muhyiddin Abdülkadir b. Mûsâ b. Abdullah (v. 561/1166); *Fethu'r-rabbânî, [Tahkik: Enes b. Muhammed b. Hasan Muhra],* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1419 h.

el-Gümüşhânevî, Ahmed Ziyaeddin Nakşibendî; *Mecmûatü'l-ahzâb,* 1-3 cilt, Sezgin neşriyat, İstanbul, 1311/1893.

el-Hâkim, Ebû Abdillah Muhammed b. Abdillah en-Neysâbûrî (321-405 h.); *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn,* 1-5 cilt, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1411/1990.

el-Hakîm et-Tirmizî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. el-Hasen, *Nevâdiru'l-usûl fî ehâdîsi'r-Rasûl, [Tahkîk: Abdurrahman Amîra],* 1-4 cilt, Dâru'l-Cîl, Beyrut, 1412/1992.

el-Hamevî, Takıyyuddin Ebû Bekr Ali İbn Abdillah (768-837 h.); *Hizânetü'l-edeb, [Tahkik: Isâm Şayto],* 1-2 cilt, Dâru mektebeti'l-hilâl, Beyrut, 1987.

el-Heysemî, Ali İbn Ebî Bekr (v. 807 h.); *Mecmeu'z-zevâid,* 1-10 cilt, Dâru'r-reyyan li't-türas/Dâru'l-kitabi'l-Arabî, Kahire/Beyrut, 1407 h.

el-Hindî, Alâuddîn Ali el-Müttakî b. Hüsameddin (v. 975 h.); *Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl,* Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1409/1989.

İbn-i Ebî Âsım, Ahmed b. Amr (v. 287 h.); *ez-Zühd,* Dâru'r-rayyân li't-türâs, Kahire, 1408 h.

İbn-i Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed (v. 235 h.); *el-Musannef fi'l-ehâdîs ve'l-âsâr, [Tahkîk: Kemâl Yusuf el-Hût],* 1-7 cilt, Mektebetü'r-rüşd, Riyad, 1409 h.

İbn-i Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî (773-852 h.); *Fethu'l-bârî,* 1-13 cilt, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, 1379 h.

İbn-i Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed el-Büstî (v. 354/965); *el-İhsan fî takrîbi Sahîh İbn-i Hibbân, [Tertîb: Alâüddîn Ali b. Belbânî, Tahkîk ve ta'lîk: Şuayb el-Arnavût],* 1-17 cilt, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1988.

İbn-i Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed İbn-i İshak es-Sülemî en-Neysabûrî (223-311 h.); *es-Sahîh, [Tahkik: Muhammed Mustafa el-A'zamî],* 1-4 cilt, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut, 1390/1970.

İbn-i Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail İbn Ömer İbn Kesîr ed-Dimaşkî (v. 774 h.); *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm,* 1-4 cilt, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1401 h.

__; *el-Bidâye ve'n-nihâye,* 1-14 cilt, Dâru'l-meârif, Beyrut, tsz.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillah Muhammed İbn Ebî Bekr Eyyûb ez-Züraî (691-751 h.); *Medâricü's-sâlikîn, [Tahkik: Muhammed Hamid el-Fakî],* 1-3 cilt, Dâru'l- kitabi'l-Arabî, Beyrut, 1393/1973.

İbn-i Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); *es-Sünen,* 1-2 cilt, Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz. (Ve Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1395/1975 baskısı).

İbn-i Receb, Ebu'l-Ferec Zeynüddin Abdurrahman İbn Ahmed el-Hanbelî (v. 795/ 1393); *Câmiu'l-ulûm ve'l-hikem fi şerhi hamsîne hadîsen min cevâmii'l-kelim,* Dâru'l-ma'rife, Beyrut, 1408.

İbnü'l-Esîr, Ebu'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim (v. 630/1233); *en-Nihâye fî ğarîbi'l-hadîs,* 1-5 cilt, el-Mektebetü'l-ilmiyye, Beyrut, 1399/1979.

İbnü'l-Mübârek, Abdullah (118-181 h.); *ez-Zühd,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, tsz.

İhsan ATASOY; *Molla Hâmid Ekinci,* Nesil Yayınları, İstanbul, 2011.

Kastamonulu Mahir Efendi (v. 1925); *Hikem-i Atâiyye Şerhi,* Sûfî Kitap, İstanbul, 2010.

el-Kazvînî, Celâlüddîn Ebû Abdillah Muhammed b. Sa'diddîn b. Ömer (v. 739/1338); *el-Îzâh fî ulûmi'l-belâğa,* Dâru ihyâi'l-ulûm, Beyrut, 1998.

el-Kudâî, Muhammed b. Selâme b. Ca'fer (v. 454 h.); Müsnedü'ş-Şihâb, 1-2 cilt, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1407/1986.

Mâlik b. Enes, Ebû Abdullah el-Esbahî (93-179 h.); *el-Muvatta',* 1-2 cilt, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1985.

Mehmed Zeki Pakalın (1886-1972); *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,* 1-3 cilt, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1983.

el-Münâvî, Muhammed Abdurraûf b. Ali (v. 1031/1622); *Feyzu'l-kadîr şerhu Câmii's-sağîr,* 1-6 cilt, el-Mektebetü't-ticâriyyeti'l-kübrâ, Mısır, 1356 h.

el-Münzirî, Abdülazîm b. Abdi'l-Kaviyy (v. 581-656); *et-Terğîb ve't-terhîb,* 1-4 cilt, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1417.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); *Sahîhu Müslim,* 1-5 cilt, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

en-Nebhânî, Yusuf b. İsmail b. Yusuf (v. 1350/1932); *Huccetullâhi ale'l-âlemîn fî mu'cizâti Seyyidi'l-murselîn,* Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz.

Necmeddin Şahiner; *Son Şahitler,* 1-6 cilt, Nesil Yayınları, İstanbul, 2006-2008.

en-Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); *es-Sünen, [Tahkîk: Abdülfettah Ebû Gudde],* 1-8 cilt, Mektebetü'l-matbûâti'l-İslâmiyye, Halep, 1406/1986.

__; *es-Sünenü'l-kübrâ, [Tahkîk: Abdulğaffâr Süleyman el-Bündârî],* 1-6 cilt, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1411/1991.

Niyazi Mısrî, *Dîvân,* Maarif kitaphanesi, İstanbul, tsz.

Ömer Özcan; *Ağabeyler Anlatıyor,* 1-4 cilt, Nesil Yayınları, İstanbul, 2008-2010.

es-Sehâvî, Ebu'l-Hayr Şemseddîn Muhammed b. Abdurrahmân (v. 902/1497); *el-Makâsıdü'l-hasene,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1399 h.

Seyyid Kutub (v. 1386/1966); *et-Tasvîru'l-fennî fi'l-Kur'ân,* Dâru'l-şürûk, Kahire, 1968.

es-Süyûtî, Abdurrahmân b. el-Kemâl Celâleddîn (849-911 h.); *ed-Düreru'l-müntesira fi'l-ehâdîsi'l-müştehira, [Tahkîk: Muhammed Abdurrahîm],* Dâru'l-fikr, Beyrut, 1415/1995.

__; *el-Hasâisu'l-kübrâ,* 1-3 cilt, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1985.

Şemseddin Sâmî (1850-1904); *Kâmûs-i Türkî,* Çağrı Yayınları, İstanbul, 2009.

eş-Şürnûbî, Abdülmecid (v. 1929 m.); *Şerhu'l-Hikemi'l-Atâiye,* Daru İbn-i Kesir, Beyrut, 1989.

et-Taberânî, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); *el-Mu'cemü'l-evsat, [Tahkîk: Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefî],* 1-10 cilt, Dâru'l-Harameyn, Kahire, 1415 h.

__; *el-Mu'cemü'l-kebîr, [Tahkîk: Hamdi b. Abdilmecîd es-Selefî],* 1-20 cilt, Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikem, Musul, 1404 h.

__; *el-Mu'cemü's-sağîr, [Tahkîk: Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefî],* 1-2 cilt, el-Mektebetü'l-İslâmî/Dâru Ammân, Beyrut/Amman, 1405/1985.

__; *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn, [Tahkik: Hamdî İbn Abdilmecîd es-Selefî],* 1-2 cilt, Müessesetü'r-risale, Beyrut, 1405/1984.

et-Taberî, Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Hâlid (224-310 h.); *el-Câmiu'l-beyân,* 1-30 cilt, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1405 h.

et-Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ (209-279 h.); *el-Câmiu's-Sahîh,* 1-5 cilt, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

el-Übşeyhî, Şihâbüddîn Muhammed b. Ahmed (790-850 h.); *el-Müstatraf fî külli fennin müstazraf, [Tahkîk: Müfid Muhammed Kamîha],* 1-2 cilt, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1986.

ez-Zebîdî, Ebu'l-Feyz Murtazâ Muhammed b. Muhammed b. Muhammed (v. 1205/1790); *Tâcü'l-arûs min cevhereti'l-kâmûs,* 1-20 cilt, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1394/1974.

İNDEKS

A

Abdülkadir Geylânî Hazretleri 153, 157
Abdülmecid Nursî 220
Abdülvahid Tabakçı Ağabey 150
Abdurrahman 159, 160, 167, 168, 169, 171, 172, 176, 184, 230, 232, 248, 249
Abdurrahman'ın vefatı 170
Abdurrahman Nursî 139, 166, 173, 175
acz 35, 92, 93, 106, 121, 152, 194
ademistan 125
ahbaptan müfârakat 184
Ahmed Ataklı 200
Ahmed Feyzi Kul Ağabey 65
Ahmed Nazif Çelebi 221
Ahyed 112
âlem-i asgar 93
Ali-Cemile Balaban 157
Altıncı Mektup 120
âmâ 45
ameliyat-i cerrahiye 39, 171
Amerika 1, 3, 136
Ankara 123, 173, 226, 234
Ankara Kalesi 127
Ashâb-ı Kehf 229
asker 126
askerlik 164
Avusturya 148
Aydın 31
Âyetü'l-Kübrâ Risalesi 192, 221, 234
aziz mamo 174

B

bâd-i hevâ 15
Barla 39, 167, 169, 171
Barlalı Süleyman 38
Barla Yaylas 120
başkumandan 138
ba'sü ba'de'l-mevt 118
Bayezid Câmii 141
Bayezid Câmi-i Mübareki 138
belâ-ender 107
berzah âlemi 142
Birinci Harb-i Umumî 86
Birinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye 195, 196

C-Ç

Celcelûtiye 58, 222, 223
Çamlıca Tepesi 159, 166
Çocuk Tâziyenâmesi 67, 69, 71, 73

D

dâbbetü'l-arz 182
Dâhiliye Vekâleti 214
Dale Carnegie 34
Danimarka 130
Dârü'l-Hikmet 160, 183
Doktor Yusuf Kemâl Bey 52
Dr. Salih Yücel 1
Dr. Yusuf Kemâl Bey 97, 98

E

ecel-i insan 36
Elmalılı M. Hamdi Yazır 102
elvan-ı seb'a 209
Enîs 121
Enver Paşa 138, 139, 140, 166
Erdi 2
Ermeniler 183, 184
ervah-ı gayr-i tayyibe 12
Erzurum 86
esaret 138, 159, 168
Eskişehir hapsi 223
Eski Said 12, 123, 153, 154, 157, 159, 242
evham hastalığı 2
Eyüb Câmii 155
Eyüb Sultan kabristanı 154

F

fakr 92, 93, 194
farz namaz 78
Fethullah Gülen Hocaefendi 53, 57
Fethu'r-Rabbânî 151, 153, 157
Feyzi 224, 233
firarî seyahat 148, 149
Firavun 164
Fudayl b. Iyaz Hazretleri 22
fünûn-u medeniye 161
Fütûhu'l-Gayb 151, 153, 157
Fuzulî-i Bağdadî 117

G

Gavs-ı Âzam 155, 157, 183
günah 24, 76, 77, 142
güz mevsimi 123

H

Hacı Osman 172
Hâfız Ali Ağabey 229
Hâfız Hâlid Efendi 67, 68
Halife 138
Halıcı Sabri 228
halvethâne 156
Hasan Feyzi 228, 229
Haşir Risalesi 173
hasta bakıcılar 59
hastalara bakmak 43
hastalığın dokuz faydası 11
hastalığın mânâsı 39
hastalıklar keffaretü'z-zünûb 24
hastalıkla ubûdiyet 14
hastalıklı genc 17
hastalık olmazsa 15
hastanın duasının makbuliyeti 43
hayatı sâfîleştirmek 50
hayr-ı mahz 51, 80
hediye-i ilâhiye 36
hediye-i rahmânî 17
hediye-i rahmâniye 39
Herkül 135, 136
her şey zıddıyla bilinir 21
Hikem-i Atâiyye 22, 24, 108, 250
hiss-i kable'l-vukû 172
Horhor 183, 189, 192
Hubab Risalesi 123
Hulusî Yahyagil 20, 21, 74
Hürriyet 134
Hüsrev 7, 13, 172, 220, 230, 232, 233
Hutbe-i Şâmiye 134
Hutuvât-ı Sitte 153

I-İ

ibâdet-i hâlisa 39
ihtiyare 104, 118, 173
ihtiyareler 111, 113, 121, 152, 166, 190, 191
ihtiyarlık mevsimi 123
ihtiyarlara bakmak 60
İkinci Lem'a 10, 32, 51, 75, 77, 79, 81, 83, 85, 87, 89, 91, 93
İmam Bûsîrî (Busayrî) 57
İmam-ı Âzam 233
İmam Rabbânî Ahmed Fârukî 27, 112
intisab-ı îmânî 199
Isparta 31, 67, 74, 97, 167, 181, 182, 220, 226, 228, 229, 234
Isparta medresesi 188
İstanbul 65, 117, 127, 138, 139, 140, 141, 148, 149, 151, 153, 154, 155, 156, 157, 159, 160, 166, 173, 181, 183, 192, 221
iyâdetü'l-marîz 7

K

kable'l-bülûğ 68, 69
kâinat 161, 162
Kaside-i Celcelûtiye 58
Kaside-i Ercûziye 223
keffaretü'z-zünûb 24, 43, 59, 64, 88
kimsesizlik hastalığı 58
Kosturma 147, 148, 149, 150, 151, 155, 160, 167, 192
Küçük Ali 172, 176
Küçük Mektuplar Risalesi 225
Kuleönlü Mustafa 171, 172, 176
kulunç 44
Kur'ân'da Edebî Tasvîr 103
Kur'ân-ı Hakîm'in hâlis bir talebesi 159

L

Levh-i Misâlî 93
lezzet-i sevâp 19
lohusa 40
Lokman 36, 110, 164, 194

M

Maarif Vekili 226
maddî hastalık 30
maddî musibet 90
maden-i tekemmül 161
mahall-i îmân 76
mâhiyet-i ilmiye 163
Mahmut Dede 61
Mahreç Pâyesi 138
mânend-i belâbil 108
mânevî şehid 40, 183
mânevî bir hastalık 46
mânevî ibâdet 20
mânevî lezzet 19
mânevî musîbet 90
mânevî reçete 7
mânevî telefon 227

mânevî yaralarımız 76
marîz bir asrın 64
mecma-ı ahbap 125, 185
medresem 183, 188
medrese talebeleri 138
Medresetü'z-Zehrâ 212, 226
Mehdî 182
Mehmed Vehbi Efendi 228
Mehmed Zühdü 229
Mehmet Akif 16
Mektubât 157
menfî ibâdet 10, 82
merak 213, 226
merak eden hasta 30
mesnûniyet 69
Mevlânâ Celâleddin 108, 109
Meyve Risalesi 218
Meyve ve Müdâfaât Risalesi 226
Mirkatü's-Sünne Risalesi 169
model 46, 47, 50, 80, 82, 163
Monach Üniversitesi 1
Muhâcir Hâfız Ahmed 10, 82
münâcât-ı Eyyûbiye 76
müsbet ibâdet 10
musibetler 10, 16, 17, 19, 79
musibetlerin vakti 37
musibetzede 7, 8, 10, 17, 49, 82

N

namaz 10, 64, 166
namazı terk 18
namaz tesbihatı 44
Necmeddin Şahiner 139, 157, 250
Nemrud 164, 212
Nevzat Tandoğan 234
nimetin kadrini bilmek 23
Niyazî Mısrî 110, 111, 112, 113
Nur Dershânesi 213
Nuriye-i Hasbiye 195, 199, 201, 204, 206, 209
nüzul 56

O

Osmanlı Devleti 65, 123, 186
otuz Abdurrahman 172

P

Prof. Dr. Seyyid Kutup 103

R

rahmeti itham 89
rikkat-i cinsiye 190
Risale-i Hasbiye 195
rubûbiyet-i ilâhiyeyi tenkid 46
Rusça 148
Rus istilâsı 183, 187
Ruslar 138, 149, 150, 192
Rüştü Efendi 74
Rus'un esareti 183
Rusya 147

S-Ş

sıhhat belâsı 18
sıhhat-i uhreviye 38
Sabit el-Bünânî 41
sabır kuvveti 32, 33, 85, 86, 87
sabırsız hasta 10, 32
sabırsız nefsim 33, 86, 87
Sabri Ülker Bey 11
Sabûr 32
Sadettin Başer Bey 61
Sadık Bey 235
Said'in üç şahsiyeti 178
Salahaddin Çelebi 221
Santral Sabri Ağabey 53
Sarıyer 156, 157
Sekîne 13
sekropia 17
silâh-ı insanî 124, 126
silâh-ı müdâfaa 124
Sırrı Sakatî 22
Suat Bey 220
Sultan Reşad 134
Süfyan 225
Süleyman Hünkâr 235
Şaban Akdağ 227
şekvâcı hasta 15
Şeyhülislâm Musa Kazım 138, 140
Şifa Çiçekleri 2
şifa duası 41
Şükrü Efendi 74
şükür, nimeti ziyadeleştirir 30

T

Tahirî Ağabey 221
Tanin gazetesi 173
Tatar Camii 149
Tatarlar 150
Tatar mahallesi 147
teellümât-ı ruhâniye 54
teksir makinesi 212
Tuzcu Cahit Erdoğan Bey 57

U-Ü

Ufuk Aktunalı 42, 57
uhuvvet-i hakikiye 60
uzlet 156
üç büyük cenaze 171
üç küllî dünya 144

V

Vâcibü'l-vücud 204
Van eski müftüsü Ömer Efendi 149
Vanlı Molla Hâmid Ağabeyimiz 149
Van medresesi 188
vehmî 51, 53
Volga 147, 151
Volga Nehri 153

Y

Yavuz Bahadıroğlu 2
yeknesak 49, 211
yeknesaklık 50
Yeni Said 12, 123, 153, 154, 157, 159, 242
Yirmi Altıncı Söz 16, 46, 79
Yirminci Mektup 142, 162, 187
Yirmi Yedinci Mektup 168
Yusuf İzzeddin Paşa 166, 173
Yüzbaşı Refet Barutçu 139
Yüzbaşı Ziya Bey 139

Z

Zaloğlu Rüstem 135
zevâl-i lezzet 84
zevi'l-ehsâs 195
ziyaret 41, 43